

B. TRAVEN

**LA TREZORO
DE LA SIERRA MADRE**

PRI LA TRADUKO

Tradukis Donjo & Cezar

laŭ la unua eldono

de la eldonejo

Librogildo Gutenberg

en Berlino, 1927

aranĝis Frank Vohla

Finredakto je la dektria de aprilo en la jaro 2011

PROZPOEMO

*La trezoro,
kiun trovi laŭ vi
ne indas la penon
de vojaĝo, ĉu?*

*Tio estas la vera trezoro,
kiun serĉi laŭ vi via vivo
ŝajne estas tro mallonga!*

*La brilanta trezoro,
kiun opinias vi,
troviĝas sur la alia flanko!*

1

La benko, sur kiu sidis Dobbs, laŭordis neniel. Unu el la latoj estis elrompita, kaj dua lato kurbiĝis malsupren, tial oni sufiĉe rajtigite povis rigardi la sidadon sur ĝi kiel punon. Ĉu li meritas tiun punon aŭ ĉu oni maljuste alkroĉis lin tiun kondamnon, kiel la plej multajn kondamnojn alkroĉatajn al iu, pri tio Dobbs en tiu momento ĝuste ne pensadis. Ke li sidis maloportune, li verŝajne estus rimarkinta nur tiukaze, se iu demandus lin, ĉu li sidas bone sur la benko. La pensoj, kiuj okupis la viron Dobbs, estis la samaj, kiuj okupas tiom da homoj. Estis la demando: Kiel mi povas enspezi monon? Se oni jam havas iom da mono, estas pli simple enspezi monon, ĉar oni povas investi ion. Sed, se oni posedas nenion, estas malfacile kontentige solvi tiun aferon.

Dobbs havis nenion. Oni povas trankvile diri, ke li havis malpli ol nenion, ĉar li havis eĉ ne tutan kaj kompletan vestaron, kiu en limigitaj cirkonstancoj povas esti rigardata kiel modesta komenca kapitalo.

Sed kiu volas labori, tiu trovas laboron. Oni nur ne ĝuste venu al tiu, kiu diras tiun frazon; ĉar tiu ne havas laboron je disdono kaj tiu ankaŭ neniun povus nomi, kiu serĉas laboriston. Tial li ja uzas ĝuste tiun ĉi frazon, por pruvi kiom malmulte li komprenas la mondon.

Dobbs estus tirinta ĉarojn kun ŝtonoj, se li estus trovinta tian laboron. Sed eĉ tiun laboron li ne ricevis, ĉar ĉeestis tro multaj, kiuj atendis pro tiu laboro, kaj ĉar la indiĝenoj havis ĉiam pli da ŝancoj ricevi ĝin ol fremdulo.

Ĉe angulo de la *Plaza* ŝupurigisto havis sian altan feroŝeĝon. La ceteraj ŝupurigistoj, kiuj ne povis pagi ŝeĝon, kuris kun siaj kestetoj kaj klapbenketoj kiel neĝmusteloj ĉirkaŭ la *Plaza* kaj lasis neniun en paco, kies ŝuoj ne estis puraj kiel spegulo. Egale ĉu li sidis sur unu el la multnombraj benkoj aŭ ĉu li promenis, oni ĉiam molestis lin. Do, eĉ la ŝupurigistoj ne facile trovus laboron, kaj kontraŭe al Dobbs ili estis kapitalistoj, ĉar ili havis ekipaĵon, kiu kostis almenaŭ tri pesojn.

Eĉ se Dobbs estus havinta la tri pesojn, ŝupurigisto li ne estus povinta fariĝi. Ne ĉi tie inter la indiĝenoj. Blankulo ankoraŭ neniam provis purigi ŝuojn surstrate. Ĉi tie ne. La blankulo, kiu en ĉifonoj kaj ĝismorte malsate sidas sur benko de la *Plaza*, la blankulo, kiu almozpetas aliajn, la blankulo kiu faras rompŝtelon, ne estas malestimata de la ceteraj blankuloj. Sed, se li purigas botojn surstrate aŭ almozpetas ĉe indiĝenoj aŭ portas glaciakvon en siteloj kaj vendas ĝin, li sinkas laŭ estimo profunde sub la plej kotan indiĝenon kaj malsatmortas tamen. Ĉar neniu blankulo akceptus lian laboron, kaj la neblankuloj rigardus lin kiel nedecan konkuranton.

Sur la blankan ferŝeĝon ĉeangulan sidiĝis sinjoro en blanka kostumo, kaj la purigisto ekpoluris ties brunajn

ŝuojn. Dobbs ekstaris, lante promenis transen al la seĝo kaj diris kelkajn mallaŭtajn vortojn al la sinjoro. La sinjoro apenaŭ rigardis supren, metis manon en pantalonpoŝon, eligis peson kaj donis ĝin al Dobbs.

Momenton staris Dobbs tute perpleksa, tiam li reiris al la benko. Li kalkulis ricevi nenion aŭ eble dek centavojn. Li tenis la manon en la poŝo kaj karesis la peson. Kion fari per ĝi? Tago- kaj vespermanĝon aŭ du tagmanĝojn aŭ dek pakaĵojn da cigaredoj *Artistas*, aŭ kvinfoje glason da laktokafo kun *Pan Frances*, kiu estas kutima bulko.

Post certa tempo li forlasis la benkon kaj migris la kelkajn stratojn malsupren al la hotelo *Oso Negro*. La hotelo propre estis nur *Casa de Huespedes*, portempe loĝiga domo. En la antaŭa fronto troviĝis en unu flanko la magazeno kun ŝuoj, ĉemizoj, ŝapo, sinjorinaj subvestoj kaj muzikiloj; je la alia flanko estis magazeno kun dratmatracoj, faldeblaj kuŝseĝoj kaj fotografaj aparatoj. Inter tiuj du magazenoj troviĝis la larĝa domtrairejo, kiu kondukis al la korto. En la korto troviĝis la disfalemaj kaj putraj lignobarakoj, kiuj formis la hotelon. Ĉiuj tiuj barakoj havis malgrandajn, malvastajn mornajn senfenestrajn ĉambretojn. En ĉiu ĉambreto staris kvar ĝis ok litoj. Sur ĉiu lito kuŝis malpura kuseno kaj malnova trivita lanokovrilo. Lumo kaj aero por la ĉambroj venis tra la pordoj, kiuj ĉiam estis malfermaj. Spite tion la ĉambroj ĉiam estis mucidaj, ĉar ili ĉiuj situis sur la ebena tero kaj tial la sunradioj povis enpenetri nur ioman distancon en ĉiun ĉambreton. Aerotrablovo same ne ekzistis, ĉar la aero en la korto estis senventa. Tiun aeron la klotetoj,

kiuj ne havis gargarilojn, ankoraŭ pli malbonigis. Krome brulis meze de la korto tage kaj nokte lignofajro, sur kiu staris grandaj ladokonservujoj, en kiuj oni kuiris lavaĵojn, ĉar en la hotelo troviĝis ankaŭ la lavejo de ĉino.

Maldekstre domtraireje, antaŭ ol oni venis en la korton, estis ĉambreto, en kiu sidis la domvartisto. Dua ĉambreto, tuj apud tiu akceptejo, estis ĝis supre fermita per dratreto. Ĉi tie kuŝis konservataj sur la bretaroj la kofroj, kestoj, paketoj kaj kartonujoj de la hotelgastoj. Jen kuŝis kofroj de homoj, kiuj eble nur nokton dormis ĉi tie; ĉar kelkaj de la kofroj kaj kestoj estis kovritaj per multe da polvo. La mono, kiun la gasto havis, sufiĉis ĝuste nur por nokto. Je la sekva mateno la viro dormis ie ekstere kaj ankaŭ la sekvajn noktojn. Iutage li tiam revenis, prenis ĉemizon aŭ pantalonon aŭ iun alian bezonaĵon el la kofro, fermis ĝin kaj redonis ĝin por plia konservado. Kaj iutage la viro tiam ekvojaĝis. Ĉar li ne havis monon por trajno aŭ ŝipo, li devis migri piede kaj ĉe tio ĝenus lin lia kofro. Nun la viro eble estis en Brazilo aŭ delonge mortinta je soifo en dezerto aŭ sur ĝangalvojo malsatmortinta aŭ mortbatita.

Post jaro, kiam la konservejo por la kofroj estis plenpakita per pakaĵoj, tiel ke la aĵoj de la novaj alvenintoj ne plu enmetebis, la hotelposedanto komencis reordigadon. Je la aĵoj troviĝis kelkfoje notfolieto kun la nomo de la posedanto de la kesto aŭ de la kartonujo. Okazis, ke la viro forgesis la nomon, kiun li donis tiam, kaj ĉar li ŝanĝis intertempe sian nomon, li nun ne povis repostuli sian kofron, ĉar li ne povis rememori pri lia

tiama nomo. Li certe povis priskribi la kofron. Jen la domvartisto demandis pro la nomo, kaj ĉar la nomo ne estis identa kun la folieto pikita per pinglo sur la kofron, la kofro ne estis redonita al li.

Ofte la notfolioeto kun la nomo estis defalinta. Kelkfoje ĝi estis markita nur per kredo, kiu forviŝiĝis. Iafoje la domvartisto pro hasto forgesis demandi pri la nomo kaj skribis nur la litnombron kun blua krajono sur la kartonujon. Sed la litnombron la posedanto de kartujo neniam sciis, kaj se li estus sciinta ĝin, li apenaŭ retenus ĝin en memoro. Dato estis donita neniam.

Estis do neniam konstatebla, kiom longe kuŝis kesto aŭ kofro ĉi tie en la konservejo. La daŭro de la konservotempo estis prijuĝata laŭ la alto de la polvotavolo, kiu estis sur la aĵoj. Kaj laŭ tiu ĉi alto la hotelposedanto povis diri tre precize, kiom da semajnoj jam kuŝadis tiu kofro aŭ tiu sukersako. La konservado kostis nenion. Sed, se la ĉambro fariĝis tro plenŝtopita, la aĵoj, kiuj montris la plej altan polvotavolon, venis eksteren. La posedanto traserĉis la enhavon kaj ordigis ĝin. Plej ofte estis ĉifonoj. Okazis malofte, ke oni trovis iun valorplenan aĵon en kofro; ĉar tiu, kiu havas valoraĵojn, ne tranoktas en *Oso Negro*, aŭ li pasigis tie nur unu nokton. Tiujn ĉifonojn la hotelbaraka posedanto donacis tiam al ĉifonitaj hotelgastoj almozpetantaj pri ili aŭ al aliaj ĉifonitaj homoj ĵus preterirantaj. Ja tiel estas en la mondo, ke neniu pantalono povas esti tiom ĉifonita, neniu ĉemizo tiom trivita, neniu boto tiom tratretita, ke ne iu troviĝus, kiu rigardas tiun pantalon aŭ tiun ĉemizon

ankoraŭ kiel tre bona; ĉar neniu homo surtere povas esti tiom povra, ke ne alia supozus sin ankoraŭ pli povra.

Dobbs havis neniun kofron, kiun li povus doni por konservado, eĉ ne kartonujon aŭ papersakon. Li ne estus sciinta, kion enmeti en ĝin; ĉar ĉion, kion li posedis, li portis en siaj pantalonpoŝoj. Jakon li ne plu havis jam de monatoj.

Li eniris en la ĉambreton de la domvartisto. Tiu ĉambro antaŭfronta, troviĝanta en la ĉefa enirejo, efektive havis ĝiĉetan breton, sed neniuj uzis ĝin, eĉ ne la domvartisto mem. Sur tiu ĉi ĝiĉeta breto, proksime antaŭ la ŝovebla fenestro, staris akvobotelo kaj kruĉeto el fajenco. Tio estis la komuna akvobotelo por ĉiuj hotelgastoj. En la dormĉambroj mem ne estis akvo kaj ne akvobotelo. Kiu estis soifa, tiu devis veni al la ĉi-tiea ĝiĉeta fenestro por trinki. Kelkaj spertaj gastoj, precipe tiuj, kiuj nokte ofte eksoifis, prenis vakan tekilbotelon poste plenigitan per akvo en la dormoĉambrojn.

La domvartisto estis ankoraŭ tute juna viro, apenaŭ dudekkvin jarojn aĝa. Li estis malgranda kaj magra kaj havis longan pintan nazon. Lia servo etendiĝis de morgaŭ matene je la kvina ĝis vespere je la sesa. Vespere je la sesa la domvartisto komencis sian noktoservon. Ĉar la hotelo tage kaj nokte seninterrompe estis malferma, ne tiom pro la trajnoj, kiuj nokte nur alvenis, se ili malfruiĝis, sed multe pli pro tiuj laboristoj, kiuj ĉi tie dormis en la hotelo kaj kiuj havis okupon en la restoracioj aŭ en aliaj negocaj

branĉoj, kie la labortempo finiĝis tre malfrue en la nokto, kelkfoje nur antaŭmatene.

Tage kaj nokte oni vekis iujn en la hotelo, ĉar ĉiam estis iuj, kiuj devis ellitiĝi je iu ajn tempo, ĉar ili devis iri al laboro. Tie dormis privataj noktogardistoj, bakistoj, asfaltfaristoj, stratpavumistoj, gazetvendistoj, panportistoj kaj anoj de profesioj, kiuj tute ne lasas priskribi sin per unu vorto. Multaj el tiuj homoj estus povintaj lupreni privatan loĝejon, kie ili pli bone kaj pli pure estus dormintaj, kaj ne estus en komuneco kun nekonatoj, fremduloj kaj vagabondoj. Sed pro la vekado, pro ilia ĝustatempa laborkomenco, ili loĝis ĉi tie en la hotelo, kie ili povis fidi pri tio, ke oni ĝuste en tiu minuto vekas ilin, kiun ili diris. Ambaŭ domvartistoj estis tre diligentaj homoj. Venis ĉiutage novaj gastoj kaj malnovaj foriris. Alternoj okazis ĉiutage. Ĉiuj nacioj estis prezentataj, preteriris blankaj, flavaj, nigraj, brunaj, ruĝbrunaj vizaĝoj la ĝiceton. Sed la domvartisto, kiu deĵoris, sciis ĉiam, ĉu la viro pagis aŭ ne. Se li dubis, li rigardis tuj en la libron kaj persekutis la viron per la okuloj tra la fenestro, kiu kondukas al la korto, por scii en kiun ĉambron li kuras.

Ekzistis ankaŭ kelkaj tute malgrandaj ĉambroj, en kiuj estis nur unu lito, relative larĝa kaj kun matraco. La matraco estis ja tre dura, sed la gastoj ne estis dorlotitaj. Tiuj ĉambroj estis destinitaj por du personoj kaj kostis por ĉiu persono peson. Estis ĉambroj, kiujn uzis tiuj, kiuj venis kun ino. Ankaŭ por kelkaj inoj kaj knabinoj ekzistis kelkaj barakoj, kun pluraj fiksitaj litoj, kiuj kostis kvindek

centavojn. Tiuj ĉambroj havis du pordojn, sed la pordoj ne estis fermeblaj kaj pendis tiel oblikve en la hingoj, ke oni eĉ ne ĝuste povis fermi ilin. La litoj de la virinaj unuopaj gastoj tamen havis moskitoretojn, sub kiuj la inoj povis kaŝiĝi kaj senvestiĝi. Precipe la knabinoj de simpla deveno kaj la indiĝenaj knabinoj havas mirigan lertecon sub tiuj retoj vesti kaj malvesti sin, kaj sub ili pasigi tiel nevidate la nokton, kvazaŭ ili estus interne de la masonitaj muroj de domo. Plej ofte estis kuirejaj knabinoj el la restoracioj, kiuj loĝis ĉi tie.

La viroj multe tro multe devis okupiĝi pri la propraj aferoj, porpovi zorgi sin pri la junulinoj. Kaj la junulinoj loĝis en tiu hotelo, kie ĉio estis tiel malferma kaj nefermita, kiel apenaŭ imageblas, pli sekure ol en kelkaj aliaj lokoj prezentataj kiel „Bona familia hotelo“. La ĉifonitaj viraj hotelgastoj estus mortbatintaj la viron, kiu kuraĝintus enŝteliĝi ĉe la junulinoj por fari tie iun stultaĵon.

Estis gastoj ĉi tie, kiuj ĉi tie loĝis jam du, tri, ja eĉ kvin jarojn. Ĉar ili ĉiam havis la saman dormlokon, kaj loĝis en la sama angulo, ili propradire loĝis same tiel pure kiel en privata domo. Nur la dormkunuloj kompreneble plej ofte alternis ĉiunokte. Sed okazis, ke sufiĉe da daŭraj gastoj kuniĝis, kiuj plenigis tutan ĉambron por si. La vivo por la viroj estis multe pli libera ol en privata domo. Ili povis veni, kiam plaĉis al ili, sen kolerigi la dommastrinon, ili povis foriri laŭplaĉe sen tio, ke iu okupiĝus pri ili, kaj kiam ili hejmvenis peze ŝarĝiĝinte, des pli neniu okupiĝus pri ili.

Ŝrankoj ne estis en tiuj du ĉambroj. La vestojn oni pendigis al najloj, kiuj estis batitaj en la lignajn vandojn. Kelkaj gastoj, kiuj jam pli longe ĉi tie loĝis kaj havis laboron, pakis siajn dimanĉajn vestaĵojn en lignokeston, kiun ili povis fermi per pendoseruro. Aliaj faris kovrilon el saktolo, por gardi siajn aĵojn kontraŭ polvo. Pliaj aliaj zizage tiris ŝnuregon trans siajn pendigitajn vestojn, tiel firme, ke unuopa pantalonon nur tre malfacile eltireblus. Oni ŝtelis malofte ion; ĉar, tiukaze, se iu portis ion sub la brako, la domvartisto rigardis lin misfide, kaj se la domvartisto eĉ konis la pantalonon kaj sciis, ke ĝi apartenis al alia, la fripono tute ne estus traveninta. La domvartistoj sciis la pantalonojn kaj jakojn de siaj gastoj sufiĉe bone. La domvartisto sidis sen multe da libera loko en sia ĉambro, ĉar la ejo estis plenpakita per ĉiuj eblaj aĵoj. Malgrandaj paketoj, kartonujetoj, tute malgrandaj retikuletoj kaj tiaj aĵoj, kiuj apenaŭ indus la penon malfermi pro ili la dratkaĝon, ĉar ili estis transdonitaj nur por mallonga tempo ĉi tie. Oni volis transpreni ilin post duono de horo, aŭ iam tiam. Plej ofte oni vere transprenis ilin je la interkonsentita tempo, sed kelkfoje ili kuŝis eĉ semajnojn ĉi tie kaj estis forgesitaj de la posedanto, kiu subite forvojaĝis, eble kiel maristo ĝis la kontraŭa fino de la mondo. Se ŝipo ĝuste elveturis kaj mankis ŝipanoj, oni kunprenis tiun, kiu plej rapide estis preta foriri kaj lasi ĉion post si, kiu foriris tuj de tie, kie li ĝuste staris.

Krome en la malvasta ĉambro estis ankoraŭ alta bretaro kun mantukoj, sapo kaj lavtukoj el basto por la bangastoj. Oni povis nur duŝi. Ĉiu duŝado kostis dudek kvin centavojn. La akvo estis frida kaj tre rara. Krome tie staris

bretaro por leteroj kaj diversspecaj paperoj. Ĉio estis polvkovrita.

Fine tie troviĝis ankoraŭ monŝranko. En tiu oni konservis la valoraĵojn de la gastoj, kiujn dormgastoj transdonis: mono, horloĝoj, ringoj kaj aparatoj, kiuj estis valoraj. Inter tiaj aparatoj troviĝis kompasoj, kampmezuriloj kaj similaj aĵoj, kiujn geologoj aŭ oro- aŭ arĝentoserĉistoj bezonis. Ankaŭ tiaj homoj, kiuj havis tiajn aparatojn, ofte tre enmizeriĝis kaj fine alborderiĝis ĉi tie kiel dormgastoj. Ankaŭ fusiloj, revolveroj, kaj fiŝkaptiloj ĉi tie pendadis.

Antaŭ la domvartisto sur la malgranda angulo de la tablo, kie ceteris ankoraŭ loko libera de paperoj, paketoj, kaj skatoloj, kuŝis la granda libro por fremdaj gastoj. Ĉi tien oni enskribis ĉiun hotelgaston. Nur la familian nomon, la litnumeron kaj la pagitan sumon. Kiel la gasto krome nomiĝis, kiun naciecon li havis, kiun profesion, kiun celon, kaj de kie li venis, ĉio ĉi tute ne interesis la hotelposedanton. Ankoraŭ pli malmulte interesiĝis la polico por tio, kiu neniam venis por rigardi en la libron. La libro interesis en la plej bona kazo iam la publikan estraron por la kolektado de impostoj, se la hotelposedanto volis pruvi, ke oni taksis liajn enspezojn tro alte. Nur tie, kie multaj superfluaĵoj estas survoje kaj pagataj de la ŝtato, la polico zorgas sin pri ĉiu afero kaj volas scii ĝis la koloro de unuopa haro de papilo, kiu estas la hotelgasto, de kie li venas, kion li volas fari ĉi tie kaj kien li intencas foriri. La oficistoj alie ja ne sciis, pri kiu ili okupiĝu, kaj la impostpagistoj baldaŭ eltrovus, ke oni ne bezonas ilin.

Dobbs envenis al la domvartisto, metis peson sur la tablon kaj diris: „Lobbs, por du noktoj.“

La domvartisto foliumis en la libro , ĝis li trovis malplenan liton, skribis la nomon „Jobbs“, ĉar li ne bone komprenis lin kaj estis tro ĝentila por demandi plian fojon, kaj tiam aldonis: „Ĉambro sep, lito du.“

„Bone“, diris Dobbs kaj foriris. Li estus rajtigita tuj sterni sin, la ceteron de la posttagmezo, la tutan nokton, la tutan duan tagon, la duan nokton kaj la tutan antaŭtagmezon post la dua nokto ĝis la 12-a horo, se li volus tion. Sed li estis malsata kaj devis ĉasi aŭ fiskapti ion.

Sed la fiŝoj ne tiom simple mordis la hokon. Tiam li vidis iri antaŭ si sinjoron en blanka kostumo. Li atingis lin, murmuris ion, kaj la sinjoro donis kvindek centavojn al li.

Kun tiuj kvindek centavoj Dobbs unue iris al ĉino, por tagmanĝi. Tagmezo longe estis pasinta, sed estis ĉiam tagmanĝo ĉe ĉino, kaj se estas jam tro malfrue, ke oni povu nomi ĝin ankoraŭ *Comida Corrida*, tiukaze oni nomas la saman manĝon simple *Cena*, kaj tio estas tiukaze la vespermanĝo, ankaŭ tiam, se la horloĝo de la katedralo ĵus batis la kvaran. Tiam Dobbs iom ripozas sur la benko, kaj fine li pensis pri kafo. Li ĉasiris denove certan tempon vane, ĝis li ekvidis sinjoron en blanka kostumo. Kaj la sinjoro donis al li kvindek centavojn. Arĝentomoneron.

„Hodiaŭ mi bonŝancas pri sinjoroj kun blankaj kostumoj“, diris Dobbs kaj iris al la ronda kafostando je la flanko de la *Plaza de la Libertad*, kiu estis plej proksima al la dogan- kaj pasaĝerhaveno.

Li sidiĝis sur la altan koktelejseĝon kaj mendis glason da kafo kun du kornbulkoj. La glaso estis plenigita je tri kvaronoj kun varmega lakto kaj tiam kun surverŝita nigra varmega kafo, ĝis la glaso estis plena ĝisrande. Tiam oni metis la sukerujon antaŭ lin, la du belajn brunajn kornbulkojn kaj glason kun glacia akvo.

„Kial vi banditoj jam denove altigis la prezon je kvin centavoj?“ demandis Dobbs, ĉe tio li enmiksitis kirlante la monteton da sukero, ŝutinte ĝin en sian glason.

„La elspezoj estas tro altaj“, la kelnero diris, dume li pikadis per dentpurigilo en sia buŝo kaj tiam enuigite apogis sin al la koktelbaraĵo.

Dobbs nur tial demandis por diri ion. Kvankam por li kaj lia speco tio estis grava afero, ĉu la kafo kostas 15 aŭ 20 centavojn, sed li ne ekscitiĝis pri la pliigo de la prezo. Se li povis havigi al si 15 centavojn, li povis havigi ankaŭ dudek centavojn, kaj se li ne povus kunigi dudek da ili, tiukaze mankus ankaŭ la 15 centavoj. Fakte estis do tute egale.

„Mi ne aĉetas lotojn, damne, lasu min fine en paco“, li vokis al la indiĝena knabo, kiu jam dum kvin minutoj svingis la longajn sveltajn flagojn de la loteriaj biletoj antaŭ lia nazo.

Sed la knabo sin ne lasis rifuzi tiom facile.

„Tio estas la loterio de la ŝtato Michoacan. La plej alta gajno faras sesdek mil pesojn.“

„Foriĝu finfine, rabisto, mi ne aĉetas lotojn.“ Dobbs trempis sian kornbulkon en la kafon kaj ŝovis ĝin en la buŝon.

„La tuta loto estas nur dek pesoj.“

„Filo de hundo, mi ne havas dek pesojn.“

Dobbs volis trinki gluton da kafo, sed la glaso estis tro varmega, li ne povis teni ĝin en la mano.

„Jen prenu do kvaronan, tio estas du pesoj kaj kvindek.“

Dobbs tre lerte kondukis la glason al la buŝo. Sed kiam li nun ĵus volis trinki, li bruligis siajn lipojn, tiel, ke li rapide

devis remeti la glason, ĉar la glaso pro la longa atendado ankaŭ sur la fingroj fariĝis tro varmega.

„Se vi nun ne tuj foriĝas al la diablo kun viaj ŝtelitaj lotoj, mi verŝos la akvon sur vian vizaĝon.“

Dobbs diris tion ĉifoje kolera. Ne pro kolero pri la negoce fervora knabo, sed despli pro la kolero, ke li bruligis sian langopinton. Al lia lango li ne povis turni sian koleron, ankaŭ ne al la kafo, kiun li zorgeme gardis kontraŭ elverŝiĝo. Tial li turnis sian koleron kontraŭ la knabon.

La knabo ne estis tre impresita. Li estis kutimiginta al tiaj eksplodoj de kolero. Li estis ankaŭ bona komercisto, kiu konis siajn klientojn. Kiu je tiu tempo trinkas kafon kaj al tio povas manĝi du bulkojn, tiu kapablas aĉeti ankaŭ loterian bileton plej favore al la ŝtato Michoacan.

„Tiukaze prenu do nur dekonan, *señor*. Kostas nur unu peson.“. Dobbs prenis la akvon kun la glaciac akvo kaj strabis ĉe tio al la knabo. La knabo vidi ĝin, sed ne foriris de sia loko.

Dobbs trinkis gluton. La knabo svingadis ĉe tio siajn flagan faskon kun la lotoj antaŭ lia nazo. Kun subita movo Dobbs verŝis la akvon sur lian vizaĝon, kaj la lotoj gutis pro akvo.

Sed la knabo ne estis kolera pri tio. Li ridis nur, skuis la akvon el la lotoj kaj per duono de mandorso forigis la akvon de sia ĉifonita ĉemizo. Tiun akvoelverŝon li rigardis kvazaŭ pli kiel unuan amikecan preparon de negoco, ol kiel signon de nepacigebla malamikeco. En lia kapeto la opinio foje fiksiĝis, ke tiu, kiu povas pagi glason kun laktokafo kaj povas manĝi du kornbulkojn aldone, devas aĉeti loton, por denove enspezigi la ekestintajn kostojn per loteria gajno.

La plej granda glaso, se temas pri la enhavo, iam malpleniĝas. Dobbs eldevigis la lastan guton, kiu iel eligeblis, sen devi rompi la glason. Finfine ankaŭ la lasta ereto de la belaj kornbulkoj estis surpikita, kaj Dobbs donis pagante sian kvindekon. Li ricevis dudek centavojn kiel malgrandan arĝentan moneron.

Nur tion la knabo ŝajne atendis.

„Aĉetu do duonon de la Monterrey-loterio, *señor*. Tio kostas nur dudek centavojn. La plej granda gajno estas dudek mil pesoj. Jen prenu tion.“

Dobbs pesis la arĝentmoneron en la mano. Kion li faru per ĝi? Ĉu aĉeti cigaredojn? Li havis ĝuste nun post la kafo neniun emon al cigaredoj. La loteriloto estus pura disipo. Almenaŭ for estas for. Kaj oni povis esperi kelkajn tagojn. Ja ne daŭris multajn monatojn, sed ĉiam nur kelkajn tagojn ĝis okazas la tirado.

„Nu, donu do vian loton, hundido. Nur por ke mi ne plu devu vidi vin kun viaj lotoj.“

Kun rapida servopreteco la malgranda komercisto ŝiris la dudekonon de la flageca lotaro. Estis tute minca papero. Tiom minca, ke la presitaĵo sur la dorsa paĝo estis same tiom forta kiom sur la antaŭa paĝo.

„Tio estas tre bona numero, *señor*.“

„Kial vi do ne ludas ĝin mem?“

Mi ne havas la monon por tio. Jen la loto. Mi tre dankas al vi, *señor*. Honorigu min ankaŭ venontan fojon.“

Dobbs enpoŝigis la loton sen rigardi la numeron. Tiam li foriris por bani. Tio estis longa vojo. Eksteren de la loko, longan distancon post la *cemeterio*. Tiam malsupren de la monto al la rivero. Antaŭ ol oni venis tien, oni devis salti trans kanalojn kaj flakojn kaj vadi tra marĉaj lokoj.

En la akvo jam svarmis dekoj da indiĝenoj, tiel kiel blankuloj starantaj sur la sama socia rango kiel Dobbs, kiuj vivis de tio, kion aliaj lasis fali. Bankalsonojn havis neniu. Sed ankaŭ neniu ĉeestis, kiu afliktiĝus pri tio. Iris eĉ inoj kaj knabinoj ĉi tien, kiuj ne rigardis tion kiel ion precipan, ke la viroj ĉi tie banis tute nevestitaj, kaj kiuj

ankaŭ ne pensis publike ofendiĝi pri tio. Kompreneble, la noblaj usonaj aŭ eŭropaj damoj rigardus tion sub ilia digno preteriri ĉi tie. Tiuj staris supre sur la deklivo kaj sur la balkonoj kaj en la fenestroj de siaj domoj kun bonaj prismaj binokloj kaj observis la banantajn. La damoj, kiuj ne ĉi tie loĝis, sed sur la alia flanko de la *avenida hidalgo*, en la kolonio Guadelupe kaj en la aliaj kolonioj, tiuj lasis inviti sin al teo de damoj ĉi tie loĝantaj. Ĉiu damo kunprenis sian prismobinoklon, por – por rigardi la vastan pejzaĝon de supre. Ĉar la elvidaĵo de ĉi tie estas rigardinda. Tial la kolonio cetere havis la nomon *Colonia Buena Vista*.

La banado estis refreŝiga, kaj Dobbs ŝparis dudek kvin centavojn, kiujn li estus devinta pagi por la duŝado en la hotelo. Sed ankaŭ la banado tamen havis siajn ombrajn flankojn. Jen la gigantaj kankroj, kiuj sidas en la ŝlimo. Kaj tiuj paguroj pensis de tempo al tempo, ke la piedfingroj de la bangastoj estas bona viando, kiu ne malestimindas. Tia pinĉo dolorigis diable, se tia bona olda elkreskinta paguro forte kaptis iun piedfingron kaj volis formarŝi kun ĝi.

La rivero dispartiĝis ĉi tie en multajn brakojn. Je unuopaj bordoj sidis la kankrofiŝistoj . Estis peniga negoco, kiu entreprenis nur de iu, kiu havas senfinan paciencon.

La kankrofiŝistoj estis plej ofte indiĝenoj aŭ tre povraj mestizoj. La logaĵo estis malnova fetoranta viando. Ju pli ĝi fetoris des pli pli bone tio estis. Oni surpikis grandan

viandobulon sur fiŝkaptilan hokon, kiu estis fiksita je tre longa ŝnuro. Tiam oni ĵetis la viandobulon tre foren en la riverobrakon.

Ĉie tie la bulo kuŝis dum sufiĉe longa tempo. Nun la fiŝisto komencis treege lante retrotiri la ŝnuron al si, tiel malrapide, ke oni apenaŭ vidis ĝin. Daŭris eternecon ĝis la hoko kun la bulo denove estis ĉeborde. Tiam la ŝnuro plu estis lante eltirata sur la malalte leviĝantan ŝliman bordon. Ses- ĝis dekfoje estis vane. Oni devis denove elĵeti la hokon, ofte kun nova viandobulo, ĉar la antaŭa estis formanĝita, por tiam retrotiri ĝin denove kun senfina pacienco.

La kankroj per la pinĉilo kaptis firme la sekan viandon kaj tenis tiom kramfe la viandobulon, ke ili lasis eltiri sin tiel, ĉar ili ne volis redoni ĝin. Se oni tiris tro rapide la kankron, ĝi ne povis tiom rapide sekvi aŭ ĝi eksuspektis ion kaj delasis de la bulo. Ofte ĝi kaptis la bulon tiom forte, ke ĝi forpinĉis ĝin de la hoko, kaj tiukaze venkis la kankro.

Paciencaj fiŝistoj bone enspezis ĉiutage, ĉar kelkaj el la kankroj pezis duonon aŭ trikvaronon de kilogramo, kaj la restoracioj pagis bonajn prezojn, ĉar la viando estas tre sopirata de franduloj.

Kiam Dobbs observis la fiŝistojn ĉe la laboro, li pensis, ke tio ne estus negoco por li. Li ne havus la paciencon, kiu

necesus por tio. Iu senpripensita hasta moveto lasus foriri la predon. Tiu kankrokaptado postulas trankvilon de la nervoj, kiun Dobbs, plenkreskinta en la tumulto de usona urbego, ne povis provizi, eĉ ne tiukaze, se li estus ricecvinta kvin pesojn por ĉiu kankro.

Li iris ŝanceliĝante reen en la urbon. La banado kaj la migrado faris lin malsata, kaj li devis zorgi pri tio kiel havigi vespermanĝon. Denove estis vane dum certa tempo, kaj li devis akcepti kelkajn embarasigajn rimarkojn kaj gluti ilin. Sed oni fariĝas dikhaŭta, se oni estas malsata kaj se oni ne vidas alian eblon por ricevi vespermanĝon.

Fine li vidis sinjoron en blanka kostumo. Li pensis, ke rilate sinjorojn kun blankaj kostumoj, li hodiaŭ bonŝancas, ke li provu do denove. Kaj li bone divenis. Estis kvindek centavoj, kiuj sufiĉis por la vespermanĝo.

Post la vespermanĝo kaj post laŭa ripozo sur la benko, li pensis, ke estus tute bone, se li havus iom da mono en la poŝo, ĉar oni ja neniam scias, kio povas okazi. Pri tiu mono li ne pensis sen iu instigo, sed la penso ekaperis, kiam li vidis preteriri sinjoron en blanka kostumo transe sur la alia flanko de la *Plaza*. Li tuj iris rekte al li.

La sinjoro ankaŭ efektive metis manon en poŝon kaj eligis kvindekon. Dobbs volis kapti ĝin, sed la sinjoro firmtenis sian kvindekon. Tiam li diris tute seke: „Aŭskultu foje,

knabo mia, tian nekredeblan impertinentecon mi travivis ankoraŭ neniam en mia tuta vivo, kaj se iu rakontus tion al mi, mi ne kredus tion.“

Dobbs staris tute perpleksa. Io tia ankaŭ al li ankoraŭ neniam okazis, ke iu tiom longe paroladis al li. Li ne sciis ĝuste, ĉu li plu staru aŭ ĉu li forkuru. Sed ĉar li ankoraŭ nun vidis la kvindekon en la mano de la sinjoro, li havis la impreson, ke tiu kvindeko pli- malpli tamen estas destinita por li, kaj ke la sinjoro volis havi nur la plezuron, ĉe tio alkroĉi predikon. La predikon mi ja por la kvindeko tute bone povas kunaŭskulti, mi ja ne devas fari ion gravan, diris Dobbs al si. Kaj tiel li restadis trankvile staranta.

„Hodiaŭ posttagmeze vi rakontis al mi“, daŭrigis nun la sinjoro, „ke vi ankoraŭ ne manĝis. Tial mi donis peson al vi. Tiam mi trovis vin denove, kaj vi diris, ke vi ne havas dormmonon, pro tio mi donis al vi kvindek centavojn. Iom pli poste denove vi venis kaj diris, ke vi ankoraŭ ne vespermanĝis, kaj mi donis al vi ankoraŭfoje kvindekon. Nun diru al mi la sekvan, por kio vi do nun ankoraŭfoje volas havi monon?“

„Por morgaŭ matene por la vespermanĝo“, diris Dobbs rapidsprite.

La sinjoro ridis, donis la kvindekon al li kaj diris: “Tio estas la lasta fojo, ke mi donas ion al vi. Nun iru foje ankaŭ al alia, kaj ne ĝuste ĉiam al mi. Tio ektedas min.”

„Pardonu do, sinjoro, mi ne sciis, ke vi estis ĉiam la sama. Vian vizaĝon mi neniam rigardis, tion mi vidas nun la unuan fojon. Sed ekde nun mi ne revenos.“

„Por ke vi ankaŭ kun certeco plenumu vian vorton, kaj ne plu molestu min, mi volas doni al vi ankoraŭfoje plian kvindekon, por ke vi havu morgaŭ ankaŭ la tagmanĝon. Sed ekde tiam bonvolu, mi tre petas vin, mem zorgi por via vivtenado, sen mia kunagado.“

„Jen do ankaŭ tiu ĉi fonto estas elĉerpita“, diris Dobbs al si. Kaj li konkludis, ke estus pli bone iom retiriĝi al la kamparo kaj rigardi kiel statas tie.

2

Okazis, ke Dobbs trovis en sia dormejo viron, kiu rakontis al alia dormkamarado, ke li volus iri al Tukspam, sed, ke li ne havus vojkunulon por tio. Tuj aŭskultinte tion, Dobbs jam diris: „Ulo, mi kuniros al Tukspam.“

„Ĉu vi estas boristo?“ demandis la viro de la lito.

„Ne“, pumpisto.“

„Bone“, diris la viro al tio, „kial ne? Ni tute bone povas iri kune.“ Sekvamatene ambaŭ ekiris por traserĉi la multnombrajn naftokampojn survoje al Tukspam pro laboro. Ili matenmanĝis unue, ĉiu trinkis glason da kafo kaj manĝis bulkon en kafostando, kaj tiam ili ektrotis ambaŭ.

Sed tiel rekte oni ja ne povas iri al Tukspam. Jen ne ekzistas fervojo. Nur aviadiloj. Kaj en tiu kazo flugo kostus kvindek pesojn. Sed tie veturas multaj kamionoj malsupren al la kampoj. Tiu aŭ alia ĉi tie eble kunprenas nin. Iri piede la tutan vojon ne estas tiel simple. Estas distanco de pli ol cent mejloj kaj ĉiam en la ardanta tropika suno kaj nur malmulte da ombro.

„Tio estas la plej malgranda zorgo“, diris Barber, „se ni nur unue estus transe de la rivero.“

La rivertransiĝo kostis dudekkvin centavojn, kaj tiujn dudekkvin centavojn ili ne volis elspezi.

„Nu, do nenio alia restas al ni“, diris Barber, „jen ni devas atendi la Huasteca-frajtpramojn. Tiuj prenas nin por nenio transen. Sed tio povas daŭri ĝis la dekunua antaŭ ol denove iu alvenos, ĉar ili ne veturas laŭtempe, sed laŭ la frajto, kiun ili ricevas.“

Jen ni nun sidiĝu pacience sur la muron“, rediris Dobbs. Li estis aĉetinta por dek centavoj pakaĵeton kun dekkvar cigaredoj, de la restaĵo de la matenmanĝa mono. Fortuno estis je lia flanko. En la pakaĵeto estis bonhava kupono por kvindek centavoj, kiun li tuj interŝanĝis ĉe la cigaredovendisto kontraŭ kontanta mono. Nun li posedis la grandan sumon da peso kaj dek centavoj, kontantan en moneroj.

Ankaŭ Barber havis proksimume peson kaj kvindek centavojn kiel vojaĝkapitalon. Ili ja povintus pagi la monon por la pramo; sed ĉar ili havis sufiĉe da tempo kaj ne devis preterlasi ion, ili senprobleme povis atendi la frajtpramon kaj ŝpari la monon.

Ĉi tie ĉe la tramo estis vigla trafiko. Dekoj da grandaj kaj malgrandaj motorboatoj atendis veturgastojn. Specialaj boatoj, kiuj veturis pli multekoste ol la taksiboatoj, transportis la ŝipestrojn kaj la manaĝerojn de la naftokompanioj transen, kiuj devis tro rapidi por povi atendi la taksiboatojn. Tiuj ĉiujfoje volis havi kompletan de kvar aŭ ses veturgastojn antaŭ ol ili brue ekveturis. Kaj ĉar ĉi tie ĉiam iuj restadis, precipe la laboristoj, kiuj transe laboris kaj ĉi tie loĝis kaj ĉi tie centope kaj eĉ milope svarmis en la matenaj kaj posttagmezaj horoj, estis ĉe la pramo vivo kiel sur foirplaco. Jen tabloj, kie oni eldonis tagmanĝon aŭ kafon aŭ frititajn bananojn aŭ fruktojn aŭ enĉiladojn aŭ varmegajn tamalojn aŭ cigaredojn aŭ dolĉaĵojn. Ĉiu vivis de la pramo kaj per la tramo. Aŭtomobiloj kaj tramoj alportis el la urbinterne seninterrompan vicon de veturgastoj. Tio iris tiel la tutan

tagon kaj la tutan nokton sen interrompo. Transe estis la manoj kaj ĉi tie en la ĉi tiea flanko estis la cerbo, estis la centraloficejoj, la bankoj. Transe aliaflanke de la rivero estis la laboro, ĉi tie estis la ripozo, la paŭzo, la plezuro. Transe estis la riĉo, la oro de la lando, la nafto. Transe ĝi estis senvalora. Nur ĉi tie, sur tiu ĉi flanko, en la urbo, en la krutaj oficejdomoj, en la bankoj, en la konferencejoj, en la *All America Cable Service* ricevis la nafto, kiu sur la alia flanko estis tute sen valoro, sian prezon. Nafto kaj oro estas ja sen valoro por si mem. Ilia valoro nur per multaj aliaj agoj kaj proceduroj estas difinata.

Preter tiun ĉi tramon migris miliardoj da dolaroj. Ne kiel monbiletoj, ne kiel stampitaj ormoneroj, ja eĉ ne kiel ĉekoj. Tiuj miliardoj pretermigris ĉi tie kiel koncizaj notaĵoj, kiujn la uloj plej ofte, sed ne ĉiam, veturigis en la specialboatoj ekster la taksio kaj portadis en siaj malgrandaj notlibroj, kelkfoje nur sur peco da papero. Riĉoj kaj valoroj en nia jarcento lasas esprimi sin en notaĵoj kaj kunporti kiel notaĵoj.

Je la deka kaj tridek alvenis fine la pramo, plenigita per bareloj, kestoj kaj sakoj. Dekduoj da indiĝenaj viroj kaj inoj transvenis, peze ŝarĝitaj per korboj, en kiuj ili portis kampofruktojn en la urbon, aŭ petatojn, mansaketojn el basto, kokinojn, fiŝojn, ovojn, fromaĝojn, florojn kaj kapridojn.

Barber kaj Dobbs eniris, sed daŭris ankoraŭ pli ol horon antaŭ ol la pramo denove veturis transen. La veturo estis

longa, laŭ la rivero malsupren, antaŭ ol la loko de la albordiĝo estis atingita. Kontraŭ la rivero supren ankris naftoŝipo apud naftoŝipo por ŝarĝi la nafton kaj porti ĝin trans la oceanon.

Sur la transa flanko de la rivero la trafiko estis same tiom vigla kaj estis same tia foira trafiko kiel flanke de la urbo. Ne nur la riveron supren, sed multe pli foren laŭ la rivero malsupren, preskaŭ ĝis la riverbuŝo, ankris la grandaj cisternŝipoj.

Iom pli malproksime de la bordo, sur la altaĵoj troviĝis la gigantaj cisterno, plenigitaj per la valora nafto. Multnombraj tuboj kondukis la nafton el la cisterno malsupren al la riverbordo. Ĉi tie oni pumpis ĝin tra metaldrattuboj en la grandegajn cisternojn de la ŝipoj. Se la nafto estis pumpita kaj la ŝipo plenigita, ĝi hisis la ruĝan signalflagon, ĉar la kruda nafto eligis gason, kaj malatenta traktado kun la malferma fajro povis elbruligi la ŝipon ĝis la akvo.

Aroj da komercistoj kun fruktoj, papagoj, jagaridoj, jaguaraj kaj pumaj feloj, simioj, korno de bubaloj, kun malgrandaj palacoj kaj katedraloj artoplene konstruitaj el konkroj, ĉi tie vagadis kaj ofertis siajn varojn al la maristoj. Se ili ne povis ricevi monon, ili akceptis ankaŭ aliajn aĵojn. Kostumojn, pluvmantelojn, ledokofrojn aŭ kion ajn alian valorplenan ili povis interŝanĝi.

La rafinejoj elblovis nubojn el fumo kaj gaso. La forblovita gaso sedimentiĝis en la polvoj kaj aertuboj, kie ĝi pikis kiel maldikaj pingloj. Tiam la homoj tusetis, kaj se la vento blovis tiujn gasojn eĉ transen en la grandan urbon, la tuta loĝantaro sentis sin kvazaŭ en venena forno. Tiuj, kiuj ne estis kutimigintaj tion, la novaj alvenintoj, ekhavis malsekuran timeman senton. Ili kaptis sin seninterrompe al la gorĝoj aŭ provis terni aŭ blovi tra la nazo, kaj plej ofte ne sciis, pri kio temas. Multaj el la novuloj havis la senton, kvazaŭ ili devus morti, tiel venena estis la pikanta sento en la gorĝo kaj en la polmo.

Sed tiuj, kiuj jam delonge estis kutimigintaj tion, akceptis tion facile. Tiom longe, kiom tiu pikanta veneno distilis siajn substancojn en la urbon, fluis la oro tra la stratetoj, kaj la vivo aspektis rozkolora, de kiu ajn flanko oni rigardis ĝin.

Ĉi tie estis la salonoj, unu apud la alia: Ili ĉiuj vivis de la maristoj. La plej bonaj klientoj estis la usonaj maristoj. Ĉar tiuj ricevis en sia patrolando nek bieron nek vinon nek brandon. Tiuj ĉi tie ĉion postfaris, kion ili hejme devis preterlasi, kaj ili trinkis tiom provizige, ke ili bone povis elteni ĝin denove dum certa tempo en sia seka apatiano. Ili estis kutimigintaj sin pri la altaj prezoj por kontrabandita brando. Kaj ĉi tie, kie la prezoj estis normalaj, ŝajnis al ili, kvazaŭ la viskio kaj la biero tute nenion kostas, kvazaŭ ili ricevus ĉion donace. Tiel migris dolaro post dolaro en la *cantinas* kaj en la koktelejojn. Kaj malmultajn domojn apude estis la belaj damoj, kiuj

forprenis de ili la restaĵon de la mono. Sed la maristoj sentis sin neniam trompitaj. Ili estis feliĉaj, kaj se oni estus forpreninta de ili per malpermesoj kaj leĝoj la trinkadon kaj la belajn damojn, ili estus ŝargintaj la forprenantojn per miloj de malbenoj. Ili ne bezonis kuratoron. Kaj la marista misio, kiu zorgas sin nur pri tio, ke la maristoj ricevu puran liton kaj sekan varman ejon, kie ili povu legi gazetojn, estas plej alte estimata de la maristoj. Kiu havas sopiron viziti preĝejon, ĉiam iun trovas, oni ne devas porti ĝin al la maristo ĝis la tagmeza tablo aŭ en la dormhalon kaj tiel naŭzigi al li je religio la malmulton, kion la lernejo ankoraŭ estis lasinta al li. Maristoj kaj la prizongastoj estas la du popolaj klasoj, kiujn oni rigardas kvazaŭ la plej sendefenda predo, kiun oni rajtas plenŝtopi per religio ĝis ĝi vomas pro la troo. Sed tromanĝo ankoraŭ neniam kaŭzigis bonon. Kaj ĉar ĝi neniam kaŭzigas bonon kaj estigas la malon de tio, kio estas intencita, oni surpakas al la krimulo kaj al la maristo ankoraŭ pli kaj pli da religio. La krimulo en la prizono kaj la maristo sur firma tero, se li jam elspezis sian tutan monon, formas la plej bonan preĝparohon. Ambaŭ partioj preferus sukan erotikan kinejan prezentadon, sed tiun ili ne povas havi por nenio.

Barber diris: „Estas ĝuste tagmezo, ni propre povus foje surgrimpi naftoŝipon. Eble tagmanĝo departiĝos por ni.“

„Tio ne estas tiel malbona“ rediris Dobbs, „ili povas nur denove elĵeti nin, tio estas ĉio.“

Ili vidis stari du virojn kun nudaj brakoj ĉe fruktokomercisto. Barber tuj marŝis al li kaj diris: „De kiu vi do estas?“

„De la *Norman Bridge*. Kial?“

„Ĉu vi jam manĝis?“ demandis Barber.

„Ne, ni estas ĝuste sur la vojo al tio.“

„Kiel estus pri tagmanĝo por ni ambaŭ?“demandis Barber.

„Venu nur tuj kun ni supren. Ili ĉiuj iris transen en la urbon. Amaso postrestis.“

Kiam Dobbs kaj Barber horon poste forlasis la ŝipon, ili apenaŭ povis iri plu, tiom plenŝtopitaj ili estis de la manĝo. Ili sidiĝis al vando, por unue digesti dum certa tempo. Sed tiam ili maltrankviliĝis, ĉar ili volis iri plu kaj bezonis tranoktejon.

„Ni povas iri sur du vojoj“, diris Barber. „Ni povas iri ĉi tie sur la ĉefa vojo, ĉiam restadante proksime de la laguno. Sed mi pensas, ke tiu vojo ne estas bona. Sur tiu iras ĉiuj. Jen troviĝos nenio en la kampejoj, tiuj estas ĉiuj tro

inundataj de vagabondoj. Ankaŭ laboro tie ne estas, ĉar venas sufiĉe da homoj!“

„Tiukaze ni ja ne devas transiĝi, se tio estus senŝanca“, diris Dobbs malvoleme.

„Ĉu senŝance? Tion mi ne diris“ Barber defendis sin. „Nur ne ĉi tie sur la ĉefa trafikvojo, sur tiu ne okazos multo, ĉar tro multaj pasas sur ĝi. Mi pensas, ke estas pli bone, se ni iras sur la interna vojo. Jen ni trafos sur pli da kampejoj tute nekonataj, kiuj troviĝas pli flanke de la grandaj vojoj. Jen ni trafos kampejon, kiuj ĝuste komencas konstrui. Jen ĉiam io estas por fari. Ni iru nun foje ĉi tie perpiede supren kontraŭ la riverfluo kaj poste maldekstren, kaj post duono de horo ni estos jam en *Villa Cuauhtemoc*.“

„Tiukaze ek do, se vi supozas, ke tiu vojo estas pli bona“ diris Dobbs.

La tuta vojo estis plena de nafto kaj nenio alia krom nafto. Maldekstre sur la altaĵoj staris la cisternoj kiel soldatoj marŝorde envicigitaj. Dekstre estis la rivero. Baldaŭ ŝipoj ne plu videblis, kaj la riverbordo fariĝis trarigardebla. Sed la akvo estis kovrata per alta tavolo da nafto, la bordoj estis kovrataj alte per nafto, kaj ĉiuj aĵoj, kiujn la rivero aŭ la envenanta alta tajdo estis ĵetinta sur la bordon, estis kovrataj de tenaca nigra nafto. La vojo surirata de ambaŭ multloke estis marĉa de alta tavolo de nafto, kiu fontis el diskrevitaj tuboj aŭ sorbiĝis el la tero. Nafto kaj nenio

krom nafto, kien ajn oni rigardis. Eĉ la ĉielo estis kovrata per nafto. Pezaj nigraj nuboj blovigataj de la rafinejoj ĉi tien, forportantaj naftogasiojn kun si.

Tiam sekvis altaĵoj, kiuj aspektis pli serenaj. Tie estis la lignaj loĝodomoj de la inĝenieroj kaj oficistoj. Ili loĝis ĉi tie bele kaj enaere, kaj kion ili devis lasi je urba vivo post si, tion ili devis anstataŭi ĉi tie per gramofonoj kaj radioriceviloj. Ĉar reveni ĉi tien vespere el la urbo estis sufiĉe komplikita kaj ankaŭ ne sekura. Sufiĉe da friponoj vagadis ĉie tie, kiuj atendis simplan okazon kaj ne alte taksis la vivon de iu alia.

Villa Cuauthemoc propre estas la malnova urbo, pramalnova indiĝena urbo, kiu jam estis ĉi tie, antaŭ ol venis la hispanoj. Ĝi situas pli sanfavora ol la nova urbo, kaj ĝi situas ĉe la bordo de granda lago, kiu donas fiŝojn, anasojn kaj anserojn je neimageble grandaj amasoj. La natura trinkakvo en la malnova urbo estas pli bona ol tiu en la nova urbo. Sed la nova urbo sciis rapide kaj vaste superi la malnovan. Ĉar la nova urbo situas proksime ĉe la oceano kaj ĉe rivero, sur kiu la plej grandaj oceanvaporŝipoj povas veturi ĝis la ĉefa stacidomo kaj ĉi tie ankras tiom sekure kontraŭ la plej sovaĝaj uraganoj kvazaŭ ili ankrus en bankuvo. Pri la malnova urbo oni apenaŭ parolas plu en la nova. Miloj, dekmiloj de la loĝantoj de la nova urbo scias nenion pri tio, ke sur la alia flanko de la rivero kaj duonon de horo pli interne en la landon troviĝas la propra origina urbo. Sed tiuj du urboj, patrino kaj filino malproksimiĝas pli kaj pli. La nova urbo, ĵus cent jarojn aĝa, havanta ducent mil da loĝantoj,

kun eterna maltroo da loĝejoj, situas en la ŝtato Tamaulipas, dume la malnova urbo apartenas al la ŝtato Vera Cruz. La malnova urbo fariĝas pli kaj pli kamparana, la nova urbo fariĝas pli kaj pli mondurbo, kiu sendas sian nomon en la plej forajn angulojn de la Tero.

Apenaŭ la du migrantoj, kiuj nun tre rapide por antaŭveni, atingis la vojon sur la alto ĉe la fino de la urbo kontraŭe al la laguno, ili ekvidis indiĝenon kaŭrantan ĉe la vojo. La indiĝeno havis bonan pantalonon, puran bluan ĉemizon, altan pintan pajloĉapelon kaj sandalojn. Granda bastkorbo, plenigita kun kelkaj havaĵoj, kuŝis antaŭ li sur la tero.

Ili ne atentis la viron kaj iris rapide plu. Post iom da tempo Dobbs turnis sin al li kaj diris: „Rigardu, kion volas la indiĝeno de ni, li ĉiam sekvas nin.“

Barber turnis sin kaj diris: „Ŝajne estas tiel. Nun li ekstaras kaj ŝajnigas kvazaŭ li serĉus ion en la vepro.“

Ambaŭflanke estis larĝa nepenetrebla vepro. Ili iris plu, sed kiam ili turnis sin, ili vidis, ke la indiĝeno sekvas al ili. Li ŝajne iris eĉ pli rapide por pli proksimiĝi. Barber demandis: „Ĉu la ulo havas revolveron?“

„Mi ne vidis iun“, opiniis Dobbs.

„Ankaŭ mi ne. Mi demandas vin nur por ekscii, ĉu vi eble vidis ion. Ŝajne do ne estas bandito.“

„Certe ne“, diris Dobbs, post iom da tempo turninte sin denove kaj ekvidante sekvi la indiĝenon.

„Li povas esti ja spiono de la banditoj, kiu devas teni nin okule. Se ni starigos kampadejon li atakos nin aŭ venos liaj komplicoj.“

„Malagrabla“, respondis Barber. „Plej bone estus, se ni reirus. Oni scias neniam, kion intencas tiuj uloj.“

„Kion oni do prenu de ni?“ Dobbs serĉis pro sekurecoj.

„Ĉu preni?“ ripetis Barber. „Sed ni ja ne portas ŝildon je ni, ke ĉiu el ni havas proksimume nur peson je si. Kaj se ni portus la ŝildon, ili ne kredus tion al ni, sed tiom pli atakus nin, ĉar ili pensus, ke ni havas amason da mono. Du pesoj por tiuj uloj cetere estas amaso da mono. Ni havas ja ankaŭ ŝuojn, pantalonojn kaj ĉiu ĉemizon kaj ĉapelon. Ĉio ĉi estas valorajoj.“

Sed ili iris plu. Ĉiufoje, se ili turnis sin, ili vidis, ke la indiĝeno estis post ili, nun apenaŭ dekkvin paŝojn for de ili. Se ili haltis ankaŭ la indiĝeno haltis. Ili komencis nervoziĝi. Ili ekŝvitis.

Dobbs spiris profunde. Fine li diris: „Se mi nun havus revolveron aŭ fusilon, mi pafmortigus lin sen cerbumo. Tiukaze oni havus sian pacon. Tion mi ne plu eltenas. Kiel estus, Barber, se ni kaptus lin kaj ie firmligus lin al arbo aŭ draŝus lin sur la kapon, ke li ne plu povas kuri post ni?“

„Mi ne scias“, respondis Barber, „ĉu tio estus bona. Eble li estas tute senkulpa. Sed se oni povus liberiĝi de li, estus vere bone.“

„Mi nun ekstaras kaj lasas proksimiĝi lin“, diris Dobbs subite. „Mi ne plu povas iri tiel. Tio faras min freneza.“

Ili haltis, sed ili moviĝis tiel kvazaŭ ili volus malsuprenigi ion de la arbo, frukton aŭ birdon.

Ankaŭ la indiĝeno ekstaris.

Dobbs nun ekhavis ideon. Li okupiĝis pli kaj pli fervore pri la arbo, kvazaŭ tie estus iu miraklo en la branĉoj. Kiel supozite, la indiĝeno tiel lasis trompi sin. Li proksimiĝis paŝon post paŝo, gapis ĉe tio arben. Kiam li fine staris tute proksime de ambaŭ viroj, Dobbs faris ekscititan geston kaj kriis: „Jen, jen li forkuras!“ Kaj ĉe tio li montris per etenditaj brakoj al la ĝangalo, alŝirante Barberon kaj montrante precize la forkuranton al tiu.

Tuj poste li turnis sin al la indiĝeno kaj diris: „Kien volas vi? Kial vi ĉiam postkuras nin?“

„Mi volas iri tien“, diris la indiĝeno kaj montris al la vojdirekto, al kiu ankaŭ Barber kaj Dobbs intencis iri.

„Kien?“ redemandis Dobbs.

„Tien. Jen, kien vi ambaŭ intencas iri.“

„Vi ja ne scias, kien ni volas iri“, diris Dobbs.

„Tamen, tion mi ja scias“, respondis la indiĝeno trankvile.
„Vi volas iri al la naftokampadejoj. Tien ankaŭ mi volas iri, eble mi ricevos laboron.“

Barber kaj Dobbs elspiris trankviligite. Tio estis la vero. La viro volis serĉi nur laboron, kiel ili. Kaj li efektive ne tiel aspektis kvazaŭ li estus bandito.

Sed por forigi ankaŭ la lastan reston de misfido en si, Dobbs demandis: „Kial vi ne iras sola? Kial vi postkuras nin?“

„Mi sidis tie jam tri tagojn, de frue ĝis vespere, ĉe la fino de la urbo kaj atendis blankulojn, kiuj volas iri la la kampadejoj.“

„Vi trovas la vojon ankaŭ sola, ĉu ne?“

„Jes, konsentite“, diris la viro. „Sed mi timas la jaguarojn kaj la pumojn. Estas tiom da ili ĉi tie. Tial mi ne emus iri sola. Tiuj povus manĝi min.“

„Mi ne supozas, ke ni mem estas tiom sekuraj kontraŭ la jaguaroj kaj pumoj“ opiniis Dobbs.

„Male“, rediris la indiĝeno. „Tiuj ne ŝatas blankulojn. Tiuj prefere atakas indiĝenojn. Sed, se mi iras en akompano, ili ne venas kaj ankaŭ ne manĝas min.“

Nun Barber kaj Dobbs ridis pri siaj propraj timoj, kiujn ili havis, kiam ili tiel devis sperti, ke tiu indiĝeno pro kiu ili tiom timis, havis pli da timo ol ili mem.

La indiĝeno iris nun kun ili. Li parolis malmulton kaj trotis apude aŭ poste, tiel, kiel la vojo permesis tion.

Mallonge antaŭ la sunmalleviĝo ili venis al indiĝena vilaĝo kaj intencis tranokti en iu el la kabanjoj. La

indiĝenoj estas kutime tre afablaj gastoj, sed ĉiu forsendis ilin al la najbaro, ĉiufoje kun la senkulpigo, ke ili ne havus lokon. La vilaĝo havis nur kelkajn kabanonjn. Kaj ankaŭ la lasta vilaĝloĝanto, vizitata de ili, ne volis akcepti ilin.

Li montris afliktitan timigitan vizaĝon kaj diris: „Estas pli bone, se vi iras al la sekva vilaĝo. Tiu estas granda loko kun pli ol tridek kabanonjn. Tie vi ĉiuj estos bone akceptitaj.“

„Kiom malproksime tio estas?“ Dobbs demandis misfide.

„Ĉu malproksime?“ diris la indiĝeno. „Tio estas tute ne fora. Tio estas nur ĝuste du kilometroj ĝis tie. Tie vi estos longe antaŭ la nokto. La suno ja ankoraŭ ne tute malleviĝis.“

Ne restis io alia, ili devis ekiri al la sekva vilaĝo. Ili migris du kilometrojn, sed vilaĝon ili ne ekvidis. Ili iris du pliajn kilometrojn, kaj ankoraŭ tiam vilaĝo ne estis ekvidebla.

„Tiu mensogis nin fajne“, diris Barber ĉagrenite. „Mi volus scii tion, kial ili ne volis gastigi nin kaj nin sendis ĉi tien en la sovaĝejon?“

Dobbs, ne malpi ĉagreniĝinte, diris: „Ankaŭ mi ja iom konas la indianojn. Kaj mi devintus scii tion pli bone. Tiuj

kutime neniam malakceptas iun. Sed ili timis nin. Tio estas la tuta kaŭzo. Ni estas tri viroj, kaj en la nokto ni facile povus mortbati la familion.“

„Tia sensencaĵo“, rediris Barber. „Kial ni do mortbatu la kompatindajn povrulojn. Ili havas ja mem nenion, eble ankoraŭ pli malpli ol ni.“

„Sed ili timas nin. Tiukaze oni povas fari nenion. Tiuj prijuĝas la valoraĵojn, kiujn ili posedas, tute alie ol ni. Tie estas ĉevalo aŭ du da ili kaj bovino aŭ kelkaj kaproj. Ĉio ĉi estas granda valoro. Ni povus esti ja banditoj. Kiu diru al ili, ke ni ne estas banditoj. Banditojn ili timas pli ol ĉion.“

Barber kapjesis kaj diris tiam: „Tio estas ja ĉio komprenebla, sed kio nun? Ni sidas nun ĉie tie meze de la vepro kaj post dek minutoj estos tenebra nokto.“

„Do nenio alia restos al ni krom halti ĉi tie.“ Dobbs ne vidis alian elirvojon. Vilaĝo ĉi tie certe ne tre malproksimas. La vojo estas ofte frekventata, ĉie kuŝas la merdo de bovoj, ankaŭ de ĉevaloj. Sed la vilaĝo eble atingeblos nur post horo. En la nokto ni ne povas migri. Jen ni devojiĝus kaj eble retroviĝus en iu marĉo aŭ en iu densa vepro, el kiu ni ne plu trovus vojon. Kaj eĉ, se ni venus en la vilaĝon, ili sendus la hundojn al nia nuko. Je tiu tempo estas tute suspektige, se tiam tri viroj venas en la vilaĝon kaj petas pri tranoktejo.“

Per kelkaj flamigitaj alumetoj ili rastis la teron por trovi plaĉan dormejon. Sed tie estis nur dikaj kaktaj kaj aliaj dornaj arbustaĵoj. Sur la tero mem rampadis ĉiaj eblaj bestetoj, kio estus malhelpinta ripozadon aŭ eĉ dormadon. Kaj nun la indiĝeno aldone eĉ parolis pri jaguaroj kaj pumoj, kiuj ĉi tie en tiu regiono libere kuradus. La indiĝeno certe devas scii tion, li estis ja el tiu regiono.

Ili iom da tempo staradis, tiam ili fariĝis lacaj de la starado kaj tamen kuŝiĝis. Dobbs kuŝis apud Barber. Sed apenaŭ ili kuŝis du mintuojn, la indiĝeno jam ŝovis sin inter ilin kiel hundo. Tute memgardeme kaj lante, sed kun emfazo. Li sentis sin sekura nur, se li kuŝis inter ambaŭ blankuloj; ĉar la jaguaro elektos ja ne ĝuste la mezulon, sed tiun, kiu kuŝas ekstere. Kaj por tiu ĉi nokto li havos ja sufiĉe je unu el ili.

Sed Dobbs kaj Barber ne konsentis pri tiu disdivido de la lokoj. Ili premis kaj puŝadis la indiĝenon tiom, ke li certe estis tute kovrata de bluaj makuloj. Sed li akceptis tion trankvile kaj sen rezisto. Se ili finfine estis elŝovintaj lin per pugnoj kaj piedoj el la mezo, li atendis certan tempon, ĝis li supozis, ke ili ekdormis. Kaj sufiĉis nur, ke tiu aŭ tiu el ili iom kuŝiĝis flanken, malfermigante tiel malvastan fendon inter ambaŭ, kaj tuj li ŝovis sin interen kaj baraktadis tiom longe, ĝis li ree kuŝis laŭ la tuta longo inter ambaŭ. Ili fine rezignis pri la batalo, ĉar estis tute vane.

Barber vekigis pro iu reptilo, kiu kuris trans lian vizaĝon. Li rektiĝis sidante kaj palpe rastis sian korpon. Sed li trovis nenion danĝeran. Dum li nun tiel sidis kaj aŭskultis en la kantadon kaj ĉirpadon de la nokta vepro, li subite skuiĝis pro ektimo.

Li aŭskultis tute klare ŝteliran alproksimiĝon de atentemaj paŝoj. Ne estis dubo, estis la paŝoj de granda besto. Tuj kiam li denove estis aŭskultinta la paŝojn kaj konvinkiĝis, ke li ne eraris, li skue vekigis Dobbs.

„Kio tio estas?“ Dobbs demandis dormeme.

„Jen pumo aŭ jaguaro sur la spuro. Tuj post ni.“

„Mi pensas, ke vi revas“, diris Dobbs, malrapide vekigante. „Mi ne kredas, ke alvenas jaguaro kaj kuraĝas ataki nin.“

Li aŭskultis nun same. Kiam li aŭskultis la brueton, li diris, pli rektiĝante: „Tio ŝajnas tiel, kvazaŭ vi pravas. Tio estas granda besto. Homo noktotempe ne ŝteliradas ĉi tie. Tiu havas pli da timo ol ni. Tio estas besto. La paŝoj estas sufiĉe pezaj.“

Ĉu la indiĝeno jam la tutan tempon kuŝis nedormanta aŭ nur nun vekigis, ne estis tute klare. Ĉiukaze li pensis, ke li

estas plej sekura, se li ne anonciĝas kaj trankvile plu kuŝas inter ambaŭ. Sed nun li rektiĝis subite. Kaj tuj li staris. Lian vizaĝon oni ne povis ekkoni, ĉar estis tenebre. Sed certe ĝi tordiĝis pro timo. El la tono de lia voĉo la du aliaj povis elsenti, kiel nun certe aspektis lia vizaĝo.

„Jen jaguaro, jen, tuj apud ni“, li diris kun tremanta voĉo. „Nun ni ĉiuj estas perditaj. Ĝi tuj eksaltos. Ĝi staras tie en la arbustaĵo kaj embuskas nin.“

Dobbs kaj Barber retenis la spiron. La indiĝeno sciis la irmanieron kaj la odoron de jaguaro, li ja apartenis al tiu regiono.

Kion ni nun faru?“ demandis Dobbs.

„Plej bone, se ni krias kaj multe bruas“, konsilis Barber.

„Tio ne estas bona. Tio ne impresas jaguaron. Tio allogas ĝin eĉ pli kaj pli rapide.“

„Senspire la triopo staris kaj aŭskultis la paŝojn. Dum minutoj ili aŭskultis nenion, tiam ili denove perceptis unu aŭ du paŝojn.

„Mi scias elirvojon“, diris Dobbs mallaŭte. „Ni grimpos sur arbon. Jen ni estos plej sekuraj.“

Ankaŭ jaguaroj grimpas sur arbojn“, rediris Barber same tiom mallaŭte. Tiuj estas ja katoj, ili grimpas kaj saltas senpene.“

„Sed tio estas tamen la plej sekura loko“, Dobbs insistis pri sia plano.

Li palpis atenteme ĉirkaŭ si kaj venis efektive post du paŝoj al mahagona arbo. Sen longe plu pripensi, li komencis grimpi supren. Apenaŭ la indiĝeno estis rimarkinta, kio okazas, ankaŭ li tuj estis apud la arbo, nur por ke li ne iĝu la lasta kaj la plej malsupra. Li sekvis Dobbs sufiĉe rapide sur la arbon. Sed lian bastkorbon li kunprenis. Barber ne volis restadi sola tie sube, kaj tial fine ankaŭ li postgrimpis ilin.

Jen supre, post kiam ili tiel ennestigis sin kiel tio en la malhelo eblis, ili enspiris la unuan fojon denove iom pli libere kaj rigardis sian situacion pli trankvile. Ili nun sentis sin tie tamen pli sekura ol sur la tero. Barber tute pravis, kiam li diris: „Sube la jaguaro nin povas fortreni, sed ĉi tie oni povas firmteni sin.“

„Firmteni jes“, opiniis Dobbs. „Sed gambon aŭ brakon ĝi kunprenas.“

„Pli bone ol se oni devus tute kuniri“, diris Barber.

La laceco fariĝis pli granda kaj la timo malpli granda. La indiĝeno estis denove en la mezo, sub si li havis Barberon kaj super si Dobbs. Li sentis sin plej bone ŝirmata. Ĉiu el la triopo firmligis sin per pantalona zono al branĉo por malhelpi fali malsupren endorme.

Estis longa nokto, ofte interrompita de inkubaj songoj kaj de revaj vizioj. Sed finfine mateniĝis. En la hela lumo de la suno ĉio aspektis tre natura, nenio plu restis de la teruriĝo kaj de la sovaĝaj imagoj de la nokto. Eĉ la tera surfaco aspektis multe pli alloga ol ĝi aspektis nokte. Nur tridek paŝojn pli fore etendiĝis herbejo, kiu brilis intime tra la arboj.

La triopo sidiĝis kaj ĉiu matenmanĝe fumis cigaredon. La indiĝeno aperigis tri sekajn tortiljojn, el kiuj li fordonis po unu al la aliaj.

Dume la triopo nun kune sidis, fumis kaj maĉis, kaj ĝuste foje ne parolis, ili aŭdis denove la paŝojn de la jaguaro. Ĉiuj samtempe timigite ekmoviĝis. Tiun manieron de la paŝoj ili konis tiel precize, kvazaŭ estus la paŝoj de siaj plej proksimaj parencoj. Ili rekonintus ilin post dek jaroj same tiel bone kiel en tiu momento; ĉar ili estis penetrintaj en ĉiun fibron de iliaj korpoj kaj tie firmkroĉiĝis.

En la hela bela tago jaguaro? Kial ne? Sed tiom proksime de tri homoj? Tio estis tamen tro nekutima.

Dobbs estis turninta sin en la direkto, el kiu la paŝoj en la nokto estis venintaj kaj ankaŭ venis tiumomente. Li rigardis observeme tra la arboj, al la herbejo kaj tie estis la jaguaro.

Nun ili ĉiuj povis vidi tiun tute precize. La jaguaro paŝtiĝis kaj estis ligita al arbostumpo per longa ŝnuro, por ke ĝi ne forkuru. Estis nedanĝera jaguaro, kiu estis jam ĝoja, se oni ne traktis ĝin malbone kaj permesis al ĝi la plezuron maĉi la herbojn. Jen azeno.

La indiĝeno diris nenion pri tio. Li sciis tute precize, ke li nokte estis aŭskultinta jaguaron, kaj li konis jaguarojn. Dobbs kaj Barber rigardis sin reciproke. Ili diris neniun vorton, sed ili fariĝis ambaŭ ruĝaj vizaĝe.

Tiam ili ridis kvazaŭ ili volus diskrevi.

Finfine Dobbs diris: „Unu peton mi havas, kamarado, rakontu tion al neni. Alie ni nenie plu povus montri nin.“

3

La vilaĝo, pri kiu la indiĝenoj estis parolintaj la pasintan vesperon, perpiede distancis nur apenaŭ dudek minutojn. Ke ĉi tie estis alligita azeno kaj, ke tiu paŝtiĝis, pruvis jam sufiĉe, ke vilaĝo ne estis malprokisima. Sed ankaŭ povas esti, ke oni eraras, ĉar povas esti la azeno de lignohakisto aŭ de karbobruligisto. En la vilaĝo ili ricevis ion por manĝi, fabojn, tortiljojn kaj citronteon. Malfrue posttagmeze ili alvenis en la unua kampadejo. Dobbs iris tuj al la inspektisto, sed tiu ne havis okupon.

„Ĉu vi volas manĝi?“ demandis la inspektisto.

„Jes“, diris Dobbs. Ni ankaŭ volonte tranoktiĝus ĉi tie, se tio eblus.“

„Certe troviĝos loko por tio“, diris la inspektisto kaj reiris en sian barakon, mangestinte al la kuireja barako.

La indiĝeno ne iris de la nuko de la du aliaj. Li kroĉiĝis ilin, kvazaŭ li estus ligita al ili. Kiam ili nun estis transvenintaj al la kuirejo, la ĉina ĉefo de la kuirejo rigardis ilin, kaj tiam li decidis, ke ili devu manĝi en la kuirejo. Estis pro la indiĝeno. Se Dobbs kaj Barber estus estintaj solaj, ili manĝintus en la manĝoĉambro por la blankaj laboristoj. Kun la indiĝeno tio ne eblis, ĉar ili havis siajn proprajn kuirejajn barakojn.

„La viron ni devas deskui de nia nuko“, diris Dobbs maĉante. „Ni ja ne povas vagadi kun li tra ĉiuj ĉi kampadejoj, tio ne plu eblas tiel.“

„Morgaŭ matene ni forpelos lin hejmen“, rediris Barber, kiu ne volis fuŝi la apetiton al si per tio, ke li nun faras planojn.

Pli poste Dobbs kaj Barber iris al la laboristoj, por aŭskulti, kio okazas ĉi tie aŭ en la najbaraj kampadejoj.

„Nenio okazas“, diris longa svedo. „Nur mortaj fontoj. Kvar havas salakvon, du havas sablon kaj ok da ili havas nenion krom argilo. Ili malkonstruas ĉiujn. Ne necesas, ke vi iru plu. Pli malsupren suden oni denove boras. Sed tien vi de ĉi tie ne povas iri. Tiukaze vi devas iri trans Panuco aŭ vi povas iri ankaŭ trans Ebano, jen vi venos en la alian distrikton.“

Ili trovis dormejon en provizeja remizo sur malnovaj sakoj, kie ili estis sekuraj kontraŭ azenoj, kaj kie ili povis postdormi la dormon, kiun ili perdis pro la jaguaroj en la pasinta nokto.

Matene aldone havigeblis konciza matenmanĝo, kaj tiam ili ekmarŝis.

„Do, antaŭ ol ni iros ankoraŭ al la du aliaj kamapadejoj, kie eble io okazas, aŭ kie ni almenaŭ povos ricevi

manĝon, ni devas mortigi la indianon“, diris Dobbs, kiam ili estis duonan horon for de la kampadejo.

„Aŭskultu“, parolis Dobbs al la indiĝeno, „ni iros nun solaj. Ni ne plu bezonas vin.“

Timeme la indiĝeno rigardis supren kaj diris: „Sed, la jaguaroj, *señor!*“

„Tion vi mem devas intertrakti kun la jaguaroj“ nun enmiksigis Barber.

„Ni volas postlasi vin.“

„Jes, tio pravas“ diris Dobbs, „kaj se vi ne libervole foriĝas, jen ni tradraŝos vin kaj sufiĉe draste.“

Sendecide la indiĝeno staris. Li eĉ ne pensis pri tio peti aŭ persvadi ilin. La du aliaj diris, ke li foriĝu kaj tion li devis akcepti. Ĉu li komprenis, ke li estas molesta, ĉu li komprenis, ke la duopo efektive havas la rajton elekti vojaĝakompanion plaĉan al ili, ne fariĝis klara. Li staris tie kaj diris nenion.

Dobbs kaj Barber ekiris. Sed kiel forpuŝita hundo, kiu ne povas disiĝi de sia mastro, la indiĝeno sekvis ilin plu.

Fideleco aŭ sindonemo aŭ iu simila sento ne kondukis lin. Li estis tute sobra materiisto. Li sciis, ke ambaŭ iris al la naftokampadejoj; li sciis, ke ambaŭ ĉiam ricevas ion por manĝi, kaj li sciis krome, ke tiukaze, se li kroĉiĝas al ili, li neniam povas malsatmorti. Se li irus sola, li ricevus en neniu kampadejo eĉ nur paneron, apenaŭ de liaj propraj rasaj kunuloj, kiuj tie plu dekope laboris en ĉiu kampadejo. La timo pro la jaguaroj ne estis ludita. Al la kampadejoj li volis iri en ĉiu kazo, por demandi pro laboro; sed iri sola aŭ kun alia indiĝeno, li ne kuraĝis. Li sciis la terurigojn de la vepro kaj de la ĝangalo pli bone ol la blankuloj.

Post kiam ambaŭ estis irintaj horon, Barber turniĝis kaj diris: Jen tiu bruna diablo tamen denove ŝteliras post ni.“

Dobbs prenis ŝtonojn kaj komencis bombardi la indiĝenon per ŝtonoj. Sed la indiĝeno bone eliris el la vojo de la ŝtonoj kaj nun nur iom pli distance postrestis, por ke li ne estu trafata, se Dobbs aŭ Barber subite levis ŝtonon kaj ekpafis ĝin al la indiĝeno.

„Tiun ni ne deskuos de la nuko“, diris Barber. Mi ne plu scias rimedon.“

„Mortbati lin kiel malsanan katon“, diris Dobbs kolere, dume li prenis denove ŝtonon kaj svinge ĵetis ĝin al la indiĝeno.

Prave, kiam ili alvenis en la sekvanta kampadejo, la indiĝeno denove trotis kun ili en la kuirejan barakon kaj kunricevis sian porcion da manĝo. La inspektisto faris strangan vizaĝon, kiam li vidis posttroti la indiĝenon.

Dobbs kaj Barber rakontis al la inspektisto, ke la indiĝeno ĉiam iras post ili, sed la inspektisto tiris la ŝultrojn supren. Li ne sciis bone kion li faru kun tiaj, kiuj migras kun indiĝeno tra la kampadejoj.

Ĉi tie en la kampadejo ambaŭ havis la indiĝenon bone kapteble apude, por sufiĉe bone povi tradraŝi lin. Sed ĉi tie ili ne povis fari tion. La inspektisto tuj ordonus forlasi la kampadejon al la triopo, se ili komencus pugnobatalon. Kaj en la nokto esti ekstere en la vepro, tio estis la lasta, kion Dobbs kaj Barber deziris al si.

Tiel okazis ankaŭ sekvamatene, la indiĝeno trotis ĉiam fidele post ili, ĉiam restadante ekster ĵetdistanco kaj kontraŭ ĉio, kion ambaŭ diris, li estis tiom apatia, ke oni povis atingi nenion ĉe li. Li firme estis kroĉiĝinta al ili.

Jen ambaŭ finfine venis la decido. Ĉi tie en la kampadejoj iu laboro ja apenaŭ atendeblis, kaj tiel ili decidis reiri kiel eble plej rekte al la urbo. Estis la ununura eblo deskui la indiĝenon.

Malfrue posttagmeze ili alvenis en Villa Cuauhtemoc, kie ili estis renkontintaj la indiĝenon je la strato al la kampoj. Li ne miris, ke la vojaĝo jam estis je la fino. Li kaŭriĝis denove sur sian lokon, kie li jam sidis antaŭ tri tagoj. Kaj tie li atendis novajn viktimojn, kiuj volis iri al la kampadejoj.

Dobbs kaj Barber iris je la sama vespero reen al la riverbordo. Transiĝi ili jam ne plu povis. Ili dormis sur la ĉi-tiea rivera flanko sub larĝe branĉa arbo, kie ili krome renkontis tri aliajn dormgastojn, kiuj ĉi tie vivaĉis jam dum kvar semajnoj, dormis en la naturo kaj sub tiu ĉi arbo ricevis siajn manĝojn de la cisternŝipoj. Jen tagoj malsatigaj jen tagoj grasigaj. Estis tagoj kiam il ricevis sur la ŝipoj eĉ ne unu mordaĵon da pano, kaj estis tagoj aliaj, kiam ili povis manĝi je tri aŭ kvar ŝipoj tagmanĝe kaj vespermanĝe. Estis centprocenta loteriludo.

Je la sekva mateno ambaŭ veturis per la pramo transen al la urbo. En la malmultaj tagoj, dum kiuj ili forestis, en la urbo ŝanĝiĝis nenio. Ĉe la benko, antaŭ *la Imperial*, antaŭ la manĝorestoracioj, kiujn frekventis la naftomagnatoj, vagadis ankoraŭ nun tute la samaj uloj, kiuj estis tie antaŭ du, tri, ses semajnoj kaj ripetadis siajn diraĵojn.

Barber iris denove siajn proprajn vojojn, kaj Dobbs intertempe nur pri tio pli saĝiĝis, ke en la naftokampadejoj la laboro same tiel rara estis kiel ĉi tie. Tiu sperto havis valoron. Oni ne devis riproĉi al si, ke oni

ne ekkaptis ĉiun okazon, kiu ofertis sin, per ambaŭ manoj. Pli ol postkuri la laboron, kie ajn iu ekaperis, oni ne povis fari. En la naftokampoj estis neniŭ laboro kaj neniŭ ĉi tie.

Sed iumatene Dobbs ricevis okupon. Ŝarĝi maŝinpartojn. Estis streĉiga laboro, kaj li ricevis nur po tri pesojn tage, de kiuj ŝpareblis neniom. Post kvin tagoj ankaŭ tiu laboro estis finita. Li staris tiam iutage ĉe la pramo, kiu kondukas transen al la stacidomo por la trajno al Panuco. Jen alkuris kvin homoj, kiuj ŝajne devis tre rapidi.

Unu el ili, fortika magra viro, vidis Dobbs stari tie. Li haltis, diris vorton al sia akompananto kaj vokis tiam transen al Dobbs: „He, vi! Ĉu vi serĉas laboron?“

„Jes“, vokis Dobbs kaj proksimiĝis paŝon.

„Venu ĉi tien! Rapide! Mi havas laboron por vi, se vi ne timas laboron.“

Dobbs nun estis alveninta tre proksimen.

„Mi transprenis kontrakton por ekipi kampadejon. Viro ne venis. Havas febron aŭ malarion. Ne scias. Ne povas atendi la knabon. Vi povas anstataŭi lin.“

„Bone, mi faras tion. Kion oni pagas?“ demandis Dobbs

„Mi pagas ok dolarojn po tago. La manĝo ne enestas. Faras unu kaj okdek aŭ du, mi ankoraŭ ne scias tion. Ses dolaroj restos nete en via poŝo. He? Ĉu jes?“

„Mi kunvenas.“ Dobbs, kiu ankoraŭ antaŭ dek minutoj estus postkurinta kiel malsata kato laboron por nur du dolaroj po tago, kondukis nun tiel, kvazaŭ li farus komplezon al kontraktisto, se li kuniros.

„Sed tiukaze vi tuj devas kuniri, ĉimomente“, diris nun la kontraktisto haste.

„Tiel kiel vi staradas ĉi tie. Por la alportado de viaj havaĵoj ni ne havas tempon. La trajno al Panuco ekveturos post kvarona horo, kaj ni ankoraŭ devas transiĝi la riveron. Do ek, ek! Rapide, ekkuru! Galopu!“

Li kaptis lin ĉebrake kaj ŝiris lin post si al la pramo.

4

Pat McCormick, la kontraktisto, estis usonano de irlanda deveno. Li ne plu estis tre juna. La plej grandan parton de sia vivo li pasigis en la naftokampoj de Teksaso kaj

Meksiko. Li laboris kiel drilisto, kiel mekanikisto, kiel kamionisto, temporegistristo, provizejisto, pumpisto kaj krome en ĉiuj eblaj aliaj branĉoj, kiuj en la naftokampoj povas ekzisti. En la lastaj jaroj li laboris pli ofte memstara. Li transprenis la ekipadon de la kampadejoj. Kaj tiun laboron li transprenis kontrakte. Li faris sian prezon, zorgeme ekzameninte la lokon, kie la kampadejo estu starigota. Por povi entrepreni tiun antaŭekzamenadon, necesis ĝuste tiu longa sperto, kiun havis li. Dependis de tio, kiom distancis la kampadejo de la plej proksima trajnhaltejo, kiom ĝi distancis de la plej proksima strato, sur kiu ankoraŭ plu eblis veturi per kamionoj, ĉu estis vepro aŭ ĝangalo aŭ vastaj ebenaĵoj, kie la kampadejo estis starigota. Ĉu akvo estis proksime, ĉu malkaraj helplaboristoj estis inter la indiĝenoj en tiu regiono, ĉio ĉi estis antaŭrigardenda antaŭ ol la prezo estis fiksata. Se la prezo estis tro kara, la kompanio eble transdonis la kontrakton al alia; se la prezo estis tro malkara, la kontraktisto perdis monon de siaj ŝparaĵoj. Sed la usonaj kompanioj ne avaris ĝis la cendo. Se oni pruvis al ili, ke cirkonstancoj ekzistis aŭ ekaperis, kiuj necesigis pliigon de la kontraktsumo, ili estis pretaj postpagi certan sumon.

De Panuco ili veturis per kamionoj tuj kunprenintaj materialon, malsupren al la sudaj distriktoj, ĝis finiĝis la sufiĉe malbona strato. De tiu fina loko estis hakita vojo tra la vepro, ĉirkaŭ tri mejlojn longa. Tiu ĉi vojo estis ĝuste nur tiom larĝa, ke la indiĝenaj helplaboristoj povis trairi kun pakmuloj. La vojo finiĝis en senarbejo kun ĉirkaŭ centmetra diametro, kiun oni estis elhakinta el la vepro. En tiu senarbejo la kampadejo estis starigota, ĉar

la geologiaj ekspertoj de la kompanio trovis, ke ĉi tie troviĝas nafto kun granda verŝajneco.

Dudek indiĝenaj helplaboristoj loĝantaj en vilaĝoj, kiuj estis for kelkajn mejlojn, laboris ĉi tie jam kelkan tempon por elhaki la senarbejon kaj por nun tiom plilarĝigi la straton ĝis la ĉefstrato, tiel, ke oni povu veturi sur ĝi per kamionoj.

La unuajn tagojn la ses viroj dormis en simpla tendo. Du ĉinoj zorgis por la preparado de la manĝoj.

Traboj kaj tabuloj, ilaro, najloj kaj ŝraŭboboltoj estis jam alportitaj sur azenoj kaj muloj, kaj ĉiun duan horon alvenis nova karavano. La karavanestroj laboris same kontrakte. Ili ricevis pagon por ĉiu kargo, do ne por la tempo, kiun ili laboris. Se oni estus plu paginta ilin laŭtempe, ili survoje estus sternintaj kaj dormintaj. Ankaŭ la elhakado de la senarbejo kaj de la strato, ĉio ĉi estis kontraktlaboro. La viroj bone enspezis tiel, multe pli bone, ol se ili estus laborintaj taglabore. Unue oni nun konstruis barakon, kie la blankaj laboristoj povis loĝi kaj dormi. Poste la kuirejo kaj la manĝohalo estis en la vico. Ĉio ĉi estis farita en du tagoj.

Unu el la viroj nun estis liberigita de tiu laboro, por starigi kun tuta grego el indiĝenoj la aliajn barakojn, dume la cetera kvinopo sub la komando de Pat starigis la arganon.

Tio estis tute diabla laboro. Dobbs ankoraŭ neniam laboris ĉe argano. Multpezegajn trabojn li devis alporti surŝultre, dume la suno senkompate arde brilis malsupren. Post tri tagoj liaj ŝultroj estis kiel kruda karno. La haŭto pendis ĉifone kaj en strioj sur lian kolon, parte forbruligita kaj parte defrotita.

Se la trabo estis altrenitaj, oni devis traborii la truojn por la ŝraŭboltoj. Kaj ĉio ĉi iris eksprese rapide. Oni apenaŭ ĝuste prenis al si la tempon por la manĝado, por tute eluzi la tagolumon. Sur horloĝon oni ne rigardis. De la unua brilo de la suno ĝis la lasta ruĝema brileto oni portis ion ŝultre kaj sklavlaboris. Post sunsubiro oni laboris eĉ plu kun lanternlumo, se laboroj farendis, kiuj ĉe lanternlumo estis fareblaj. La elektra lumo sekvis nur multe pli malfrue, se la maŝinoj estis ĉi tie.

La pli spertaj viroj starigis la trabojn, kunigis ilin per boltoj, kaj apogis ilin per ŝtreboj, kaj la argano kreskis pli kaj pli en la aeron, kaj pli kaj pli danĝera fariĝis la laborado en kapturnigaj altoj. La argankonstruistoj kroĉiĝis per genuo al ŝtrebo, dume ili kun ambaŭ brakoj kaj manoj kaj kun la subteno de la femuroj ree kaj ree ŝovis masivajn trabojn pli supren. Poste, en kapturniga alto, pendante per la genuartikoj, ili direktigis la trabojn tiom longe tien kaj tien kaj tiom longe tenis ilin, ĝis la boltoj estis ŝovitaj en la drilitajn truojn kaj ŝraŭbitaj. Kiel simioj devis esti la viroj. Eble eĉ pli lertaj ol simioj, por ke ili ne falu malsupren kaj, por ke ili ne rompu la nukon al si aŭ frakasu brakojn kaj gambojn.

Finfine la preta *derrick*, la argano estis kronebla. La pezajn ferajn rulcilindrojn, sur trans kiuj iras la dikaj dratŝnuregoj, kiuj levas aŭ mallevas la drilon kaj la forigilon, oni levis supren per vinĉo kaj fiksigis ilin per firmaj boltoj.

La plej streĉiga laboro estis farita. Nun la maŝinejo estis en la vico. Tiam la ilaro kaj la remizoj.

Intertempe la vojo estis irebla, kaj la unua kamiono povis traveturi de la trajnhaltejo rekte ĝis ĉi tie.

Mallarĝa rivero situis tri pliajn mejlojn for en la vepro. Al tiu rivero oni konstruis akvokonduktion, kaj borde de la rivero oni starigis la pumpstacion kaj surmetis la motorpumpilon. Ĝis tiu tago azenoj kun kanistroj estis alportintaj la akvon de la rivero por la kampadejo. Nun oni ĝin alpumpis kaj konservadis en cisterno.

Tiam alvenis la vapormaŝino, kiu estis alveturigita sur fortega traktoro. Je la sekva tago la traktoro, kiun oni aŭskultis faŭki kaj ĝemi kaj pumpumi ankoraŭ post mejloj, transdonis la vaporkaldronon.

Plian tagon poste oni altrenis la gigantajn lignajn movigajn radojn, kiuj aspektas kiel grandaj radoj de akvomuelilo, kaj sur trans kiuj iras la kabloj kaj ĉenoj por la drilo, la klarigilo kaj tuboj. Kaj la dinamoj venis. Oni

elmetis la kurentkonduktilojn, kaj iuvespere ekbrilegis la placo en la vepro - kiu estis estinta ankoraŭ tute netuŝita antaŭ malmultaj semajnoj en sia tropika soleco, tiel netuŝita kiel ĝi estis ekde la kreado de l' mondo - en akre blindiga elektra lumo, kiu ne plu scias vepronoktojn. De la vepro estis forprenata la nokta ripozo, kaj kien ajn trafis la radioj de la neniam nelumanta lumo, la vepro komencis malsanadi. Alte montetaj kuŝis matene milionoj kaj milionoj de insektoj sub la elektrikaj lampoj.

De la maŝinpumpumado, kiu nun plenigis tage kaj nokte la vepron, la loĝantoj de la vepro estis forpelataj el sia patrio. Ili devis elmigri en nekonatajn novajn terenojn, kie ili esperis trovi trankvilon kaj manĝon.

Nun la efektivaj naftoviroj estis en la vico. La laboro de la *rigbuilder*, de la borstaciaj konstruistoj estis farita. Ili reveturis al la urbo kaj atendis novan kontrakton. La nova kontrakto estus povinta veni post tri tagoj, sed ĝi ankaŭ povis veni nur post ses semajnoj, kaj eblis eĉ, ke ili ankoraŭ post ses monatoj plu devis atendi la novan kontrakton. Nafto estas kiel ŝetkubludo. Oni pagas por kampadejo dekmil, dudekmil, kvindek mil da dolaroj, kaj se oni tiel profunde drilis sen sukceso, kiel tio nur iel decas, jen tie eble ne estas nafto, sed salakvo aŭ sablo aŭ argilo. Kaj tiukaze oni redonas la vepron al la laŭrajtaj posedantoj, kiuj tiom rapide kaj tiel emfaze reposedigas ĝin, ke jaron poste ĉiu spuro de homoj estas forviŝita.

La nafto estas hazardludo. Oni povas perdi sian tutan posedaĵon, kaj oni povas gajni per kvinmil dolaroj kvin milionojn da dolaroj. Kaj tial ĉiuj, kiuj havas ion por fari kun nafto, estas hodiaŭ riĉaj kaj morgaŭ malriĉaj. Ili laboras semajnojn kaj monatojn meze de la vepro aŭ tute izolita en la ĝangalo. Kaj kion ili tie perlaboris per streĉiga laboro, tion ili disipas en tri tagoj en la urbo. Kaj tiuj kiuj ne disipas ĝin, la atentemaj kaj ŝparemaj, same perdas sian monon, ili atendas kaj atendas kaj atendas je laboro ĝis la lasta peso estas eldonita kaj ili almozpetas la homojn, kiuj frekventas la Imperialon, la Luisianon, la *Southern* aŭ la bankon.

Ricevi okupon estas afero de bonŝanco en la naftolandoj, tiel kiel estas afero de bonŝanco trafi nafton.

Tiel estis okazinta al Dobbs. Li staris tie kaj ne pensis pri laboro. Kaj jen ĝi falis en lian poŝon.

„Kiel do estas nun pri mia mono?“ demandis Dobbs la kontraktiston.

„Pri kio temas?“ diris Pat. „Ne tiom urĝigu min. Vi ja ricevos vian monon. Mi ne forkuros de vi kun tiu.“

„Tiukaze donu almenaŭ iom, postulis nun Dobbs.

„Nu bone“, respondis Pat. „Mi donas al vi tridek procentojn.“

„Kaj la aliajn?“ , demandis Dobbs.

„Mi ne scias ankoraŭ. Mem ne ricevis mian monon ĝis nun.“

Dobbs ricevis la tridek procentojn de sia perlaborita mono. La ceteraj viroj sian monon same ne estis ricevintaj. Tiuj, kiuj energie urĝigis lin, ricevis de Pat kvardek aŭ kvindek procentojn. Du aliaj, kiuj volis teni lin en bona humuro, por ke li denove kunprenu ilin ĉe la sekva kontrakto, ricevis nur kvin procentojn, ĉar ili tute humile rakontis al li, ke ili ankoraŭ ne vespermanĝis kaj ankaŭ sian hotelon ne povus pagi.

„Mi volus scii nur tion, ĉu la mensoganto ricevis sian monon aŭ ne“, diris Dobbs al Curtin, kiu same apartenis al la kontrakto.

„Ja se oni iel scius tion“, respondis Curtin. „La kompanioj estas foje tre malrapidaj, se temas pri la pagado de la kontrakto, ĉar la kontanta mono raras ĉe ili kaj nun la drilado komenciĝas, kiu forglutas amason da mono.“

Semajnon nek Dobbs nek Curtin povis trovi la kontraktiston McCormick. En sia hotelo li ne estis. Sed iutage Pat McCormick preteriris sur la alia flanko de la strato.

„Ek, sur lin!“ vokis Curtin al Dobbs.

Kaj kiel satano li transsaltis. Sed Dobbs estis tuj je lia flanko.

Curtin kaptis Pat ĉe la ĉemiza maniko. Tiu ne surhavis jakon. „Kie estas nia mono, hundido. Donu nun tuj nian perlaboritan monon aŭ ni batas vin en pecetojn. Tuj!“ Curtin diris tion sufiĉe laŭte kaj kun minacantaj pugnoj.

„Sed rapide kaj neniujn elturniĝojn plu!“ nun ankaŭ Dobbs enmiksigis. „Ni atendas nun jam pli ol tri semajnojn nian monon.“

„Estu trankvilaj, sinjoroj“, diris Pat retiriĝeme kaj tiris ilin kun si en koktelejon, kie li tuj mendis tri grandajn glasojn kun habanero. „Ni povas ja klarigi ĉion ĉi ankaŭ tute trankvile. Aŭskultu foje, mi havas en la sekva semajno denove belan novan kontrakton, kaj tuj poste ankoraŭ plian, unu el ili en Amatlan kaj la alia en Corcovado. Jen mi denove kunprenos vin ambaŭ. Vi estas fervoraj laboristoj, kun kiuj mi laboras volonte kune. Je via sano!“

Li levis sian glason kaj tostis kun la du aliaj.

Ili trinkis.

Tiam diris Curtin: „Tio estas tute bona, ke vi denove volas preni nin en viajn kontraktojn. Sed sen mono ni ne laboras. Kie estas nia mono?“

„Mi ankoraŭ ne ricevis la monon. La ĉeko ankoraŭ ne estas ĝirita.“

Tiam li turnis sin samtempe al la koktelisto kaj komandis: „Ankoraŭ tri pliajn grandajn habanerojn.“

„He, viro“, diris Curtin nun senpacience, ne supozu, ke vi nun povas elturniĝi plu, kaj, ke vi superruzos nin per la brando.“

„Superruzi vin?“ Pat ŝajnis sin mirigite. „Mi per brando vin superruzu? Tio estas ne tre.“

„Kio tio estas, tio estas al ni tute egala“, diris Dobbs. „Ni volas havi nian monon, por kiu ni laboris sufiĉe streĉige. Ĉu vi kunprenas nin denove en novan kontrakton aŭ ne havas ja neniun valoron, se vi ne pagas.“

„Hundo damnita, kie estas nia mono?“ Curtin elkriis ĝin tute subite, kvazaŭ li per unu fojo estus perdinta siajn sencojn. Eble la brando havis alian efikon ol Pat atendis tion.

„Sed mi povas ja nur ripeti al vi, ke mi mem ne ricevis la monon ĝis nun.“

Jen Curtin kaptis lin antaŭe je la gorĝo, skuis lin kaj diris: „Donu nun la monon, rabisto, aŭ mi frakasos vian kranion tuj ĉi tie sur la tabloplato.“

„Trankviliĝu, ĝentlemanoj, trankviliĝu“, nun la koktelisto enmiksiĝis. Sed krome li ne plu iatentis la okazaĵon. Li purigis la koktelejan platon, tie, kie la glasoj postlasis siajn randojn kaj tiam bruligis cigaron al si.

Pat estis fortika viro kaj li defendis sin. Sed Curtin posedis la pli grandan koleron. Dobbs proksimiĝis, kvazaŭ ankaŭ li tuj volus salti al Pat.

Nun Pat elturniĝis el la gorĝa sufoko, retroiris duonon de paŝo kaj diris rikane: „Vi estas ja efektive ĝustaj banditoj. Tion mi devintus scii. Sed prefere mi fortranĉos al mi kion ajn, ol ke mi ankoraŭfoje prenos vin banditojn en mian kontrakton. Jen prenu vian monon, sed nun ne plu vidigu vin.“

„Pri tio ni ne petos vian permeson“, diris Curtin.

Pat ŝovis la manon en pantalonpoŝon kaj eltiris manplenen da dolarbiletoj, kiujn li portis ĉifitaj en la poŝo.

„Jen via mono“, li diris al Dobbs. Ankoraŭ en tiu momento li estis dekalkulinta la ĝustan sumon. Li sciis en la kapo precize ĝis la cendo, kiom li ŝuldis al ĉiu el ili. Li ŝovis la monon al Dobbs, kaj tiam li dekalkulis per la sama mano, per kiu li tenis la biletojn, la monon por Curtin kaj ĵetis ĝin al tiu transen.

„Do“, li diris nun en tono, kiel oni traktas molestajn kreditorojn, „nun ne plu molestu min, mi petas. Vi havas nun vian monon, kaj mi tre gardos min ankoraŭfoje plu akcepti tiajn helpkonstruistojn, kiuj komprenas nenion, en mian kontrakton.“

Li ĵetis tri pesojn al la koktelisto, por la brandoj. Tiam li ŝovis la ĉapelon al la nuko kaj forlasis la koktelejon, ambaŭ virojn li tie lasis stari, kvazaŭ ili ofendis lin nekredeble impertinente.

Rimarko

Habanero estas kubana danco.

5

„Nu, sed kial vi loĝas en la *Cleveland*-hotelo, kamerado?“ demandis Dobbs al Curtin, kiam ili paŝis sur la straton kaj preterpromenis la *Southern*-hotelon. „Tie vi pagas ja almenaŭ tri pesojn po nokto.“

„Kvar“, Curtin respondis. „Kunvenu do al la *Oso Negro*, kvindek centavojn“, konsilis Dobbs. „Estas tie tro kote por mi kaj neniuj krom *beachcombers* kaj tiaj friponoj“, diris Curtin.

„Kiel vi volas“. Se via mono elpêrpiĝis, vi same albordiĝos en la *Oso Negro* kiel ni ĉiuj. Mi mem ne nepre devus fari tion. Sed mi volas kunteni miajn cendojn. Kiu sciu, kiam denove io ekfloros por mi. Krome mi iras manĝi al la *Chink*, al la ĉino por kvindek centavoj, tiel kiel antaŭe.“

Ili alvenis en la angulo de la *Plaza*, kie estis la granda juvelmagazeno *La Perla*. Ili tie ekstaris kaj rigardis la belegajojn. Tie brilis pro oro kaj diamantoj. Diademo tie videblis por dekok mil pesoj. Ili diris nenion, rigardis nur la stokitajn trezorojn, pensis pri la valoro, kiu tie prezentiĝas kaj pensis pri la amaso da mono, kiun devas posedi kelkaj homoj ĉi tie en la urbo, por povi aĉeti tiajn aĵojn.

Eble estis ĉi tio, kion ili vidis kunigita tie, kio foje deflankigis iliajn pensojn de la nafto. Ĉar tiu, kiu vivis ĉi tie, pensis nur pri nafto, pensis nur nafte, kaj pensis nur pri viveblecoj, kiuj estas iel ligitaj kun la nafto. Ĉu oni laboris aŭ spekuladis, ĉiam temis pri nafto. Ili apogis sin per la dorso al la grandaj vitrotabuloj kaj rigardis kun enuo trans la *Plaza*, post kiu estis videblaj la ŝipmastoj. Tio memoris ilin ambaŭ pri vojaĝoj, kaj ankaŭ pri tio, ke

estas ankoraŭ aliaj landoj kaj aliaj akirfontoj ol tiuj, kiuj disponeblis en tiu urbo.

„Cetere, Curtin, kion vi propre intencas fari?“ demandis Dobbs post certa tempo. „Ĉiam staradi ĉi tie kaj atendadi ĝis oni tute hazarde ricevas ion, pri tio oni fine fariĝas sata. Estas ĉiam nur atendado kaj atendado. La mono pli kaj pli malpliĝas, ĝis oni iutage havas neniom plu. Tiam la regurda fluto denove ekludas por almozpetadi tiujn, kiuj envenas el la borstacioj por tago aŭ nokto. Mi tute serioze meditas pri tio, nun foje fari ion alian. Ĝuste nun estas tempo, tiom longe, kiom oni ankoraŭ havas monon. Se estas jam ree for, jen oni staradas kaj ne povas moviĝi.“

„La sama demando okupas min nun jam la trian fojon“, respondis Curtin. „Mi scias kiel tio estas kaj kiel tio iras. Sed mi havas eĉ ne unu ideon. Fosi oron, tio estus la ununura.“

„Jen vi diris ĝin“, Dobbs lin interrompis.“ „Pri tio ankaŭ mi ĝuste pensis. Estas finfine ne pli riska spekulado ol atendi je laboro en la naftokampoj. Ekzistas ja apenaŭ plu lando, kie atendas tiom da oro kaj tiom da arĝento pri tio, ke oni elskrapu ĝin, kiel en tiu ĉi lando.“

„Ni iru tien transen kaj sidiĝu sur la benkon“, diris Curtin. „Mi volas diri tion al vi, mi venis ĉi tien ne pro nafto, sed pro oro“, rakontis nun Curtin, post kiam ili sidiĝis. „Mi volis labori en la naftodistriktoj nur certan

tempon, ĝis mi havus sufiĉe da mono en la fingroj por prepari la orfosadon. Tio kostas sufiĉe da mono. Jen la vojaĝo, jen la ŝoveliloj, la hakiloj, patoj kaj la aliaj iloj. Krome oni devas ankaŭ povi vivi kvar ĝis ok monatojn, ĝis oni enspezas ion. Se fine venas al la finkalkulado, povas esti, ke oni perdis ĉion. Monon kaj penon, ĉar oni ne trovis ion.“

Dobbs atendis pri tio, ke Curtin ankoraŭ parolas plu, sed Curtin silentis, li ŝajne ne plu havis ion por diri.

Jen nun diris Dobbs: „La risko ne estas tiom granda. Ĉi tie pigrumi kaj atendi laboron, estas same tiom granda risko. Se oni bonŝancas, oni povas enspezi dum monato tricent dolarojn, eble eĉ pli da ili, dum ses, dek, dekok monatoj. Se oni malbonŝancas, oni ne trovas laboron, jen oni same tiel bone perdis ĉion. Tiel glate la oro ja ne kuŝas montete, ke oni devas nur forskrapi kaj ensakigi ĝin. Ankaŭ tion mi scias. Sed se ne estas oro, jen eble arĝento, kaj se ne estas arĝento, tiukaze estas eble kupro aŭ plumbo aŭ brilantoj. Kvankam oni ne povas mem ekspluati tion, oni ĉiam trovas kompanion, kiu foraĉetas la terpecon al oni, aŭ kiu akceptas onin kun favoraj partoj kiel kompanianon. Ĉiukaze mi foje bone pripensos tion.“

Ili parolis nun pri io alia. Tiel grave oni neniam konsideras tiajn interparolojn pri oroserĉado. Ĉiu diras tion. Ĉiu planas tion, kaj de dekmil da ili tiam iu efektive ekiras kaj faras tion, ĉar tio ne tiom simple fareblas, kvazaŭ oni intencus iri ĉasi kuniklojn. Ne vivas ĉi tie eĉ unu viro, kiu ne ĉeokaze almenaŭ pensis pri tio serĉi

oron. La multaj centoj de aliaj minoj por aliaj metaloj, kiuj estas ĉi tie en la lando , ĉiuj estis trovitaj kaj fonditaj de homoj, kiuj serĉis oron kaj tiam prenis tion, kion ili trovis. Kelkaj minejoj, en kiuj oni eligis nek arĝenton nek oron, alportas al sia posedanto pli da riĉoj ol multnombraj orminoj ebligus . Jupli la elektra industrio disvastiĝas des pli valora fariĝas la kupro. Povas veni la tempo, kiam oni rigardas oron kiel ion, kio ne nepre estas bezonata. Pri kupro, plumbo kaj multaj aliaj metaloj oni ne povas diri tion tiel simple.

Neniu homo havas penson tute por si mem, kaj ankoraŭ neniam iu tute por si mem havis originalan ideon. Ĉiu nova ideo estas la kristaliĝa produkto de mil da diversaj ideoj, kiujn havis aliaj homoj. Unu el ili tiam subite trovas la ĝustan vorton kaj la ĝustan esprimon por la nova ideo. Kaj tuj, kiam la vorto ĉeestas, rememoras sin centoj da homoj, ke ili estis havintaj tiun ideon jam delonge. Kiam en iu homo aperas plano kaj la penso ekmaturiĝas entrepreni ion difinitan, oni povas esti certa, ke multnombraj homoj en lia proksimo havas saman aŭ similan planon. Tial disvastiĝas amasaj psikozoj kun la rapideco de balaanta fajrobrulado.

Io simila okazis ĉi tie.

Curtin volis restadi ankoraŭ nokton en la hotelo *Cleveland* kaj nur je la sekva tago transloĝiĝi al la hotelo *Oso Negro*. Kiam Dobbs venis hejmen, estis krom li nur tri usonanoj plu en la ĉambro. La ceteraj litoj hodiaŭ

ŝajne ne estis okupitaj. Unu el la novalvenintoj estis pli olda viro, kies hararo komenciĝis fariĝi blanka.

Kiam Dobbs enpaŝis la ĉambron, la tri viroj interrompis sian interparoladon. Sed post iom da tempo ili ree komencis interparoli. La oldulo kuŝis en la lito, unu el la du aliaj kuŝis en vestoj en la lito, kaj la tria sidis sur lito. Dobbs komencis senvestiĝi.

Unue li ne komprenis, pri kio temas la interparolo. Sed tiam li sciis per unu fojo, ke la maljunulo sciigis siajn spertojn kiel orfosisto al la pli junaj. Ambaŭ, pli junaj uloj, estis venintaj ĉi tien por serĉi oron; ĉar oni rakontis en Usono nekredablajn aferojn pri la ororiĉo de la lando.

„Oro estas diabla afero“, diris Howard, la oldulo. „Ĝi ŝanĝas la karakteron. Oni povas havi kiom ajn multe de ĝi, kiom ajn multe trovi kaj kiom ajn multe havi de ĝi por surpaki ĝin, tiom, ke oni sola tute ne povus forporti ĝin, sed ĉiam oni pensas pri tio ricevi ankoraŭ iom pli da ĝi aldone. Kaj por ricevi ion ankoraŭ aldone, oni ĉesas fari diferencon inter justeco kaj maljusteco. Se oni foriras al oro, oni intencas kontenti jam pri tridekmil da dolaroj. Se oni trovas nenion, oni malpliigas siajn atendojn je dudekmil dolaroj, tiam je dekmil, kaj oni deklaras tiam, ke oni estus tute kontenta pri kvinmil dolaroj, se oni povus nur trovi ilin, ankaŭ se oni devas tre pene labori por tio. Sed, se oni tiam trovas ion, oni ne estas satigebla per la origina espero pri tridekmil dolaroj, sed oni grandigas la sumon pli kaj pli kaj volas havi kvindekmil,

centmil, ducentmil dolarojn. Tiam venas la komplikaĵoj, kiuj ĵetadas onin tien kaj tien kaj ne plu permesas, ke oni trankviliĝas.“

„Sed por mi ne“, diris unu el ambaŭ, „por mi ne, tion mi povas priĵuri. Dekmil kaj finon! Finon, kaj se tie ankoraŭ atendus duono de miliono. Tio estas ĝuste la sumo, kiun mi bezonas.“

„Kiu ne mem fosis oron“, opiniis Howard kun sia lanta parolmaniero, „tiu ne kredas tion. De hazardludejo oni povas facile foriri, de monteto da oro, kiun oni devas nur preni por ekposedi ĝin, neniu povas foriri. Mi fosis en Alasko kaj trovis oron. Mi fosis en *British-Columbia*, en Aŭstraliio en Montano, en Koloradolando. Kaj mi kunskrapis atentindan monteton. Sed nun mi estas ĉi tie en *Oso Negro*, kaj fino. Mian lastan kvindek milon mi perdis pro nafto. Nun mi devas almozpeti oldajn amikojn, sur la strato. Eble mi ankoraŭfoje ekiros kun miaj maljunaj ostoj. Sed mi ne havas la spezan kapitalon. Tio estas cetere ĉiam tiel: Se oni provas ĝin sola, estas plej bone. Sed oni devas povi elteni la solecon. Se oni provas tion duope aŭ triope, ĉiam iu murdo embuskas onin. Se oni provas tion dekduope, tiukaze ne restos multe por unu viro, kaj kvereloj kaj murdo estas eĉ pli ĉirkaŭe. Tiom longe, kiom oni ne trovis ion, la frateco eltenas. Sed, se la montetoj kreskas kaj kreskadas, tiam la frateco fariĝas fratfriponeco.“

Kaj tiel la oldulo komencis rakonti orohistoriojn, historiojn, kiuj inter la vojaĝantaj gastoj de la hotelo *Oso Negro* kaj de parencaj hoteloj estas aŭdataj kun pli da fervoro ol la plej senhontaj amrakontoj. Se tia maljuna orofosisto rakontis, li povis rakonti la tutan nokton, kaj neniu ekdormis kaj neniu vokis: „Nun mi volas havi trankvilon.“ Tia vokado pri trankvilo ja en ĉiu kazo estus estinta vane, egale ĉu temis pri orrakontoj, pri ŝtelistrakontoj aŭ pri amrakontoj. Trankvilon oni povis ja postuli. Sed, se iu faris tion tro ofte aŭ eĉ tro energie, sekvis tradraŝo, ĉar la rakontistoj insistis pri tio, posedi same tiom da rajto sidi ĉi tie, kiom tiuj, kiuj volis havis sian pacon. Estas la bona rajto de ĉiu homo pasigi siajn noktojn kun rakontado, se li sentas la bezonon por tio. Se tio al alia ne plaĉas, li havas la rajton serĉi al si pli trankvilan lokon. Kiu ne povas kviete kaj trankvile dormi inter la tondrado de kanonoj, inter la pumpumpado de veturiloj, inter la kraĉospiroj de aŭtoj, inter la pelmelo de homoj alvenantaj, forirantaj, ridantaj, kantantaj, babilantaj ka insultantaj, ne vojaĝu. Tiu ne loĝu en hoteloj.

„Ĉu vi konas la historion pri la Mino de l' Verda Akvo en *New Mexico*?“ demandis Howard. „Tiun vi certe ne konas. Sed mi konas Harry Tilton, kiu ĉeestis kaj de kiu mi eksciis la historion. Jen bando el kvindek viroj ekiris por serĉi oron. Ili ne iris tute blindaj. Jen malnova onidiro, ke en valo estu riĉa oromino, kiu estis trovita de la malnovaj meksikanoj kaj ekspluatita kaj kiun pli malfrue la hispanoj forprenis de ili, post kiam oni devigis la indiĝenojn per teruraj torturadoj, per elŝirado de la

langoj, per ekborado de la kapo, kaj per pliaj tiaj kristanaj ampruvoj perfidi al ili la lokon de la mino.

Proksime ĉe la mino estis tuta malgranda lago, kiu kuŝis en rokolito. Kaj la akvo de lageto estis verda kiel smeraldo. Tial oni nomis la minon *La Mina del Agua Verde*, La Mino de l' Verda Akvo. Estis nekutime riĉa mino. La oro etendiĝis pura en dikaj vejnoj. Oni devis ĝin simple nur forpreni.

Sed la indiĝenoj estis kroĉintaj malbenon al la mino. Tiel asertis tion la hispanoj, ĉar ĉiuj hispanoj, kiuj havis kontakton al la mino, rapide mordis la polvon. Kelkaj pro serpentmordoj, aliaj per febro, aliaj per teruaj haŭtmalsanoj aŭ per malsanoj, kies kaŭzo neniu povis klarigi. Kaj iutage la mino estis malaperinta. Neniu homo plu videblis, kiu tiutempe estis ĉe la mino.

Kiam la sendaĵoj ne plu venis kaj ankaŭ ne alvenis plu raportoj, la hispanoj sendis ekspedicion al la mino. Kvankam la mino estis ekzakte desegnita en la mapojn, kaj kvankam oni povis sufiĉe longe sekvi la vojon, la mino ne plu troveblis. Sed estis tiom facile difini ĝian situon. Jen la tri krutaj montpintoj, kiuj ĉiuj devas troviĝi en linio, ĉar tiukaze oni estas sur la ĝusta vojo, kaj se kvara montpinto, kies formo estas tre atentofrapa, ekmontriĝas kaj staras en certa angulo al la linio, jen oni estas tiom proksime al la mino, ke oni ne plu povas mistrafi ĝin. Sed kvankam oni serĉis dum monatoj, oni trovis nek la minon, nek la rokolagon. Tio estis en la jaro 1762. Tiu riĉa

mino neniam perdiĝis en la memoro de tiuj, kiuj
interesiĝas pri orominoj.

Kiam la usonanoj anektis Nov-Meksikon, tuj denove viroj
ekmarŝis por serĉi tiun minon. Multaj ne revenis. Kaj tiuj,
kiuj revenis estis preskaŭ-idiotoj pro la vana serĉado kaj
la halucinoj, kiujn ili havis pro la vagado en tiu rokovalo.

Estis tiam meze de la okdekaj jaroj, mi supozas ke estis en
la jaro 1886, ke denove iuj homoj ekiris por serĉi oron,
ĝuste tiuj dekkvin viroj. Ili havis duplikatojn de la
malnovaj raportoj kaj kopiojn de la malnovaj hispanaj
mapoj. Tio pri la kvar montpintoj estis ja tiom simpla.
Sed ili kiel ajn ofte kaj kiel ajn precize povis uzi la
montpintojn kiel celdirekton, tamen de la mino estis
videbla nenio. Ili fosis kaj eksplodigis rokojn tie kaj tie,
sed montriĝis eĉ ne spureto. Ili laboris kiel taĉmentoj, ĉiu
taĉmento trioje, por povi rasti pli grandajn ĉirkaŭaĵojn.
Iliaj nutraĵoj fariĝis pli kaj pli malmultaj, sed la viroj ne
rezignis.

Iam malfrue posttagmeze taĉmento preparis sian
vespermanĝon. La fajro brulis, sed la kafo ne kuireblis,
ĉar la vento, kiu fridetigis la kruĉon, estis tro forta. Tial iu
komencis meti la fajron pli profunde en la teron. Kaj kiam
li estis fosinta futon kaj duonan, li trovis oston. Li ĵetis la
oston flanken sen rigardi ĝin pli precize, kaj ŝovis nun la
fajron en la truon, post la farado de trablovaj kanaletoj.

Kiam la taĉmento tiam sidis ĉe la vespermanĝo, iu el ili hazarde prenis la oston en la manon kaj pentris per ĝi en la sablo. Tiam lia najbaro subite diris al li: 'Lasu min foje rigardi la oston.' Kaj post iom da tempo li diris: 'Tio estas brakosto de homo. Nu, de kie la ostoj estas?'

La viro, kiu estis fosinta la truon, diris nun, ke li puŝis sur ĝin ĉe la fosado kaj tiris la oston el la sablo.

'Tiukaze tie devas kuŝi la tuta skeleto, kiel venu sola brakosto ĝuste ĉi tien?' diris la viro pripenseme.

Tiam jam estis malhele. Ili vualis sin en siajn kovrilojn kaj sternis sin por dormi.

Sekvatage diris tiu, kiu trovis la brakoston, mi nomu lin Bill, ĉar mi ne scias lian nomon, jen do diris Bill: 'Tie, kie la brakosto estis devas esti la skeleto. Nun en la nokto venis al mi penso. Mi demandis min kiel la skeleto venis ĉi tien.

'Simple. Iu mortbatito, aŭ malsatmortulo', diris iu el ili.

'Tio kompreneble estas ebla', diris Bill al tio. Ĉi tie iradis ja multaj. Sed mi ne supozas, ke oni ĝuste ĉi tie mortbatis ilin, aŭ ke ili ĝuste ĉi tie malsatmortis. Envenis al mi nun la nura penso, ke la mino pro sabloŝtormo aŭ per

tertremo aŭ per per montfalo aŭ per io simila estis ŝutkovrita. Kaj ĉar de la hispanoj neniu revenis, ili ĉe tio estis kunŝutkovritaj. Ili estis ŝutkovritaj en la proksimo de la mino. Kvankam tiu brakosto ankaŭ tute bone povas aparteni al iu, kiu serĉis ĉie tie antaŭ ni kaj mortis ĉi tie, sed tute same bone eblas, ke tiu ĉi brakosto apartenas al iu el la ŝutkovritaj hispanoj. Kaj se ĉi tie kuŝas lia brakosto, kuŝas ankaŭ tute proksime lia skeleto. Kaj se ni sekvas la skeleton, ni eble trovas ankaŭ la minon. Mi pensas, ke ni foje fosu ĉi tie ĉe la fajrotruo.'

Ili fosis kaj trovis efektive la ceterajn partojn de la skeleto, pecon post peco. Ili fosis plu en la cirklo kaj trovis duan skeleton. Ili fosis plu en la direkto de la dua skeleto kaj venis sur trian. Kaj tiel ili trovis la direkton, el kiu la montfalo aŭ tertremo venis. Ili sekvis al la vojo kaj elfosis ilojn, kaj fine ili malkovris orbulojn, kiu evidente estis disipitaj.

'Ni havas la minon. Kion fari nun?' diris Bill. 'Ni voku la aliajn', diris unu el ili.

'Ke vi estas azeno, mi sciis ĉiam, diris la tria. 'Sed, ke vi estas tia granda bovo, tion mi ne sciis. Ni bonkondute fermtenos la buŝon kaj diros nenion. Ni reiros kun la aliaj post kelkaj tagoj. Kaj post kelkaj semajnoj ni triope denove venos solaj ĉi tien kaj ekspluatos la minon.'

Pri tio ankaŭ la triopo konsentis. Ili kunkolektis la malmultajn orbulojn kaj enpoŝigis ilin, por ke ili povu aĉeti bonan ekipaĵon por tio. Tiam ili zorgeme ree ŝutkovris ĉion. Sed antaŭ ol ili povis kovri ĉion, proksimiĝis alia . La viroj de alia misfide rigardis la fosadon, kaj tiam diris unu el ili: ' He, vi buboj, kion vi ludas ĉi tie? Ĉu vi volas deteni nin de la sankta meso?'

La triopo kontestis, ke ili trovis ion, kaj ke ili volis trompludi. Ekestis kverelo. Kaj kvazaŭ la aero estus forportita la paroladon de la unua , en la sama horo ĉi tie kolektiĝis du pliaj j. La unua kaj la dua, kiu surprizis la unuan, estis ĝuste ekde la momento pretaj interkonsentiĝi fari pakton, ĉe kiu la ceteraj tri ja estis ekskludataj, kiam la du aliaj j ĉi tie preskaŭ samtempe alvenis.

Nun kompreneble la dua tuj retiriĝis de la preskaŭpakto kaj kulpigis la unuan n pri perfido. Unu el la viroj estis elsendita por voki ĉi tien ankaŭ la lastan n. Kaj kiam ĝi estis alveninta, oni interkonsiliĝis. Oni decidis pendigi la tri membrojn de la unua , pro la intencita defraŭdo.

La tri viroj estis pendigitaj. Neniu protestis, ĉar forfalis tri pretendataj partoj, kiuj nun estis dispartigendaj inter la ceteraj dekdu viroj.

Tiam oni eklaboris kaj malfermis la minon. Estis efektive neelĉerpeble riĉa mino. Sed post kelke da tempo la

nutraĵoj fariĝis tiom raraj, ke kvin viroj estis elsenditaj por alporti ilin.

Harry Tilton, kiu mem estis rakontinta la historion al mi, diris tiam, ke li estas kontenta pri tio, kio ĝis tiam fariĝis lia parto, kaj ke li volas formigri kun la kvin viroj, kiuj alportu la nutraĵojn. Li prenis sian parton kaj foriris. En la banko oni pagislini por tio dudekok mil dolarojn. Por la mono li aĉetis al si bienon, kie li setlis por ĉiam.

La kvin viroj, kiuj foriris por la nutraĵoj, aĉetis pakĉevalojn, pli bonajn ilojn, abundajn nutraĵojn, kaj registrigis sian rajton pri parto de la mino. Poste ili revenis.

Kiam ili alvenis la minon, ili trovis la kampadejon terenbruligita, kaj la postlasitajn virojn murditaj, aŭ pli ĝuste dirate, mortbatitaj de la indiĝenoj. La oro ne estis tuŝita. Se oni juĝas laŭ la spuroj, okazis terura batalo, en la tempo, kiam la viroj estis for por aĉeti nutraĵojn. La revenintaj viroj entombigis siajn mortigitajn kamaradojn kaj komencis plu labori en la mino.

Pasis nur tri aŭ kvar tagoj, jen la indiĝenoj revenis. Ili estis pli ol sesdek virojn fortaj. Ili tuj atakis ilin kaj mortigis nun ankoraŭ la ceterajn virojn. Sed unu el tiuj viroj ne estis mortigita, sed nur tre grave vundita. Kiam li rekonsciiĝis, li rampadis antaŭen. Dum tagoj aŭ semajnoj. Li ne sciis tion. Fine trovis lin bienisto kaj

kondukis lin hejmen. Li rakontis siajn travivaĵojn. Sed antaŭ ol li povis priskribi la lokon, kie ĉio ĉi okazis, li mortis je siaj vundoj.

La bienistoj de la regiono, kie la viro mortis, ekiris por trovi la orminon. Ili serĉis multajn semajnojn, sed ili ne trovis ĝin. Harry Tilton, kiu estis irinta al unu el la nordaj ŝtatoj, eksciis de la aferoj, kiuj okazis ĉi tie, nenion. Li ne plu zorgis sin pri tio, li vivis kontente en sia bieno kaj supozis ĉiujn siajn kamaradojn, kiuj fosis kun li, riĉaj aŭ bonstataj viroj, kiuj, akirinte sufiĉe da oro, vojaĝis al la oriento. Li mem estis silentema homo. Li parolis pri tio, ke li akiris sian monon per orfosado. Sed tio ne estis nekutima. Ĉar li ne troigis, sed, se li jam parolis pri sia orfosista tempo, nur tute normale kaj simple rakontis, tiu riĉa mino tute forgesiĝis.

Sed iom post iom la onidiro pli kaj pli konkretiĝis, ke Tilton akiris sian monon en malmultaj tagoj. Tion li ne kontestis. Kaj el tio oni konkludis, ke la loko, kie li estis fosinta la oron, devas havi riĉajn trezorojn. Pli kaj pli da fortunĉasantoj urĝigis lin ellabori planon, tiel ke oni povu trovi la minon. Li fine vere faris tion. Sed intertempe pli ol tridek jaroj estis pasintaj. Lia memoro ne estis plu tiom bona. Mi formariĝis kun unu el la j, kiuj iris laŭ la plano.

Ni trovis ĉiujn ĉi lokojn, kiujn Tilton priskribis. Sed la minon mem ni ne trovis. Eble ĝi estis ŝutkovrita plian fojon pro montfalo aŭ per tertremo, aŭ la indiĝenoj forviŝis ĉiujn spurojn, kaj tiukaze ili faris tion tiom bone,

ke troveblis nenio. Ili ne volis havi homojn en sia regiono; ĉar tia mino estus loginta centojn da homoj kaj la regiono estus ĵetita en tian tumulton, ke la vivo, kiun ili estis kutimigintaj vivi, estus fuŝita.

Ja, se oni povus trovi tian minon“, finis Howard sian rakonton, „jen oni estus la gajninto. Sed pro tio oni eble serĉas dum sia tuta vivo kaj trovas nenion. Tio estas tiel kiel kun ĉiu alia negoco. Se oni trovas la ĝustan negocon kaj oni bonŝancas, oni havas sian orminon. Ĉiukaze, kvankam mi estas jam olda knabo, mi ĉiam denove partoprenas, se orofosado komenciĝas. Sed oni bezonas kapitalon, tiel, kiel por ĉiu alia afero.“

La historio, kiun Howard ĵus rakontis, entenis nenion, kio kuraĝigas, kaj nenion kio avertas onin. Estis kutima orfosista rakonto, sendube vera, sed tamen ĝi sonis fabeleca. Sed ĉiuj historioj, kiuj rakontas pri riĉaj gajnoj sonas fabelecaj. Por gajni oni devas riski ion. Kiu volas havi oron, devas serĉi ĝin. Kaj Dobbs decidis en tiu nokto serĉi oron, eĉ se li estus ekipita nur per poŝtranĉilo.

Nur unu demando estis, ununura demando ceteris, kiu ŝovis sin en sian planon. Ĉu li iru sola aŭ kun Curtin aŭ kun la olda Howard aŭ kun Curtin kaj Howard?

Rimarko

Beachcombers = strandovaguloj, do uloj, kiuj rastas la terenon por trovi iom da manĝo aŭ valoraĵojn

6

Estis sekvamatenne, kiam Dobbs plu rakontis la historion al Curtin, kiun li aŭskultis de Howard. Curtin aŭskultis atente. Fine li diris: „Mi pensas, ke tio estas vera historio.“

„Kompreneble tio estas vera historio. Kial ĝi estu mensogita?“ Dobbs ege miris, ke iu povas dubi pri la ĝusteco de la historio. Sed tiu dubo, kiun Curtin esprimis, havis efikon al li. Al li la historio ŝajnis tiom normala, kiel la fakto, ke estas mateno, kiam la suno leviĝas, kaj vespero, kiam ĝi subiras. Estis nenio en la historio, kio povus esti elpensita de verkisto. La dubo, kiun metis Curtin al lia demando, tamen faris la historion aventurema. Kaj dume Dobbs estis rigardanta la serĉadon de oro kun same tiel sobraj okuloj kiel la serĉadon de laŭaj botoj en la diversaj ŝumagazenoj de urbo aŭ kiel la serĉadon pri laboro, li subite ekkomprenis, ke oroserĉado nepre devas esti ĉirkaŭata de io timiga. Nur tial li havis nun tian strangan senton, ĉar li perceptis tiun hororan, mistikan, fremdan senton neniam antaŭe, se oni parolis pri la serĉuloj de oro. Kiam Howard tiel seke rakontis la historion al li, li havis neniun alian senton krom tiu, ke oro kaj ŝtonkarbo fakte estas la sama, ĉar ŝtonkarbo homon, kiu okupiĝas pri ĝi, same tiom povas riĉigi kvazaŭ temus pri oro.

„Ĉu mensogite?“ demandis Curtin. „Pri tio mi diris nenion. La historio per si mem ne estas mensogita. Ekzistas centoj da tiaj historioj. Tutajn montojn de tiaj historioj mi legis en gazetoj, kiuj presas ion tian. Sed mi supozas, ke la historio, eĉ se ĉio alia estus neverŝajna, certe estas vera en tiu parto, kie la tri viroj provas mistifiki la ceterajn de la kompanio kaj sangofride intencis trompi ilin.“

„Vi pravas!“ Dobbs kapjesis. „Tio estas la malbeno kiu ŝarĝas la oron.“

Dirante tion, li klare konsciiĝis pri tio, ke li ne estus parolinta tian frazon ankoraŭ nur horon antaŭe, ĉar la penso tute ne estus veninta al li, ke malbeno devas kroĉiĝi al oro.

Curtin tian ŝanĝon en sia opinio ne travivis. Eble nur tial ne, ĉar tia neatendita dubo ne aperis al li, kiel Dobbs ĵus spertis.

Tiu interna travivaĵo, kiun Dobbs havis en tiu minuto, disigis la du virojn sen tio, ke ili konsciiĝis pri tio. Estis disiĝo interne de ilia sentomondo. Ekde nun ambaŭ iris renkonte al alia celo en sia vivo. Iliaj diversaj sortodestinoj komencis formi sin.

„Malbeno sur la oro,ĉu?“ Curtin diris proteste. „Mi ne vidas. Kie estas la malbeno? Estas same tiom da beno sur ĝi. Dependas nur de tio, kiu havas ĝin en la manoj. La diversaj karakteraj ecoj de lia posedanto kreas la malbenon aŭ la benon. Donu al fripono silikonajn ŝtonetojn aŭ sekajn spongojn en la manojn, jen li uzos ilin por fari per tio friponaĵon.

„Posedavido estas la sola eco, kiun la oro vekas en sia posedanto.“

Dobbs miris, kiel li venis al tiu opinio. Ĝi ŝajnis fremda al li. Sed li sugestis al si, ke li diris tiun opinion nur tial, por ke li povu kontraŭdiri al Curtin.

„Tio estas foje vere la pura sensencaĵo, kion vi diras“, rimarkis Curtin. Senintence li elektis pli konfidencan formon de la alparolo, al kiu Dobbs same tiel senpense adaptiĝis, kvazaŭ li ne sentis la ŝanĝon

„Dependas ja tute de tio“, Curtin daŭrigis sian paroladon, „ĉu la posedanto amas la oron per si mem, aŭ ĉu li uzas ĝin nur kiel rimedon por atingi certajn celojn. Estas ja ankaŭ en la armeo oficiroj, kiuj pli atentis pri tio, ke la ledaĵoj estu skrupule pure purigitaj ol pri tio, ke la ledaĵoj troviĝu en uzebla stato. La oro mem ne estas necesa. Se mi povas supozigi iun, ke mi posedas multe da oro, mi povas atingi la samon, kvazaŭ mi vere havus ĝin. Estas ne la oro, kiu transformas la homojn, sed multe pli la potenco, kiun ili povas praktiki helpe de la oro, kiu tiom

ekscitas la homojn tuj kiam ili nur vidas oron aŭ nur aŭdas pri ĝi.“

Dobbs movis sian korpon malantaŭen por apogi sin al la benko, sur kiu sidis ambaŭ. Li rigardis supren kaj rimarkis sur tegmento de unu el la transaj domoj du laboristojn, kiuj metis telefonkablojn. Ili staris tiom nesekuraj, ke oni povis atendi ĉiun momenton, ke ili falos malsupren. Por po kvar pesoj aŭ kvar pesoj kaj duonan ĉiutage, pensis Dobbs, kaj ĉiam kun la perspektivo rompi la nukon al si aŭ disbati la ostojn; ĉe la starigado de argano estas same tiel, nur ke la perspektivo estas pagata pli bone.

Tiam li pensis, ke estas sufiĉe kadavra vivo, kiun oni vivas kiel laboristo. Kaj daŭrigante tiun penson, li demandis: „Ĉu vi do perfidus viajn amikojn, por havi ĉiun oron sola por vi, tiel kiel la tri viroj provis tion?“

„Tion mi nun ne povas diri“, Curtin respondis. „Mi supozas, ke eĉ ne unu homo ekzistas, kiu precize povus diri, kion li farus, se li povus akiri grandan amason da oro por si mem kaj se li havus la okazon forigi aliajn partoprenantojn. Mi estas konvinkita, ke ĉiu homo agis alie ol li mem atendis en tiu momento, kiam li subite ricevis multe da mono aŭ vidis la eblon per manmovado ensakigi amason da oro.“

Dobbs rigardis ankoraŭ nun supren al la telefonlaboristoj. Kvankam li ne deziris tion al la laboristoj, li esperis tamen iomete, ke unu el ili povu fali malsupren, ĉar tio havigus iom da distro en la monotona vivo.

Ĉar nun neniu el la laboristoj falis malsupren, li rekonsciiĝis, ke li sidas maloportune kaj, ke la ŝultroj doloras al li. Li rektiĝis sur la benko kaj bruligis cigaredon. Li postrigardis al la fumo kaj diris tiam: „Mi farus ĝin kiel Tilton. Tio estas la sekura vojo. Kaj oni ne devas plu tiom laboraĉi kaj ne plu tiom malsate pigrumadi. Mi kontentiĝus pri malgranda kvanto kaj irus mian vojon. La aliaj pro mi kvereladu kun la aliaj.“

Curtin ne sciis kion respondi je tio. La temo estis ĝisdetale traktita de ambaŭ, kaj ili parolis pri io alia, pri io tute neinteresa, nur por paroli ion kaj por ne sidi tiel stultege.

Sed posttagmeze, reveninte de la banado en la rivero, kaj ĉagreniĝinte dum la tuta vojo, ke ili devis piediri sur la longa polva *Avenida*, ĉar ili devis ŝpari la 15 centavojn por la tramo, oni denove komencis preparoli la orotemon. Ĉar ili ĉiam estis nur nesufiĉe sataj, ĉiam soifaj je glaso da glacia akvo, ĉar ili ĉiam dormis malbone en la duraj kaj neoportunaj litoj, laboris la penso pri oro seninterrompe en ili. Pri kio ili vere pensis, tio estis ŝanĝo de ilia aktuala situacio. Tiu situacio ŝanĝeblis nur per mono. Kaj mono estis tiom proksime parenca kun oro. Tiel la pensado pri oro fariĝis pli kaj pli forta en ili kaj estingis ĉiujn aliajn

pensojn. Ili fine ekkonsentis, ke mono ne povus helpi al ili, ke nur oro, granda monto da oro ilin povus liberigi el tiu ĉi vivo, el tiu mizera vivo inter malsatmorto kaj neniamsatiĝo. Ili estis en lando, kie troveblas nekredeblaj trezoroj da oro. Ili vidis la oron briletantan antaŭ si, eĉ tiam, se ili fermis la okulojn, ĉar la suno tiel senkompatate blindige kuŝis sur la blanka polva *Plaza*. Eble ne estis la oro, eble estis la varmega asfalto, la blanka polvo, la blankaj domoj, kiuj faris ilin tiom senpaciencaj. Sed kiom ajn ili pensadis, ili ĉiam denove revenis al la oro. Oro estis glacia akvo, oro estis kontenta stomako, oro estis frideta loĝejo en la alta eleganta Riviera-hotelo. Oro, nur oro, kaj tiam la starado antaŭ la usona banko ĉesis, kie oni esperis flate almozpeti la manaĝerojn de la naftokampoj pri grandanime transdonita peso aŭ pri laboro. Tio estis hontiga kaj senhonoriga vivo. Tio ne povas iri tiel ĝiseterne. Oni devas fari finon al tio.

Post kiam tri tagoj estis pasintaj, dum kiuj neniuj perspektivo pri laboro montriĝis, kaj vere tiel ŝajnis kvazaŭ ankaŭ en la tri sekvaj monatoj ne estos perspektivo pri laboro, diris Dobbs al Curtin: Mi ekos nun, al oro. Kaj se mi devus iri tute sola, mi iros. Ĉu mi mortaĉas ĉi tie, aŭ en la Sierra inter la indianoj, tio estas por mi nun vere tiel egala kiel grasokuko aŭ siropbarelo. Mi ekiros.“

„La saman proponon ĝuste mi volis fari al vi“, diris Curtin, mi estas preta je ĉiu ĉevalŝtelo.“

„Ja efektive restas nenio alia al vi krom la elekto inter poŝoŝtelado kaj Santa Maria.“

„Santa Maria?“ demandis Curtin. „Mi ne estas katolika.“

„Ĉu vi estas katolika aŭ ne, tion ili ne demandas vin. Sed se vi malbonŝancas ĉe poŝoŝtelo, tiam vi ja lernos, kio estas Santa Maria. Tio estas la puninsulo okcidentborde, kie oni ne demandas vin pro la religio, sed kie oni volas scii nur tion, kiom da jaroj oni kroĉis vin. Se vi konatiĝis al tiu Santa Maria, vi scias, kial la sankta Maria ĉiam havas malfermitan klaktranĉilon en sia koro. Tion ja puŝis iu en ŝin, kiu revenis vivanta de tiu insulo.“

„Ni do povus ekiri tiukaze tuj morgaŭ.“

Dobbs pripensis certan tempon, tiam li diris: Mi pensis, ke ni povus kunpreni la oldan Howard. Ni demandu lin hodiaŭ vespere, kiel li pensas pri tio.“

„Ĉu Howard? Kial? Tiu estas ja tiom maljuna. Eble ni devos porti lin sur la dorso.“

„Maljuna li estas“, konfirmis Dobbs. Sed li estas tenaca kiel malnova botoplandumo, se ĉio dependas de tio, li eltenas pli ol ni du kune. Mi devas nun tuj konfesi, ke mi ne havas multe da konoj pri la orofosado kaj mi eĉ ne

scias ĝuste kiel aspektas, se oni vidas ĝin antaŭ si en la koto. Howard havas spertojn, li mem fosis ĝin kaj enspezis monon ĉe tio. En la nafto ĉio denove elspeziĝis. Kunhavi tian oldan spertan knabon estas kvazaŭ oni jam ensakigis duonon. Kiu sciu, ĉu li efektive kuniros.“

„Ni demandu lin simple“, konsilis Curtin.

Ili iris al Oso Negro. Howard kuŝis en la lito kaj legis banditorakontojn en la magazino *Western Story Magazine*.

„Mi?“ li diris tuj. „Kia demando? Kompreneble mi partoprenas. Mi ĉiam ĉeestas, se komenciĝas pri oro. Mi havas ankoraŭ tricent dolarojn ĉi tie en la banko. Ducent dolarojn mi plasas por la afero. Estas mia lasta mono. Se tio elspeziĝis, mi estas finita. Sed on devas riski ion.“

Post kiam ili estis kunĵetintaj la tutan monon, Dobbs memoris pri sia loterioloto. „Ne estu tiom superstiĉa“, diris Curtin ridante. „Mi ankoraŭ neniam vidis iun, kiu gajnis ion en loterio.“

„Faras nenion“, diris Dobbs je tio. „Mi almenaŭ foje iru por rigardi la liston. Tio ne povas damaĝi al mi.“ „Jen mi kuniros. La longan vizaĝon, kiun vi faros, mi volonte volas rigardi.“

Ĉie la listoj estis elpendigitaj. En ĉiu magazeneto, kie oni vendis lotojn. La listoj estis presitaj sur tolo. Ĉar neniu aĉetis liston kaj loterio neniam faris kromnegocon el la vendado de listoj, la listoj estis palpitaj de centoj da homoj. Ili devis esti tre solidaj, por povi rezisti la atakojn de tiuj, kiuj supozis, ke ili ĉifoje tute certe estis gajnintaj ion.

Jen tuj ĉe la angulo de la Madrid-koktelejo pendis tia listo, kiu estis granda kiel mantuko.

Dobbs ĵetis rigardon sur ĝin kaj diris al Curtin: „Via superstiĉo estas pli ridinda ol mia. Jen, ĉu vi vidas la grase presitan numeron? Tio estas mia numero. Por mia dudekono oni nun pagos al mi cent pesojn.“

„Kie?“ demandis Curtin mirigite.

Ni iru tuj al la agentejo por enkasigi la sumon.“

Dobbs metis sian loton sur la tablon. La agente kontrolis ĝin kaj sen fari iun dekalkulon de iu speco, li enmanigis al Dobbs du pezajn orajn kvindekpesajn monerojn.

Kiam ili staris denove sur la *Plaza*, diris Curtin: „Nun mi volas alporti ankoraŭ cent dolarojn. Tiam sufiĉos. Mi

havas amikon en San Antonio, transe en Teksaso. Tiu sendos la monon al mi.“

Li telegrafis, kaj la mono alvenis ĝustatempe. Ili prenis la noktotrajnon al San Luis. De tie ili veturis per la sekva trajno supren al Durango.

Tie ili sidis antaŭ mapoj kaj studis la regionojn.

„Kie la fervojo veturas, tien ni eĉ ne devas iri“, diris Howard sobre. „Tio ne valoras la penon. Kie estas fervojo, kie estas nur unu bona vojo, tie oni konas ĉiun etan ejon, en kiu povus esti io. La sovaĝejoj estas tiuj, en kiuj oni povas trovi ion. Jen, kie ne estas pado, kien geologoj ne kuraĝas iri, tie, kie neniuj homoj scias, kio estas aŭto, tie oni devas fosadi surgenue. Kaj tian regionon ni devas elserĉi al ni.“

Li zigzagis per fingro sur la mapo kaj diris tiam:

„Proksimume ĉi tie. Tiel precize tio ne devas esti. Se oni jam foje estas tie, oni devas malfermteni la okulojn. Tio estas ĉio. Mi iam konis iun, kiu povis flari la oron, tiel kiel soifa azeno flaras akvon, se li emas iri tien.“

„Ĝuste“, diris Dobbs; „jen envenas en mian kapon, ni tuj ĉi tie en najbara loko aĉetu azenojn, kiuj portu niajn pakaĵojn.“

Curtin kaj Dobbs lernis tre rapide, ke ili estus senhelpaj sen la olda Howard. Tiel larĝe kaj tiel malferme la oro ne kuŝas, ke oni stumblas pro ĝi. Oni devas kompreni vidi ĝin. Oni povas iri super trans ĝin kaj ne ekvidas ĝin. Sed Howard vidis ĝin. Eĉ se estis nur spuro de ĝi en la proksimo. Li rigardis ĝin je la aspekto de la regiono, ĉu ĝi povas havi oron aŭ ne, ĉu valoras la penon malligi la ŝpatojn de la pakaĵo kaj elfosi kelkajn ŝpatplenojn da sablo kaj lavi ĝin. Se Howard komencis pikadi per pikfosilo kaj fosadis kiel talpo aŭ komencis lavi en la fritpato, tiukaze estis promesplena tero, kiu laŭjuĝe devis havi oron. Kvarfoje ili jam trovis oron. Sed la kvanto, kiu lasis ellavi sin, estis tiom eta, ke oni ne povis atingi bonan tagsalajron. Unufoje ili trovis tre promesplenan lokon, sed la akvo, kiun ili bezonis, por ellavi ĝin, estis ses horojn for de la loko, kaj ili devis rezigni pri la loko. Tiel ili migris ĉiam plu, pli kaj pli profunden en la altan montaron.

Iumatene ili retrovis sin kvazaŭ firmfiksitaĵ per kojnoj en sia malvasta vojo. Ili rampadis kaj grimpis anhele kaj havis penon antaŭenigi la azenojn. Ili estis en diable malbona humuro. Kaj Howard diris eĉ aldone en tiun fihumuron: „Jen mi elserĉis al mi ja du fajnajn kunmanĝantojn, vin ambaŭ, tion mi faris. Ĉe la diablo!“

„Fermu vian buŝaĉon!“ Dobbs vokis kolere.

„Fajnajn kunmanĝantojn“, ripetis Howard seke kaj moke.

Curtin havis fortegan insultvorton sur la lango. Sed antaŭ ol li povis elpafi ĝin, diris Howard: „Vi estas ja tiom hundekace stultegaj, ke vi eĉ ne vidas la milionojn, se vi tretadas kun ambaŭ piedoj sur ili.

La du pli junaj, kiuj antaŭeniris, haltis, kaj ne sciis, ĉu Howard mokis ilin aŭ ĉu li pro la streĉiĝo de la lastaj tagoj havis frenezatakon.

Sed Howard rikanis al ili kaj diris tute sobre, sen montri iun eksciton: „Jen vi promenas sur la nuda klara briletanta oro kaj eĉ ne vidas ĝin. Kiel mi venis al tio iri kun tiaj mefitoj, kiaj vi estas, serĉi oron, tio al mi ankoraŭ donos multon por pensado en la resto de mia vivo. Mi volus scii nur tion, kiun hontigan pekon mi devas pune repagadi, ke mi devas elteni vin.“

Dobbs kaj Curtin jam haltis. Ili rigardis antaŭ si sur la teron kaj tiam ili rigardis sin reciproke, kaj poste ili rigardis al Howard kun mieno, kiu ne tute klare montris, ĉu ili komencis stultiĝi aŭ ĉu ili supozis, ke Howard estas sur la vojo al tio.

La oldulo kliniĝis, fosis permane en la loza sablo kaj levis manplendon de ĝi. „Ĉu vi scias, kion mi havas ĉi tie en la mano?“, li demandis. Sen atendi respondon li aldonis:

„Tio estas pagokoto, aŭ se vi ne komprenas tion, tio estas oropolvo. Kaj tio estas tiom multe da ĝi, ke ni, la triopo, ne povus forporti ĝin sur niaj dorsoj.“

„Montru foje“, ambaŭ vokis samtempe kaj proksimiĝis.

„Vi ne devas proksimiĝi. Vi devas nur kliniĝi kaj levi ĝin, jen vi ekvidas ĝin kaj havas ĝin en la manoj.“

Skeptike ili levis manplenon da sablo.

„Vi apenaŭ vidos ĝin“, Howard diris rikane, kokidetoj, kiuj vi estas. Sed je la pezo vi ja palpos ĝin, pri kio temas.“

„Efektive“, vokis Dobbs, „nun ankaŭ mi vidas ĝin. Ni povus tuj plenigi la sakojn kaj tiam peli reen la azenojn.“

„Kompreneble, tion ni povus fari“, diris Howard kaj kapjesis. „Sed tio estus malbona negoco. Pli bone estas, se ni ellavas ĝin. Kial ni portu la superfluan sablon? Por tiu oni ne pagos al ni.“

Howard sidiĝis kaj diris: „Tiukaze foje alportu unue kelkajn sitelojn da akvo ĉi tien. Mi faros procentprovon.“

Kaj nun komenciĝis la efektiva laboro. Oni devis serĉi akvon. Ili trovis akvon, sed ĝi kuŝis cent kaj pli ol dudek da paŝoj pli profunde de la monto. Kaj oni devis suprenporti ĝin en siteloj. Malsuprenporti la sablon kaj tuj lavi ĝin ĉe la akvo, farus pli da peno, se oni konsideras la tempon. La akvon oni povis uzi ĉiufoje denove. Kvankam ĝi fariĝis pli kaj pli malmulte post ĉiu lavado, oni devis anstataŭi nur la provizon, dume oni male devus malsuprenporti ĉiun sablon kaj povus okazi, ke en du sakoj da sablo estas apenaŭ gramo da valorajo.

Ili konstruis la kampadejon, konstruis la balancilstablojn kaj la trogoformajn skueblajn trafluilojn por la ellavado de la ŝlimo, fosis kanaletojn por la dekliva akvo, kaj per ŝpatoj elfosis cisternon, kiun ili per kalko kaj argilo faris tiom akvorezista, ke la perdo fariĝis tiom malgranda, ke ne indis la penon paroli pri tio. Post du semajnoj ili povis iri al la produktiva laboro.

Estis laboro. Tion oni rajtis diri. Ili laboraĉis kiel stultiĝintaj punkaptitoj. Je la tago estis tre varme, kaj nokte estis ege fride. Ilia laborkampadejo situis alte en la montaro, en la Sierra Madre. Neniu ordigita vojo kondukis tien, nur mulopado ĝis la akvo. Por atingi la plej proksiman fervojhaltejon estis necesa azenrajddado dum dek aŭ dekdu tagoj. Kaj la marŝo kondukis tra krutaj pasejoj kaj montaraj padoj, tra riveroj, tra kavigitaj vojoj laŭ altaj akraj rokovandoj. Sur la tuta vojo troviĝis nur kelkaj indiĝenaj vilaĝetoj.

„Tiel mi ankoraŭ ne laboregis en mia tuta vivo“, opiniis Curtin iumatene, kiam Howard lin ankoraŭ antaŭ la sunleviĝo suprenigis skuante. Li tamen ekstaris, selis la azenojn kaj pene portis la akvokvanton, kiu estis necesa por tiu tago, kvankam li antaŭ la sepa ne ricevis eĉ mordaĵon en la stomakon. Kiam ili tiam ĉiuj sidis ĉe la matenmanĝo, diris Howard: „Kelkfoje mi demandas min tute serioze, kion vi propre pensis al vi pri la orfosado? Mi estas certa, ke vi pensis tion tiel al vi, ke oni devas nur kliniĝi, kapti per ungegoj la oron kuŝantan kiel siliko, plenigi ĝin en sakojn, kaj tiam formarŝas. Se tio estus tiel simpla kaj tiel senpene farebla, la oro havus nur la valoron de ŝtonetoj.“

Dobbs murmuradis ion kaj diris post certa tempo: „Sed jen devas esti lokoj, kie oni trovas ĝin pli kompakte., kie ne estas tiel mizere penige kunigi unkon, ĉu?“

„Tiaj lokoj ekzistas, sed tiuj estas tiom raraj kiel la granda loto en loterio“, respondis la oldulo. „Mi vidis lokojn, en kiuj oni trafis vejnojn, kie la uloj elhakis aŭ elfosis pugnograndajn orbulojn. Tri, kvar, kaj ok funtojn mi vidis je unu tago. Kaj male mi vidis, ke en la sama loko kvar viroj laboraĉis ĝiskolapse dum tri monatoj, kaj kiel kvaropo en la tri monatoj apenaŭ rafinis kvin funtojn. Vi povas volonte fidi pri tio al mi: Ellavi sablon, kiu konstante enhavas oron, estas la plej sekura. Estas streĉiga laboro, sed se oni ok aŭ dek monatojn tiel laboris, oni povas ŝovi atentindan sumeton en la poŝon. Kaj se oni povas elteni tion kvin jarojn, oni estas sekurigita dum la resto de sia vivo. Sed tiun mi volus unue vidi, kiu eltenas

tion kvin jarojn. Plej ofte la kampo jam post kvin monatoj elĉerpiĝis, kaj oni devas denove ekmigri, por trovi alian virgan kampon.“

La du flavbekuloj imagis la orfosadon pli simpla al si. Tiun personon ili havis en ĉiu horo kvarfoje. Fosi kaj fosi de sunleviĝo ĝis sunsubiro en diabla ardo. Tiam surĵeti kaj surĵeti, svingadi kaj skui kaj kribri, kaj ĉion tion ripeti, tri-, kvar-kvinfoje. Ĉiufoje reen en la kuvojn, ĉar ĝi ne elvenis pura.

Tiel tio iris tagon post tago, sen interrompo. Ili nek povis rekte stari, nek kuŝi, nek sidi, tiom la dorso doloris al ili. Iliaj manoj fariĝis kvazaŭ kartilagaj ungegoj. Ili ne plu povis rektigi la fingrojn. Il ne rasis sin, kaj ili ne tondis la hararon al si. Ili estis tro lacaj por tio kaj indiferentaj al tiaj aferoj. Se la ĉemizoj aŭ pantalonoj disŝiriĝis al ili, ili nur tiam flikis ion je tio, se tio nepre estis necesa por konservi la vestojn, ĉar alie ili estus disfalintaj.

Jen ne estis dimanĉo; ĉar la ripozotago necesis por ripari la primitivan maŝinaron, por foje lavis sin, pafi kelkajn birdojn aŭ kapreolon, serĉi novan paŝtejon por la azenoj kaj migri al indiĝena vilaĝo por tie aĉeti ovojn, disfrotitan maizon, kafgrajnojn, tabakon, rizon kaj fazeolojn. Ili jam devis esti kontentaj, se ili efektive ricevis tiajn aĵojn. Pri faruno, lardo, blanka sukero kaj ladskatoloj kun lakto ili povis pensi nur tiukaze, se iu entreprenis tutan tagvojaĝon, por atingi la pli grandan vilaĝon, kie oni povis ricevi tiajn raraĵojn de tempo al tempo, sed eĉ ne ĉiam. Se

ĉe tia ekspedicio sukcesis eĉ kunporti botelon da tekilo, oni rigardis tion kiel triumfan procesion.

Tiam la demando leviĝis, kiel oni devas konduki rilate la licencon. Sen licenco ili rajtis serĉi, sed ne fosi kaj rafini oron. Sed tio rilate al la licenco ne estis senproblema. Unu el ili devis iri al registara oficejo, devis tie precize informi, kie estas la kampo, kaj devis pagi atentindan sumeton.

De la gajno ili devis pagi eĉ procentaĵon. Entute povis daŭri kelkjan semajnojn ĝis ĉiuj aferoj estis faritaj laŭ la reguloj.

Ĉio ĉi ne estintus tiom terura. Sed kio plej teruris, estis sola la fakto, ke ili per la ricevado de la licenco, ankaŭ se ili estis kiom ajn atentemaj, surnukigis banditojn. Tiuj banditoj, kiuj ne semas, sed rikoltas. Tiuj embuskis semajnojn aŭ monatojn, lasis fervore laboraĉi la virojn, kaj se ili tiam foriris kun sia ŝarĝo, ili atakis ilin kaj forprenis la tutan oron. Kaj ne nur la oron oni forprenis de ili, sed ankaŭ la azenojn kaj la ĉemizon, kiun ili havis sur la korpo. Sen azenoj kaj sen pantalonoj, ĉemizo kaj ŝuoj elveni el la sovaĝejo, estis damne komplika afero. Ofte la banditoj havis komprenon por tio, kaj por ne tiom affliktigi ilin, ili prenis al ili ankaŭ la vivon, ĉar ili havis kompatemajn animojn. Kiu sciu, kie la komaptinduloj troviĝis? La vepro estas tiom granda, liaj profundoj estas tiom netrapenetreblaj, liaj danĝeroj tiom multaj. Jen serĉu foje perdiĝinton. Kaj antaŭ ol la serĉado efektive

povis komenciĝi, la vepro apenaŭ plu lasis lastan osteteon kiel reston. Kiel en tiu kazo ankoraŭ rakonti, kiu estis la viro, al kiu apartenis la osteto. Kaj la banditojn? Tiujn oni metas antaŭ provisoran tribunalon. Sed por povi fari tion, oni devas havi ilin antaŭe. Kaj ĉar ili scias tion, ke neniu povas damaĝi al ili, antaŭ ol oni kaptis ilin, tial tio estas tiel simpla negoco esti bandito, anstataŭ labori kiel minosklavoj, kaj la oron, kiu kuŝas por ĉiu, gajni per propra laboro.

Se iu ricevis licencon, tio ĉiam diskoniĝas. Kaj tio ne estas la unua fojo, ke ne banditoj, sed la rabistoj de granda nobla minkompanio sin liberigas de la proletaj malkovrintoj. Tiam la kampo dum kelkaj monatoj ne plu estas ekspluatata, la licenco senvalidiĝas, kaj la kompanio akiras nun la licencon, kiu estas vere transdonata al ĝi, ĉar la antaŭa posedanto rezignis pri siaj rajtoj pro malĉeesto.

Estis do tial prudenta, ne rompi la kapon al si pro la licenco. Se oni tiam post certa tempo decidis, ke oni povas forlasi la kampon, ĉar oni havas sufiĉe da oro, oni povis diskrete forporti la predon. Neniu homo ekzamenos tiujn ĉifonitajn vagabondojn. Kaj ili povus almozpeti kuraĝe kaj senzorge pro tabako ĉiujn homojn, kiuj renkontas ilin kaj povus esti banditoj aŭ ĉe ĝustatempa okazo volas fariĝi banditoj.

Tio estas do la afero pri la licenco. Se oni havas iun, la oro povas esti forprenata de banditoj. Se oni havas neniun kaj

ĝi fariĝas konata, la registaro forprenas al oni duonon aŭ la tuton de la almozoro kiel punon. Jen la vepro, kiu estas tiom granda, tiom vasta, tiom silentema. Kaj jen tiom da aliaj aferoj. Tuj kiam oni posedas ion, ĉiuj aferoj en la mondo tuj tute alie, aspektas. En ĉiu kazo oni apartenas ekde tiu momento al la malplimulto, kaj ĉiuj, kiuj posedas nenion, aŭ kiuj posedas malpli ol oni mem, fariĝas ĝismortaj malamikoj. Tiam oni devas ĉiam memgardi. Oni tiam ĉiam devas gardi ion. Tiom longe, kiom oni havas nenion, oni estas la sklavo de sia malsata stomako kaj la natura sklavo de tiuj, kiuj povas plenigi malsatan stomakon. Sed, se oni havas ion, oni estas la sklavo de sia posedo.

8

La tri viroj, kies vojoj ĉi tie kruciĝis, neniam estis amikoj. Ili ankaŭ apenaŭ iam pensis pri tio, iam fariĝi amikoj. Ili estis, por diri la plej bonan pri tio, negocamikoj. Pro nuraj kaŭzoj de utileco ili kuniĝis. Tuj, se tiuj kaŭzoj malaperis, ankaŭ ilia komuneco ĉesis. Ili ekdisputis, kaj ili kverelis, kiel tio ĉiam okazas, se homoj estas kune dum certa tempo. Tiu kverelado povintus fari el ili iom post iom amikojn. Tio estus ne tre miriga. Se homoj, kiuj ne estas amikoj, komencas disputi kaj kvereli, tiukaze tio estas plej ofte la komenco de longa amikeco.

La komunaj penoj, la komunaj zorgoj, la komunaj esperoj, la komunaj seniluziigoj, kiujn travivis la viroj en

tiuj monatoj, devis konduki laŭ ĉiuj saĝecoj de la sociologio al amikeco. Ili estis tamen militkamaradoj, pli bonaj militkamaradoj ol milito povus formi. Jen pli ol nur unu kazo, ke Howard al Dobbs, Curtin al Howard, Dobbs al Curtin, savis la vivon; tiam denove okazis, ke Dobbs konservis Howard, alian fojon Curtin de la perdo de la lasta spiro. Ĉiuj eblaj kombinoj okazis. Ĉiu ĉiam tuj estis preta helpi al la alia, riski siajn proprajn ostojn, aŭ eĉ la propran vivon, por sekurigi la vivon de la subita falinto. Ĉio ebla okazis. Jen rompiĝis ekfaligata arbo tro frue, kaj Dobbs kaptis ĝin per ŝultro, kaj donis al ĝi tiel alian direkton, alie la arbo estus frakasinta Curtin. La ŝultro de Dobbs estus aspektinta aĉa post tio!

„Bone farite, Dobbs, diris Curtin. Kaj tio estis ĉio. Kion li diru plu.

Du semajnojn poste trarompis tera galerio, kiam Dobbs estis en ĝi, kaj Curtin elfosis lin, kvankam dika peza tavolo da silika tero pendis super li kaj ĉiun momenton povis subite fali por entombigi Curtin tiel sekure, ke Howard, se li estus provinta trafosi la galerion de la alia flanko, venintus en ĉiu kazo tro malfrue por eĉ nur diveni, kie ambaŭ troviĝas.

Kiam Dobbs tiam estis elŝirita, rekonsciĝis denove kaj komencis spiri, li diris: Se vi estus sputintaj unu plian fojon en la manon, tiukaze mi ne plu povus sputi sur tiun sablomonton.“ Ĉe tio li elkraĉis buŝplenon da tero.

En tiaj kazoj oni neniam interŝanĝis multajn vortojn. Estis tute sobra servo, kiun unu al la alia faris. Sed tiuj servoj, tiuj helposervoj ne proksimigis ilin. Ili ne fariĝis amikoj. Ili ne estus amikiĝintaj eĉ tiukaze, se ili ankoraŭ dek pliajn jarojn savintus la vivon. reciproke.

Ili mem ne povis observi sin, ili estis partoprenantaj partianoj. Sed tiu, kiu foje povintus vidi ilin antaŭ la fajro, mallonge antaŭ la kuŝiĝo por dormo, estus gajnintaj la impreson, ke ĉiu el ili atendas bonan okazon, por salti al la gorgo de la du aliaj. Tamen ne estis murdo, kio briletis en iliaj okuloj. Cu eble estis envio? Sed se oni demandus ĉiun unuopulon el ili, kion li sentas rilate la du aliajn, li ne estus dirintaj, „envio“ aŭ „posedavido“. Tio tute certe ne estis tiel. Ĉiu posedis same multe, ĉiu sciis, ke la aliaj preskaŭ la tutan posedon metis en la komunan entreprenon, ke ĉiu tre streĉe laboris, ke ĉiu mizerege vivaĉis, ke ĉiu toleris ŝajne neeblan, por atingi ion. Kiel en tiu kazo senti envion? Aŭ avidon? Tiel kontraŭnatura sana homo ne pensas.

Ĉiuvespere ankoraŭ en la hela taglumo oni zorgeme taksis la valoron de la taggajno, tiam ili dividis ĝin en tri partojn kaj ĉiu prenis sian parton al si. Tio okazis tuj dekomence kvazaŭ per si mem.

„Plej bone, se ni dividas ĉiuvespere, kaj ĉiu prenas sian parton al si.“ Tiun proponon Curtin faris je la dua vespero de tiu semajno, en kiu la laboro komencis enspezigi la unuajn gajnojn.

„Jen mi almenaŭ ne devas esti via trezorgardisto“, diris Howard.

Tuj la du aliaj rigardis supren: „Ni diris nenion pri tio, ke vi gardu la partojn. Tiu antaŭe estus estinta ankoraŭ gravega demando, ĉu ni ĉion tion estus transdonintaj kun konfido al vi.“

„Ĉu vi rigardas el la fenestro?“ ridante diris Howard. Li ne ofendiĝis. Li tro ofte travivis tiajn ŝanĝojn, por ke li ekscitiĝu pri tio. Kore afable li diris: „Mi penis nur, ke estas mi la plej fidinda ĉi tie.“

„Vi, ĉu?“ vokis Dobbs. „Ĉu ni do ne? Ĉu ni estas do forkurintaj punkaptitoj?“

Kaj Curtin diris: „Kiel ni sciu, kie vi fariĝis maljuna?“

Howard ne lasis acidigi sian bonan humuron. „Kompreneble vi ne scias tion. Sed mi pensas, ke ĉi tie kaj inter ni ĉio ĉi ne validas. Mi demandis neniun el vi, de kie li venas, kaj kie li pasigis siajn jarojn de senkulpeco. Tio cetere estus estinta tre malĝentila. Oni neniam tentu iun mensogi. Ĉi tie ekstere, kie krias neniuj koko, savas neniuj trompo. Ĉu ni ĉi tie reciproke mensogas ion aŭ ĉu ni rakontas reciproke la sangon veron, tio validas eĉ ne kvincendon. Sed mi estas el nia triopo la ununura, kiu ĉi tie ekstere estas fidinda.“

La du aliaj rikanis. Sed antaŭ ol ili trovis la tempon doni sukan respondon, Howard daŭrigis: Vi ne devas ekscitiĝi. Estas ĝuste, kion mi diras. Ĉi tie validas nur sobraj faktoj. „Ni povus ja transdoni konfide al vi“, ĉe tio li kapjesis al Dobbs, „la oron por gardado. Sed se mi sidas en la vepro kaj ĉarpentas apogilojn kaj Curtin rajdis malsupren en la magazenenon, vi kunpakus ĉion kaj foriĝus.“

„Tio estas malico, diri ion tian“, ekscitiĝis Dobbs.

„Povas esti“, rediris Howard trankvile, „ke tio estas malico elparoli tion. Sed estas same malice tion pensi. Kaj vi estus la unua homo, kiun mi iam ajn renkontis, kiu ne pensus ion tian. Kun la posedo de la aliaj fuĝi, jen mi tuj volas diri mian opinionon, estas neniu malico, sed ĉi tie ekstere estus nur tute natura afero. Stultulo, kiu ne farus tion. Vi estas nur tro fiaj por konfesi tion. Sed lasu foje havi al ni kune trezoreton da dudek kilogramoj da tre pura oro, jen mi foje volus scii, kion vi pensas. Vi ne estas pli bonaj aŭ pli malbonaj ol iuj aliaj uloj. Vi estas tute naturaj homoj. Kaj se vi ĉi tie iutage ligos min al arbo, ĉion surpakas kaj poste foriĝas kaj lasas mortaĉi min ĉi tie, por havi mian parton, jen vi farus nur tion, kion ĉiu farus, se li ne en la ĝusta momento ekhavis la penson, ke tio finfine ne alportus la deziritan pagon. Sed mi ne povus deskui la polvon de la piedoj. Mi ne estas plu sufiĉe rapide per la piedoj. Vi kaptus min je la kolumo interne de dekdu horoj kaj pendigus min sen konscienciproĉoj je la plej proksima arbo. Mi ne povas fuĝi, mi dependas de vi. Tial mi pensis, ke mi estas la sola fidinda persono ĉi tie.“

„Se oni pripensas tion tiel“, diris Curtin, „jen vi pravas. Sed ĉiukaze estas pli bone, se ni ĉiuvespere dividas en partojn, kaj ĉiu gardas sian parton sola. Jen ĉiu povas foriri, kiam li emas.“

„Neniu kontraŭdiro“, diris Howard. „Tio ne estas tiel aĉa. Jen ĉiu zorgos sin, ke la alia povus elflari sian kaŝejon.“

„Kian aĉan karakteron vi devas havi“, opiniis Dobbs, „ke vi ĉiam pensas nur pri fiaĵoj!“

„Vi ne povas ofendi min, knabo“, rediris Howard. „Mi konas la homojn kaj scias al kiaj karesemaj agoj kaj pensoj ili kapablas, se temas pri oro. Esence la homoj ĉiuj estas samaj, se la oro estas en la ludo, ĉiuj same fifaraj. Tie, kie oni povas kapti ilin, ili estas nur pli memgardemaj, pli mensogemaj kaj pli hipokritaj. Ĉi tie ekstere ili ne devas hipokriti, ĉi tie la negoco estas ĉiam klara kaj travidebla. Simpla kaj malkomplika. Interne de la urboj, jen estas miloj da diversaj rezistoj kaj malhelpoj. Ĉi tie estas nur unu rezisto, la vivo de la alia. Kaj ĉi ti estas ĉiam nur unu demando.“

„Kiu?“demandis Dobbs.

„Tiu mi volas scii“, respondis Curtin samtempe.

„Ĉi tie estas nur tiu unu demando, ĉu ne iutage la memoro tro ŝarĝos la konsciencan al oni. Aĝoj ne ŝarĝas iun. Estas ĉiam nur la memoroj, kiuj rongas je la animo. Ni venu do al la fino. Ni do ĉiuvespere dividas la oron. Kaj ĉiu serĉas bonan kaŝejon al si. Se foje estos iam kvin kilogramoj, jen ni neniukaze plu povos lasi svingopendi la parton en saketo sur la brusto.“

9

Multe da peno kaj sian tutan eltrovtalenton la viroj estis uzintaj por bone kaŝi sian laborejon. La kampadejo, kie ili dormis kaj kuiris, ili lokigis tiel, ke ĝi estis for duonon de kilometro de la mino. La Minlokon, kie aliro eblis, ili kamuflis tiel bonege per arbustoj kaj grandaj ŝtonoj, ke neniuj, kiu vagadis en la proksimo, povis trovi la laborlokon. Jam post semajno la arbustoj, la montetoj, la truoj, la ŝtonblokoj, estis tiom kunkreskintaj, ke eĉ indiĝenoj, kiuj ĉasis bestojn, ne estus vidintaj tie ion okulfrapan, kio povintus konduki ilin al la laborejo.

Kaŝi la kampadejon ne estis la intenco de la viroj. La kampadejon ili tenis tute malfermaj. Por pravigi sian restadon tie, ili disetendis krudajn felojn kaj birdopreparaĵojn sur starigitajn kadrojn. Tio sen io pli ŝajnis ilin felĉasistoj kaj kolektistojn de raraj birdoj. Jen eĉ ne la plej eta suspekto leviĝis, ĉar centoj da homoj praktikis tion kiel enspezigan negocon.

De la kampadejo kondukis diskreta pado al la mino. Por atingi la padon, ili devis rampi la unuajn dek metrojn sur la ventro. Se ili traestisj, ili kamuflis la padon per verda dorna arbustaĵo. Kiam ili revenis al la kampadejo, ili unue zorgeme observis la kampadejon; ĉu iu estas en la proksimo. Se tio estus estinta la kazo, ili uzus plian grandan ĉirkaŭvojon kaj estus venintaj el tute alia direkto en la kampadejon, tiel kvazaŭ ili ĝuste revenus de la ĉasado.

En la tuta tempo, kiun ili nun jam vivis ĉi tie, eĉ ne unufoje montris siniu, nek blankulo, nek indiĝeno. Estis ankaŭ sufiĉe neverŝajne, ke iu iam povus erare veni en tiun sovaĝan regionon. Sed la viroj estis tro prudentaj kaj tro memgardaj por akcepti fariĝi la viktimoj de hazardo. Eĉ ne fuĝanta besto, persekutata de ĉasisto, povintus serĉi en la laborejo sekurecon. La odoro de ĉi- tieaj laborantaj homoj pelis ĝin en alia direkto.

Kaj hundoj estas en la vepro tro timemaj, ili ĉiam restadas ĉe sia mastro kaj ne snufadas.

Sed la vivo, kiun la tri viroj ĉi tie vivis, estis pli kompatinda ol tiu de litovia fabriklaboristo en Detroit. Estis la plej mizera vivo, kiu iel ajn imageblas. Dobbs diris iuvespere, ke li sentis sin en la ŝlima tranĉeo en Francio pli homa ol ĉi tie dum la lastaj semajnoj. Curtin kaj Howard ne povis prijuĝi tion, ĉar ili ne havis la honoron esti estintaj en Francio, por gardi la delikatajn senkulpajn bebojn je la brusto de usonaj patrinoj kontraŭ la

bajonetoj de la hunoj. Kaj kun ĉiu plia tago, kiun ili pasigis ĉi tie, la vivo fariĝis pli neeltenebla. La eterne sama manĝo, haste preparita de tro lacigitaj manoj, naŭzis ilin. Sed ili devis malsuprengluti ĝin kun peno. La trista monotoneco de sia laboro faris la laboron eĉ pli dura ol ĝi estis jam per si mem. Fosi, kribri, skui, elungegi, pene porti akvon, apogi. Unu horo kiel la alia, unu tago kiel la alia. Semajnon post semajno. Kaj tiel tio iris nun jam monatojn.

La laboro mem eble estus estinta eltenebla. Centmiloj da homoj faris sian tutan vivon neniun alian laboron kaj sentis sin tamen relative bonaj ĉe tio. Sed ĉi tie efikis aliaj potencoj kontraŭ ili.

La unuajn semajnojn ili pasigis, sen konsciiĝi kiel komplike ilia vivo povus fariĝi. Ili pensis eĉ ne momenton pri tio, ke je ili povus manĝi kaj ronĝi potencoj, pri kies ekzisto ili ĝis tiam neniam sciis ion. En la unua tempo, ĉiutage okazis io nova. Ĉiutage oni planis iun novan kaj faris ĝin. Ĉiu el ili sciis rakonti kelkajn spritaĵojn aŭ negoceton, kiu estis nekonata al la du aliaj. Ĉiu estis studobjekto por la aliaj, ĉiu posedis ion precipan, kio la aliajn interesis aŭ eble naŭzis, sed tamen almenaŭ vekis atenton.

Sed nun ili ne plu havis ion por diri reciproke. Neniu en sia tuta paroltrezoro postlasis vorton, kiun la aliaj ne konis.

Kaj ili konis ĉiun vorton de la aliaj, eĉ kun la prononcado kaj la gesto, kiu estis ligita al la vortoj.

Dobbs havis la kutimon dum la parolado de tempo al tempo duone malfermi la maldekstran okulon. Komence Howard kaj Curtin trovis tion ege gaja, kaj ili faris ŝercojn pri tiu propreco. Sed tiam iam venis vespero, kiam Curtin diris: „Se vi damnita kanajlo tion ne lasas ĉiam denove tike fermi la maldekstran okulon, mi pafas al vi unkon da plumbo en la ventron. Vi scias tre bone, punkaptito, ke tio ĉagrenas min.“

Per unu salto Dobbs staris kaj eltiris la revolveron. Se Curtin sian pafinstrumenton same tiom rapide estus havinta supre, jen la plej bela interpafado estus ekirinta. Sed Curtin sciis, ke li tuj kaptus ses kuglojn stomake, se li nur ekmovus la manon malantaŭen.

„Mi scias jam sufiĉe bone, kiu vi estas“, kriis Dobbs, ŝvingante la revolveron en la manartiko. „Vin oni en Georgia ja publike skurĝadis, ĉar vi atakis knabinon kaj seksperfortis ĝin. Por la nura plezuro vi ja ne estas ĉi tie en Meksiko, vi jupolevanto!“

Ĉu Dobbs estis punkaptito, Curtin sciis tiom malmulte, kiom Dobbs sciis, ĉu Curtin, kiam ajn estis en Georgia. Ili suĉis tion el la pipoj aŭ maĉis ĝin el la dika lardohaŭto, kaj nun ili diris tion, por reciproke inciti sin al la plej granda kolero.

Howard ne lasis ĝeni sin, li fumis grandajn tabaknubojn kaj fikse rigardis en la fajron. Sed kiam la dua aliaj silentis kaj ne tiel rapide povis eltrovi novajn insultatojn, li diris: „He, buboj, ja lasu la pafadon. Ni ne havas tempon flegi malsanulojn ĉi tie.“

Dobbs reŝovis post certa tempo sian revolveron kaj kuŝiĝis por dormi. Sed Curtin plu sidis kun Howard ĉe la bivakfajro kaj ekbrulis al si novan pipon.

Nelonge poste venis mateno, en kiu Curtin pikis Dobbson la revolvertubon koksen. „Diru nun ankoraŭ unu vorton kaj mi ekpafas, venena bufo.“

Tio tiel okazis. Dobbs diris al Curtin: „Ne ŝmacu ĉiam kiel grasigita porko, kiam vi manĝaĉas. En kiu edukejo vi plenkreskiĝis?“

„Ĉu ŝmacas au ĉu mi kraĉas, tio koncernas vin kiel hundokoto. Almenaŭ mi ne ĉiam blovas tra la vaka dento kiel fajfanta rato.“

Pri kio Dobbs rediris: „Ĉu la ratoj en *Sing Sing do* havas vakajn dentojn.

Tiu devas esti trovita unue, kiu ne scius, kion signifas tiu demando; ĉar *Sing Sing* estas la nelibervola restadejo de

tiuj Nov-Jorkanoj, kiuj estas kaptitaj. La ceteraj Nov-Jorkanoj, kiuj ne estas kaptitaj, havs siajn oficejojn en *Wallstreet*.

Tian amikecan alludon Curtin ne povis trankvile toleri. Kaj li puŝis la tubon de la malsekurigita revolvero inter la ripojn de Dobbs.

„Ĉe la diablo“, Howard vokis nun tute ekscitita, „vi kondutas tiel, kvazaŭ ni ĉiuj estus reciproke geedziĝitaj. Enpoŝigu la ilon, Curtin.“

„Ĉu vi?“ kriis Curtin kolerigite. Li lasis fali la brakon kun la revolvero kaj turnis sin kontraŭ la oldulon: „Kion vi komandas ĉi tie, vi kriplulo!“

Ĉu komandi?“ kontraŭdiris Howard. „Pri komandado mi tute ne pensas. Sed mi venis ĉi tien por fosi oron kaj por fari mian negocon, sed ne por kvereli ĉi tie kun stultaj knaboj. Ni bezonas unu la alian, kaj se iu estas teren pafita ĉi tie, la du aliaj povas foriri, kun du personoj tio ne lasas fari sin, aŭ nur tiom maloportune, ke ni apenaŭ povus atingi akcepteblan tagsalajron.“

Curtin estis ree eninginta sian revolveron kaj sidiĝinta.

„Kaj mi, ĉu? Tion mi volas diri al vi ambaŭ tuj“, Howard daŭrigis, „mi estas nun vere sata pri tio. Mi ne emas restadi kun unu el vi ĉi tie, tial mi foriras. Sufiĉas jam al mi, kion mi havas ĝis nun.“

„Sed al ni ne sufiĉas!“ Dobbs kriis kolere. „Vi kun viaj oldaj ostoj havas sufiĉe por la lastaj ses monatoj, kiujn vi eble ankoraŭ vivos. Sed ne ni. Kaj se vi volas fuĝi ĉi tie, antaŭ ol ni estos elvringinta ĉion – ni trovos ja rimedon por firmteni vin ĉie tie.“

„Ne parolu al ni tiel infanece, oldulo“, enmiksiĝis nun ankaŭ Curtin. „Ni kaptos vin interne de kvar horoj, se vi eble volas forrampi. Ĉu vi scias, kion ni faros tiam kun vi?“

„Tion mi povas pensi al mi, vi fripono“, mokis Howard.

„Tion vi ne povas pensi al vi“, rediris Curtin kaj rikanis. „Ni forprenas vian pipron kaj ligos vin al arbo, sekure kaj zorgeme, kaj poste ni foriros, ambaŭ sen vi. Murdi vin, kiel vi eble pensis tion, ne, tio ne okazos.“

„Certe ne“, respondis Howard, „al tio vi estas multe tro piaj. Mi ja povus lasi al vi vian infanece puran konsciencon. Alligi kaj lasi sola. Vidu foje. Vi vere ne indas, ke oni kraĉas vin. Kaj vi estis tiel fajnaj knaboj, kiam mi trafis vin tie malsupre en la urbo.“

Dum certa tempo la triopo silentis.

Tiam diris Dobbs: „Tio estas ja ĉio sensencaĵo, kion ni parolas ĉi tie. Sed diable, se oni vidas neniun alian vizaĝon nun jam de monatoj, ĉiam devas kaŭri kune, jen oni fariĝas naŭziga. Mi supozas, ke tiel okazas al geedziĝintoj. Unue ili ne povas vivi eĉ dum duono de horo sen la alia, kaj tuj kiam ili devas vivi kune, kaj neniuj scias plu paroli eĉ frazon novan, kiun la alia ne jam aŭdis cent fojojn, tiam ili sputas sin reciproke vizaĝen kaj volas venenigi unu la alian. Tion mi scias de mia fratino. Unue ŝi volis droni sin, ĉar ŝi ne ricevu lin, kaj kiam ŝi havis lin dum certa tempo, ŝi volis droni sin, por ne plu devu vidi lin. Nun ŝi estas divorcita kaj volas provi ĝin kun alia.“

„Kiom vi pensas, Howard, kiom estas tio, kion ni havas ĝis nun?“ demandis Curtin tiam neatendite.

La oldulo iom pripensis tion. Tiam li diris: „Tiom precize tio ne lasas taksi sin. Ni ne tiel nete povas trovi rezulton. Jen ĉiam estas ankoraŭ iom da malpura metalo inter ĝi. Sed mi pensas, ke ĉiu el ni sukcesis ĝis nun pri 14-16 mil da dolaroj.“

„Tiukaze mi volas fari la proponon“, diris Dobbs, „ke ni ankoraŭ aldonas ses semajnojn, poste ebenigos la kampadejon kaj formigros.“

„Jen mi konsentas“, interdiris Curtin.

„Pli da tempo ni ankaŭ ne havos ion por fari ĉie tie“, opiniis nun Howard. „Se mi ne tute eraras, post kvar semajnoj la gajno estos tiom rara, ke plia laboro ne plu havus sencon. Ĉu vi vidis, ke dek paŝojn pli supre, kie ni nun elfosas la fluejon, la tero ŝanĝiĝas? Tie ne plu estas sablo. Aŭ la rivero je tiu loko de supre malsuprenfalis la monton, aŭ ĝi elvenis el la monto. Tion oni nun ne plu povas vidi. Tie certe iam estis terdeglito. Kaj de tiam la rivero serĉis alian vojon, aŭ la fontoj kaj ĉeaj rojoj ŝanĝis la pozicion.“

La paco estis reveninta en la kampadejon. Tia amarega kverelo kiel la lasta ne plu okazis. Ili havis nun difinitan celon, fiksitan tagon, je kiu ili volis forlasi la kampadejon. Kaj tio ŝanĝis ilian humoron kaj ilian karakteron tiel perfekte, ke ili ne plu povis kompreni kiel tiaj kvereloj efektive eblis. Ili okupiĝis nun pri tio elpensi la plej bonan planon kiel ĉi tie nesuspektige forveni kaj sekurigi la predon, kie setli, kaj kion komenci kun la elaĉetita gajno. Tiu skizado de planoj donis al iliaj interparoladoj alian direkton. Ili vivis jam en la antaŭsento denove esti en urbo kaj inter ĉiuj aĵoj, kiuj signifas civilizacion. Kaj sciante, ke nun ne plu longe daŭrus, ili subite tute facile povis aranĝiĝi kun la vivkutimoj de la kunkamaradoj. Ili vidis en tiuj kutimoj ne plu la aĉan, ne plu tion, kio iun el ili povis ĉagreni ĝis koleriĝo, sed ili fariĝis indulgemaj reciproke. Se nun unu el ili eble obstine gratis sian kapon kaj tiam poste rigardis la forgratitaĵon je la ungoj, kvazaŭ ĝi estus io manĝebla, jen ne plu sekvis malice rikana

rimarko de alia, kiu ja same havis siajn fiajn kutimojn, sed li diris ridetante: „Ĉu ili mordas, Curtinĉjo? Nu, atendu, la viando estas tuj prete rostita, tiam vi ne plu estos dependa pri tiu laŭsa manĝo.“ Kion Curtin, same ridante, tiel respondis: „Estas bone, ke vi rememoras min pri tio, mi ja devas dekutimigi min de tiu damnita kutimo, alie la homoj eble eĉ elĵetos min el la hotelo.“

Kaj ju pli proksime venis la tago, kiam ili volis ĉesigi la kampadejon, des pli bone ili akordiĝis. Howard kaj Dobbs eĉ jam parolis pri tio kunlabori kiel partoprenantoj en negoco por malfermi en Monterey aŭ en Tampiko kinejon kaj kune estri ĝin. Dobbs laŭ ili estis la venonta estro pri arto, do tiu, kiu aĉetas filmojn, gvidas prezentojn, skribas la programojn kaj gardas la muzikon, dume Howard estis transprenonta la negocajn aferojn, la kason, la lupagojn, la salajrojn, la preslaborojn, la riparojn kaj la plibeligojn de la teatro.

Por Curtin ne estis tiel simple. Li ne povis decidiĝi, ĉu li restados en Meksiko aŭ ĉu li reiros al Usono. En frazo li iam ĉeokaze eligis, ke li havas ion smilian kiel fianĉinon en San Antonio en Teksaso. Sed tio ŝajne ne multe interesis lin. Sed verŝajne li nur ŝajnis tion tiel, por ke li ne estu mistifikata per sia fianĉino. Pri inoj oni parolis nur malofte en la kampadejo. Kaj se oni tamen parolis pri ili, jen okazis ĉiam en malestimiga senco. Ja kial oni sin turmentu per tiaj pensoj? Oni ĉiam parolas en malestimiga senco pri aĵoj, se oni ne povas ricevi ilin. Estis ankaŭ nur malfacile imagebla pri la tri viroj, ke ili povus havi en siaj brakoj fraŭlinon aŭ knabinon. Povintus

temi nur pri la forkurinta edzino de stratrabisto. Honesta knabino prefere estus droniginta sin en marĉa truo ol komenci aferon kun el tiuj ĉi viroj. Almenaŭ ne en la stato kiel ili nun aspektis, kondukis kaj en kiu maniero ili esprimis siajn pensojn.

La oro, kiun portas bela kaj eleganta damo sur la fingro aŭ kiu kiel krono ŝanceliĝas sur la kapo de imperiestro, plej ofte troviĝis jam en sufiĉe stranga societo kaj ĝi multe pli ofte banis sin en sango ol en sapoakvo. En ĉiuj kazoj krono el floroj kaj bukado el la folioj de arbo havas devenon, kiu estas pli nobla. La daŭreco de la materialo, la daŭreco de florkrono, komparata al la daŭreco de orokrono estas nur relativa.

10

Curtin estis estinta en la *tienda* de la vilaĝo kaj estis aĉetinta provianton. Estis la lasta provianto, kiun ili bezonis, kaj ĝi devis esti sufiĉa ĝis ilia ekforiro. „Viro, kie vi estis tiom longe?“ demandis Howard, kiam Curtin alrajdis kaj ekis malŝarĝi la pakazonon.

„Mi ĵus volis seli mian azenon kaj veni renkonten al vi“, interdiris Dobbs. „Ni pensis, ke io malbona okazis al vi. Vi ja plej malfrue devus esti reveninta je la dekkvara.“

Curtin ne respondis, sed malŝarĝis la azenon kaj portis la sakojn al la bivakfajro. Tiam li sidiĝis, bruligis pipon, prenis la tabakon el la saketo kaj disdonis ĝin, kaj finfine li diris: „Mi devis fari damnitajn ĉirkaŭvojojn. Jen malsupre en la vilaĝo vagadis ulo. Li diris, ke li estu de Arizona.“

„Kion volas tiu ĉi tie?“ demandis Dobbs.

„Tion mi volonte volis ekscii“, respondis Curtin. „Sed la indiĝenoj diris nur, ke li estu jam kelkajn tagojn tie kaj pigrumu tie. Li demandis la homojn ĉu ĉi tie estas minoj aŭ oro aŭ arĝento. Pro tio klarigis al li la indiĝenoj, ke minoj ne estu ĉi tie, kaj oro same ne estu ĉi tie, ankaŭ ne arĝento kaj nenio ajn, ke ili ĝuste iele-iome povu nutri sin de matoplektado kaj de potfarado. Sed tiam diris al li la stulta azeno de la *tienda*, ke ie tie en la montoj rampadu usonano, kiu ĉasas sovaĝajn bestojn. Li ja ne scias, ke ankaŭ vi estas ĉi tie. Li konas ja nur min. Tion mi almenaŭ pensas. Kaj jen li diris al li, ke mi venu ĉeokaze por aĉeti provianton, kaj ke mi do nun venos en tiu ĉi semajno. Jen la ulo el Arizona diris, ke li volas atendi min.“

„Kaj jen tiu kota bestaĉo ankaŭ vere ĝuste atendis, ĉu?“

„Jes, tion li faris. Kiam mi alvenis tie malsupre, li tuj atake demandis min, kion mi faras ĉi tie, ĉu io estas farebla, ĉu ĉi tie ne estas amaso da oro kaj tiel ajn

sensencaĵo. Mi ŝajnis min grumble kaj apenaŭ respondis.“

„Ĉu vi ne bele fabelumis ion al li?“ demandis Dobbs.

„Tio mi faris. Se mi entute respondis ion al li, mi liveris belajn rakontojn al li. Sed ĉio ĉi tute ne helpis. Li volis kunveni al mia kampadejo. Li opiniis, ke ĉirkaŭe de ĉi tie nepre devas esti oro, ke li vidu ĝin el la vojo de la elsekiĝintaj riveroj, el la malsuprenlavita sablo kaj el rokopecoj, kiuj solviĝis de la supra montaro kaj jetiĝis malsupren.“

„Tio estas granda viro“, diris Howard, „se tiu el tiuj aĵoj povas vidi, ke ĉi tie devas esti oro.“

„Nenion scias la ulo“, interdiris Dobbs. „Tio estas spiono, jen mi tute certas. Aŭ spiono de la registaro pro la taksita kotizo, aŭ li estas spiono de la banditoj, kiuj volas nuligi nin. Eĉ se ili ne pensas pri oro, sed ni havas ja azenojn kaj ilojn kaj vestaĵojn, tranĉilojn, revolverojn kaj felojn, kiel ili supozas. Ĉio ĉi estas valoro. Jen ja indas la penon ataki nin.“

„Ne“, diris Curtin, „mi ne pensas, ke li estas spiono. Mi pensas, ke li efektive avidas oron.“

„Nu, ĉu li do havas ekipaĵon de fosisto?“ demandis Howard.

„Mi ne vidis iun. Li havas mulon, sur kiu li rajdas, kovrilon, kafokaldroneton, paton kaj sakon, en kiu eble estas aldone kelkaj ĉifonoj. Jen ĉio.“

„Per siaj fingroj li ne povas elskrapi la oron“, diris Dobbs.

„Eble oni ŝtelis liajn ilojn, aŭ li devis vendi ilin. Sed kial nin tiu venthundo ja koncerrnu?“

Curtin gratis sin je la kapo kaj volis poste rigardi la ungojn. Sed kiam li rimarkis, ke Dobbs kaj Howard same rigardis al siaj ungoj, li lasis fali la manon kaj foje ree intencis ne plu fari tion. Sed Dobbs kaj Howard ĉifoje ne pro tio rigardis sur siajn ungojn por memori lin, ke li estu nur malmultajn tagojn for de la civilizacio. Ili multe pli pro nura senpripensemo persekutis la delonge kutiman movon de Curtin. Oni eĉ ne povas priskribi tion kiel senpripensemon. Iliaj pensoj estis okupataj pri la sekreto plena ulo el Arizona, kaj ili havis la malklaran senton, kvazaŭ per tio, ke Curtin rigardis siajn ungojn, kiel li kutimis tion, solveblus la sekreto, kiu ĉirkaŭas tiun ulon.

Curtin rigide rigardis en la fajron. Tiam li diris: „Mi ne povis prijuĝi lin, li ne aspektas kvazaŭ li estus de la

registaro aŭ de la banditoj. Li aspektas sufiĉe senkulpa, kvazaŭ li tion, kion li diras, ankaŭ vere opinias. Sed ni ja tamen jam havas rilaton al li, eĉ se Dobbs supozas, ke ne. Li sekvis al mi. Li demandis unue, ĉu li povas kunveni en mian kampadejon. Tion mi rifuzis al li, tiam li rajdis post mi, mi ekstaris kaj atendis lin. Tiam mi diris al li, ke li foriĝu al la diablo kaj ne molestu min. ' Mi ja tute ne volas molesti vin', li diris al tio, ' mi volas esti nur kelkajn tagojn en societo. Mi jam estas tute freneza, ĉiam nur tiel vagadi en la montaro kaj ĉiam nur kun tiuj indiĝenoj. Mi volas iomete paroli kaj sidi kelkajn vesperojn kun blanka viro ĉe la bivakfajro. Tiam mi ree foriros.' Jen mi diris al li, ke li elserĉu alian kamaradon por tio, ke mi ne volas havi ion komunan kun li. Fripono mi ja ne bone povis diri, tion li povintus rediri al mi, tia, kia ni jam aspektas.“

„Kie li do estas nun?“ demandis Howard.

„Li ja ne eble estas ĉi tie?“ diris Dobbs kaj turniĝis.

„Tion mi ne pensas“ respondis Curtin. „Mi faris ĉiajn eblajn ĉirkauvojojn kaj kurbiĝojn tra la arbustaĵo. Sed kiam mi povis superrigardi la vojon, mi ĉiam vidis, ke li estis sur la ĝusta vojo ĉi tien. Se mi estus estinta piede survoje, mi estus tute miskondukinta lin, sed provu tion foje, se vi havas du azenojn ĉe vi. Kaj ja nur necesas, ke li scias, ke iu loĝas en la montaro, kaj se li scias la direkton nur proksimume, jen li devas renkonti nin hodiaŭ aŭ morgaŭ aŭ postmorgaŭ. Tion li certe faros. Estas nur la

demando: Kion fari kun la viro, kiam li aperos ĉi tie? En lia ĉeesto ni ne povas iri al la mino.“

„Tio estas malica afero, tre malica afero“, diris Howard. „Se estus indiĝeno, ne estus tiom terure. Tiu ne restadus, sed reirus al sia vilaĝo, al sia familio. Sed tiu ulo gluiĝis min kiel peĉoplastro. Tiu ankaŭ tuj elflaris, ke ĉie tie io okazas. Nu, kial ĝuste ĉi tie tri blankuloj kaŝiĝu? Ĉie tie en la montaro, ĉu? Ni povas rakonti al li nur tion, ke ni estas tri rabistoj kaj murdistoj, kiuj devas kaŝi sin ĉi tie. Sed se li tiam ree malsupreniros, ni havos regimenton de soldatoj sur la nuko, kaj tiam ankaŭ niaj belaj planoj estontecaj estas finitaj. Kaj se tie oficiro inter la soldatoj vere kredas tion pri la rabistoj kaj murdistoj, li eble eĉ tuj pafmortigos nin surloke por esti tute certa, ke ni ne eskapu de li.“

„Estas tute facile“ diris nun Dobbs. „Pri tiu ulo ni rapide estos pretaj. Kiam li venos, ni diros al li, ke li tuj foriĝu el la regiono, kaj ke ni ŝargos lin per plumbo, se ni vidus lin ankoraŭfoje ĉi tie.“

„Tio estus tute certe azenaĵo“, opiniis Howard. „Tiam li iros malsupren, parolos malsupre stultaĵojn, eble eĉ trovos ie kamparan policon, kaj ni havos ĉi tie la plej belan sterkokaĉon. Tiukaze vi same bone povus rakonti al li, ke ni estas eskapitaj punkaptitoj de la Sankta Maria.“

„*Well*, jen restos nur plu la rekta vojo.“ Dobbs aspektis decidiĝinta. „Tuj kiam li venos, li ni sendos lin ĉielen, kaj finite la far'. Aŭ ni pendigos lin je la arbo tie transe kaj senfeligos lin. Tiam ni havos pacon.“

Certan tempon neniu diris ion pri tiu propono.

Howard ekstaris, rigardis al la terpomoj, al nekredebla raraĵo, pikadis en ĝi, residiĝis kaj diris: „Tio pri la ĉielensendado estus stultaĵo. Li eble estas tute senkulpa trampo, kiu prefere vagadas tra la vasta mondo de Dio kaj al sia kara kreinto preĝas per tio, ke li pri ĉio ĉi el sia tuta koro ĝojas, kio ĉirkaŭe videblas je belajoj, ol laboraĉi en la naftokampoj aŭ en la minoj por mizera salajro. Kaj sendi ĉielen tian senkulpan trampon, tio estus krimo.“

„Ni ja ne scias, ĉu li estas senkulpa aŭ fripono“, protestis Dobbs.

„Ankaŭ eblas, ke oni eltrovos tion“, diris Howard.

„Mi volus scii, kiel?“ Dobbs nur des pli fariĝis konvinkita pri tio, ke lia plano estas la plej bona. „Ni enfosos lin. Neniu lin trovos. Se ili malsupre rakontos, ke ili vidis lin supreniri, ni diros, ke ni ne vidis lin alveni, finon kaj punkton. Ni ja ankaŭ povus ĵeti lin en la ravinon. Li povintus fali per si mem, ĉu ne?“

„Ĉu vi volas fari tion?“ demandis Howard.

„Kial mi? Ni ja povas elekti alumeton, kiu faru tion.“

La oldulo rikanis: „Ja, kaj tiu, kiu faris tion, tiam povus rampi dum sia tuta plia vivo antaŭ la du aliaj vidintaj tion, sur la ventro. Tio estas ĉio bela kaj bona, se oni estas tute sola. Sed ĉi tie, kiel la aferoj statas, mi ĉiukaze diras, ke ne.“

„Mi ankaŭ diras, ke ne.“ Fine ankaŭ Curtin ree miksiĝis en la interparoladon.“ „Tio estas ĉio tro multekosta, ĉio tro stulta. Ni devas trovi ion alian.“

„Ĉu vi vere estas tute certa, ĉu li sekvas lin kaj ĉu li venos ĉi tien supren?“ demandis Howard.

Curtin rigardis malsupren de si kaj diris rezignante: „Mi estas tute konvinkita, ke li venos, kaj, ke li ankaŭ trovos nin. Li faris tute la impreson, kvazaŭ li -“. Ĉi tie Curtin levis la okulojn, rigardis al la malvasta senarbejo en la vepro kaj diris kun laca voĉo: „Jen li jam staras.“

Nek la oldulo nek Dobbs demandis, kie? Ili estis tiom surprizitaj, ke ili eĉ forgesis kroĉi malbenon. Ili sekvis la okulojn de Curtin. Kaj en la ombro de la ekestanta nokto,

neklare iluminata de la bivakfajro, staris la fremdulo.
Apud si, tenante la bridojn, li havis sian mulon.

Li staris tute silenta, ne vokis la kutiman „halo“ transen,
ankaŭ ne vokis „*H'ye*“ (*How do you do?*) kaj ankaŭ ne
prezentis „Bonan vesperon“. Li staris nur tie kaj atendis.
Staris tie kiel malsatanta viro, kiu estas tro fiera por
almozpeti ion.

Kiam Curtin rakontis pri la viro, kiun li renkontis
malsupre en la vilaĝo, ĉiu el ambaŭ aŭskultantoj faris d al
si certan imagon pri la aspekto de la viro. Kaj Howard kaj
Dobbs tute alie imagis la viron. Dobbs estis pensinta al si
viron kun la krudaj je duono bestecaj vizaĝtraĵoj de
vagabondo en la tropikoj, kiu mizere vivas sian vivon
helpe de stratrabado, kaj kiu ne ektimas pro kiu ajn
murdo, se li rigardas ĝin necesa pro sia propra sekureco
aŭ pro pli bona predo.

Howard male al tio pensis la fremdulon kiel la kutiman
orserĉiston, kiel fortkorpan, veterrezistan, ledovizaĝan,
viron havantan manojn kiel elsekiĝintaj arboradikoj,
timantan neniun danĝeron kaj sciantan neniujn
malhelpojn, neniam en embaraso pri elirvojo, homo, kiu
fikse direktas la sencojn kaj ĉiujn pensojn obstine
rigardante sur la solan celon: trovi oron kaj senindulge
ekspluati ĝin. Li havis la imagon pri tute honesta
orserĉisto de la bona speco, kiu neniam krimos ion kaj
murdos nur tiukaze, se temas pri la defendo de sia mino
aŭ predo.

Kaj nun ambaŭ estis surprizitaj. La fremdulo nek laŭis al la imago de Dobbs nek al tiu de Howard. Li aspektis tute alie. Tiu fakto, ke li aspektis tute alie ol ili imagis lin, kaj la alia fakto, ke li tiom subite kaj multe pli rapide staris tie antaŭ iliaj okuloj ol ili atendis, estis la kaŭzo, ke neniu diris ion, ke neniu trovis iun esprimon de surpriziteco.

La fremdulo staris ankoraŭ nun silente en la malvastejo, kiu kondukis tra la vepro al la kampadejo. Li ŝajne same tiom surpriziĝis kiel la tri viroj, kiuj sidis ĉe la bivakfajro. Li estis atendinta nur tiun unu viron Curtin tie, kaj je sia surpriziĝo li trovis tri virojn. La mulo priflaradis ĉe la vepro. Tiam ĝi verŝajne ekflaris la azenojn de la viroj, kaj ĝi ekriegis. Sed ĝi elpuŝis nur unu krion. Ankoraŭ en la mezo de la krio, sen fini ĝin, ĝi eksilentis, kavazaŭ ĝi ektimus la silentadon, kiu regis tie inter la viroj.

La triopo ankoraŭ nun ne trovis vortojn. Ili atentis nek la fajron nek la manĝon, kiu bolis sur la fajro. Ili ĉiam gapis nur sur la fremdulon, kaj ili ŝajne atendis, ke li ion diros aŭ ke li faros ion. Sed li ne moviĝis.

Nun Dobbs ekstaris kaj iris per lantaj paŝoj renkonte al la invadanto. Li havis la intencon krude ataki lin per la vortoj: Kion li volas ĉi tie? Kiel li venis ĉi tien? Kiu li estas? Sed kiam li tiam tute proksimis lin, li diris nur: „Halo!“ La fremdulo diris same: „Halo!“

Dobbs havis la manojn en la pantalonpoŝoj. Li ne sciis kion diri. Tiam finfine: „Venu transen al a bivakfajro.“

„Dankon“, diris la fremdulo koncize.

Li pli proksimiĝis, levis la malnovan selon kun la du sakpakaĵoj de la mulo, katenis la antaŭkrurojn de la besto, frapis lin mane sur postaĵparton kaj tiam ĝi ektritis lante en tiu direkto, en kiu la azenoj paŝtis sin.

„Bonan vesperon“, li salutis kaj sidiĝis al la fajro.

Nur Howard respondis: „Kiel vi fartas?“

„Hm!“ rediris la fremdulo.

Curtin kirlis la fazeolojn kaj traskuis la terpomojn. Howard turnis la viandon, kaj Dobbs, kiu ankoraŭ ne denove sidiĝis, hakis la lignon kurta kaj ĵetis ĝin sur la fajron.

„Mi ja scias, ke mi ne estas bonvena ĉi tie!, diris la fremdulo.

„Tion mi ja jam malsupre sufiĉe klarigis al vi.“ Curtin ne rigardis supren, kiam li diris tion.

„Mi ne povas ĉiam nur pigrumi kun la indiĝenoj. Mi volonte sciis kiel aspektas ĝustaj homoj.

„Tiukaze do eliru kaj rigardu ilin.“ Howard estis sufiĉe malĝentila. „Ankaŭ ni ne scias, kio okazas ekstere.“

„Ni ankaŭ tute ne interesigas pri tio, interdiris Dobbs grumble. „Ni havas aliajn zorgojn. Por ke vi ankaŭ tuj sciuj, tiu alia zorgo estas vi. Ni vere ne bezonas vin ĉi tie, eĉ ne por bruligi fajron. Pli bone, se vi morgaŭ frue matene foriĝos de ĉi tie. Alie ni povos fariĝi tre malagrablaj.“

La fremdulo diris nenion al tio. Li sidis kviete kaj observis kiel la aliaj okupiĝis pri la vespermanĝo. Kiam ĝi estis preta, diris Curtin: „Prenu al vi kaj manĝu. Hodiaŭ ĝi ja ankaŭ por vi sufiĉus. Ĉu ankaŭ morgaŭ, tion ni ankoraŭ vidos.“

La manĝo estis manĝita en silento. Se iu diris ion, temis nur pri la manĝo, ke la viando ne estas bona aŭ, ke la fazeoloj estas tro duraj kaj la terpomoj tro akvecaj. La fremdulo ne miksiĝis en la interparoladon. Li manĝis nur malmulte.

Kiam la manĝo estis finita, la triopo ekbruligis al si siajn pipojn.

„Ĉu vi havas tabakon?“ demandis Dobbs.

„Jes“, diris la viro trankvila, kaj li komencis ruli cigaredon al si. La triopo, por ne sidi tute silente kaj samtempe por deflankigi la fremdulon de la spuro, parolis pri ĉasado. Sed ĉar ili ne okupiĝis pri ĉasado, ilia parolado ne sonis tre konvinka. Ili ankaŭ havis la senton, ke la fremdulo pli komprenis pri ĉasado kaj pri feloj kaj pri ĉio, kio koncernis tiun negocon, ol ili mem. Pro tio ii fariĝis nesekuraj kaj komencis praroli pri tio forlasi la kampadejon kaj migri al alia regiono, kie ekzistas pli da grandaj ĉasbestoj.

„Tio tie ĉi tute ne estas ĉasregiono“, enmiksiĝis subite la fremdulo, kiam la aliaj ĝuste interparole paŭzis atentofrape longe. „Sed tio estas ĉi tie bona orregiono, ĉi tie estas oro. Mi vidis ĝin jam antaŭ kelkaj tagoj je la malnovaj elsekiĝintaj riverfluo, kiuj ĉi tie malsuprenvenas de la montaro.“

„Ĉi tie ne estas oro“ kontraŭdiris Dobbs. „Ni estas sufiĉe longe ĉi tie por scii tion. Ankaŭ ni prefere fokus pro pagokoto ol ĉasi. Tia sensencaĵo!“ li aldonis moke ridante. Infaneta babilaĉo. Ankaŭ ni ne estas de hieraŭ, kaj ankaŭ ni povas distingi orbulon de siliko. Ne bezonas viajn konsilojn.“

Li ekstaris kaj iris al la tendo, por sterna sin kaj dormi.

Neniu diris ion al tio kaj la fremdulo ŝajne ne ĉagreniĝis pri la senĝentila parolmaniero de Dobbs. Eble li ankaŭ kutimiĝis jam al tia maniero de interparolado.

Howard rektiĝis kaj oscedis. Curtin frape malplenigis sian pipon. Tiam ambaŭ unu post la alia ekstaris kaj same iris lante al la tendo. Ili diris nek „Bonan nokton!“ al la fremdulo, nek ili invitis lin kunveni en la tendon.

Ankaŭ la fremdulo nun ekstaris. Li fajfis kaj post iom da tempo lia mulo alvenis iomete lame irante. Li iris renkonten al ĝi, frapis ĝin afable sur la nukon, parolis kelkajn vortojn al ĝi, kaj per frapo de sia plata mano li pelis ĝin ree sur sian vojon.

Tiam li metis lignon sur la fajron, sidiĝis kaj zumadis antaŭ si. Finfine li ree ekstaris kaj iris al sia selo. Li portis unu el la du paksakoj al la bivakfajro, elŝiris el ĝi kovrilon, ruliĝis en la kovrilon, sternis sin apogante sin per la kapo sur la pakon, etendis siajn piedojn al la fajro kaj komencis dormi.

Interne en la tendo oni interparolis. Estis sufiĉe for de la fajro, tiel, ke la fremdulo povis kompreni nenion. Ili ankaŭ parolis nur mallaŭte, sed tre fervore.

„Sed mi estas tamen por tio, diris Dobbs, ke ni denukigos lin. Ielmaniere.“

„Ĝis nun ni scias ja ankoraŭ nenion, kio koncernas lin.“
La oldulo diris tion en trankviliga tono. „Li aspektas senkulpa. Mi ankaŭ ne pensas, ke li estas spiono. Ne aspektas laŭ tio. Li ankaŭ ne venus sola kaj ne aspektus tiom elmalsatigita. Mi pensas, ke li havas malpuran konsciencon. Ili persekutas lin, pro iu afero.“

„Oni povus komenci kverelon kun li“, diris Curtin, „kaj tiam oni povus kroĉi sukan baton al li.“

„Tio sonas sufiĉe drola“, diris Howard „sed tio ne estas tre rekomendinda. Ĝi estas fia.“

„Fiaĵo aŭ ne.“ Dobbs atakis lin per furiozaj vortoj: „Ni devas liberiĝi de li, tio estas ĉio. Li ja sufiĉe frutempe estis avertita.“

Ili ankoraŭ interparolis certan tempon, sed tamen ĉiam revenis al la punkto, ke li devus estis for, sed ke lia mortbatado havus kelkajn malavantaĝojn. Pri tio ili fine endormiĝis.

11

Sekvamatemne ili renkontiĝis en tre fia humoro ĉe la bivakfajro. La fremdulo jam estis alportinta lignon kaj jam ree ekflamigis ĝin. Li estis pleniginta sian kaldronon

per akvo kaj metinta ĝin al la fajro. Dobbs tuj salutis lin:
„Kara amiko, de kie vi havas la akvon?“

„Tion mi ĉerpis el la sitelo.“

„Do, ĉerpita el la sitelo. Tio estas ja tre afabla de vi. Sed vi ne pensu, ke ni servas vin kaj pene portos la akvon supren por vi.“

„Tion mi ne postulas. Mi iros por ree plenigi la sitelon.“

Kiam li diirs tion, Curtin ĵus venis al la bivkfajro. Eble ankoraŭ iom pli fihumore ol Dobbs. Ankaŭ li tuj alparolis lin per vi: Ŝteli akvon, ĉu? Rabi nian lignon, ĉu? Kion vi pensas al vi? Se via ankoraŭ plian fojon ekkaptas ion ĉi tie, kio okazas al ni, tiam ni blovos kuglon tra vi.
Ĝangalrajto.“

„Mi pensis, ke mi estas inter honestaj homoj, kiuj malenvios gluton da akvo al mi.“

Tuj Dobbs saltis al. „Kion vi diras, pestulo? Ke ni estas malhonestaj homoj? Eble ecĉ banditoj, ĉu?“ Kaj li pugnobatis lin bone celinte en la vizaĝon.

La fremdulo laŭlonge falis. Lante li reekstaris.

„Mi povus nun same bone kroĉi baton al vi. Sed kion mi komencu kontraŭ via triopo? Vi ja atendas nur pri tio, ke mi kaptas flanken, por rajtigite elblovi mian vivon. Sed tion mi ne faras. Mi ne estas frenezulo. Eble venos la tempo, kiam ni povos fari la finkalkulon.“

Howard, intertempe same veninte al la bivakfajro, demandis nun trankvile: „Ĉu vi havas ion por manĝi, fremdulo?“

„Mi havas saketon kun teo, havas ankaŭ fabojn kaj rizon kaj du skatolojn da lakto.“

„Kafon vi povas trinki kun ni. Ankaŭ manĝi. Hodiaŭ. Ekde morgaŭ vi devos zorgi por vi mem.“

„Dankon!“ respondis la viro.

„Ĉu morgaŭ?“ demandis Dobbs. Lia kolero rimarkinde trankviligis per la pugnobato, kiun li donis kun tiom da sukceso al la enpenetrinto. „Ĉu morgaŭ? Ja, aŭskultu foje, ĉu vi ĉi tie volas aranĝiĝi je daŭro?“

„Mi pensas, ke jes“, la viro trankvile respondis.

Jen Curtin kriis: „Aranĝiĝi, ĉu? Ĉi tie? Sed nur kun nia permeso.“

„La vepro kaj la montoj estas liberaj por ĉiu, kiu alvenas.“

„Nu, tiel tio ne estas, olda knabeto“, diris al tio Howard.
„Liberaj estas la montro kaj la vepro kaj la ĝangalo malsupre, kaj la dezerto tie malantaŭe. Ĉio tio estas libera. Sed ni estas ĉi tie la unuaj, kaj la unua havas la setlorajton.“

„Tio estas ja prava. Sed leviĝas la demando, ĉu vi estas la unuaj ĉi tie? Eble mi estis ja jam antaŭ vi ĉi tie? Antaŭ ol vi eĉ nur pensis pri tio setli vin ĉi tie.“

„Ĉu vi registrigis vian rajton?“

„Ankaŭ vi ja ne havas aĉetkontrakton.“

„Mi demandas vin, ĉar momente mi estas ĉi tie. Vi, se efektive pravas, ke vi estis ĉi tie, ne markis ion, vi forlasis la lokon, kaj per tio vi perdis ĉiujn rajtojn.“

La fremdulo silentis certan tempon. La triopo okupiĝis pri la preparado de la matenmanĝo.

Ili ne rapidis pri tio, ĉar ili ne sciis kion komenci post la matenmanĝo. Al la laboro iri, ili ne povis, ĉar la fremdulo tiukaze estus trovinta la minon. Sed ĉasi por xajnigi al la fremdulo okupon, ili same ne emis. Unu el ili devintus restadi kampadeje, por malhelpi la fremdulon haste traserĉi ĉion pro la mino, kaj eble eĉ trovi ĝin. Sed tiun ununuran, kiu restadus ĉi tie, la fremdulo povintus ankaŭ venki. Restis ankoraŭ unu elirvojo. Du el ili sur la sekreta ĉirkaŭvojo povus atingi la minon kaj tie labori, dume unu el ili restadas tie por kontroli la fremdulon. Sed se la fremdulo ne sidus trankvila, sed vagadus. Se tiu, kiu restadus ĉe li, malpermesus al li tion, tiukaze tio des pli vekus lian suspekton, ke ĉi tie okazas io sekreto plena. Fine Curtin havis ideon elirvojan. „Ni iros post la matenmanĝo kune ĉasi“, li diris al al fremdulo. „Ni povas bezoni iom da viando.“

La fremdulo rigardis la aliajn, kvazaŭ li serĉus en iliaj mienoj pri la celo de tiu propono. Sola iri kun tiu por ĉasi? Tio donus al tiu okazon morti lin en akcidento, kaj tiel li estus forigita el la vojo. Finfine li diris al si, ke tiukaze, se ili volus forigi lin, ili ja farus tion, kaŭzo ĉiam troviĝus.

„Hodiaŭ mi ja povas iri ĉasi kun vi“, li diris, „por ke niu havu provizon. Sed morgaŭ mi havos malmulte da tempo.“

„Kial?“ demandis la triopo je la sama tempo kaj rigardis lin mirigite.

„Morgaŭ mi ĉi tie komencos serĉi oron. Ĉi tie estas oro. Kaj se vi ankoraŭ neniun trovis, tiukaze tio estus nur pruvo por tio, ke devas manki klapo en viaj kapoj.“

Tio ĉagrenis la oldulon kaj li elkrevis: „Sed, se ne mankus al ni tiom da klapoj en la kapo kiom vi pensas, se ni estus trovinta oron ĉi tie, ĉu?“

„Jen tio estus nur tute natura“, diris la fremdulo. „Sed vi ne trovis oron. Aŭ, se vi havas oron, tiukaze nur kelkajn manplenojn da ĝi, nur iometon, de la supraĵo elgratita. Sed ĉi tie la oro kuŝas en fortaj vejnoj, ie ĉi tie. Ĉi tie kuŝas certe miliono el oro.“

„Miliono, ĉu?“ demandis Howard kun suprenŝiritaj okuloj.

Dobbs kaj Curtin tut ne povis diri ion pro ekscitiĝo.

„Vi ne trafis la grasan orfosajon, tion mi scias“, parolis la fremdulo trankvile plu. „Mi scias, ke vi estas ĉi tie jam preskaŭ jaron. La indiĝenoj malsupre diris tion al mi, ke viro jam tiom longe estas ĉi tie supre. Se vi estus ekfrapintaj la dikan vejnon, jen vi havus tiom da pagokoto, ke vi estus jam delonge foriĝintaj, ĉar vi tute ne povus fortransporti ĝin sen frapi la atenton. Aŭ vi havus ĉi tie regulitan minon, kun licencoj kaj maŝinoj kaj du aŭ tri dekoj da personoj.“

„Ni havas ĉi tie nenion, tute nenion“, diris Dobbs.

„Vi ja nun povas supozi min, kion vi volas. Sed infano mi ne estas. Kaj se vi trioje tiom kaj tiom da monatoj vivadas ĉi tie, jen vi faras tion ne pro plezuro. Mi pensas, ke ni parolu klare kaj metu la kartojn malferme sur la tablon. Kiun valoron havu la kaŝludo? Mi ne estas kadavrulo, mi estas certe minimume tiom honesta kiel vi. Pli bone ol vi mi tute ne volas esti. Ni ĉiuj volas gajni ion, ĉu ĉi tie en la vepro aŭ ie en la urbo. Kompreneble vi povas elvojigi min, tion mi scias tute bone. Sed tio povas okazi al mi ankaŭ aliloke kaj ankaŭ pere de aliaj. La riskon mi ja devas transpreni. Do, ĉu ni parolu tute klare reciproke?“

„Ni ambaŭ parolu foje tute solaj“, diris Howard.

„Tio estas jam bona, Howard“, respondis Dobbs. Mi opinias, ke ni donu al li okazon pruvi, ke li estas nek spiono nek havas ion alian embuske, kio ne plaĉas al ni.“

Nun li turnis sin rekte al la fremdulo: „Ni ja ne povas rigardi en vin, ĉu vi estas fripono, aŭ ĉu en ordo. Estas ĝuste, ni havas ĉi tie kelkajn monatojn da turmentadoj post ni, honestan turmentadon, pri tio vi povas fidi al ni. Kompreneble, se ni interkonsentiĝas kun vi, vi eble povas fari al ni ĉagrenon. Kion povas kosti? La perdon de niaj penoj kaj suferoj. Sed mi povas certigi al vi, ke ni kaptos vin, kaj se vi rampus ĝis supren al la Hudsona Maro. Ni

kaptos vin kaj tiam ne estos pardono. Do, ekparolu, kion vi volas, kaj kion vi intencas?“

La fremdulo eltrinkis sian kafon kaj tiam li diris: „Mi estis tute honesta al vi, dekomence. Mi diris al vi, ke ĉi tie estas oro, kaj ke mi venis por surpiki ĝin.“

„Kion plu?“ demandis Curtin.

„Nenion plu“, la fremdulo respondis.

„Bone, bele kaj bone“, Howard interdiris. „Sed kio en tiu kazo, se ni ĉi ti trovis pagokoton? Vi ja ne eble pensas, ke ni interkalkulus tion kun vi. Ni mem sufiĉe laboraĉis por tio. Nu, *well*, jen ĝi elestas. Jes ja, ni trovis ion kaj baldaŭ estos pretaj.“

Sen heziti diris nun la fremdulo: „Tio estas komenco. Se vi estas rektaj, ankaŭ mi estas rekta, kaj ni vidu kiel niinterkonsentiĝos. Tuj, por komenci: „Je tiu loko mi havas rajton. Atendu, ne tuj ekscitiĝu. Kompreneble mi ne havas rajton sigelitan, neniun licencon kaj nenion similan. Mia rajto baziĝas sur tio, ke mi scias ion, kion vi ne scias. Tio estas pli bona ol la plej bela, stampita kaj impostoita licenco. Vi trovis neniom, tut neniom. Eble kelkajn grajnerojn de oro. Tiujn vi rajtas trankvile reteni.“

„Tion ni faros, je tio vi povas manĝi dekantitan kreton, ke ni tion, kion ni havas ankaŭ retenos por ni“, diris Curtin.

„La afero estas tiel.“ La fremdulo parolis tre lante. „Sola mi ne povas fari tion, kion mi intencas fari. Mi bezonas homojn, kaj mi pensis, ke vi taŭgas plej bone. Vi havas same tiom da intereso pri tio, kiom mi mem sekretigi la rakonton tiom longe, kiom eblas. Vi havas la ilojn. Mi havas neniujn. Mi povus tion, kion mi scias, vendi al kompanio. Sed apenaŭ iu pagos al mi eĉ nur cent dolarojn por tio. La homoj volas vidi faktojn. La faktojn mi povas montri nur ĉi tie. Mi havas krome bonajn kaŭzojn ne fari tro da bruo, ĉar alie iu kun tielnomataj rajtoj povus veni sur mian nukon. Mi proponas al vi tion: Kion vi havas, tion vi retenu por vi. De tio, kio ekde hodiaŭ estas enspezata, per tio estas enspezata, ke vi laboras kun mi je mia plano, mi ricevos du kvinonojn kaj vi ĉiuj unu kvinonon.“

La trio reciproke rigardis sin iom da tempo kaj ridis.

Tiam diris Howard: „Pajlon ni povas mem ŝpini al oro, kara knabo, kaj rakontojn ni povas rakonti al ni mem. Kion vi ĉiuj pensas?“

Li turnis sin al siaj kamaradoj.

Dobbs diris: „Tiel aŭ tiel. Ni preskaŭ estas ja pretaj kaj ĉe l' fino. Ni perdas nenion, se ni aldonos kelkajn tagojn.“

Tion pensas ankaŭ mi, ni perdos nenion. Se efektive io estas je tio, kial ni ne provu ĝin, se ni jam foje estas ĉi tie?“ opiniis Curtin.

„Mi ne partoprenos“, diris la oldulo, „tio estas rabistorakontoj. Kaj mi estas sufiĉe sata pri la ŝtelĉasado. Mi volas refoje havi ĝustan liton sub mia postaĵo. Al mi sufiĉas. Sed kompreneble, se vi partoprenos, ankaŭ mi devos partopreni. Sole mi ne povas bone baraktiĝi dum du semajnoj tra la vepro kaj la dezerto.“

Aŭskultu, olda bubo“, diris Curtin, „multe da emo fari multajn kromhorojn, ankaŭ mi ne havas. Mi havas iun, kiu atendas min. Ni aldonu semajnon. Se ni trafos en tiu ĉi semajno sur la historieton, kiun la birdeto ĉi tie rakontis al ni, jen bone. Kaj tiam ni povas ja decidi, ĉu indas la penon. Se ni ne venos al rezulto interne de semajno, jen mi kuniros kun vi, oldulo. Ĉu ĉiuj konsentas pri tio?“

Ili diris, ke jes, kaj la fremdulo havis la vorton por klarigi siajn planojn.

„Kiel vi cetere nomiĝas, ulo?“ demandis Howard.

„Lacaud“, diris tiu, „Robert Lacaud, el Arizona.“

„Parenco de la familio Lacaud en Losanĝeleso, mebloj, ĉu?“ demandis Howard.

„Jes, de la flanko de la praavo. Sed mi havas nenion komunan plu kun ili. Ni estas disigitaj je morto kaj pereoj. Kaj se ni estus konvinkitaj, ke ili iros en la ĉielon, tiukaze ni cindrigos ses preĝegojn, nur por veni en la inferon kaj ja ne devi sidi kune kun tiuj. Sed ne zorgu vin, tiuj ne venos en la ĉielon, tiuj heredaĵtrompisto.“

„Tiukaze vi devos damne peni, por ke oni akceptu vin en la ĉielo“, ride diris Dobbs, „tiel kiel vi mem statas momente, vi ne povos eliri el la vojo de via familia branĉo.“

„Eble tamen“, diris Curtin. „Se mi estas ĝuste informita, ili havas tie diversajn boligajn sekciojn, kaj li povas ja sufiĉe frutempe petskribi, ke li ne ĝuste en tiun kaldronon estos trempita, en kiu oni stufas la aliajn honorindajn membrojn de lia moŝta familo. Io tia ĉiam aranĝeblas, ĉar Belzebuto havas koron. Kiel li alie povus tiom ŝerci kaj ĉiam tiom gaji kaj esti ĉiam en bona humoro?“

Howard estis ekstarinta por rigardi pro la azenoj, por ke ili ne vagadu tiom foren. Ĉe tio li estis grimpinta sur pli

alte situantan elstarajon de monto, por tiel havi pli bonan superrigardon.

„Halo!“ li laŭte elvokis.

„Kio estas?“ vokis Dobbs kaj Curtrin samtempe. „Ĉu la azenoj estas for?“

„Venu rapide ĉi tien. Sed diable rapide.“

Ambaŭ eksaltis kaj kuris transen. Ankaŭ Lacaud sekvis rapide.

„Kio tio estas, tie transe, kio proksimiĝas al nia monto?“ vokis la oldulo. „Eble vi povas ekkoni tion pli bone.“

„Tio estas soldatoj aŭ rajdbesta federacia polico“, diris Dobbs.

Kaj tuj li aldonis: „Ha, fripono fia!“ Li turnis sin al Lacaud. „Do tio estas vi. La malkovro okazis ja rapide.“

Per ektiro li elhavis la revolveron kaj levis ĝin kontraŭ Lacaud. Sed Howard, staranta post li, premis ties brakon malsupren.

„Vi malpravas“, diris Lacaud, kiu ĉe la rapida movo de Dobbs paliĝis. „Mi havas nenion komunan kun la soldatoj kaj la polico.“

„Aŭskultu, infaneto, diris Howard al Lacaud. „Ne pretigu al ni dikan kaĉon. Se ili estas post vi, jen ek do, sed tuj. Lasu vin vidi de ili, sed ni ne volas havi policon venantan supren al ni. Ek, malsupren de ĉi tie, kaj sur ilian vojon. Alie ni ĵetos vin rekte en iliajn faŭkojn. Ni tiujn ne bezonas ĉi tie supre.“

Curtin estis grimpinta iom pli alten kaj longe kaj zorgeme estis rigardinta malsupren.

„Foje paciencu, buboj“, li diris. Mi pensas, ke ili ne estas soldatoj. Tio ankaŭ ne estas polico. Ili estas tro malnorme vestitaj, ili havas ankaŭ diversajn fusilojn. Se mi vidas ĝuste, unu el ili havas murdece longan pafilon certe havantan cent jarojn. Mi scias nun, kio tiuj estas. Tiuj estas banditoj.“

„Damne“, vokis Howard, „jen ni saltas el la pato en marĉan truon. Banditojn ni bezonas eĉ dekfoje malpli ol la rajdan federacian policon. Jen vivdanĝero. La polico fiksas nin, kaj ĉar ni ja krimis nenion, nur ĝuste forgesis pagi la kotizon, ni povas interkonsentiĝi. Sed ĉe la banditoj, jen ni devas murdi.“

Kvazaŭ li nun subite ekhavis ideon, li turnis sin nun al Lacaud: „Nu, filo, klariĝu foje. Do, vi ĉi tie masturbis al ni la banditojn ĉi tien. Do banditospiono. Jen mi ja pensis dum certa tempo ĝuste.“

„Mi havas nenion komunan ankaŭ kun la banditoj“, diris Lacaud. „Lasu min foje mem rigardi.“

Li grimpis supren al Curtin, rigardis certan tempon streĉite malsupren kaj diris tiam: „Tio estas banditoj. Mi scias nun ankaŭ kiaj banditoj. Tion mi aŭskultis sur la haciendo de la *señor* Gomez. Tiu havas gazeton kun la priskribo. Mi ekvidas tie iun kun orobronza pajloĉapelo, kiu estis menciita en la priskribo. Tiu havas kuraĝon, ĉar li ne ŝanĝis la ĉapelon. Certe li ne scias, ke la ĉapelo estas en la priskribo. Ili ja ne vidadas gazeton kaj ankaŭ ne povas legi iun. Tio estus la plej lastaj el ĉiuj banditoj, kun kiuj mi volus havi ion komunan.“

Kaj dume nun la tuta kvaropo observis la movojn de la banditoj el la alto kaj atendis, ĉu la rajdistoj enkurbiĝus en la padon, kiu kondukus ilin kun granda certeco ĉi tien sur la monton, rakontis Lacaud, kion li legis pri tiuj banditoj en la gazeto, kaj kion la homoj en la haciendo sciis raporti pri ĉio ĉi. Ĉar, kvankam la plimulto de la indiĝenoj kaj de la indiĝenaj laboristoj en la haciendoj ne povas legi gazetojn, tamen la raportoj disvastiĝas pri tiaj okazaĵoj tra la vasta malferma lando kun la rapideco de moviĝanta prerifajro.

12

Apud malgranda fervojhaltejo, kie la noktotrajno restadis dum du minutoj por okupiĝi pri la poŝto, por akcepti du aŭ tri veturgastojn aŭ por lasi eliri ilin, grimpis ĉirkaŭ dudek aŭ dudekkvin viroj en la trajnon. Estis inter la deknaŭa kaj la dudeka kaj jam tenebra nokto.

Neniam okazis, ke en tiu malgranda haltejo tiom da viroj eniris la trajnon, sed nek la staciestro nek la personaro de la trajno rompis la kapon al si. Povis ja esti viroj, kiuj ien volis veturi al foirplaco aŭ tiuj, kiuj estis laborintaj en la minoj kaj strikis aŭ volis serĉi laboron en aliaj minaj distriktoj.

Ili ĉiuj estis mestizoj, ĉiuj surhavis sian grandajn pajloĉapelojn, pantalonojn kaj ĉemizon, sandalojn aŭ botojn. Ĉiuj estis kovrintaj per kovriloj, ĉar la nokto estis frideta. Ĉar post la komenco de la malhelo en malgrandaj haltejoj ne estas plu vendataj biletoj, ili venis sen biletoj kontroligeblaj en la trajno. La haltejo estis tenebra. Nur la staciestro havis sian lanternon kaj la trajnoficistoj, kiu haste rapidis laŭ la trajno. Tiel neniu vidis la vizaĝojn de la viroj, kiujn ili krome – kio ne okulfrapas, ĉar tio estas kutima – kovris ĝis la nazo.

Ĉiu grimpis en la unuan vagonon de la dua klaso, kiu tuj sekvas post la pakajvagono . En tiu vagono de la dua klaso

sidis kiel kutime la dekdu soldatoj kun ilia oficiro, ĉiuj kun pafprete ŝarĝitaj fusiloj, por gardi la trajnon kontraŭ banditaj atakoj.

La plimulto de la viroj restis en la unua vagono de la dua klaso, sed kelkaj el ili iri iris de tiu vagono trans la platformon en la duan vagonon de la dua klaso, post kiam la trajno ekmoviĝis, verŝajne por trovi pli bonajn sidlokojn. Ambaŭ vagonoj de la dua klaso estis bone okupataj kun kamparanoj, duarangaj negocistoj kaj indiĝenoj, kiuj volis porti siajn varojn al la plej proksima pli granda urbo.

Post la du vagonoj de la dua klaso sekvis la vagono de la unua klaso, kiu same estis bone okupita. Kaj post tiu, kiel lasta vagono sekvis la dormpulmano.

La trajno rapide veturiĝis. Ĝis la sekva haltejo daŭris dudek minutojn aŭ kelkajn pli da ili. Kiam la trajno nun jam rapidegis kaj la oficistoj estis okupitaj pri tio vendi al la novaj kunveturantoj la veturbiletojn, la viroj okupis la pordojn de la vagonoj, en kies proksimo ili dekomence estis starintaj, kvazaŭ ili volus preni al si multe da tempo por la serĉado de bonaj sidlokoj.

Samtempe, sen diri vorton, sen voki averton, ili tiris el sub siaj kovriloj fusilojn kaj revolverojn kaj komencis rapidan pafadon. La pafado celis precipe la soldatojn, kiuj estis metintaj siajn fusilojn inter la genuojn aŭ flanken

kontraŭ la vando, kiuj aŭ legis en legolibroj por lerni legadon kaj skribadon aŭ maĉis sian vesperpanon aŭ dormis.

La pafado daŭris nur ĉirkaŭ dek sekundojn; tiam ĉiuj soldatoj ruliĝis en sia sango. La plimulto estis morta kaj la ceteraj anhelis kaj ekmortis. La trajnpersonaro kuŝis pafmortigita, morta aŭ morte vundita sur la plankoj aŭ sur la benkoj. Dudek veturgastoj estis trafitaj, kelkaj mortaj, kaj la sango de aliaj verŝiĝis el teruraj vundoj. Beboj je la mamoj de la patrinoj, inoj kaj infanoj sangantaj kaj mortantaj en konfuza pelmelo. Viroj kaj sinjorinoj surgenuis kaj petis pri kompato, patrinoj levis alten siajn plorĝemetajn bebojn por vekti la kunsenton de la banditoj, aliaj ofertis siajn povrecajn havaĵojn kiel prezon por sia vivo. Sed la banditoj pafis kaj pafis, ĝis la municio estis elpafita.

Tiam ili komencis elrabadi. Kaj ili prenis ĉion, eĉ se havis nur iom da valoro. Parto de la banditoj estis irinta en la unuan klason kaj forprenis tie valoraĵojn sen pafi. Horloĝojn kaj monujojn, fingringojn kaj orelringojn, kolĉenojn kaj braceletojn. Se la predo ŝajne ne estis sufiĉe riĉa, helpis puŝo en la stomakon, per la revolvero aŭ la fusilo, tiel, ke la koncernato rapide rememoris, ke li havas ankoraŭ ormonerojn en la maldekstra pantalonpoŝo kaj brilantringon en la kofro.

Post oni tralumigis la pulmanon, pelis la veturgastojn el la lito kaj forprenis de ili ĉiujn moveblajn havaĵojn.

La trajno rapidegis dum la tuta tempo sur sia vojo. Eble la lokomotivestro ne estis aŭdinta la pafadon, aŭ li estis aŭdinta ĝin kaj esperis atingi la sekvan haltejon en tiom rapida veturo, ke la banditoj ne povus desalti.

Sed la banditoj nun denove moviĝis antaŭen, tra la du vagonoj de la dua klaso, kie la paniko de la veturgastoj atingis nepriskribeblajn manierojn, kiam la banditoj revenis. La rabistoj zorgis sin pri nenio kaj ekscitiĝis pri nenio. Ili iris trans la platformon al la pakaĵvagonoj, malfermrompis la kofrojn kaj valizojn aŭ ĵetis ilin eksteren, por kunkolekti ilin iam poste. Ili murdis la pakaĵoficiston kaj ekstere moviĝis sin firmitenante laŭ la veturantaj vagonoj ĝis la poŝtvagono, kie ili mortpafis la du poŝtoficistojn kaj trafosis la poŝtsakojn.

Intertempe la lokomotivestro estis aŭdinta, ke io ne estas en ordo, aŭ li vidis kelkajn banditojn jam grim pantajn el la poŝtvagono en la tendron. La haltejo estis ankoraŭ fora kaj li ne plu povis atingi ĝin. Li retroĵetis la levumbrakon, kaj la trajno ŝajne estis disŝironta, tiom rapide li haltis.

La hejtisto tuj desaltis kaj provis atingi la densejon piede de la relovoja taluso. Sed trafite de ses kugloj li kolapsis kaj ruliĝis malsupren la taluson. Antaŭ ol la lokomotivestro gajnis tempon desalti kvar viroj jam estis surgrim pantaj la lokomotivon kaj firmitenis la lokomotivestron sen pafmurdi lin. En la ekspresvagono la banditoj estis malkovrintaj multnombrajn kruĉojn kun petrolo kaj gazolino kunveturataj kiel ekspresvaroj al

tiendo, do al vendejo. Kun tiuj fluaĵoj ili surverŝis la vagonojn, enverŝis tra la disbataitaj fenestroj la gazolinon kaj tiam ili ĵetis brulantajn alumetojn en la vagonojn. Eksplodece la flamoj pikiĝis en la nigran noktoĉielon.

Kriante kaj plorante kaj plorĝemetante, kvazaŭ pelate de frenezo, la veturantoj en la vagonoj enfermitaj, provis traĝi la fenestrojn eksteren. Ili amasiĝis je la fenestroj, kaj se ili travenis, ili falis de la alto malsupren sur la taluson, bruldifektitaj, bruligitaj kaj nun rompante la membrojn al si aŭ elartikiĝinte. Kiu estis tro vundita kaj en la paniko ne trovis manon tirantan tiun, devis brulmorti turmentoplene.

Antaŭe sur la lokomotivo staris du banditoj, kiuj premis siajn revolverojn sur la lokomotivestron kaj ordonis al li, ke li malkuplu la lokomotivon kaj ekveturu kune kun ĉiuj banditoj, kiuj estis saltintaj sur la tendron, ĝis ili ordonus halti.

La lokomotivo ekveturis kaj postlasis la brulantan vagonaron kaj la homojn, kiuj de la sovaĝaj flamoj estis terure iluminataj kaj kiuj en tiu terura iluminado, freneze pro hororo kaj malgajo, kirliĝis, gestadis, kriis, ploris kaj preĝis kaj provis savi postrestintojn el la flamomaro. Ĉio ĉi daŭris malpli ol sep minutojn, kaj la haltejo, al kiu la lokomotivo rapidiĝis renkonte, estis ankoraŭ nun plu fora. Kaj subite iu el la viroj ordonis la lokomotivestron, ke li haltu. La lokomotivo haltis kaj la viroj desaltis. La

lasta el ili pafis sur la lokomotivestron kaj puŝis lin per la piedoj malsupren la taluson. Tiam li sekvis al siaj kunuloj.

Post kelke da tempo la lokomotivestro vekigis el sia senkonscienco. Kun la restaĵo de sia vivoforto li rampis supren la taluson kaj tiris sin sur sian lokomotivon. Spite al siaj doloroj, spite tion, ke li timis ĉiun sekundon devi kolapsi, li iel manipulis tion tiel, ke la lokomotivo ekveturis. Ĝi atingis kun li la haltejon. La staciestro, mirigite pri la sola lokomotivo, kaj mirigite pri tio, ke la trajno delonge anonciita de la antaŭa fervojhaltejo, ne alvenas, iris tuj al la lokomotivo kaj trovis la sangantan lokomotivestron. Kun la helpo de la veturgastoj, kiuj atendis ĉi tie la noktotrajnon, li portis la viron en la stacian kabanon, kaj ĉi tie la mortanta oficisto havis nur plu tiom da tempo por povi rakonti ankoraŭ la plej necesan pri la terura trajnatako, antaŭ ol lia fino venis.

La staciestro telegrafis kiel eble plej rapide al ambaŭ flankoj. Li atingis la haltejojn kaj oni tuj promesis helpotrajnon. Tie sur la haltejo staris varotrajno, kiu devis tralasi la pasaĝertrajnon. Du malplenaj varvagonoj estis elranĝitaj el la trajno, kuplitaj al la vartrajnlomotivo kaj jam la unua helpotrajno estis finpreparita.

Sed kiu veturu lin, kaj kiu lin akompanu? La banditoj certe estis ankoraŭ sur la streko, por kolekti ĉion, kion ili estis ĵetintaj el la vagonaro. Ili tuj atakus la helpotrajnon,

jam pro tio, por sekurigi la tutan predon. Versajne ili estis malfermŝirintaj ankaŭ la relojn aŭ barintaj la relvojojn.

La staciestro diris: „Estas pli bone, se ni atendas la grandan helpotrajnon, kiu certe kunportos armeanojn.“

Sed la lokomotivestro de la vartrajno tuj interdiris: „Mi tuj veturas. Jen kuŝas inoj kaj infanoj ensange, kaj jen kuŝas miaj kamaradoj, al kiuj ni eble parte ankoraŭ povos helpi. Mi veturas la trajnon. Hejtisto, kion faras vi?“

Estas ja tiel, ke la fervojistoj de Meksiko senescepte estas organizitaj en tute bonega sindikato, tre radikala kaj ĉiam strikema. Ili estas solidaregaj, tenacaj kiel peĉo.

Kaj pro ilia organizo kaj pro la spirito, kiu tie regas, kaj kiu faras ilin bravaj viroj ĉiam malsataj je edukiĝo. Ili konscias pri sia valoro por la evoluo de lando, kaj tial ili fariĝas tiuj ĝentilaj, helpopretaj, ĉiam ridantaj kaj ŝercantaj fervojistoj, kiuj estas tiom malsimilaj al la grumblaj kaj bojantaj suboficioj, kiuj kiel fervojoficistoj de la meza Eŭropo tiom ofte amarigas la vojaĝadon al la homoj. Ili ne estas subuloj de fieraj kaj orgojlaj superuloj, sed ili ĉiuj estas kamaradoj, ĉiuj kunuloj de sia fiera organizo. La hejtisto ne estas malofte prezidanto kaj ĉefparolisto en ĝuste tiu loka grupo, kie la liniotrafika estro modeste sidas kun la ranĝistoj, trakforkistoj kaj ŝmiristoj sur la sama benko por trankvile kaj atenteme aŭskulti, kion la prezidanto hejtisto proponas laŭ la

intereso kaj vivsituacio de la fervojaj oficistoj. Kaj se estas striko, tiam la linia ĉefo, kiu ricevas dekoble pli altan salajron ol la ŝmiristoj kaj ranĝistoj, organizas ne eble teknikan helpon en bezono, sed li preparas la afiŝojn kaj murosciigojn, kiuj informu la publikon pri la kaŭzoj kaj bezonoj de la fervojista striko, ĉar li ja estas pli skriblerta ol la hejtisto, kiu estas la prezidanto kaj parolisto. Kaj ĉar tio tiel estas, ĉar la liniotrafika estro kaj la ranĝisto manĝas ja el la sama pelvo, por diri tiel. Ĉar sekve de la organizo la kota ŝmiristo pli proksimas al la liniotrafika estro ol la ŝtato kaj la intereso de la komerco kaj la industrio kaj la popola bonfarto, kiuj ĉiuj envicas por li nur post la vivbezonoj de lia kamarado trakforkisto, la lokomotivestro propre ne devas longe demandadi: 'Hejtisto, kion faras vi?' Li scias la demandon jam longe antaŭe. Kaj li scias, kion ĉiuj ceteraj fervojistoj, tie staradantaj kaj atendantaj la ekspedadon, respondos.

Jen temas unue pri la propraj kamaradoj de la sindikato. Kaj eĉ, se tiuj ĉiuj estus sanaj, ili tamen kunirus. Ĉar tie estas ja ankaŭ la veturgastoj, kiuj bezonas helpon. Ĉar, eĉ, se la sindikat kamaradoj estas plej preferataj, poste tuj sekvas la veturgastoj, por kies bonfarto la fervojisto sentas sin pli responsa ol por tio de la propra familio. Ĉar tio instruas lia sindikato al li. Kaj lia sindikato ĉiam pravas, kion ajn diras ĉiuj aliaj, inklude de la arkiepiskopo.

Tiel diras la hejtisto: „Mi antaŭveturas per la persontrajnlomotivo, pro sekureco. Vi sekvos kvincent metrojn post mi kaj havos tiam sufiĉe da tempo por halti

vian vagonaron, se mi forglitos kun la antaŭlokomotivo, ĉar elestas la reloj.“

Oni ekigas la lokomotivon. Ŝmiristo kunsursaltas kiel hejtisto. Kaj tiam la lokomotivo retroveturas eksteren.

La malgranda helpotrajno intertempe veturpretas, kaj ĉiuj vartrajnoficistoj, kvankam ili ĉiuj havas edzinojn kaj infanojn, sursaltas. Sursaltas ankaŭ kelkaj de la ĉirkaŭstarantoj kaj la trajno ekpafiĝas en la nokton eksteren.

La sekurigaj lokomotivuloj trovis la relojn en ordo. Nenio estis blokita. Sed, kiam ili venis pli proksimen de la akcidenta loko, oni rapide pafis al ili.

La banditoj estis kaŝintaj siajn ĉevalojn en la proksimo de tiu loko, kie ili estis devigintaj la lokomotivestron halti. Ili ankoraŭ okupiĝis pri la ŝarĝado de la predo. Kaj tiuj, kiuj ŝtaris ĉi tie ĉe la ĉevaloj, pafis tuj sur la lokomotivon por malhelpi ĝin ĉe la pluveturado, por ke ili ne ĝenu la ceterajn banditojn ĉe la kunkolektado.

La hejtisto ricevis pafon en la gambon. Lia helpviro skrapan pafon je orelo. Sed ili rapidegis antaŭen, signalinte kun la lanterno al la sekvanta trajno, ke la trako mem estas en ordo. Ankaŭ la helpotrajno estis salutata per pafoj. Sed kelkaj de la oficistoj havis

revolverojn kaj respondis. La banditoj en la malhelo ne povis ekkoni, ĉu en la nelumigataj vagonoj eble jam estas trupo de soldatoj. Ili ŝajne supozis tion, ĉar ili rapidis al la ĉevaloj kaj lasis ĉion kuŝi, kion ili ĝis nun ne povis elpaki. Ili surseliĝis kaj rajdis foren en la densan ĝangalon, restadante en la direkto al la montaro.

La oficistoj de la helptrajno ŝarĝis kun la subteno de la sanaj veturgastoj ĉiujn mortulojn kaj vunditojn en la trajnon kaj veturis kun la malĝojiga ŝarĝo reen al la haltejo.

Tie estis alveninta jam la telegramo, ke lazareta trajno estas survoje, kiu tamen ne pli frue ol morgaŭ matene povos esti en la loko. Tiam ankoraŭ alvenis pliaj telegramoj en la haltejo, de la registaro kaj de la plej proksimaj garnizonoj. La registaro telegrafis, ke ĉiuj sekcioj de la rajdbesta federacia polico de la najbaraj distriktoj estis sur la marŝo kaj, ke kvar regimentoj de la kavaleria federacia armeo estas mobilizitaj kaj sendotaj ankoraŭ antaŭ la komenco de la mateno kun specialaj trajnoj al la atakejo por komenci de tie la persekuton de la banditoj.

Kudrilon trovi en fojonostako, estas neniel facila. Sed, se ĝi efektive estas trovenda, oni povas trovi ĝin, ankaŭ se la fojonostako estas kiom ajn granda. Laŭ la leĝoj de la matematiko oni povas kalkuli, ke oni devas trovi ĝin kaj kiam oni ĝin trovos. Sed trovi banditon, kiu havas konsiderindan distancan avantaĝon trans ĝangalaj vojoj,

kiujn li scias plej bone kaj la persekutanto tute ne scias, banditon, kiu post la traĵiro de la ĝangalo atingis montaron, la altan montaron de Meksiko, tio tute ne kompareblas al la serĉado de kudrilo en la plej granda fojnostako.

Sed la soldatoj estas plej ofte ja mem indiĝenoj. Tio havas valoron. Ili ankaŭ sias, kie je certa tempo estis estintaj la banditoj, nome ĉi tie ĉe la fervoja linio inter du precize konataj haltejoj. Kaj ne daŭris tro longe, ke la oficiroj jam eltrovis, ke la banditoj dividis sin en malgrandajn grupojn kaj disiris laŭ diversaj direktoj. La kudrilo en la fojnostako nun estis eĉ rompita en pecetojn.

Supraĵajn priskribojn de la banditoj oni telegrafis ĉien. Sed en tiu kazo unu el la priskribitoj povas trankvile rajdi tra indiĝena vilaĝo, eĉ la soldatoj povas renkonti lin. Ili povas suspekti lin. Sed se li ne havas ion en siaj poŝoj aŭ sur sia korpo, kio memorigas pri la trajnatako,

kiun uzon havu tiukaze la priskribo? Li havas ĉiam alibion. Li dormis en tiu nokto dudek kilometrojn for de la atakejo sub arbo je la strato al Chalchihuites. La malo neniu povas pruvi al li.

Sed jen rajdas trupo de la federacia kavalerio tra Guazamota. Antaŭ kabano kaŭris du mestizoj, envualiĝintaj en siaj kovriloj kaj fumis. La soldatoj rajdis trankvile preter ili. Unu el la mestizoj volis ekstari kaj iri post la kabanon. Sed li ricevis mansignon de la alia, revenis kaj residiĝis trankvile.

La trupo jam preterpasis. Jen la gvidanta oficiro turniĝas kaj haltigas la trupon. Li estas soifa kaj rajdas al kabano. Trinkinte, li rajdas al la alia flanko transen kaj deseliĝas. Ĉi tie kaŭras la du fumantaj viroj.

„Cŭ vi loĝas ĉi tie en tiu ĉi vilaĝo?“ demandas la oficiro.

„Ne, ni ne loĝas ĉi tie, sinjoro.“

„De kie vi estas?“

„Ni havas nian domon en Comitala.“

„Bone“, diras la oficiro kaj metas sian piedon en la piedingon. Li volas surseliĝi kaj kun sia taĉmento forrajdi.

Li estas iom laca, la ĉevalo dancetadas, li ne povas atingi la piedingon. Unu el la du mestizoj ekstaras, ĉar la ĉevalo preskaŭ tretadas sur liaj piedoj. Li venas pli proksime kaj kaptas la piedingon por esti helpema al la oficiro. La kovrilo falas de liaj ŝultroj.

La oficiro remetas la piedon ree sur la tergrundon.

„Kion vi havas tie en via pantalonpoŝo?“ li demandis nun la ekstarintan mestizon.

La viro rigardas laŭ si malsupren kaj al sia pantalonpoŝo, kiu sufiĉe ĝibece elstaras.

Li turnis je duono kvazaŭ li volus plu iri al la kabano, kvazaŭ li serĉus truon. Tiam li rigardas al la soldatoj kaj al la oficiro, suĉas je sia cigaredo, elprenas ĝin el la buŝo, elblovas la fumon en kurta eligo kaj ridetas.

Kun hasta movo la oficiro kaptis lin je la malferma ĉemizokolumo kaj samtempe estas kaptinta per la maldekstra mano en la poŝon.

La alia mestizo nun same jam ekstaris, suprentiras la ŝultrojn, kvazaŭ la okazaĵo ĝenus lian kvieton, kaj kvazaŭ li volus serĉi al si alian lokon, kie li en paco povas kaŭri kaj fumi.

Serĝento kaj du soldatoj estas saltintaj de la seloj kaj staras tiel, ke ambaŭ mestizoj ne povas fuĝi.

La oficiro delasas la ĉemizokolumon de la viro kaj rigardas al si tion, kion li tiris de li el la poŝo. Estas bona ronda sufiĉe multekosta ledomonujo. La oficiro ridas kaj la mestizo ridas. La oficiro malfermas la monujon kaj ŝutas la enhavon sur la manon. Ne estas multe, iom da oro, grandaj arĝenteroj, ĉio ĉi entute ĉirkaŭ 25 pesojn.

„Ĉu tio estas via mono?“ li demandas.

„Kompreneble tio estas mia mono.“

Tio estas multe da mono. Jen vi povus aĉeti novan ĉemizon al vi.“

„Tion mi faros morgaŭ, mi volas iri al la urbo.“

Sed en la monujo estas ankaŭ veturbileto de la unua klaso al Torreon. Sed tiu mestizo veturas neniam la unuan klason. Krome ĝi havas la daton de la ataka tago.

La alia viro estas traserĉata. Ankaŭ li havas monon, sed portas ĝin loze en la poŝo. Sed li havas ankaŭ brilantan ringon en la horloĝopoŝo de sia pantalono. Je mangesto de la serĝento nun ĉiuj soldatoj deseliĝis.

„Kie vi havas do viajn ĉevalojn?“

„Ili staras tie malantaŭe, diris la unua mestizo, ŝutas al si tabakon sur la folion, fermtiras perdente la saketon kaj rulas novan cigaredon al si. Li ne estas nervoza kaj ne disipas eĉ eton de tabako. Trankvile kaj fumante li bruligas la cigaredon al si kaj fumas, dume alia subofciro traserĉas ĉiujn liajn poŝojn.“

La ĉevaloj de ambaŭ estas alkondukataj kaj traserĉataj.
Seloj por povrujoj, aĉa bridaĵo kaj frotdifektita lazo.

„Kie estas la revolveroj?“ demandis la oficiro.

„Tie, kie staris la ĉevaloj.“

La serĝento iras tien kaj skrapadas per la botoj en angulo de la tera grundo, kie li eligas revolveron kaj malnovan pistolon.

„Kiel vi nomiĝas?“

La du uloj diras siajn nomojn. La oficiro notas la nomojn kaj tion, kion li trovis.

Homoj el la vilaĝo kolektiĝis. La oficiro demandas junulon: „Kie ĉi tie estas la preĝejo tombejo, la *cementerio*?“

La oficiro, la soldatoj kaj la du mestizoj en la mezo sekvas al la junulo, kiu montras la vojon al la *cementerio*. Post ili la homoj de la vilaĝo, viroj kaj infanoj, kaj la inoj kun la beboj sur la brako.

Sur la *cementerio* la soldatoj iras en angulon, ŝpato estas alportata kaj la du mestizoj fosas siajn tombotruojn. La oficiro fumas, la soldatoj fumas kaj babilas kun la homoj de la vilaĝo.

Kiam la fosaĵoj estas sufiĉe profundaj, la du mestizoj sidiĝas kaj ripozas. Ili rulas denove cigaredon al si, kaj post iom da tempo diras la oficiro: „Se vi volas, vi povas nun preĝi.“

La oficiro komandas ses virojn, kiuj enviciĝas.

La du mestizoj ne maltrankviĝas, ili ne estas nervozaj, ne timemaj. Ili denove gestas krucon, murmuras ion, ree krucogestas kaj bruligas novan cigaredon. Tiam ili stariĝas unu apud la alia sen atendi komandon por tio.

La oficiro vokas: „Pretiĝu!“

La du banditoj ankoraŭ iomete fumas, tiam ili forĵetas la cigaredojn.

Post kiam la fosaĵoj estas plenŝovelitaj, la oficiro kaj la soldatoj demetas la ĉapojn, staras iom silente, surmetas ree la ĉapojn, forlasas la tombejon, surseliĝas kaj ekrajdas.

Kial la ŝtato nenecese disipu pli altajn kostojn, se la fina celo estas ja la sama!

Alia trupo da kavalerio rimarkis en la montara regiono ok virojn rajdantaj kelkajn kilometrojn antaŭe sur ĉevaloj. La viroj ŝajne estis vidintaj la soldatojn, ĉar subite ili ekgalopis kaj foriĝis. La oficiro sekvis kun sia trupo, sed ne povis trovi spuron, kien eble turniĝis la rajdistoj. La hufspuroj sur la sablaj vojoj estis tiom multnombraj kaj disvastiĝis tiom, ke la oficiro ne povis sekvi certan spuron. Li decidis sekvi al tiuj spuroj, kiuj estis plej freŝaj.

Post kelkaj horoj la soldatoj venis al simpla haciendo. La soldatoj rajdis en la larĝan korton kaj deseliĝis, por iom ripozi. La posedanto elvenis kaj la oficiro demandis lin, ĉu li vidis eble kelkajn rajdistojn. La haciendisto klarigis, ke neniuj preterrajdis, ke li alikaze devus scii tion. Je tio klarigis la oficiro, ke li devas traserĉi la haciendon. La posedanto respondis al tio, ke li faru kio ajn plaĉas al li.

La posedanto retroiris en la domon. Kaj kiam la soldatoj nun proksimiĝis al la domo, oni pafis sur ilin de pluraj flankoj. Unu soldato estis morta kaj kvar el ili vunditaj, kiam ili atingis la kortegan pordegon ĉe la retroirado.

Haciendo estas kiel granda bieno. Ĝi estas ĉirkaŭata per dika alta muro kaj staras kiel fortikaĵeto en la tereno.

La soldatoj estis kuntrenintaj siajn mortintajn kamaradojn eksteren. Tuj, kiam ili estis ekstere, la pordego de interne estis malfermita, kaj tiam oni pafis plu sur la soldatojn.

Kaj nun komenciĝas brava batalo, kiu, kiel ambaŭ partioj sciis tre bone, finiĝas nur kun la kompleta neniigo de la aliaj aŭ pro manko de municio. La sieĝantoj ne havis ion por perdi, ĉar oni mortpafos ilin en ĉiu kazo. La defendo estas la sola bonŝanco, kiun ili havas por ŝanĝi sian situacion.

La oficiro unue kondukigas la ĉevalojn al tiom granda distanco, ke pafoj ne plu povas trafi ilin. La banditoj ne disipas kuglojn por la ĉevaloj dum la retrokondukado. Tiom multe da municio ili ne havas.

La soldatoj estas en aĉa situacio. La haciendo troviĝas en malferma tereno de agroj kaj de bestpaŝtejoj. Elmalsatigi ili ne povas la banditojn, atendi artilerion, rigardus la oficiro kaj ankaŭ la soldatoj kiel hontindaĵon. Oni do devas ataki.

La haciendo estas kvarangula kaj de ĉiuj kvar flankoj atakas taĉmento. Tio okazas tre militece. La soldatoj antaŭeniĝas kun hopaj saltoj, ĵetas sin sur la teron, ekpafas, por doni al la alia fronto la eblon salti paŝon pli proksimen. La muron ili ne povas transsalti; tial ili turnas la atakon al ambaŭ pordegoj, al tiu en la fronto kaj al tiu

sur la malantaŭa flanko. Post trihora batalo la oficiro logas la sieĝatojn al la antaŭa pordego, dume parto de liaj soldatoj povas surgrimpi kaj malfermrompi la malantaŭan pordegon, kiu estas defendata de nur tri viroj.

Sed tiel facile la banditoj ne rezignas pri la batalo. Evoluiĝas en la korto kaj tiam ekde la loĝodomo malgranda interpafado. Je la malfrua posttagmezo la soldatoj estas la nepridiskutebla posedanto de la haciendo. Ili havas kvar mortintojn, du grave vunditajn kaj naŭ da ili kun negravaj vundoj. En la domo kaj en la korto ili trovas ne nur la ok virojn, kiujn ili vidis rajdi tiam antaŭ si, sed ankoraŭ kelkajn pliajn trajnrabistojn.

Sep el ili estas mortaj, kvin da ili vunditaj, kiujn oni tuj pafmortas. Inter la mortontoj estas la posedanto de la haciendo, pri kiu oni ne scias, ĉu li mem estas bandito, au ĉu li estis mortminace devigita de la banditoj nei ilian ĉeeston. La korta personaro kaŝiĝis ie kaj nun elrampas. Ĝi havas nenion komunan kun la afero, tio estas certa. La familo de la posedanto ĝuste vizitas la ĉefurbon. En la vestoj de la viroj la soldatoj trovas amason da aĵoj, kiuj devenas el la trajnatako. Tiel oni kaptas la soldatojn iom post iom. Unuope kaj en gregoj. Sed kapti ilin ĉiujn interne de mallonga tempo estas malfacile. Kaj ju pli da tempo pasas ĝis oni havas ilin ĉiujn, des pli malofte oni kaptas la lastajn. Tiuj nekaptitoj dinas la restaĵon de sia vivo certe ne en kontempla kvieto.

„Kaj vi“, Lacaud finis sian raporton, „vi tute serioze pensas, ke mi povus havi ion komunan kun tiuj banditoj, kiuj krimis tian tiom teruran kiel tiun trajnatakon?“

„Tiukaze ni ne havos ion por ridi ĉi tie, se ili venos supren“, diris Howard. „Do tiu demando pri konfido nun ankaŭ estas solvita.“

„Jen la uloj tie malsupre ŝajne estas do tiuj lastaj, pri kiuj vi parolas“, diris Dobbs.

„Tion mi supozas certe. En la raporto estis menciita, ke unu el ili surhavis ore bronzitan pajloĉapelon, kaj ke oni rigardas lin kiel ĉefan banditon, kiu kondukis plej krude.“
„Tiukaze ni ne havos ion por ridi ĉi tie, se tiuj venos supren ĉi tien“, diris nun ankaŭ Curtin. „Sed mi ja ne plu vidas ilin.“

„Tiujn vi ne povas vidi, tiuj estas nun ĉe la vojkurbiĝo“, diris Dobbs.

„Se ili preteriris la kurbiĝon, venos la loko, kie ni povos vidi, ĉu ili suprenvenos aŭ malsupre iras laŭ la roka valo.“

13

Ili sidis tie sur la roko kaj fikse rigardis malsupren por vidi elveni la rajdistojn el la vojkurbiĝo.

„Kiom da ili vi do kalkukis?“ demandis Howard.

„Dek aŭ dekdu da ili“, respondis Curtin.

„Tiom de la banditoj ja ne plu povas ekzisti laŭ viaj propraj rakontoj“, diris Howard nun al Lacaud.

„Certe ne. L asoldatoj kaptis la plej grandan parton. Sed la kvaropo aŭ la kvinopo, kiu ankoraŭ restas, povis ja renkontiĝi kun aliaj aŭ unuiĝi al nova bando, kiu planas ion novan.“

„Mi supozas, ke Bob pravas. Kaj se tio estas tiel, kaj tiuj venos supren, tiam ni fartos malbone. Ili bezonas revolverojn kaj municion.“

„Vi ja scias la vilaĝon kaj konas la ulojn tie malsupre“ turnis sin Howard al Curtin. „Eble la uloj tie malsupre serĉis revolverojn kaj la indiĝenoj pro timo diris al vi, ke vi estas ĉi tie supre kaj havas fusilon, ĉar vi ja ĉasas.“

„Ĉe la diablo, vi pravas, oldulo. Tiel estas. Tiukaze ili certe venos ĉi tien supren por havigi la fusilon al si.“

„Jen ni agas pli bone, se ni ne plu perdos tempon kaj tuj antaŭpreparas nin diris Dobbs. „Curtin, vi eble sidu plu ĉi tie, ĉar vi povas akre rigardi kaj observi, ĉu ili venos.“

Ni nun organizu la defendon. Ili tuj kaptis la azenojn, kondukis ilin en densejon ĉe la en la alia flanko de la roko kaj firmligis ilin. Tiam ili portis siajn armilojn, du sitelejn kun akvo kaj la pakaĵon kun biskvito en profundan tersulkon, kiu troviĝis dense ĉe la rokovando. Tiu sulko estis bone uzebla kiel defendejo, ĉar ili povis esti nek atakataj de la dorsa flanko, nek ĉirkaŭataj kaj ĉar ili havis havis la malferman terenon antaŭ si, kie ili povis persekuti ĉiun movon de la atakantoj kaj povis celi bone sur ĉiun viron.

„Sed ni havus ankoraŭ sufiĉe da tempo por grimpi sur la rokon kaj rampi tie en fendon por atendi ĝis kiam ili ree forestos“, diris Curtin dum la preparoj.

„Ho, azeno“, diris Dobbs, „jen ili venus ja al la mino kaj ni ne plu povus proksimiĝi tien, por levi la parton, kiun ni tie kaŝas.“

„Mi ne vidis minon ĉi tie“, diris Lacaud.

„Kompreneble ne“, respondis Dobbs. „Ni ja nun devos montri al vi la malfermajn manplatojn. Kompreneble ni havas ĉi tie minon. Tiom longe, kiom ni defendos nian pozicion, ili ne povos atingi ĝin. Sed. Se, se ni forrampus en fendojn, tiam ili serĉus Curtin kaj lian fusilon, kaj tiam ili kompreneble malkovrus la minon. Hodiaŭ au morgaŭ. Ĉion ĉi elfosi ni ne havas sufĉe da tempo. Kaj krome ni ne plu povus foriĝi de tie ĉi, se iu iu estas ĉe la mino, do ni ne povas porti hejmen niajn aĵojn. Ni ĉiam devas transiĝi la tereon ĉi tie kaj ne povas eviti ilin sur tiu vojo. Ni do devas mordi la oston, eĉ se tiuj ne scias, ke ni havas ĉi tie fajnajn aĵojn, pesaĵon, ĉu vi komprenas, ili nudigus nin, tute, eĉ la botelojn ili ne lasus al ni. Ni povus tiam mortaĉi ĉi tie.“

„Tio estas tiel“, konfirmis Howard. „Se ni havus alian elirvojon, mi tamen ne serioze riskus tion. Ni devas, jen ĉio.“

„Ili enkurbiĝis, ili venas supren“, kriis Curtin kaj saltis malsupren de la rokeĝo. „Sed nun rapide, pretigu ĉion.“

„Kion vi pensas, kiom longe ankoraŭ daŭros ĝis ili povos esti ĉi tie“demandis Howard. „Vi ja scias la vojon plej bone.“

„Tio daŭros nun ekzakte kvindek minutojn. Tiam ili estos ĉi tie. Se ili venus sen ĉevaloj kaj sciuss la vojkurtigojn, jen ili povus esti dek minutojn pli frue ĉi tie.“

„Vi estas certa, tute certa, ke ili venos ĉi tien supren, ĉu?“
demandis Dobbs.

„Enkurbiĝinte ĉi tien, ili tute ne povas iri aliloken. Ili devas veni supren. Jen ne estas vojo al alia flanko.“

„Sed ili ja eble povus returniĝi, ĉu?“

„Komprenbele ili povus fari tion. Sed tion ni prefere ne atendu.“

„Ni metu la tendon teren“, konsilis Dobbs. „Tiukaze ili ne tuj vidos, ke ĉi tie povas esti pli ol unu persono. Tio aspektas ankaŭ tiel kvazaŭ ni estus mi ne scias kiom riĉaj.“

Ili kunfaldis la tendon kaj metis ĝin en la sulkon. Tiam ili elfosis per spadoj paftruojn, por ke ili ne devu levi la kapojn, kaj tamen transrigardu ĉion. Ili ankoraŭ interkonsiliĝis pri militplano kaj fine al ĉiuj batis la koro, ĉar ili aŭskultis la voĉon de la viroj, kiuj troviĝis sur la lasta vojkurbiĝo.

Kelkaj minutojn poste la viroj elpaŝis el la vepro kaj venis al la rando de la malferma tereno. La ĉevalojn ili evidente lasis post si ĉe la lasta vojkurbiĝo, ĉar ĝuste la lasta distanco de la vojo por la ĉevaloj estis malfacile irebla.

Sed ili eble havis ankoraŭ alian kaŭzon, kial ili lasis la ĉevalojn post si.

Ili estis sep viroj, la cetera triopo certe estis ĉe la ĉevaloj aŭ observis starante je favoraj lokoj. Ĉiuj estis armitaj. Ĉiu havis revolveron, kelkaj havis krome ankoraŭ fusilojn. Ĉiuj surhavis grandajn ĉapelojn kaj estis metintaj buntajn tukojn ĉirkaŭ la nukon. Sed krom tio ili aspektis tre trivitaj. Nur du el ili posedis sandalojn, du el ili iris nudapiede, unu el ili havis sur unu gambo gamaŝon el led, la alia gambo estis sen gamaŝo; kaj dume la gambo kun la gamaŝo havis flavan ŝnureblan boton piede, la viro ĉe la alia piedo portis nigran gumoboton. Neniu el ili surhavis tute nedefektitan ĉemizon; por tio kelkaj el ili havis ledojakojn. Kaj triopo el ili surhavis longajn ĝismaleole etendiĝintajn stretajn brunajn ledopantalonojn. Sed ĉiu el ili portis unu aŭ eĉ pli da patronzonoj. Kelkaj portis kovrilojn transŝultre ĵetitajn. Verŝajne la kovriloj de la aliaj, tiel kiel la pakaĵoj kun la nutraĵoj estis ĉe la ĉevaloj.

Paŝinte sur la terenon troviĝantan ĉe la malantaŭa flanko de la kruta roko kaj limigitan ĉe la ceteraj flankoj de densa ŝajne netrapenetrebla vepro kaj dornaj arbustoj miksitaj kun arboj, ili ĉirkaŭrigardis scivoleme. Ili faris la impreson kvazaŭ ili estus atendintaj ion alian ol tion, kion ili nun ekvidis. Ke ĉi ti estis ripozejo servinta ankoraŭ antaŭ malmulte da tempo kiel kampadejo, tion ili ja devis sciiĝi. Jen kuŝis ankoraŭ la ligno, la fajraj lokoj aspektis ankoraŭ freŝaj kaj ne surblovataj, jen malplenaj laduoj, disrompitaj potaĵaj manĝiloj kaj detiraĵoj de papero kuŝis

disigite, kaj tiam tie estis ankoraŭ la rodita loko, kie staris la tendo, tute akre dislimita. La malferma tereno estis neregula kvarangulo kun ĉirkaŭ sesdek paŝoj da flanko longo, kiu pli kaj pli grandiĝis per tio, ke de la flankoj ĉiutage estis forprenita la ligno, kiun ili bezonis por la bivakfajro. Ankaŭ ĉe la freŝe forhakitaj arboj oni povis ekscii, ke la tereno ankoraŭ antaŭ malmulte da tempo devis esti uzata de loĝantoj.

La viroj staris en grupo kaj komencis fumi. Kelkaj kaŭris kaj la ceteraj parolis. La viro kun la orbronzita pajloĉapelo ŝajne estis la gvidanto, ĉar ili ĉiuj rigardis al li, se li diris ion.

Ili venis kelkajn paŝojn pli proksime en la malferman terenon. Tie ili staris denove kaj interkonsiliĝis.

Estis klare videble, ke ili ne sciis, kion ili faru aŭ kion ili entreprenu. Unuopuloj ŝajne venis al la konvinko, ke la gringo, la usonano, transloĝiĝis kaj, ke oni venas tro malfrue. Tion ŝajne fine ankaŭ la gvidanto supozis, kiun ili nomis Ramirez.

La interparolado fariĝis pli laŭta, ĉar la uloj komencis pli disvastiĝi kaj interparoli en pli granda distanco unu al la aliaj. Tiel la viroj en la tersulko preskaŭ ĉion povis kompreni, kio tie estis plantata kaj agi laŭ tio. Eble la banditoj post pli ampleksa ripozo foriĝus, kaj ili estus ĉi tie lastfine en paco.

Kvankam unuopuloj el la banditoj ĉe la vagado venis ĝis la flankaj limoj de la tereno, jen oni tamen apenaŭ devus timi, ke ili tiel facile trovus la vojon al la mino, ĉar Dobbs kaj Curtin en lasta horo precipe bone kamuflis ĝin, kaj tiom longe, kiom la enmetita dornarbustaĵo ne fariĝus senfolia kaj seka la vojo al la mino estis sufiĉe certa.

Fine, post longa tien- kaj tienbabilado la banditoj ŝajne estis decidiĝintaj. Ili parolis tiel laŭte kaj ili mangestis ĉe tio tiel vehementaj, ke la sieĝatoj nun rapide lernis, kion la banditoj celis fari. Ili decidis starigi ĉi tie por kelke da tempo sian ĉefan komandojon, ĝis la afero pri la trajna elrabado iom malaktualiĝis kaj la soldatoj persekutus ilin en pli foraj distriktoj. La malferma tereno ŝajnis al ili eksterordinare favora. Iom pli malsupre ili trovis akvon. Herbejoj por la ĉevaloj certe ankaŭ estus en la proksimo, kaj la nutraĵojn oni povus ŝteli ie de la kampoj malsupre en la valo, se oni ne plu povus manĝi ĉasbestojn. Pli malsupre sur la vojo ili estis trovintaj malferman lokon, de kie oni povas observi la vojojn en la valo, kaj se oni vere ekrigardus proksimiĝi la soldatojn, tiukaze oni povu ankoraŭ sufiĉe frutempe foriĝi, se oni trovas en la intertempo alian vojon por retiriĝo; ĉar malsupren de la malferma tereno ili devus, se soldatoj venus sur la vojon, ĉar oni sidus ĉi tie en kaptilo.

En la mallonga tempo ili vere bone observis la regionon. Ili devis trovi nur alian vojon por retiriĝo, kaj tio ja sukcesus al ili, se ne ĝuste de ĉi tie, jen pli malsupre sur la vojo, eble en la proksimo de la fonto.

„Ĝuste mi estis pensinta“, diri Howard mallaŭte al Curtin, „ke ni ja estis veraj azenoj, ke ni ne rampis al la mino. Sed nun mi vidas, ke tio estus estinta la plej malbona, kion ni povintus fari. Ĉar, se ili ennestiĝus ĉi tie, ili baldaŭ rapide trovus nin ĉe la mino, estas ja plej bone, kion ni faris.“

„Sed kion ni nun faru, se ili ĉi tie starigas sian ĉefan komandeton, tion mi vere ne scias“, flustris Dobbs. „Tion pripensis neniu el ni. Mi almenaŭ supozis, ke ili venos kaj ree foriĝas.“

„Ni atendu do iom da tempo“, diris nun Lacaud, „eble ili ree ŝanĝas sian planon kaj foriras.“

„Mi proponas“, konsilis Howard; „ke ni disdividu nin laŭlonge de la sulko. Se ili ĉi tie vagadus, ili ne devas trovi nin ĉiujn en bularo kaj mortpafi nin kiel kuniklojn. Ili ja supozas, ke nur unu persono estas ĉi tie supre, kaj kiam ni tiam kaptos ilin de pluraj flankoj, ni eble tiom konfuzos ilin, ke ili formarŝas.“

Howard kaj Lacaud nun okupis la du ekstremaĵajn angulojn de la sulko. Ĉiu el ambaŭ havis bonan ĉasfusilon; Curtin kaj Dobbs dividis sin tiel en la mezo de la sulko, ke ambaŭ ne samtempe estis rigardeblaj de unu persono, kiu eventuale vagadus en la loko de la sulko.

La banditoj kaŭris en aroj sur la malferma tereno. Ne tre fore de la malvasta enirejo. Ili fumis, parolis kaj ridis; du el ili kuŝis longe etendiĝintaj kaj dormis aŭ dormetis. Unu el ili iris al la ĉevaloj, por rakonti tie al la garduloj, ke oni restados ĉi tie, kaj ke ili tie pli malsupre serĉu pri nutroloko por la ĉevaloj. Alia estis sendita al la observa gardostaranto por povi observi kun li la valon. Al ĉiuj ensidantoj de la sulko venis nun la penso, ke estus la plej bona okazo por ili ekceli la kvinopon kaj transmondigi ilin. Se la ceteraj kvin venus por helpi, oni povus sukcese akcepti ilin el sekura kovrado, kaj tiam oni povus forigi la tutan kanajlaron de la nuko. Kaj ĉiu ĉagreniĝis, ke oni ne sufiĉe fruptempe interkonsiliĝis pri tia plano. Kuraĝon oni ja apenaŭ povus nomi tion, ili pensis, ĉar ja ne estas homoj, sed bestaĉoj.

Dobbs pensis sin ĉiam pli en tiun ĉi planon, kaj tiam li ne povis reteni ĝin por si mem. Li rampis al Howard, kiu estis plej proksima al Dobbs.

„La samon ankaŭ mi ĝuste pensis“, respondis la oldulo.
„Sed tiam ni havos ĉiujn tiujn kadavrojn ĉiujn kuŝantaj ĉi tie.“

„Tiujn ni ja enfosas“, flustris Dobbs.

„Kompreneble. Sed mi ne volas havi ĉi tie preĝejtombejon, se oni pripensas, ke ni eble devas ankoraŭ vivaĉi kelkajn semajnojn ĉi tie. Preĝeja tombejo estas ja necesa, sed oni ne devas havi ĝin tage kaj nokte ĝuste antaŭ la fenestro. Alikaze mi tute konsentus pri tio;

unu el ili, tiu kun la variolmarkita vizaĝo, aspektas tiom insida, ke oni devas timi lin kiel plenkreska viro, se oni sidas kun li en preĝejo.“

„Tiun vi ne renkontos en preĝejo.“

„Sed ĝuste lin. Ĝuste tiun, kaj ĝuste tiun murdistobandon. Mi ĵuras al vi, ĝuste tiuj estas, kiuj pendigas al la sankta virgulino de Guadelupe aŭ al sanktulo Antonio la plej multajn arĝentajn gambetojn kaj braketojn sub la piedojn. Tiuj rampas sur la genuoj de la preĝeja pordo ĝis la altaro kaj trifoje ĉirkaŭ la kvar vandojn. Iru foje tien kaj ekzameni ilin foje, tiuj ĉiuj havas bildeton kaj medalon ĉirkaŭ la kolo. Jen la registaro ĉi tie en Meksiko, tiu scias tre bone, kial ili traktas la eklezion tiel draste. La uloj estas ja dekfoje pli superstiĉaj ol la la plej nigraj paganoj en Centra Afriko. Ili estas – sed homo, kion volas tiu tie? Li proksimiĝas ja rekte al ni. Rapide postenen.“

Rapide kiel kato Dobbs rampis for.

Jen efektive unu el la viroj rekte proksimiĝis promenante al la sulko, ĝuste al tiu loko kun la sidanta Curtin. Li ne rigardis antaŭ si mem kaj ne al la sulko, li male tenis la kapon supren kaj rigardis la rokvandon laŭ ties tuta longo. Ŝajnis, kvazaŭ li serĉus tie al rekonduka vojo. Eble li ekhavis tiun ideon, ke la serĉata gringo ie tie povas troviĝi, aŭ, ke li tie havas sian vojon en la valon, ĉar oni ja

ne estis trovinta lin sur alia vojo. Sed li vidis, ke tie ne estas irebla vojo, ĉio estis kvazaŭ fermmasonita. Li fajfis por si mem kaj turnis sin por retroiri. Ĉe tio li rigardis malsupren kaj rimarkis la tersulkon. Certe li pensis, ke tio estas la pado, kiun ili povus bezoni. Li proksimiĝis, preskaŭ ĝis la rando de la sulko kaj tie li ekrigardis Curtin.

Curtin dum la tuta promenado estis observinta lin; li tial ne estis surprizita, kiam li vidis lin proksime super si mem.

„*Caramba*“, vokis la bandito, retroturnis sin kaj vokis laŭte al siaj kunuloj: „Venu ĉi tien. Ĉi tie la birdeto sidas en sia nesto kaj elkovas siajn ovojn.“ Li laŭte ekridis.

La ceteraj viroj tuj eksaltis kaj venis surprizite pli proksimen. Sed kiam ili estis meze de la vojo, elkriis Curtin: „Haltu, banditoj, mi pafos.“

La banditoj tuj ekstaris. Ili ne kuraĝis kapti al siaj revolveroj. Ili ja ne sciis bone, kio okazas.

La viro, kiu estis malkovrinta Curtin, tuj tenis ambaŭ manojn alten kaj iris seninterrompe suprentenante la manojn, reen al la mezo de la malferma tereno, kie la aliaj staris.

Dum certa tempo ĉio estis trankvila, kaj tiam la viroj komencis haste kaj eskcitite interparoli.

Lastfine la ĉefo iom paŝis el la fono kaj diris: „Ni ne estas banditoj. Ni estas de la polico. Ni serĉas la banditojn.“

Curtin iom levis la kapon. Kie vi havas la policplakedon? Se vi estas de la polico, vi devas havi almenaŭ insignon. Montru ĝin foje malferme al mi.“

„Insignon?“ rediris la viro. Mi ne havas plakedon, mi ankaŭ ne bezonas iun. Devas ankaŭ ne montri iun. Elvenu foje de tie. Ni volas paroli kun vi.“

„Vi povas paroli ankaŭ de tie kun mi. Mi komprenas tute bone, kion vi diras.“

„Ni arestos vin. Vi ĉasas ĉi tie kaj ne havas licencon por la ĉasado. Ni arestos vin kaj forprenos vian revolveron kaj la fusilon.“

Curtin ridis transen. „Kie estas via plakedo? Ĉu vi rajtas uzi armilojn? Vi ja ne havas plakedon. Kaj vi ne estas de la federacia polico, ankaŭ ne de la ŝtatpolico. Vi tute ne povas aresti min.“

„Aŭskultu, sinjoro“, diris la parolisto kaj venis paŝon pli proksimen, „ni ne arestos vin. Donu nur vian revolveron al ni. La ĉasfusilon vi rajtas reteni. Ni bezonas la revolveron kaj ankaŭ la municion.“

Li venis ankoraŭ paŝon pli proksimen kaj la ceteraj viroj sekvis lin. „Eĉ ne paŝon pli proksimiĝu!“ vokis Curtin, alie mi tuj ekpafos, por ke vi sciu tion.“

„Bonvolu esti iom pli ĝentila, sinjoro. Ni ja tute ne volas agi malbone al vi, ni bezonas nur la revolveron.“

„Tiun mi bezonas mem.“

„Ĵetu la ferpafilon transen al ni, jen ni ne plu molestos vin kaj iros sur niaj vojoj plu“, vokis iu el al ceteraj viroj.

„Nenion vi ricevos. Kaj nun rapidu por foriĝi.“

Curtin estis grimpinta iom pli supren, por povi transrigardi la lokon iom pli bone.

La viroj nun ree interkonsiliĝis, kio estas farenda. Ili vidis, ke la viro en la sulko momente havis avantaĝon, li situis bone kaŝite.

Tuj, kiam ili tirus la revolverojn, li lasus fali sin, kaj antaŭ ol ili povus atingi la trairejon de la vepro, li jam sesfoje estus pafinta kaj se li bone estus pafinta, ili ĉiuj kuŝus plataj. Ili tial reriris kaj sidiĝis sur la teron. Intertempe fariĝis jam la deka, kaj ili pensis pri tio varmigi al si siajn tortiljojn aŭ tamalojn, aŭ kion ajn ili krome eventuale portis ĉe si. Ili bruligis fajreton kaj kaŭriĝis por prepari sian magran manĝon.

Certe ili venis al la konvinko, ke la gringo en ĉiu kazo devus gliti inter iliajn manojn. Li ne povis foriĝi de tie, kaj ĉar ili ĉi tie sur la malferma tereno kampadejis, temis certe nur pri du tagoj, kaj tiam la sieĝato devus rezigni pri rezisto. Li jam iam ankaŭ dormus. Kaj tiam oni povus facile surprizi lin.

Ili manĝis, tiam ili kuŝiĝis kaj siestis.

Tio daŭris du horojn, tiam la homoj ree vivantiĝis kaj parolis unu al la aliaj. Ili provis okupiĝi. Kaj el tiu agemo ili ekpensis superruzi Curtinon, aresti lin kaj poste agrable pasigi per li la posttagmezon al si. La viktimo trovas tian distron kutime malpli agrabla. La kulminon de tiu kara societa ludo kun punoperdo li ofte ne transvivas. La homoj vidas ja ĉiuj en la preĝejoj tiom da bildoj kaj pentraĵoj kun la plej sangaj kruelecoj. Ili vidas la starigitajn figurojn de la sanktuloj kaj martiroj kun disŝiritaj korpoj, figuroj, kiuj estas plenpikitaj per lancoj kaj sagoj, ili vidas malfermitajn buŝojn, el kiuj elrokanas la fortranĉita stumpo de la lango, elŝiritajn homokorojn,

laŭ kiuj la sango gutas malsupren kaj el kiuj fulmas ruĝaj flamoj, disnajlitajn kaj sange surverŝitajn manojn kaj piedojn, malfermrompitajn genuojn kaj frakasitajn genuostojn, dorsojn, kiuj estas vipataj per fiŝhokoj kaj kapojn, sur kiuj estas batitaj dornokronoj per forta lignomartelo. Kaj antaŭ tiuj ĉi bildoj kaj lignaj figuroj, kiuj esta tiom laŭrealaj, ke oni estas skuata de nedirebla hororo, se oni vidas ilin, elŝirata el la dormo, kiam ili aperas al oni en sonĝo, surgenuas la kredantoj kaj piuloj dum horoj kun vaste malfermitaj brakoj kaj etenditaj manoj kaj plorsingultas kaj ĝemas kaj preĝas kaj murmuras kaj kantas kun mallaŭta voĉo cent, ducent, kvincent avemariojn. Kaj tiuj viroj, se ili serĉas distron je siaj viktimoj, ne bezonas havi eltrovan talenton, ili devas imiti nur tion, kion ili vidis ekde la infaneco en la eklezio. Kaj ili imitas ĝin, lerte kaj fidele laŭ la modeloj, ĉar la tuta spirita imago posedata de ili radikas en la religio, sed en religio, kiu efikas al ili nur pere de la ekstero, per reala prezento, per misteriaj ceremonioj. Kaj tie estas, inter tiuj homoj, kie estas prezentata al la kredantaj amasoj en la sankta semajno antaŭ Pasko la tuta kruela torturada historio kun ĉiuj ĝisminutaj detaloj helpe de aŭtentike altaj figuroj kun emocie tragika naturvero. Tio ne estas pasiona ludo; la prezentadoj estas akceptataj laŭlitere kaj senpere de tiuj homoj, de tiuj bedaŭrindaj homoj, kiuj helpe de malbone agantaj potencoj de jarcentoj kaj ĝis nun estas tenataj en superstiĉo kaj nescieco, pro la pure egoisma intereso de tiuj potencoj. Kaj registaro, kiu en vere moderna spirito provas labori por la beno de tiuj ĉi turmentataj senfeliĉaj homoj kaj estas devigata konduki la batalon kontraŭ tiuj potencoj, devas elsendi kavaleriajn regimentojn, por kapti kaj trakti tiujn kiel krimulojn, kiuj faras nenion krom imiti tion, kion ili rigardas. Ĉu tia

trajnatako kun tia nekredebla krueleco povas esti entreprenata de normalaj homoj? La paganaj indiĝenoj en la Sierra Madre, en Oaxa, en Ĉiapaso kaj Jukatano ne estas kapablaj je tia bestaĉeco. Sed la mestizoj kaj meksikanoj, kiuj antaŭ la farado de la krimo preĝas al la patrino de Dio kaj antaŭ sanktulo Antonio surgenuas dum horo kaj petegas, ke ili helpu al ili, por ke la krimo sukcesu, kiuj post la krimo ree surgenuas kaj petegas la patrinon de Dio kaj promesas dek stearinaj kandeloj al ŝi, por ke la regimentoj ne kaptu ilin, ili ne scias krimon kaj kruelecon, kiujn ekzerci ili sentus sin nekapablaj. Ilia konscienco estas ĉiam malŝarĝita, ili metas la ŝarĝon de sia kulpo sur la dorson de tiuj figuroj, kiuj laŭ ilia opinio estis kreitaj por tiu celo. Kaj pri agrabla postagmeza amuzo, kiu komenciĝas tute senpeke per tio, ke oni ŝovas al la viktimoj ardantajn lignerojn en la buŝon, la viroj nun ŝajne pensis. Kaj pri tio ili parolis ankaŭ tute malferme kaj tiel klare kaj sobre, ke Curtin povis kompreni, kio atendas lin.

Unu el la viroj eltris sian revolveron kaj ŝovis ĝin tiel sub sian malferman ledojakon, ke oni ne povis rimarki tion, ke la armilo estas pafpreta. Curtin ne povis vidi la movon, ĉar ĝi estis kaŝita al li; sed Lacaud observis ĝin.

La viroj unu post la alia ekstaris, rektigis sin kaj revenis al la mezo de la malferma tereno.

„Aŭskultu, sinjoro“, vokis la viro kun la orobronza pajloĉapelo, „ni volas kune intertrakti. Ni volas nun foriĝi,

ĉar ni ne plu havas ion por manĝi ĉi tie kaj ni intencas ankaŭ iri la foirejo morgaŭ matene. Tial ni nun devas eki. Donu al ni la revolveron. Mi havas ĉi tie oran horloĝon kun bona ĉeno. Tiun mi donos al vi por la revolvero. La horloĝo validas 150 pezajn. Tio estas bona negoco por vi.“

Li tiris la horloĝon el la poŝpantalono kaj svingadis ĝin helpe de la ĉeno.

Curtin supreniĝis ree, li vokis transen: „Retenu vian horloĝon, mi retenas mian revolveron. Ĉu vi iras foirejen aŭ ne, tio estsa egala al mi, sed la revolveron vi ne ricevas., kaj per tio nun estas fino.“

Li apogis la brakojn kaj volis ree salti malsupren. Kaj nun la viro, kiu tenis preta la revolveron sub la jakto, estis direktiĝinta la armilon. Li staris kovrate post alia, kaj eĉ se Curtin ekvidus la viron, li ja ne povus vidi, ke la armilo estas direktata pafprete al Curtin.

Sed antaŭ ol la bandito povis pafi, krakis pafotruko, kaj la revolvero falis el la mano de la viro, dume li ĵetis la brakon en la aeron kaj kriis: „Min trafis.“

Kiam la pafotruko krakis, la viroj ĉiuj turnis sin surprizite al la sulko. Ili vidis feblan nubeton ŝvebantantan supren. Sed la nubeto venis el la maldekstra angulo kaj ne de tie, kie

Curtin estis sidinta. Sed rigardi ili povis nek la pafinton nek la armilon.

Ili estis tiel mirigitaj, ke ili ne povis diri vorton. Atenteme retroirante ili venis al la rando de la vepro. Tie ili sidiĝis sur la teron kaj komencis paroli denove. Kion ili priparolis, la sieĝatoj en la sulko ne povis kompreni, sed ili vidis ja tiom, ke la banditoj troviĝis en la plej granda konfuziĝo. Tio ja ne eble estis polico, kiu estas kaŝita tie?

Nun ankaŭ tri pliaj, kiuj vepre surpostenis, venis rapide supren, ĉar ili estis aŭskultintaj la pafon kaj supozis, ke ili devus enmiksiĝi sin. Sed la gvidanto ree forsendis ilin, ĉar li evidente imagis ĝin pli grava, ke la ĉevaloj estu pretaj.

Parolinte iom da tempo ili per unu fojo laŭte ekridis. Ili leviĝis kaj seninterrompe ili venis ree al al mezo de la malferma tereno.

„Vi, sinjoro, kun ni vi ne povas ludi tiajn trukojn“, vokis la gvidanto. „Ni vidis ĝin. Vi tie en la angulo firmligis la fusilon kaj pafis per tirado de la ŝnuro. Sed ni ne lasas mistifiki nin tiel.“

La viroj ekridis amuziĝante. Kaj per unu movo ili havis nun ĉiuj la revolverojn en la mano.

„Elvenu, bubeto, alikaze ni kondukis vin for“, vokis la gvidanto. „Ĉu vi rapidos? Unu, du, tri. Nu, elen do!“

Curtin kriis: „Mi eĉ ne pensas pri tio. Se vi faras paŝon, ekknalos.“

„Nu, tion ni volus vidi unue, *hombre*.“

Subite la viroj ĉiuj lasis falis sin sur la teron kaj kun revolvero pugne komencis rampi de diversaj flankoj tien, kie Curtin sidis. Sed ili ne avancis longe. Kvar pafoj krakis el kvar diversaj ejoj de la sulko kaj du el la viroj kriis, ke ili estas trafitaj. Certe la pafoj nur skrapis ilin, ĉar ili ĉiuj turnis sin kaj retrorampis al la vepro.

Ĉi tie ili nun interkonsiliĝis, kio farendas. Fariĝis klara al ili, ke la sulko de pli ol nur unu viro estis okupata, eble eĉ de kvaropo aŭ de kvinopo. Kaj tiuj uloj ne povis esti iuj aliaj ol policanoj. Se tio efektive estis polico, ilia sorto estus certa, ĉar la polico ne nur ĉi tie supre atendus, ili intertempe nun jam ankaŭ la vojojn tenus okupataj kaj barus tiel la retroiron al ili.

Restis do nur unu afero pli. La batalo nun devis komenciĝi. Sed faris la impreson, kvazaŭ ili ne volus komenci, kaj kvazaŭ ili volus ĝisatendi, kion la homoj el la sulko farus. Ili atendis de tie la atakon. Sed kiam ne sekvis atako kaj ili ne aŭdis sonon el la sulko, il fariĝis

denove necertaj kaj supozis plian fojon, ke la gringo tie ludas nur trukojn. Ĉar, se estus soldatoj, ili ne atendus, tiuj atakus kaj pelus ilin en la brakojn de la soldatoj, kiuj haltas survoje.

Sed la postenuloj ne estis raportintaj ion, kaj kiam unu el ili suprenvenis, li kapneis kaj lasis rekoni, ke tie malsupre ne estas soldatoj, ke la strato liberas.

Tiam ŝajne iu proponis, ke oni fakte sieĝu la homojn ĉi tie en la sulko, ĉu soldatoj, ĉu ĉasistoj, ĉar nun valoras la penon tiom pli. Se tie estus pluraj homoj, tiukaze ili havus ankaŭ pli da armiloj, nutraĵoj kaj kromaĵojn, kiujn oni bezonas. Plimulti ili ne povas, ĉar ili estus uzintaj sian avantaĝon je la ĝusta tempo kaj estus atakinta rekte en tiu momento, kiam la pafoj la ulojn konfuzigis.

La kvaropo en la sulko trovis nun iom da tempo por interkonsiliĝi, ĉar ili vidis, ke la banditoj dume ne entreprenus ion. Ili rampis ĉiuj al tiu angulo, kie Howard sidis kaj interkonsiliĝis, kion fari. Ili manĝis ion, trinkis tason da akvo kaj permesis al si la saman ĝojon, kiun la banditoj nun jam multajn horojn estis havintaj - ili fumis.

„Se oni nur scius, kion ili intencas nun!“ diris Curtin.

„Ĉu ni scias tion, ĉu ne, signifas fine la samon“, diris Howard. „Ni ĉiam povas ekagi nur tiam, kiam ili komencas ion.“

„Ni povus ja eliri por ataki ilin“, konsilis Dobbs.

„Jen ni estus en la kaptilo.“ Howard kapneis kaj plenŝtopis sian pipon. „Nun ili ne scias, kiom da personoj estas ni. Sed tiam ili povos dislokiĝi. La malferman terenon ni povas defendi sukcese, sed sur la vojon ni venos, tie ili embuskas. Kaj la lokon ni povas defendi pli bone, se ni trankvile restadas en la sulko. Ni ja eĉ ne scias, ĉu ne estas plia bando sur la vojo.“

„Ankaŭ mi pensas, ke estas pli bone, se ni trankvile restados en la sulko“, diris Lacaud. Por ĉiam ili tie ne sidos.“

„Por kiom da tempo la akvo, la lardo kaj la artfaĵraĵoj sufiĉos?“ demandis Curtin.

„Ŝpareme ni devas esti, tiukaze sufiĉos tri tagojn.“

„Nun la azenoj komencis krii. La banditoj ekaŭskultis, sed ne pli okupiĝis pri tio. Eventuale tio donis al ili ankaŭ la sekurecon, ke ankoraŭ ne estas soldatoj tie. Ĉar tiuj ne venus sur azenoj. La azenojn, se ili efektive pensis pri tio, ili ne povis atingi, antaŭ ol ili regus la terenon.“

Howard diris nun: „Ni devas pensi pri la nokto. Tiam ili povos ŝtelire ataki. „

„Ne en tiu nokto, kaj ne en la sekva“, diris Lacaud „Estas plenluno kaj la tereno ĉi tie estas prilumata, kvazaŭ estus hela tago, mi scias tion de la pasinta nokto:

„Tio estas ja vera“, konfirmis Howard. Jen ni bonŝancas. En la nokto ni pli bone kuniros duope kaj defendos ambaŭ angulojn. Unu el ni tiam povos dormi kaj la alia plu rigardos. Kompreneble, tion mi ja ne devus diri, se ambaŭ dormas, ni ĉiuj ne plu leviĝos.“

De la banditoj neneiu plu montris sin sur la malferma tereno. Ili restadis en la vepro, kie oni aŭdis paroli ilin kaj kie oni vidis ilin de tempo al tempo kuri tien kaj tien en la kreskaĵoj.

„Estus nun bona tempo, ke du el ni antaŭdormas“, diris Howard duonon horon poste. „Tiu dum la tago ne plu venos. Pri tio ni povas esti tute certaj. Mi ja supozas kun certeco, ke ili atakos mallonge antaŭ la matena krepusko. Pri tio mi vetas kun vi.“

Ili disdividis la dormon kaj la nokto pasis tute trankvile, escepte de singardema alproksimiĝo, kiu okazis je la komenco de la malhelo. Sed kiam krakis pafado, dume nur du el ili elestis el la vepro, ili rezignis. Iom da tempo poste ankaŭ la luno estis tiom hela, ke oni povintus vidi hasti katon trans la malferman teronon.

Sed je la tria matene Lacaud puŝis Curtin kaj Howard donis puŝon al Dobbs.

„Ĉu vi estas vekiĝinta?“ demandis Howard.

„Jes, tute.“

„Transe moviĝas. Ili venos. De kvar flankoj ili elrampas.“

Tio ŝajne estas la tuta dekopo“, diris Dobbs, rigardinte certan tempon transen.

„Jes ja, ili nun riskas ĉion. Espereble ankaŭ ambaŭ transangule surpostenas. Mi volas diri ion al vi, Dobbs, tuj kiam ili estos en la mezo, ni pafos. Bone celu ilin, por ke ili tuj estu bone akceptataj. Se tiuj en la angulo - Curtin estas ja dormema rato - iom dormemus, tiam ili vekiĝus pro nia pafado. Ili tiam ankoraŭ havos tempon.“

Sed antaŭ ol la atakantoj estis atingintaj la mezon de la tereno, jam krakis el la transa angulo, kie Curtin kaj Lacaud sidis, du pafoj, ĉar ankaŭ ili supozis, ke eble estus necese veki Dobbs kaj la oldulon antaŭ ol la banditoj estus tro proksimaj.

Sed la atakantoj ne lasis fortimigi sin. Ili rampis plu. Ŝajne neniuj el ili estis trafita, ĉiukaze ne grave, nek malbeno nek krio estis aŭdebla.

Nun Dobbs kaj la oldulo pafis. Kaj unu el la banditoj sakris. Unu kuglo do trafis ŝajne la celon.

Verŝajne la viroj supozis, ke nun la tuta municio estas elpafita kaj estis nur truko kun firmligitaj fusiloj, aŭ kiu sciu, kion ili alie eble pensis, ĉiukaze ili volis nun fini la aferon rapide. Malgrandan distancon ili ankoraŭ rampis, tiam ili eksaltis kaj kuris duone kliniĝinte al la sulko, larĝe laŭ ties tuta longo.

Per tio ili kompreneble ofertis multe pli bonan celon. Tri el ili tuj estis trafitaj. Du el ili tenis brakon vunditan. Kaj la tria el ili treniĝis forte lamante al la vepro, ĉar li ricevis pafon en gambon. El la sulko oni pafis seninterrompe plu. Dume la atakantoj ne povis uzi siajn armilojn, ĉar ili vidis neniun, sur kiun ili povus teni ilin. Ili ja ankaŭ ne sciis, kiel aspektas en la sulko, kie ili eble povus eniĝi en kaptilon.

Ili ree lasis fali sin sur la teron, ion vokis al si reciproke, kaj komencis rerampi al la vepro.

Tiam la mateno rapide venis supren, kaj dum la tago estis eble pensi pri atako eĉ multe malpli ol en la nokto, kiel ili eksciis nun finfine.

Kiam la kvaropo sin ree trafis en la angulo por matenmanĝi, diris Howard: „ En la sekva nokto ili revenos. Jen ili certe venos kun alia plano. Ili ne rezignos. Nun ne plu. Ili intertempe lernis, kia bona defenda posteno estas tiu sulko. Pli bonan ĉefkvartiron ili tute ne povus trovi. Kaj tiam ankoraŭ niaj pafiloj, kaj kion ni havas krome. Ni devas bone pripensi, kion ni povas fari.“

Sed kvaropo kontraŭ dekopo, kiu havas retirvojon, kvaropo, kies trinkakvo devas esti kalkulata en tasoj, kontraŭ dekopo, kiuj povas provizi sin helpe de la malferma retirvojo per akvo kaj nutraĵoj kaj eĉ kun helpofortoj, jen ne fareblas multe da planoj. Kaj ĉar decidas ankaŭ ĉiam la atakantoj, kiam oni rajtas dormi, kaj kiam oni devas esti maldorma, la atakantoj havas eĉ plian avantaĝon.

Curtin, kiu, dum la aliaj matenmanĝis, surpostenis, subite elvokis: „Ĉi tien foje. Kion faras tiuj tie? Fariĝas nun serioza.“

La triopo tuj iris al la paftruoj kaj ekkonis ĉiuj el ili samtempe, ke de nun temas pri morto aŭ vivo.

La banditoj estis tre fervoraj. Ili forhakis branĉojn kaj eltiris junajn arbojn kaj komencis konstrui ŝoveblajn palisarojn laŭ la maniero de indiĝenoj. Kaŝate post tiuj ili povis gliti tute trankvile ĝis la sulko kaj oportune fumizi la sieĝatojn. Pafoj en la sulko estus ja interŝanĝataj, sed la finrezulto estis jam decidita.

Kontraŭe al tiu plano ankaŭ Howard ne plu sciis konsilon. Povis temi nur plu pri tio, fari sin tiom multekosta en la lasta batalo inter viro kaj viro, kiom eblis. Kiu vivante falus en iliajn manojn, tiu certe ne povus verŝi ĝojoplorojn.

„Min propre miras ja nur, kial ili ne jam antaŭe ekhavis la ideon“, diris Curtin. „Estas ja malnova truko de indiĝenoj.“

„Faras tro da laboro“, rediris Howard.

Ili interkonsiliĝadis, sed ne ekhavis penson, kiu povus liberigi ilin el la diable malbenita situacio, en kiu ili nun troviĝis. Estis eble tamen ebla trahaki tra la vepro vojon al si. Sed tion la viroj transe tuj vidus. Ili pensis ankaŭ pri la mino. Tamen, tio estis nur negrava tempogajno. Fine ili tamen revenis al tio provi ĝin per atako, kvankam estis senespere, ĉar ili tiukaze starus sur la libera tereno, dume la aliaj estis en la vepro kaj okupis la vojon. Kaj lastfine ili ankaŭ tiun ideon ree forlasis, ĉar eĉ Dobbs, kiu plej

fervore subtenis tiun planon, akceptis, ke estus pura stultaĵo.

Se nur la rokvando estus grimpebla! Sed tiu estis tro kruta, kaj eĉ se ili provus tion kun la espero, ke ili pli supre trovus ion por povi firmteni sin super la elstarajĵo, estus tamen vane. Nokte ne eblis, kaj en la hela tago oni povus mortpafi ilin sen peno, eĉ sen tio, ke ili povus defendi sin.

Ili ne povis fari ion plian ol trankvile rigardi tiujn transe, kiel ili labopris. Je la kvara posttagmeze ĉio povus estis preta, kaj tiam certe atendeblis la atako, se ili ne rigardis la ekmalhelecon pli avantaĝa tempmomento.

Estis je la dekunua. La viroj sidis je la eniro al la libera tereno kaj tagmanĝis. Ili havis bonan humuron kaj ridis. La kvaropo en la sulko certe estis la ĉefa temo de iliaj ŝercoj, ĉar ĉiam, kiam ili supozis esti farintaj bonan ŝercon, kiun ili priridis, ili rigardis transen al la sulko.

Jen oni subite aŭdis vokon: Ramirez, Ramirez, *pronto*, *muy pronto*, sed nun rapide.“

Unu el la postenuloj venis suprenkurante la vojon kaj ĵetiĝis al la gvidanto. La viroj ĉiuj eksaltis kaj eniris la vojon. Oni aŭdis ilin paroli kaj paroli, sed la parolado pli kaj pli malproksimiĝis.

Tiam fariĝis kviete, kaj la sieĝatoj ne sciis, kion fari el tio.

„Tio estas truko“, diris Dobbs. „Ili nun kondukas tiel, kavazaŭ ili foriris, por ke ni elvenu sur la vojon. Tie ili embuskas kaj atendas nin.

„Ne verŝajne, tute ne verŝajne opiniis Howard. „Ĉu vi ne vidis, ke unu el la postenuloj tie ekscitite alkuris?“

„Tio kunapartenas al la truko, por ke ni supozu, ke ili rapide ekis kaj foriĝis.

Sed Howard kapneis. „Tiu ne bezonas ludi trukon, de kiam ili havis tiun indiĝenideon.“

Sed Dobbs ne lasis konvinki sin. „La indiĝena ideo estas ja tute bona. Tamen ĝi povas kosti al kelkaj uloj la vivon aŭ kelkajn vundojn. Eble ilia municio raras. Se ili povas kapti nin sen bezoni municion, kaj sen tio, ke ni dispafas nian municion, kiun ili ja jam rigardas sia propraĵo, ili estus ja stultaj, se ili ne almenaŭ provus tion. Se ne sukcesas, la ŝoveblaj palisaroj ankoraŭ plenumus sian taskon.“

„Vi ŝajne pravas“, Howard konsentis nun. „Estas municio nia, kiun ili volas ŝpari, ĉar, se ili atakas nin, ni kompreneble elpafas, ĉion, kion ni havas.“

Curtin ne miksis sin en la interparoladon. Li atenteme estis rampinta en la sulko plu kaj tiam grimpinta sur la rokan elstarajon. Ĉar la banditoj ne videblis, kaj iliaj voĉoj sufiĉe malproksimiĝis, li povis aŭdaci foje elrigardi.

Li sidis sur la roka elstarajo kaj rigardis malsupren en la valon. Dum sufiĉe longa tempo. Tiam li subite vokis, he, elen vi, tie malsupre alvenas skadro da kavalerio. Tiuj persekutas niajn amikojn.“

La triopo nun vere elrampis kaj ĉiuj ili ĝrimpis sur la elrigardejon. De tie ili rigardis tre buntan bildon. La soldatoj disdiviĝis en ses grupojn kaj svarmadis en la ebena. Ili certe eksciis, ke la banditoj devas esti ie ĉi tie. Pri tiu ĉi roksovaĝejo ili dume ankoraŭ ne pensis, ĉar ili ja sciis, ke la banditoj havas ĉevalojn kaj ili verŝajne ne supozis, ke oni povu veni supren sur ĉevaloj.

Sed Lacaud havis alian opinion. Li diris: Ŝajnas tiel, kvazaŭ ili jam scias, kie la rabisto kaŝiĝas. Sed ili ne estas tiel mallertaj ĉi tie eniri en embuskon. Sur la kruta ojo, kiu estas enfermita de densaj arbustoj kaj de rokaj vandoj, ili ne sukcesis, aŭ nur kun grandaj perdoj. Aŭ ili sieĝas la monton aŭ ili provas planon. Kaj mi supozas, ke ili faras tion.“

La soldatoj moviĝis plu, kvin aŭ ses kilometrojn plu for en la valon. La banditoj ĝis nun certe estis pensinta, ke ilia kaŝejo estas konata al la soldatoj. Sed nun, kiam ili vidis

plu rajdi la soldatojn, ili komenciĝis senti sin sekura ĉi tie. Peco de la vojo de la rokoj estis transrigardebla. Kaj Curtin rimarkis, ke la banditoj revenis rajdante por restarigi sian ĉefkomandejon tie. Sed la oficiroj de la federaciaj trupoj rilate ruzon estis ege superaj al ili.

Kiam la trupoj estis sufiĉe foraj, ili komencis serĉi pro spuroj, kio precize kaj bone videblis en granda distanco. Kun grandaj movoj kaj kun okulfrapaj tien-kaj ĉi tien-rajdado ili lasis ekkoni, ke ili nun fine eltrovis, ke la banditoj devas esti en la roksovaĝejo. Sen granda rapidemo ili kolektiĝis kaj marŝis nun en la direkto al la rokoj, por serĉi la vojon en la alton. Tio estis ilia truko. Ili sciis, ke la banditoj kun ĉiuj rimedoj evitus enfermigi sin en la roksovaĝejo, se ili havis okazon, gajni alian terenon. El la rokoj ili ne plu povus fuĝi, se ili foje estus enfermitaj, kaj la soldatoj trankvile povis teni okupataj la alirvojojn sen ataki kaj sen elmeti sin en la internaj vojoj al la kugloj de la banditoj embuskantaj post arbustoj kaj en montfendoj.

La postenuloj de la banditoj estis bone observintaj la movoj de la soldatoj. Kiam ili nun ekkonis, ke ilia kaŝejo estis malkovrata, ili decidis rapide uzi la antaŭon kaj tra la vepro bonege kovrata, gajni la alian flankon de la tereno. Tie ili povus fuĝi sen esti vidataj aŭ nur tiom malfrue estis rimarkataj, ke ili kun siaj ripozintaj ĉevaloj kapablu plivastigi la antaŭon tiom, ke soldatoj ilian spuron eble ree perdus.

Sed malgranda taĉmento de la soldatoj troviĝis kaŝe en la vepro flanke de la tereno, kiun la banditon provis atingi. Tiu ĉi taĉmento preni sian pozicion en la pasinta nokto sen tio, ke la banditoj okupataj ja ĉi tie kun sia nokta atako, ion de tio povis ekscii. La soldatoj bone estis aŭdintaj la pafadon en la nokto, ĉe kiu la eĥo de la rokvandoj vaste disvastiĝis en la valon, kaj tio konvinkis ilin, ke ili troviĝis sur la ĝusta vojo. La kaŭzon de la pafado ili ja ne sciis, sed ili supozis, ke la banditoj aŭ estas ebriaj aŭ inter si elbatalis kverelon.

La kvaropo sidis supre sur la rokelstaraĵo kaj atendius la batalon, kiu post ilia kalkulo post horo okazus. Se tio estus pasinta, ili fine povis denove eklabori.

La pafoj ekkrakis, kaj la taĉmentoj, kiuj ŝanĝis la direkton en vasta cirklo ĝis vasta distanco, por ellogi la banditojn, nun alsturmis en plena galopo. La retrovojo supren al la rokoj ŝajne estis barita al la banditoj, kaj tial ili ekrapidegis, kun sovaĝa kriado, svingado de la brakoj kaj spronis per brutala enbatado de la fingrolongaj spronoj siajn ĉevalojn je la plej granda rapideco. Kaj efektive la ĉevaloj rapidegis en nepriskribebla rapideco malsupren de la valo.

Poste sekvis la soldatoj, kiuj troviĝis vepre. Ili unue devis surseliĝi, kiam la banditoj preterflugis, ĉar la banditoj ne tiom proksime preteriris kiel la soldatoj atendis tion; ili sekve de tio ne prezentis sufiĉe da bonaj celoj. Tiel la

banditoj ankaŭ ĉifoje gajnis antaŭon. Ili ne nur rajdis, ili ankaŭ pafis dum la rajdado sur siajn persekutantojn.

„Tio estas bona, se ili gajnas konsiderindan antaŭon“, diris Howard.

„Kial?“ demandis Dobbs mirirgite.

„Jen la soldatoj el tiu regiono foriĝus. Ili ja povus pensi, ke ĉi tie supre estas ankoraŭ pli da banditoj, kaj ili vizitus nin. Ni nun vere ne bezonas ilin, eĉ ne tial, ĉar ili liberigis nin el diableca situo. Mi tamen prefere sur nia revojaĝo volus danki al ili.“

La rajdanta grupo malkproksimiĝis pli kaj pli, la pafado sonis supren pli kaj pli mallauĝa kaj baldaŭ la observantoj sur la roko ne plu povis vidi, kio sube okazas, ĉar la rajdistoj estis glutitaj de la trembrila horizonto.

14

La viroj estis restarigintaj sian kampadejon, estis kuirintaj kaj manĝintaj kaj longe etendiĝintaj ĉe la bivakfajro. Estis ankoraŭ multe da tempo ĝis la sunsubiro, sed neniuj proponis ankoraŭ labori en tiu ĉi tago.

Kiam tiam malheliĝis kaj ili, trinkante sian kafon kaj fumante siajn pipojn, sidis ĉirkaŭ la fajro, diris Curtin: „Mi supozas ja tamen, ke Howard pravas, ke ni plej bone agas, se ni rezignas pri plia laboro kaj plenŝutu la minon. Ni eble povus elskrapi plian milon, sed pli bone estas, ke ni kontentiĝu pri tio, kio estas sekura al ni. Povus denove iam subite aperi ĉi tie tiaj nepetitaj gastoj, kaj ĉu ni ĉiam tiel bone elvenas, estas plia demando.“

Unue neniuj diris ion pri tio. Tiam, post pli longa paŭzo, opiniis Dobbs: „Pro mi, mi konsentas tion. Ni malstarigu do morgaŭ la kampadejon, postmorgaŭ matene, ni ordigas niajn aĵojn kaj la pakaĵojn kaj la bestojn, kaj la sekvan taĝon matene ni ekiru. Ankaŭ mi ne emas plu labori.“

Lacaud aŭskultis tion sen enmiksiĝi. Li fumis kaj rigardis ŝajne indiferenta al la bivakfajro. De tempo al tempo li ekstaris, rompis branĉojn pergenue, kaj kion li ne povis disrompi, tion li ĵetis laŭlonge sur la fajron.

Ĉu vi scias la rakonton pri la Cienega-mino?“ li demandis subite.

„Ni scias tiom da rakontoj pri minoj“, diris Howard enuigite. Li revis ĝuste pri siaj planoj, kiel li povus plej avantaĝe uzi la monon, kiun li enspezis, por ke li povu vivi agrablan vivon, dume la mono sen tro da peno per si mem duobliĝu, kvarobliĝu, fine centobliĝu. Pro la

demando de Lacaud li estis veninta el la vico, kiam li imagis la centobliĝon. Eble li ankaŭ malkovris eraron je siaj kalkuloj, kaj ĉar li estis tro laca por fari al si la penon ankoraŭfoje restarigi, trapensi kaj tralabori la tutan pensovicon kaj la multajn nombrovicojn, kiujn li estis evoluinta per sia imago, li diris: „Aĥ, ĝuste, vin ni ja forgesis tute.“

Jen ankaŭ Curtin kaj Dobbs rigardis supren. Curtin ridis: „Jen vi vidas, kiel malgrava vi estas ĉi tie. Vin ni tute pretervidis, kvankam vi batalis kun ni kaj nun trankvile manĝis kaj trinkis kun ni. Nu, ni havas proprajn pensojn. Kaj en tiuj vi ne havas lokon.“

„Ĉu vi ne diris ion pri plano?“ demandis Dobbs. „Tiun vi nun povas reteni por vi mem. Min tiu ne interesas. Eĉ se tie enestus ankoraŭ dekmilo. Mi ne volas havi ĝin. Mi volas iri en la urbon, volas vidi knabinojn, sidi ĉe la tablo kaj la manĝon de la kelnero mi volas havi metita sur la blanka tablotuko kaj observi kiel aliaj homoj kuiras kaj laboraĉas por fi-salajro.“

„Jen tamen elvringeblas pli ol dekmilo“, diris Lacaud.

„Kie?“ demandis Curtin.

„En mia plano.“

„Ha, tiel“, respondis Curtin kaj oscedis.

„La oraj ovoĵoj kuŝas tute malfermaj.“

Lacaud provis interesigi la triopon. Ŝajne ne sukcesis, ĉar Dobbs demandis: „Se malferme kuŝas, jen ja levu ĝin kaj ne lasu ĝin eble kuŝi tie. Alie vi povus bedaŭri tion. Kaj vi estas tute la knabo, kiu ĉiam pentas pri ĉio, kaj ĉiam havas ion por penti. He, mi retiriĝas por dormi.“

Ankaŭ Howard kaj Curtin ekstaris flegme, etendiĝis, oscedis kaj iris al la tendo. Survoje tien Curtin pripenseme plu staradis. Poste li turnis sin, ree etendiĝis kaj vidis ĉe tio supren al la luno.

Li ekpensis ion kaj tial vokis en la tendon: „Howard, ĉu vi baris la vojon hodiaŭ posttagmeze, kiam vi malligis la azenojn?“

„Kompreneble“, li vokis, „ĉe la kurbiĝo post la herbeja areoo, kiel ĉiam ĉe la flako.“

Lacaud alportis sian pakaĵon kaj sternis sin ĉe la fajro.

Curtin vidis tion kaj venis al la fajro.

„Ankaŭ vi ja povas veni en la tendon, ulo. Tiom da loko por via angulo ankoraŭ estas.“

Sed Lacaud rediris: „Mi dormas sufiĉe bone ĉi tie. Mi entute pli prefere dormas ĉe fajro ol en tendo. Sed aŭskultu, ĉu vi ne volas partopreni? Konsiderinda sumeto eligeblus, fidu al mi.“

„Kion partopreni? Ha, jes, vian planon. Ne, mi ĝojas, se mi forestas de ĉi tie. Mi ne plu eltenas tion. Neniu el ni plu restados ĉi tie. Tio, kio troveblas ĉi tie, ni estas eligintaj, kaj mi ne plu movos manon ĉi tie.“

Curtin iris transen al la tendo kaj enrampis.

„Kion do la knabo volis scii de vi?“ demandis Dobbs.

„Lia plano, sed mi rifuzis ĝin.“

„Mi efektive ne scias, kion pensi pri tiu ulo“, diris Howard. „Preskaŭ mi supozas, ke mankas klapo en lia kapo. Aŭ ĝi estas loza. Mi devus scii nur tion, kion li faris en la lastaj ses monatoj, kaj kie li estis, jen mi povus diri al vi tute precize, ĉu li estas la eterna oserĉanto aŭ ĉu li estas veprofreneza. Eble, li estas tio kaj tio.“

„Ĉu eterna oroserĉanto?“ demandis Curtin scivole.

„Jes ja, unu el tiuj, kiu eterne serĉas kaj serĉas, iu, kiu scias dekduon da fabelecaj historioj pri ŝutkovritaj kaj perdiĝintaj orominoj, kiu havas dekduon da planoj kaj desegnaĵoj en la sako aŭ en la kapo, kiuj montras al li la sekuran vojon al perdita mino, kiu turnadas en sia cerbo dekduo da idiotaj babilaĉadoj de indiĝenoj kaj mestizoj pri lokoj, kie oro aŭ diamantoj estas troveblaj. Li serĉas kaj serĉas, kaj ju pli senvoja kaj ju pli sovaĝa estas montaro, ju pli granda la danĝeroj des pli li estas konvinkita, ke li troviĝas dense ĉe la brakodikaj vejnoj. Sed li trovas neniam lenton da oro, kvankam li scias tute certe, ke li troviĝas jam rekte antaŭ ĝi kaj morgaŭ frapos la orvejnon. Ankaŭ tio estas frenezeco, kiu povas fariĝi same tiom danĝera por liaj kunhomoj kiel ĉiu alia frenezeco. Kaj la obseditoj estas pli kompatindaj ol aliaj frenezuloj, ĉar ili ĉiam migras, senripoze kaj sencele. Baldaŭ ili preskaŭ mortas pro malsato, baldaŭ pro soifo, baldaŭ ili devas defendi sian vivon kontraŭ pumojn, kontraŭ sonserpentojn kaj aliajn venenajn reptiliojn, baldaŭ kontraŭ misfidemajn indiĝenojn, kaj alifoje ili ie enabismiĝas, rompas al si la ostojn kaj kuŝas ie, ĝis trovas ilin indiĝeno aŭ bandito, kiu ŝarĝas sin per la peno vivigi ilin denove. Sed sanigeblaj ili ne estas, ĉar ili ĉiam scias, ke ili morgaŭ tute certe trovos la minon.“

Sed tiun impreson li ne faris al mi“, diris Dobbs. „Jen ankoraŭ io alia kaŝita je li.“

„Eble“, konsentis Howard. „Mi nun ne volas pensi pri tio. Pro mi li estu kio ajn. Mi nur ne scias ankoraŭ, kion ni faru kun li, se li eble provus formigri kun ni. Tion ni ne povus akcepti.“

„Morgaŭ li kompreneble vidos la minon“, diris Curtin.

„Tio nun ne plu damaĝas“, respondis Howard. „Ni fermos ĝin kaj, se li restados post nia foriro kaj ree malfermos ĝin, tiukaze estos afero lia.“

Sekvamatene, mallonge matenmanĝinte, Howard, Dobbs kaj Curtin fervore laboris. Je ilia miro Curtin ne montris intencon rampi kun ili al la mino. Ili ne petis lin, estas vere, sed ili atendis, ke li certe havus intereson pri tia tiom grava afero kia ormino. Li eĉ ne demandis pro tio. Eltrinkinte sian kafon, li ekstaris kaj komencis iri la vojon malsupren.

Curtin sekvis lin, ĉar li supozis, ke Lacaud irus malsupren en la vilaĝon por diri tie, ke estas nun tempo traserĉi ĉi tie la neston, ĉar morgaŭ estus tro malfrue. Lacaud ne sciis, ke Curtin sekvas lin. Li iris senzorge sur lia vojo kaj rigardis nur atenteme ĉiun pli grandan arbon, ĉiun ŝtonon, kvazaŭ li serĉus pro iuj signoj. De tempo al tempo li kliniĝis por traserĉi la grundon. Fine li venis al la herbejo, kie la bestoj estis. Li transiris kaj venis ankaŭ al la flako. Kiam li skrupule estis rigardinta ĝin, li vidis

supren kaj iris en la direkto al la rokovando. Tie li nun komencis rampadi kaj serĉi.

Nun konvinkite, ke Lacaud havas aliajn intencojn ol kaŭzi malfacilaĵojn al la viroj, Curtin revenis al la du aliaj kaj rakontis, kion li estis observinta.

„Nu, estas tiel, kiel mi rakontis al vi hieraŭ vespere, jen la eterna orserĉanto“, diris Howard. „Ni ne disipu tempon pro li.“

Ili okupiĝis pri tio malkonstrui la ĉarpentaĵojn kaj Dobbs vundis manon al si. Li koleriĝis kaj diris: „Por kio ni malkonstruas?“ Ni lasu tion kaj iru nian vojon.“

„Ni ja interkonsentis tion, antaŭe, kiam ni komencis tion ĉi tie, ke tiukaze, se ni havus sukceson, ni malkonstruu kaj fermŝutu ĉion.“

„Tio nur retenas nin, kaj ankaŭ mi ne scias, por kio tio estu bona“, grumblis Dobbs.

„Nu, knabo, unue mi pensas, ke oni havu al la monto, kiu montriĝis tiom malavara, almenaŭ tiun unu dankon, ke oni postlasu ĝin ne tiel aĉe traktita, ke oni fermu do la vundojn, kiujn oni kaŭzis al ĝi. Kaj lasi stari ĉe la monto la ĉarpentaĵojn ĝuste antaŭ ĝia nazo kaj ĝian ĝardenon

postlasi kiel kotan konstruejon, tio estas malhonesta. La monto vere meritas tion, ke oni respektu ĝian belecon. Ankaŭ mi volus repensi pri la loko prefere tia, kia mi trovis ĝin, kiam ni alvenis, por ke mi ne havu ĉiam tiun amaso da rompitaĵoj kaj rubo antaŭ la okuloj, kiam mi pensas pri tiuj ĉi monatoj. Sufiĉe malbone, ke ni povas montri nur ĝuste la bonan intencon kaj, ke la loko ankoraŭ aspektos sufiĉe neeltenebla, kiam ni estos foririntaj.“

„Strange estas via imago pri la personeco de la monto“, diris Curtin, „sed ankaŭ mi pensas, ke oni purbalau la loĝoĉambron, kiun oni trovis pura, kiam oni forlasis ĝin, eĉ se neniu staras ĉe tio, kiu laŭdas onin pro tio.“

„Alian kaŭzon plu havas“, daŭrigis la oldulo“, „ja povus esti, ke iu venas supren ĉi tien, dume ni ankoraŭ estas survoje. Jen li tuj eltrovas, kion ni faris ĉi tie. Kaj li persekutus nin kun ses uloj. Se tio ĉi estas reordigita, tiel bone, kiel ni kapablas tion, ĝi aspektas kvazaŭ estus ĝuste nur longdaŭra kampadejo, kie ni povus estis farintaj ĉion ajn eblan, nur ne ĝuste la lavadon de peza flavaĵo. Nu, Dobbs, kunlaboru kun fervoro, ni laboris tiom da tagoj por nenio antaŭ ol la monto malfermis manon. Kaj tiu tago ĉi tie vidas bonan kaj noblan laboron, eĉ se ĝi enspezigas nenion kontante. Se vi aranĝas florigardenon antaŭ via dompordo vi same ne pensas pri tio, ke ĝi alportu vin kontantan monon.“

La tagmanĝo, kiel tion la triopo en la pasintaj monatoj faris kutimo al si, estis konciza kaj simpla. Ili kuiris kaldronon da teo kaj manĝis al tio ledecan pecon da faruna patkuko, kiu matene estis kunbakata. Tuj kiam la teo estis trinkinta kaj ĉiu elfumis pipoplenon, oni ree freŝe laboris plu. La lumo de la tago devis estis eluzita ĝisminute. Kiam la suno matene leviĝis, la matenmanĝo devis esti finita kaj la vespermanĝo komenciĝis, se la suno estis subirinta. Nur tiel eblis, ke la tri viroj povis atingi tiom da farita laboro. La longeco de la tago dum la la tuta jaro estis preskaŭ la sama kiel ĉiam, la negravan diferencon ili apenaŭ rimarkis. Ankaŭ la pluvotempo ne esence povis influi ilian laboron. Okazis, ke dum kelkaj horoj elverŝiĝis veraj pluvotorentoj. Sed en tiu kazo oni havis ĉiam sufiĉe da alia laboro. Krome la pluvo havis eĉ avantaĝojn, ĉar ĝi plenigis al ili ilian tertankon, kiun ili fosis al si por ĉiam havi sufiĉe da akvo por la lavado de la sablo, kaj tiel ili ŝparis al si la suprenportadon de la akvo.

„Estis entute damnita laboraĉado“, opiniis Curtin, kiam li sidiĝis momenton por ripozo.

„Konsentite, vi pravas“, konfirmis la oldulo. „Sed, se ni elkalkulas tion, ankoraŭ neniu el ni havis tian bonan kaj tiom altan tagsalajron, kiel ni enspezis ĝin ĉi tie.“

Ankaŭ Dobbs starigis la fosilon flanken, sidiĝis kaj komencis ŝtopi pipon. „Tio venas nun tiel en mian kapon“, li diris malrapide, „kvazaŭ ni ankoraŭ ne povus esti ĝuste kontentaj. Ne pro tio, kio koncernas nian

enspezon, sed mi opinias, ke ni ne bone povas diri, ke ĝi apartenas al ni, antaŭ ol ni ne sekurigis la tutan trezorkeston bone protektatan kaj ne frapantan la atenton tiel, ke ni vidas ĝin bele surtavoligite en urbo en nia hotelo.“

„Tio la lastajn semajnojn ankaŭ en mia kapo ĉirkaŭvagadis“, diris la oldulo. „Tio fariĝos komplika vojaĝo. Tio fariĝos la plej malfacila afero. Jen banditoj, jen akcidentoj survoje, jen la federacia polico, kiu scivolvas kaj scii volus, kio ni transportas. Kaj, se ili trovas la flavan gruzon, jen ni aŭ ŝtelis ilin aŭ murdis kaj prirabis iun aŭ ni elfosis ĝin sen licenco kaj sen pagi la oficialan tarifon. Tio ankoraŭ postulos multajn pripensadojn. „jes, foje pensu ankaŭ iom pri tio, kiel plej bone kaj plej sekure surŝipigi la tutan pipron.“

La du pli junaj kompanianoj silentis. Tiam ili sulkgigis la frunton, kvazaŭ ili streĉe pensadus. Tiam ili ĝemis, ĉar la pensado penigis ilin, pli ol la plej streĉiga minlaboro, kaj fine ili profunde enspiris, ekstaris kaj disĵetis la montetojn. Malfrue posttagmeze ili surtavoligis la kunbatitajn ĉarpentaĵojn kaj bruligis ilin, por ke ili foriĝu. Sekvatage tiam la brulejo estis surĵetenda per tero. Tiam ankoraŭ kelkaj arbustoj, junaj arboj kaj herboflanoj, elŝiritaj je aliaj lokoj, ĉi tie estis diversloke enplantendaj. La oldulo preterire diris: „Ja povas esti, ke unu el ni sian poarton ne povos porti en sekuran havenon, aŭ li disipas ĝin en kelkaj semajnoj aŭ li havas alian malbonŝancon. Tiu tiukaze povos reveni ĉi tien kaj ankoraŭfoje rasti ĉion, li trovos ja ankoraŭ tiam decan tagsalajron. Tio estas plia

kaŭzo, kial ni lasu ĉion post ni tiel nesuspektiga kiel eblas. Tiam tiel facile neniu havos la ideon ĉirkaurigardi ĉi tie.“

Jen afero, kiun Dobbs kaj Curtin komprenis pli bone ol tio, kion la oldulo diris pri la dankemo al la monto, kaj ke oni ne lasu la naturon perfortita post si. Dobbs opinis, ke la naturo zorgu por si mem, ke ĝi havu pli da tempo kaj pli da pacienco ol li, ke li ne estas la noktogardisto de soleca montara pejzaĝo. Se oni jam promesis tion al la oldulo, kaj laŭ tio oni ankaŭ faris ĝin nun. Li estis olda kaj havis siajn kapricojn, kvankam li estis krome partnero, kun kiu oni povis elteni dum certa tempo.

Kiam ili finis la taglaboron la loko efektive tiel aspektis, ke neniu, kiu preteriris kaj rigardis nur supraĵe, estus supozinta, ke ĉi tie iam estis mino. Nur la monto de la kunbatitaj ĉarpentaĵoj plu subbrulis kaj fumis ankoraŭ. Morgaŭ ankaŭ la memoro pri ĝi estus perdiĝinta.

Lacaud ĉirkaŭ la tagmeza tempo ne estis ĉe la fajro. Ĉu li estis pli frue aŭ pli malfrue sur la kampadejo, la triopo ne sciis. Ili tute estis forgesinta lin. Ili okupiĝis multe tro pri siaj propraj zorgoj, anstataŭ memori lin. Nur nun, kiam ili rampis sur sia ĉirkaŭvojo al la loko kaj vidis lin kaŭri kaj ordigi la fajron, ili rememoris pri tio, ke la viro plu ĉeestas.

„Ĉu vi intertempe jam trovis vian orminon?“ demandis Dobbs, dume li paŝis kun akvokaldrono al la bivakfajro.

„Ankoraŭ ne“, rediris Lacaud, „sed mi pensas, ke mi neniam estis tiom proksima al tio kiel hodiaŭ.“

„Jen multe da feliĉo“ elridis Curtin, kiu proksimiĝis kun sia pato.

Lacaŭd havis kaldronon kun sia propra rizo super la fajro.

„Kafon vi ne devas kuiri“, diris Howard bonkore, „tiun vi povas trinki kun ni. „Pli da kafo ni ne surŝutos, nur pli da akvo, kaj la akvon ni nun ja ne plu devas ŝpari.“

„Dankon!“ diris Lacaud koncize.

Ili lavis sin, tiam ili manĝis kaj tiam kaŭris ĉe la fajro. Howard, Dobbs, kaj Curtin sentis sin kiel fabriklaboristoj sabate vespere. Ili sciis, ke ili morgaŭ frue nur proksimuman horon devos fari la agrablan laboron de priplantado de la placo. Tiam sekvus la multe pli agrabla laboro de la kunpakado, kaj tiam ili havus nur plu la facilan taskon prepari la portan karavanon. Ĉio estis bela facila laboro ĉe kiu oni povas fumi, kanti kaj babili.

Tial ili ankaŭ sidis je la unua fojo de monatoj komforte kaj en bona humoro ĉe la bivakfajro. La penso, ke ili baldaŭ devos disiĝi, post kiam ili kune eltenis preskaŭ plenan jaron da peno kaj laboro kaj nekredeblajn

malhavojn, faris ilin tiel akordiĝemaj, kiel ili neniam kapablis antaŭe. La unuan fojon ili sentis, ke firma bendo ĉirkaŭligas ilin, kio signifas amikecon, kamaradecon kaj fratecon. Ili sentis, ke ĉiu el ili povus subteni la aliajn, eĉ se kostus la vivon. Ili sentis sin pli parencaj ol samsangaj fratoj. Sen laŭte diri tion, ili reciproke en kvieto petis pri pardono pri ĉio, kion ili damaĝis unu al la alia en la lastaj monatoj je malgravaj, sed ankaŭ je tre fiaj malicaĵoj.

Lacaud estis ekskludita de tiu frateco, ĉar li ne povi legi kaj kompreni la perceptojn de la aliaj, kiel tiuj povis tion, kiuj reciproke tute interkonatiĝis. Ili povis kaŝi nenion de la aliaj, kio okazas en ili kaj kion ili pensas. Sed antaŭ Lacaud ili povis kaŝi ĉion, kion ili ne volis sciigi al li. Lin ili povis eĉ erarigi kaj trompi, se ili volus. Tio al la triopo reciproke ne estus sukcesinta. Ĉiu el ili havis en la pasintaj monatoj neniun alian studadon krom tio de siaj du aliaj akompanoj. Nek libroj nek gazetoj, nek aliaj vizaĝoj nek neatenditaj pejzaĝbildoj povis deteni ilin de sia studado.

Okazis ofte, ke unu el ili nur komencis frazon, kaj la du aliaj sciis tuj la tutan enhavon de tiu frazo kaj eĉ la precizajn vortojn kaj la precizan vortsinsekvon, kiun la parolanto estis uzonta. Tial elformiĝis ĉe ili ankaŭ la stranga kutimo, ke neniu el ili iam finis frazon, ĉar ne necesis por li, kaj ĉar la alia jam respondis, se estis elparolitaj nur tri aŭ kvar vortoj de la frazo. Tio estas ja unu el la kaŭzoj, kial ili unu al la alia tiom atakis la nervojn, ke ili povintus murdi sin reciproke, nur por ne ĉiam jam antaŭe scii la vortojn kaj pensojn de la alia kaj

devi terure enuiĝi aŭ ĉagreniĝi preskaŭ ĝismorte. Sed kiel ili povintus pliigi sian vorttrezoron kaj sian ideoriĉon? Ĉiam koncernis la samajn aferojn, ĉiam pri la samaj nocioj, ĉiam pri la samaj taskoj.

Ankaŭ evoluiĝis, sen tio, ke ili konsciiĝis pri tio, inter ili tute stranga formo de la interparolado, kontraŭ kiu devis esti fremdulo senhelpa.

Jen ili ekzemple konstruis ĉerporadon. Per la helpo de simpla kapstano pelata de azeno la ĉerprado estis movata por ĉerpi la akvon sur la sulkon, de kie ĝi falis en la patojn, kie al sablo estis ellavata. Ĉar pli facilis priservi la kapstanon, tiun laboro devis fari Howard. Tute komence oni ankoraŭ vokis: „Howard surŝutu la akvon, ni pretas.“ Tiu tuta longa voko densiĝis al unu vorto: „*ŝit*“. Kaj tiu vorto „*ŝit*“ devis fine transpreni la nomon por akvo entute, ĉar ĝi estis pli mallonga kaj pli simple direbla ol „*water*“. Eĉ, se la parolo temis pri akvo por kafkuirado aŭ por trinkado, oni simple diris: „*Ŝit' a' feu?*“, kion signifis: „Ĉu la akvo staras ĉe la bivakfajro?“ La ŝpato, pro kauzoj, kiujn poste neniu plu povis klarigi, estis nomata „*kat*“, la pioĉo fariĝis: „*ŝejk*“, la dinamitkartoĉo estis nomata „*Mary*“. Se Mary estis ekbruligenda, ili uzis por tio du vortojn, la unu vorto el ili estis „*Mary*“, la alia vorto pro ĝentileco kaj ankaŭ pro aliaj kaŭzoj ĉi tie ne povas esti nomata, kvankam ĝi sub certaj antaŭkondiĉoj kaj certaj kondiĉoj ceete povas havi rilaton kun iu Manjo. Kaj tiun vorton oni tiam uzis ankaŭ, se temis pri la ekbruligado de pipo aŭ de la bivakfajro. „*Mangô*“ ricevis nomon, kiu verdire pli montras la malon, se oni efektive uzas la

vorton inter bonmanieraj homoj entue, sed kie oni kutime evitas ĝin kaj estas eĉ tre singardema, se oni devas parafrazi ĝin.

Howard oni vokis neniam kun sia nomo, sed nur „*Olb*“. Tio evoluiĝis el „*Old boy*“, olda knabo aŭ olda ulo. Curtin estis

„*Ku*“ kaj Dobbs oni vokis „*Pamp*“. Kial, li mem ne sciis, neniuj povintus klarigi.

Tiel tio iris kun ĉiuj vortoj kaj nocioj. Ili povintus paroli kune dek mintuojn sen tio, ke Lacaud estus kompreninta ion.

Ili mem kompreneble ne sciis, ke Lacaud ne povis kompreni tion. Eĉ ne venis aŭ ili en la sencon pensi pri tio, ke li foje devus pensi, ke li estas inter uloj, kiuj venis el iu nekonata kaj fremda lando. Ili tiom kutimiĝis al tio, ke ili trovintus sin ridindaj, se ili estus parolintaj alimaniere.

15

„Jes, pri la forirado“ - Howard ekprenis denove la penson, kie li forlasis ĝin dum la mallonga interparolado je posttagmezo. Anstataŭ foriri li diris „fumiĝi“, sed oni ja devas meti la interparoladon en tian formon, ke ankaŭ tiuj komprenas ĝin, kiuj ne apartenas al la frataro.

„Jes, pri la forirado, tio estas diable malbenita afero. Foriradi kaj pluiradi ni ja iĝos. Kial ne. Sed eĉ se oni supozas, ke oni havas ĉion en bona sekureco, oni ankoraŭ tute ne havas ĝin kiel krediton sur sia bankkonto. Ĉu vi iam aŭskultis la historion pri *Donja* Catalina Maria de Rodriquez? Certe ne. Ankaŭ ĉe ŝi ne temas pri la oro kaj la arĝento, sed pri la forirado kaj la transdono al sekura loko.“

„En Guadalupe estas la gracobildo de Nia Kara Virino de Guadalupe, la protektpatronino de Meksiko. De Meksikurbo vi povas veturi per tramo tien. Al tiu gracobildo pilgrimas ĉiuj meksikanoj kaj indiĝenoj, kiuj havas kordeziron, en la sekura espero, ke la gracobildo plenumos iliajn dezirojn, ĉu por voli forpreni agron de sia najbaro, ĉu pro tio, ĉar de knabino forkuris la amato, ĉu pro tio ke ino timas, ke povu publikiĝi, ke ŝi enterigis per herbeto sian edzon kaj havigis al si per tio alian edzon.“

„Ĉio ĉi estas ja nur trompo kaj superstiĉo“, rimarkis Dobbs.

„Tute ne“, rediris la oldulo. „Vi devas nur fidi pri tio, kaj tiam ne plu estas trompo. Kiu fidas al Dio, por tiu ekzistas Dio, kaj kiu ne kredas pri plej supra gvidanto kaj administranto de la stelaroj, por tiu ne estas iu. Sed pri tio ni ne longe kverelu. Mi ja eĉ ne diras, kion mi mem pensas pri tio. Mi raportas nur la neŝminkitajn kaj sobrajn faktojn.“

Tio estas nun jam antaŭ pli ol cent kaj kvindek jaroj, proksimume en la tempo de la usona revolucio. Jen vivis en la proksimo de *Huacal* finance bonfarta indiĝeno, kiu apartenis al la tribestroj de la *Chiricahua*-oj. Li havis belan bienon kaj ne partoprenis en la murd-kaj rab-entreprenoj de la najbaraj klanoj. Lia klano setlis kaj trovis en la agrikulturo pli da ĝojo kaj bonfarto ol en la militiroj kaj en la eternaj bataloj kun la hispanoj. La tribestro havis nur unu suferon en la mondo: Lia ununura filo, heredanto de sia nobela rango, estis blinda. En pli malnovaj tempoj la filo ja estus mortigita. Sed de kiam la tribo jam setlis kaj la triboj agnoskis la kristanecon, oni fariĝis pli grandanima. En tiu ĉi kazo ankaŭ la fakto ludis rolon, ke la knabo estis belkreska kaj fortika, kaj ke oni povis priskribi lin malofte bela knabo.

Monaĥo, kiu vagadis tie, kaj kiu eluzis la donacemon de la tribestro ĝis la lasta konsekvenco, konsilis al la patro, ke li entreprenu kun sia edzino kaj la knabo pilgriman vojaĝon al la gracoplena dipatrino de Guadalupe, kaj ke li ja ne ŝparu ĉe la ofero dono, ĉar por tio la dipatrino estas tre akceptema kaj scias bone taksu la valoron de la donaĵo.

La tribestro postlasis la bienon sub la kontrolo de sia onklo kaj ekpigramis. Li rajtis uzi nek ĉevalon, nek azenon, nek ĉaron kaj devis piede iri la gigantan distancon de preskaŭ du mil kilometroj kun edzino kaj infano, li devis preĝi en ĉiu preĝejo, kiun li preteriris tricent avemariojn kaj oferi kelkajn kandelojn kaj arĝentajn okulojn.

Lastfine li atingis Meksikon, kaj post kiam li preĝis kaj petegis multajn horojn en la katedralo, komencis la lasta parto de sia tre streĉiga tasko. De la katedralo ĝis la gracobildo en Guadalupe estas kvin kilometroj. Tiujn kvin kilometrojn devis li, lia edzino kaj la knabeto moviĝi sur la genuoj. Kaj ĉiu ĉe tio devis porti bvuilantan kandelon en la manoj, kiuj spite al la vento kaj la pluvo ne devis estingiĝi. Se kandelo finiĝis, ĝustatempe devis esti ekbruligita nova kandelo je la elbruliĝanta. Nova kandelo, kiu estis konsekrita kaj tial kostis pli da mono ol aliaj kutimaj kandeloj. La tuta nokto daŭris la peniga finvojo. La knabo endormiĝis kaj ankoraŭ endorme li plorsingultis pri peco da maizkuko kaj pri akvo. Sed ili rajtis nek manĝi nek trinki. Ili atendis, ĝis la knabo ree iom rekonsciigis kaj tiam la procesio iris plu.

Ĉiuj homoj, hispanoj kaj indiĝenoj, kiuj renkontis ilin, ilin evitis kaj timeme krucoŝignis sin. Ili pensis: Kian nekredeblan, malindan pekon devas esti kriminta tiu familio, ke ili devas elpenti tian teruran pilgriman vojaĝon.

Tute laciĝintaj ili alvenis al la malsupro de la *Cerrito de Tepeyacac*, al tiu monteto, sur kiu la dipatrino aperis trifoje en la jaro 1531 al la Quauhtlatohua- indiĝeno Jun Diego persone kaj postlasis sian bildon en lia *ayate*, en lia ponĉo. Tie ili kaŭris tri tagojn kaj tri noktojn sur siaj genuoj, preĝante kaj petegante. La tribestro promesis transdoni sian brutaron kaj sian tutan rikolton al la eklezio, se la patrino de Dio helpus lin en la mizero. Sed miraklo ne okazis. Jen li fine promesis laŭkonsile de la

monaĥo oferi sian tutan bienon kaj ĉion, kion li havas, se la patrino de Dio donus al lia filo sanajn okulojn.

Sed la atendita miraklo tiel sekure permesita al li, ankaŭ nun ne okazis. La knabo estis tiom elĉerpita de la longa fastado kaj la streĉiga vojaĝo, ke lia patrino devis fine tute dediĉi al lia flegado por vivteni lin. La tribestro, ne plu sciante, kion fari plu, komencis precipe dubi pri la potenco de la dipatrino kaj ĝenerale pri la potenco de la kristana religio, kaj li diris, ke li nun volas iri al la ŝamanoj de sia tribo, kiuj laŭ li sufiĉe ofte estis donintaj pruvojn pri la potenco kaj la mirakloforto de la malnovaj indiĝenaj dioj al siaj antaŭuloj. La monaĥoj malpermesis al li tiel blasfemadi kaj minacis lin, ke lia familio ankoraŭ multe pli fiaj malsanoj devas atendi, se li ne finas esprimi siajn dubojn. Kaj ili diris al li, ke li sola respondecas tion, ke la gracopatrino scias bone, kion krome scias neniu homo, ke li faris erarojn en la vojaĝo, ke li preterlasis preĝejon kaj, ke li intence miskalkulis ĉe la preĝado de la avemarioj, por pli rapide fini tion, ke li manĝis, se li ne rajtis manĝi, kaj ke li diversajn fojojn matene trinkis akvon sen antaŭe surgenuiĝi kaj preĝi. La tribestro fine devis koncedi, ke li foje vere iam preĝis ne tricent, sed nur ducent kaj okdek avemariojn, ĉar estas malfacile por li memorteni tiajn grandajn nombrojn. Kaj certe, diris alia monaĥo, li ellasis sciigi diversajn pekojn, kiam li preĝis en la katedralo, ĉar la diopatrino ĝis tiam ja al ĉiu helpis el la mizero, kiu meritis tion. Tial li ripetu la pilgriman vojaĝon post ses monatoj.

Eble tio estis tamen tro por la tribestro, aŭ – kaj tio certe estas tio, kio plej verŝajnas – li estis perdinta la kredon pri la mirakloforto de la bildo. Ciukaze li reiris al Meksiko, manĝis multe kaj bone kaj ankaŭ ree brakumis sian edzinon, kion li, fidele al la tasko dum la tuta vojaĝo ne estis farinta. Tiam li aŭskultadis en la urbo kaj oni diris al li la domon de iu *don* Manuel Rodriquez. *Don* Manuel estis fama hispana kuracisto, sed li estis tre mon-kaj potencavida. Li ekzamenis la knabon kaj klarigis al la tribestro, ke li verŝajne kapablus doni la okullumon al la infano. Kion la indiano povus pagi, li demandis.

La tribestro diris, ke li havas bienon kaj multe da brutoj. Sed, ke tio ne estas mono, respondis *don* Manuel al li, ke li bezonas monon, multe da mono. La tribestro respondis, ke li volas fari la kuraciston la plej riĉa viro en la tuta Nova Hispanio, se li donas al sia filo la okullumon. 'Kiel vi volas fari tion kun via bieno?' demandis *don* Manuel. 'Mi scias riĉan or-kaj arĝentominon', diris la tribestro al li, 'kaj tiun mi volas montri al vi, se mia filo povas vidi.' Kaj ili faris la kruelan kontrakton, ke *don* Manuel havas la rajton denove blindigi la knabon, se la mino ne ekzistas aŭ jam apartenas al alia.

Don Manuel laboris kaj operaciis la knabon du plenajn monatojn kaj neglektis en tiu tempo ĉiujn siajn aliajn klientojn, inter ili eĉ la sekretan sekretarion de la vicreĝo. Kaj post du monatoj la knabo povis vidi kiel aglo kaj *don* Manuel klarigis al tribestro, ke nun la okuillumo estas dauranta. Kaj tio estis ĝusta.

La ĝojo de la tribestro estis senfina, kaj lia dankemo venis el fidela koro. 'Nun mi volas diri al vi, *don Manuel*, 'ke mi ne trompis vin.' Tion li respondis, kiam la kuracisto demandis lin pro la pago. 'La mino apartenas al mia familio. Kiam la hispanoj venis, nia praavo ŝutkovris ĝin, ĉar ili ne volis havis hispanojn en nia distrikto, ĉar ni malamamis la hispanojn, kaj ĉar ni sciis, ke la blankuloj amas la oron kaj la arĝenton pli ol sian filon de Dio. Oni perfidis la minon kaj la hispanoj venis kaj elŝiris al mia praavo kaj al sia edzino, kiam ili alnkoraŭ vivis, la langojn por eksii, kie estas la mino. Sed kvankam lia buŝo estis plena de sango kaj la doloroj frenezis lin, mia patro ridis al ili vizaĝen kaj ili ne ricevis la minon. Kaj mia praavo notis la vortojn kaj post lia morto ili iris de la buŝo de la filo al ties filo kaj tiel plu ĝis mia buŝo: 'Se al vi aŭ al via familio aŭ al via tribo okazas granda servo de homo, kiun ne volis doni aŭ ne povis doni nek la plumkronita Dio de nia popolo nek la sangokronita Dio de la blanka popolo, tiukaze donu la trezoron al tiu homo, kaj al tiu ĝi apartenu. Vi, *Don Manuel*, pere de mia filo al mi, al mia familo kaj al mia tribo faris tiun servon, kiun doni spite al ĉiuj miaj penoj kaj preĝoj kaj oferoj, la dio de la blankuloj estis tro malforta. Kaj al vi tial apartenas la mino. Sekvu sur mia vojo, kiun mi volas diri al vi, post tri monatoj kaj ne parolu al iu, kion vi scias, kaj mi volas fari vin la plej riĉa viro en la tuta Nova Hispanio.'

„La indiĝenoj ne scias multe pli pri minoj ol ni mem scias, diris Howard, kiam li plu plektis la fadenon de sia historio. „Ili iam tre precize sciis ĉiujn kaŝitajn minojn, kiujn la indiĝenoj ŝutkovris kaj faris netroveblaj post la konkero de Meksiko pro venĝo pro la krimoj okazintaj al

ili. Sed la indiĝenoj ja ne restadis tie kiel loĝantoj, kie ili vivis en al tempo de la konkeroj. Miloj de ili de la hispanoj estis fortrenitaj kiel laboristoj kaj sklavoj al aliaj distriktoj, aliaj estis forpelitaj en ribeloj kaj bataloj de siaj loĝlokoj en la montarojn kaj ĝangalojn, aliaj estis ekstermitaj de varioloj kaj aliaj epidemioj, kiujn la blankaj kulturportistoj kunportis en la kontinenton. Tribestraj familoj formortis aŭ estis mortigitaj, antaŭ ol ili povis pludoni sian scion al siaj posteuloj. Tial fariĝas pli kaj pli malofte, ke indiĝeno scias ŝutkovritan minon. Ofte li nur supozas scii ilin, ĉar tio, kio en lia familio estas konata pri tiu aŭ tiu mino, estas tiel legendeca, tiel kunligita kun trovitaj kaj konataj minoj, ke la vera loko maltroveblas, des pli, ĉar la loko kun vortoj kaj signoj kaj direktoj estis prinomata, kiuj ŝanĝiĝis en la iro de la tempo en la lingva uzo kaj devis konduki al falsaj vojoj. Sed tiu historio okazis ja en longe pasinta tempo, kie la memorkapablo de la indiĝenoj estis ankoraŭ pli freŝa, ĉar ĝi ne estis tiom influata de la trafiko, kiel tio estas la kazo, de kiam fervojoj veturas kaj la indiĝenoj sin multe pli kaj pli rapide disiras ol pli frue, ĉar ankaŭ ili translokiĝas tien, kie ili trovas siajn vivrimedojn pli facile ol en sia naskiĝloko.

Fininte siajn negocojn en Meksiko *don* Manuel komencis kun sia edzino Maria la longan kaj streĉigan vojaĝon al Huacal.

Li trovis la tribestron kaj estis akceptata de li pli bone ol frato. 'En la vojaĝo mi ekhavis la ideon', diris *don* Manuel al sia gastiganto, 'ke tio estas sufiĉe stranga, kial vi ne

mem ekspluatas la minon, Aguila? Vi ja estus povinta doni al mi 100 mil orguldenojn , kaj mi estus farinta tion, kion vi postulas de mi.' La tribestro ridis: 'Mi ne bezonas oron kaj mi ne bezonas arĝenton. Mi havas manĝon kaj belan kaj bonan edzinon kaj filon, kiun mi amas kaj kiu estas forta kaj kun plaĉa staturo. Kion donus oro al mi? La tero benignas, riĉe benignas, la fruktoj donas benon, riĉan benon, mia brutaro donas riĉan benon. Oro ne donas benon kaj arĝento ne donas benon. Ĉu ĝi donas benon al la blankaj hispanoj? Vi murdas vin reciproke pro la oro. Vi malamas vin reciproke pro la oro. Vi fuŝigas la belecon de via vivo pro la oro. Ni neniam faris la oron nia mastro. Ni estis neniam ties sklavoj. Ni diris, ke oro estas bela, kaj tial ni faris ringojn el ĝi kaj aliajn ornamaĵojn, kaj ni ornamis nin, niajn edzinojn kaj niajn diojn per ĝi, ĉar ĝi estas bela. Sed ni ne faris monon el ĝi. Ni povis rigardi ĝin kaj ĝojigi nin per ĝi, sed ni ne povis manĝi ĝin. Nia popolo kaj ankaŭ la popoloj en la valo neniam batalis pro oro au militis pro oro. Sed ni multe batalis pri la grundo, pri agroj, pri riveroj kaj lagoj, pri urboj, pri salo, pri brutgregoj. Sed ĉu pri oro aŭ pri arĝento? Ĝi estas ja nur plaĉe rigardebla. Sed, se mi havas malsaton, mi ne povas meti ĝin en mian stomakon, kaj sekve de tio ĝi ja ne havas valoron. Ĝi estas nur bela kiel floro, kiu floras, aŭ bela kiel birdo, kiu kantas. Sed, se vi metas la floron en la stomakon, ĝi ne estas plu bela, kaj se vi kuiras la birdon, ĝi ne plu kantas.' Jen ridis *don* Manuel kaj diris: 'Mi ne metas la oron en mian stomakon, Aguila! Pri tio fidu.' Kaj ankaŭ la tribestro ridis kaj diris: 'Pri tio mi fidas.' Mi ja povas servi al la tero, sed mi ne povas servi por mono, ĉar mi ne havus ion po manĝi en alia kazo. Neniujn tortiljojn kaj nenujn Camotes, batatojn. Vi ne komprenas, kion mi

diras, kaj mi ne komprenas, kion diras vi. Vi havas alian koron. Sed mi estas tamen via amiko.'

Ili bezonis tri tagojn, en kiuj ili rampadis en la montoj kaj en la vepro serĉis, skrapis kaj fosis. *Don Manuel* emis al tio miskompreni la longan serĉadon kaj supzis, ke la indiĝeno trompis lin pri la pago. Sed kiam li tiam vidis, kiel lerte kaj laŭplane la tribestro rastis la terenon, kiel precize li atentis la situon de la suno kaj sur la ombrojn, kiuj estis ĵetitaj de la montopintoj, li tamen devis ekkoni, ke certa vojo estis postsekvata. 'Tute tiel simpla, kiel vi eble pensas, tio ne estas', diris la tribestro. 'Jen estintaj tertremoj, jen kelkaj jarcentoj de pluvotempoj kaj nubaelverŝigoj kaj terglitadoj, jen riveroj ŝanĝis sian vojon, jen riveretoj elsekigiĝis kaj aliaj ekestis. Jen arbetoj grandiĝis, kaj grandaj arboj, kiuj iam estis celoj, estas mortintaj. Eble povas daŭri ankoraŭ semajnon, *Don Manuel*, vi devas havi paciencon.'

Daŭris efektive pli ol semajnon. Kaj la tribestro diris vespere: 'Morgaŭ mi povos doni al vi la minon, morgaŭ mi vidos ilin per miaj okuloj.' *Don Manuel* volis scii, kial li ne tuj povintus vojaĝi kun la tribestro, kiam tiu iris hejmen. 'Tiukaze ni tamen estus devintaj atendi ĝis morgaŭ, ĉar la suno ne troviĝis en la celo. Nun ĝi staras en la celo. Mi ankaŭ scias jam kelkajn tagojn, kie la loko troviĝas, sed morgaŭ mi havos la minon kaj povos doni ĝin al vi.'

Efektive, je la sekva tago ili trovin la minon en ravino. 'Jen iam montoparto rompiĝis. Tion vi ankaŭ povas

rigardi. Tial estis tiom komplike trovi la lokon. Jen al mino, kaj ĝi estas nun via. Sed mian domon vi devas hodiaŭ forlasi', diris la tribestro. 'Kial? Mi ankaŭ sen tio forlasus ĝin, car mi volas konstrui la domon en la proksimo de la mino.' 'Jes, mia domo nun ne plu esta bona. Vi havas la riĉan minon kaj ne alportas benon.' La tribestro volis adiaŭi lin per manpremo, sed *Don Manuel* diris: 'Atendu, Aguila. Mi ankoraŭ volas meti demandon al vi. Se mi estus postulinta de vi 100 mil orguldenojn, por ke mi sanigu vian foilon ilon, ĉu vi tiukaze neestsus malferminta la mienon mem?' 'Certe mi estus farinta tion', diris la demandito. 'mi ja volis vidi mian infanon sanigita. Sed se mi estu ekhavinta la sumon, mi tuj estus ŝutkovrita ĝin, ĉar oro ne estas bona. Kion mi povintus fari alian? La hispanoj eksciis tion, kaj ili min mian edzinon kaj mian filon etus murintaj, por ricevi la minon. Laŭ viaj moroj oni ja pro oro ĉiam murdas. Estu atentema, *Don Manuel*, ke ne ankaŭ vi estos murdita, se viaj konatoj scias, ke vi havas orminon. Se ili scias, k vi havas nenion krom pano kaj tortiljoj, vi estas murdata neniam. Mi volas ĉiam esti via amiko, sed ni nun devas disigi nin'.

Don Manuel komencis tie starigi sian kampadejon kaj Aguila iris ree al sia domo, kiu estis tagvojaĝon for de la mino. Antaŭ sia ekveturo *Don Manuel* havigis al si la oficialajn certigajn atestojn de la registaro, kiuj pravigas lin serĉi multekostajn metalojn, kaj la lokojn, se li trovus iujn, okupi laŭ sia minrajto. Li revojaĝis en la plej proksiman urbon, kie li postlasis sian edzinon, kunvenigis sian edzinon kaj samtempe varbis laboristojn kaj aĉetis la necesajn maŝinojn, laborilojn kaj eksplodaĵojn. Nun li

ekis elfosi la minon. La trovoj superis liajn plej aŭdacajn atendojn. La mino estis tiom riĉa je arĝento, ke ĝi ĉiujn aliajn minojn superis. Ĝi donis kiel esencan produkton arĝenton, sed kiel apuda produkto ankaŭ oro troviĝis.

Multaj okazaĵoj instruis lin, ke estas plej bone, se oni ne tro multe parolas pri sia mino, ne tro gloras ĝin. Ne nur privataj personoj, sed eĉ la reĝaj oficistoj kaj altranguloj de la eklezio pli ol nur tre bone sciis kiel eltruki la monon el la la manoj de viro, kiu ne havis sufiĉe da potenco post si. La posedanto subite malaperus, neneiu sciis, kie li restadus kaj la mino kiel senposedanta havaĵo estus transdonita aŭ al la reĝo aŭ al la eklezio. La inkvizicio, kiu en Meksiko multe pli longe ekzercis sian teruran potencon ol ie aliloke surtere, kiu nur tiam fine perdiĝis, kiam venkis la revolucio kaj la lando fariĝis libera kaj sendependa respubliko, efikis en tiu tempo ankoraŭ kun nefebilitaj fortoj. Sufiĉis, ke episkopo atingis informon pri riĉa mino, kaj la trovinto kaj posedanto de tiu mino estis trenita pro blasfemio, herezoj, nigra magio kaj manko de respekto kontraŭ la mirakla efiko de gracobildo antaŭ la tribunalon de la inkvizicio. Tiun tribunalon ege timis eĉ la plej forta viro en la lando, la vicreĝo. Se li estis asignita antaŭ la tribunalon, li renkontis ĝin nur akompanata de korpogardo grave armita kun la anconco, ke liaj trupoj kaj la artilerio havas la ordonon sen pardono pafi al la konstruaĵo de la Sankta Inkvizicio, se li ne estus interne de mallonga tempo denove en sia palaco kaj montrus sin al siaj soldatoj. Kion en tiukazo povintus fari simpla privatulo? Dek aŭ dudek atestantojn prezentiĝis, kiuj ĵuris, ke ili vidis, ke la viro ne surgenuis antaŭ antaŭ la

monstranco, au kiuj laudoire estus aŭiskulkinta, ke li esta dirinta, ke estas malfacile al li kredi, ke la filo povas esti samtempe sia propra patro, aŭ, ke la papo ne povas erari. Kaj se oni ĵuris tion, oni bruligis la deliktinton, kaj li devis ĝin rigardi precipa graco, se oni ne bruligis lin vivanta, sed se oni strangolis lin antaŭ la bruligo. Kiel ajn la puno estis verdikitita, se li estis kulpa, lia tuta posedaĵo transiris al la eklezio. Tial ne estis tiom strange, ke tie tiuj homoj, kiuj posedis riĉan posedon aŭ rifuzis libere fordoni al la eklezio kaj al la monĥejoj la grundon aŭ la minon, kiun tiuj nepre volis havi, estis verdiktitaj multe pli rapide pri herezo kaj verdiktita kulpa ol povraj indiĝenoj, kiuj estis traktitaj de la inkvizicio multe pli milde; kiu ja pagu por la povraj indiĝenoj la grandajn kostojn de la komplika ekzamenado? La kostoj por la tribunalo estis kara. Neniam iu faris ion pro nenio, kiel pravas la procesaktuoj. La atestantoj estis la plej lastaj, kiuj estus farintaj tion malkare, pro indulgo pri la sankta celo. La potenco de ĉiu religio estas limigita. Neniu religio povas tuŝi tiun limon aŭ eĉ provi transpaŝi ĝin sen formorti. Religio, kiu fariĝis tro rigida, religio, kiu sian flekseblecon tro multe perdis, formortas, ĉarr ĝi ne plu povas sin integriĝi en la evoluon kaj la tempon. Ne povas esti eterne kondukataj militoj de popoloj, kies religio malpermesas ilin elingigi la glavon kaj ties religio ordonas al ili ne mortigi.

Don Manuel estis ruza danke al la riĉaj spertoj, kiujn faris aliaj. Li forsendis nek arĝenton nek oron. Li suramasigis ĝn kaj atendis lian tagon. Kvankam la mino tiom riĉe gajnis lin, li traktis siajn indiĝenajn laboristojn sufiĉe mizere. Li pagis eĉ ne tiom da salajro, ke ili satiĝis. Li lasis

labori ilin ĝiskolapse aŭ ĝis kiam ili eĉ formortis kaj se ili ne sufiĉe laboris, li zorgis por tio, ke oni vigligu ilin per vipo. Kun negroj oni povis mastrumi tiel longan tempon, sed ne kun indiĝenoj. Dum la tricent jaroj de la hispana regado en Meksiko la hispanoj neniam kaj je neniu tempo havis la tutan landon en nekontestata posedo. Ie en la tuta tempo ĉiam estis ribelo. Kaj se ĝi je iu loko estis subigita brutale kaj senrespekte al homoj, ĝi ie aliloke ekis denove. Tio estis tiel en granda mezuro kaj tiel en malgranda mezuro. Kaj iuatage estis ribelo en la mino de *Don Manuel*. Lia edzino, *Donja Maria*, ankoraŭ sufiĉe frue povis fuĝi. Sed li estis mortbatita. Liaj trezoroj ne estis rabitaj, post la morto de *Don Manuel* la indiĝenaj laboristoj forlasis la lokon kaj reiris en siajn vilaĝojn.

Kiam *Donja Maria* pere de heroldoj estis eksciinta, ke la mino estas sekura denove, ŝi revenis por daŭrigi la laboron. Ŝi trovis la ekspluatitajn trezorojn bele kaj sekure enfositajn. Kion ŝi posedis, sufiĉus por vivi vivon sen zorgoj ĝis la fino.

Sed obstine sci fiksis en sia kapo reiri al Hispanio por tie aperi kiel la plej riĉa sinjorino.

Ĉar ŝi ankoraŭ estis juna, kaj ankaŭ sufiĉe da belo ricevis por sia vivovojo, ŝi flegis la esperon, aĉeti en Hispanio kastelon kaj nobelan bienon kaj per edziniĝo al markizo proksimiĝi al la korto. Ekzistis ja apartenantoj de la alta hispana nobelaro, kiuj edziĝis al la filinoj de aztekaj, tezkukaj kaj de aliaj indiĝenaj princoj de Meksiko kaj de

Peruo nur pro ties riĉeco. Kial, ŝi, kiu devenis el honorinda civitana familio, ne ankoraŭ multe pli facile ricevu markizon kiel edzon kun la helpo de sia nemezureble granda posedo?

Ŝi komprenis bone kalkuili, eble eĉ pli bone ol ŝia mortbatita edzo. Ŝi elkalkulis, kiom kostus kastelo kaj kiom kostus malnova nobela bieno en Hispanio, kiom la mastrumado de tiu posedo kostus, la servistaro, ĉaroj, ĉevaloj kaj vojaĝoj, kiom la markizo bezonus, kaj kiom ŝi mem ankoraŭ ĉiutage devus eldoni por povi ludi brilan rolon ĉe la kortego. Ŝi trovis konsiderindan sumon. Sed ĉiam ŝi supozis, rovis, ke ankoraŭ estas multe da aferoj, kiujjn ŝi ne pripensis, ke tie estas ankoraŭ impostoj al la registaro, ke ŝi devas konstrui preĝejon por teni la altajn sinjorojn de la inkvizicio en favora humoro kajpor ne vekti voluptajn sentojn en ili. Kaj tiam ŝi ankoraŭ laboris tiom longe, ĝis la elkalkulita sumo povis esti duobligita. Per tio ŝi estis sekurigita kontraŭ ĉiuj miskalkuloj. Estis efektive duraj jaroj, dum kiuj ŝi devis batali. Fore de la civilizacio, fore de ĉiu eĉ plej eta komforto, tage kaj nokte sur la posteno, lerte traktante la laboristojn, ke ilia salajro ne estu tro alta, sed ke ĝi estu ankaŭ sufiĉe bona, por ke ili eltenas ĉion kaj ne ribelas. Jen oni devis pensi ankaŭ pri rabatakoj, pri gregoj de banditoj, kiuj formiĝis el krimuloj, el dezertintaj soldatoj kaj el forkurintaj punkaptitoj, el la elĵetaĵo de la urboj kaj kiuj marodante disvastigis samgrade teruron ĉe indiĝenoj kaj blankuloj, vagadante tra la lando.“

La pala envio devas lasi ĝin al *Donja* Maria, ke ŝi montris sin pli kapabla al la multnombraj taskoj ol ŝia iama edzo. Ŝi timis nek la morton nek la diablon nek marodantajn banditojn, nek ribelantajn indiĝenojn, kaj ŝi certe ankaŭ iel aranĝigus kun la inkvizicio, se la defio estus metita al ŝi. Ŝi estis fortokorpa, eltenema kaj entreprenema.; sed se ŝi ne atingis la celon per tio, ŝi ganis despli certe per siaj diplomataj kapabloj. Ŝi povis ridi, se sajnis necesa al ŝi, ŝi povis plori, se ŝi trovis tion pli valora. Ŝi povis sakri kiel statrabisto, kaj ŝi povis preĝi pli elkore ol franciskana monaĥo. Ŝi povis labori por ses indiĝenoj, kaj se ne tiel iris, kiel ŝi deziris tion, ŝi kaptis per sanaj pugnoj mem la aferon, kaj la indiĝenoj ne kutimiĝintaj al tio vidi inon farantan tian streĉigan laboron ŝajne tiel lude facile, glitis en specon de anatemo kaj devis fari tion, kion *Donja* Maria postulis de ili. Tio iris tiel dum jaroj. Fine ŝi tamen ricevis tiom grandan sopiron al Hispanio, al pura domo, al bona kuirejo, al mola dormejo kaj al geulo, kiun ŝi povis karesi kaj dorloti, ke ŝi iutage decidis kunpaki kaj ekvojaĝi. Kiam ŝi taksis sian posedon, ŝi trovis, ke ĝi devus sufiĉi por ĉiu iel ajn el pensebla lukso.

Ŝi estis elforminta armitan protektotrupon, kiu servis por tio gardi kaj defendi la minon kaj la akumulitajn trezorojn. La trupo konsistis el indiĝenoj, kelkaj mestizoj kaj du hispanaj soldatoj, kiuj estis dezertintaj aŭ maldungitaj. Unu el tiuj du hispanoj ŝi faris la gvidiston dumtage kaj la alian gvidisto dumnokte.

La valormetalon, el kiu sesono estis oro, sed ĉio restanta pura arĝento, ŝi estis gisinta en krudajn bloketojn kaj ingotojn, por ke ĝi estu pli facile transportebla. Tiujn bloketojn kaj ingotojn oni sekure pakis en kestojn. Kiom granda estis la riĉo, kiun ŝi skrapis el la mino, je tio ekkoneblas, ke sesdek muloj - ĉiu el ili ŝargita ĝis la limo de sia transportkapablo - estis necesaj por fortransporti la valormetalon.

La karavano kun siaj dudek armitaj akompanantoj ekvojaĝis. Du mil kilometroj ĝis la ĉefurbo de Meksiko. Neniu ĝusta strato, trans dezertajn areojn, trans krutajn montarojn, tra riveroj, tra ravinoj kaj rokfendegoj, tra pravepro kaj praarbaro, tra ĝangalaj regionoj, kelkaj tagoj en la glacie fridaj ventoj de la Sierra, tiam en la ardanta varmego de la tropikaj regionoj, kaj tiam ree trans neĝokovritajn montarpartojn, kaj ree tra febrosaturitaj ĝangalopejzaĝoj.

Kaj tiam venis vespero, kiam la kampadejo ŝajnis al ŝi strange movata. Ŝi rigardis pli proksime kaj trovis, ke unu el la hispanoj estis farinta la provon ŝanĝi la aferojn je sia favoro. Li venis al ŝi kaj demandis: 'Ĉu vi volas edzigi min, aŭ ne, *Donja Maria*?' 'Mi, vin? Tian stratrabiston? Iun, kiu falis malsupren de la galgo, ĉar la ekzekutisto uzis rompiĝeman ŝnuron anstataŭ bonan novan?' Al tio respondis la ulo: 'Mi prenas ĝin ankaŭ tute volonte sen vi, *señora*. Mi ricevos ankoraŭ pli lindan.' 'Kion vi prenas sen mi?' demandis *Donja Maria*. 'Tio, kio tie estas en la kestoj.' 'Ne tiom longe, kiom mi ĉeestas, bastardo.' La viro levis la manon, montris transen al tie, kie la homoj

kampadas kaj diris rikanante: 'Jen unue vere rigardu foje tien, eble vi ja ankoraŭ pripensos tion rilate al la geedziĝo. Horon mi ja volonte atendos.' 'Jen vi ankaŭ bone povus atendi dum via tuta plia vivo, se oni ne antaŭe pendumigos vin.'

Sed ŝi iris tamen transen al la homoj kaj trovis, ke la ulo faris bone sian laboron. La alia hispano kaj la indiĝenoj estis firmligitaj, dume la mestizoj estis flanke de tiu viro kaj intencis partopreni la negocon. Ili staris tie, la pistolon en la zono kaj rigardis la inon impertiente kaj rikanante.

'Bona laboro, tion mi devas konsenti', opiniis *Donja Maria* al la ulo, kiu sekvis post ŝi .

'Ĉu ne?' li respondis. 'Jen vi nun do ne plu longe pripensos tion kaj obeeme kaj laŭorde diros, ke jes', li aldonis.

'Ne', jen vi pravas, hundo de bastardo, jen mi ne longe pripensos', ŝi diris. Samtempe ŝi kaptis de unu el la seloj kuŝantaj surtere vipon, kaj antaŭ ol la viro eĉ nur ekvidis, kio okazas, ŝi jam estis draŝinta semkompatan baton transverse de lia vizaĝo, kiu blindigis ties okulojn. Li ŝanceliĝis kaj ŝi lasis sekvi fulmrapide ses pliajn tiajn batojn transverse de lia vizaĝo. Tiam li kolapsis kaj ne plu moviĝis. Sed ŝi nur komenciĝis. La mestizoj estis tiom mirigitaj pri tio, kion ili vidis, ke ili pensis nek pri forkurado, nek pri pafado. Kaj kiam ili fine konsciigis, kio okazis al ilia gvidanto, zigzagis la fulmaj vipobatoj jam sur

iliaj vizaĝoj. Tiuj, kiuj ne falis, komencis kuri, per brakoj protektante sian vizaĝon. *Donja* Maria salutis al la alia hispano kaj malfermtranĉis la ŝnurojn, per kiuj li estis firmligita, per kelkaj kurtaj movoj. Tiu tuj liberigis la indiĝenojn, kaj tiuj estis tuj sur la ĉevaloj kaj kaptis la mestizojn per lazo.

'Pendumigu la bastardon', vokis *Donja* Maria kaj montris al la hispano, kiu havis la intencon edzinigi ŝin, kaj kiu komencis pene leviĝi de la tero. Duonon de minuto poste li jam pendis je ŝnuro. 'Kion mi diris al vi, hundo?' ŝi vokis al li, kiam la indiĝenoj tiris lin supren. 'Mi ja diris al vi, ke vi estos pendumita antaŭe. Kaj vin?' ŝi diris nun turnante sin al la mestizoj. 'Vin mi same devus pendumigi. Sed mi ankoraŭ lasos truon malferma por vi. Vi ja tamen ĉiuj kuros en la maŝon de la ekzekutisto, kaj mi ne volas fuŝi la negocon al li. Sed tion mi povas diri al vi, se vi tion provos ankoraŭfoje mi skurĝos vin persone ĝis la haŭtpecoj pendas de viaj kadavroj. Tiam mi lasos vin rosti kaj poste pendumi. Vi ne devas restadi ĉe mi, vi povas foriri tuj. Ne bezonas vin. Salajron vi ne ricevos kaj la pistolojn mi deprenos de vi. Sed, se vi vere volas restadi kun mi, mi donacos al vi la pistolojn en Meksiko, la selojn kaj la ĉevalojn, kiujn vi rajdas. 'Aŭskultu foje, hispano.' Ŝi iris nun al la viro, kiu estis je ŝia flanko. 'Kiel vi nomiĝas? Jes, Rŭgo. Se ni estos en Meksiko, vi ricevos ' -ŝi volis diri, ke la tutan mulon, sed pripensis tion ankoraŭ ĝustatempe - kaj diris: 'Jen vi ricevos la dekstran flankoŝarĝon de la mulo tie transe, kaj la indiĝenoj ricevos duonon de la ŝarĝo sur la maldekstra flanko, tiujn tiuj povas dividi inter si.' Per tio la ribelo finiĝis.

Sed jen ankoraŭ la marodantaj gregoj, kun kiuj oni devis luktadi, kaj kontraŭ kiuj ŝi devis defendi la frajton je sango kaj vivo. Ĉu la gregoj zorgis sin pri sango kaj vivo? Ili batalis ĝis la lasta guto, ĉar ili ĉiam povis nur gajni. Kaj pri la vivo, kion ili enmetis kontraŭ tio, ili fajfis, ĉar pri tio ja jam delonge estis decidita definitive en juĝeja verdikto, ofte en pluraj.

Falis ankaŭ besto kun sia ŝarĝo en ravinon kaj la ŝarĝo savendis, aŭ besto sinkis kun sia riĉo en marĉon aŭ malaperis ĉe la transirado de rivero. Estis ankoraŭ plu demando, ĉu estas pli facile ekspluati la trezorojn el la mino, aŭ ĉu estas pli facile sekure alvenigi la trezorojn al Meksikurbo, sen tio, ke la vivo de *Donja* Maria postrestis sur la vojo.

Ŝi travivis dum la vojaĝo vere plendindan tempon, kaj se ŝi repensis pri la dura tempo de la multaj jaroj en la mino, jen tiu tempo ne estis malpli plendinda. Neniam ŝi povis ĝoji pri sia vivo, de kiam ŝi estis posedanto de la mino. Kaj ŝi ne sciis memori eĉ nur pri nura horo, kiam ŝi senti sin tute sekura pri sia vivo kaj sia trezoro. En vero, se ŝi pensis pri ĉio kaj rememoris ĉiujn tagojn, jen ŝi pasigis la plej kompatindan vivon, kiu ajn penseblas, vivo, multe pli mizera ol tiu de besto. Ĉiam en timo, ĉiam kun zorgoj. Inkuboj ĝenis ŝian dormadon. Kaj ŝi trovis neniam ripozon el la turmentoplenaj pensoj, kiuj pelis kaj persekutis ŝin dum la tagoj. En la tuta mizero de ŝia malĝojiga estado, ŝi havis nur unu lumantan kaj brilan bildon en la kapo: tiun momenton, kiam ŝi estos

transdoninta sian trezoron en la sekuriga domo de la reĝa registaro en Meksiko.

Tiu momento venis, por kiu ŝi trasuferis tian tiom kompatindan vivon dum lam lastaj jaroj. Ŝi atingis la urbon Meksiko sen tio, ke ŝi estus perdinta eĉ nur ingoton de sia valorplena havaĵo. La vicreĝo persone akceptis ŝin kaj ŝi estis alte honorata per tio, ke la vicreĝo interparolis kun ŝi dum longa tempo en privata aŭdienco. Ŝia ĝojo kaj dankemo kontraŭ la alta sinjoro apenaŭ plu havis iujn limojn, kiam li promesis al ŝi, ke li volas konservi la trezoron, kiun ŝi akiris post tiom da dura kaj rezignoplena laboro, en la arkajoj, kiuj aliokaze servas nur por la konservado de la reĝa trezoro kaj la ŝtatmonoj.

Tio estis multe pli ol *Donja* Maria iam ajn estis esperinta. Nenie en la tuta Nova Hispanio, eĉ ne en la katakomboj de la katedralo aŭ en monaĥejo ŝia trezoro estis tiel bone konservata kaj tiel bone protektata kiel en la firmaj volbaĵoj de la registaro kaj sub la persona respondeco kaj garantio de la vicreĝo, de la plej alta potenco en la lando. Jen fine kuŝis ŝia trezoro sekura kaj bone konservata, ĝis ĝi transportos ĝin sub arma eskorto al la ŝipo kaj tiam povos preni ĝin kun si al la lando de sia sopiro. Ŝi promesis al la vicreĝo por lia favorplena prizorgado, kiun lia moŝto ekzercis al ŝi, parton de sia trezoro, kiu estis sufiĉe granda, por ke eĉ vicreĝo en Nova Hispanio povis nomi ĝin princa parto.

Tiam ŝi pagis al siaj homoj la salajrojn kaj adiaŭis ilin. Poste ŝi iris al ŝia gastejo, la plej bonan, kiun la urbo havas.

Kaj nun, fine, post tiom da jaroj, ŝi povis trankvile enlitiĝi por dormi. Je la unua fojo dum jaroj ŝi povis trankvile elspiri, trankvile kaj zorgeme manĝi sen ĝeno. Fine ŝi rajtis havi ankaŭ aliajn kaj pli belajn pensojn, ol ŝi devis turnadi en sia cerbo en ĉiuj tiuj lastaj jaroj.

Sed tiam io okzis, kion ŝi ne estis atendinta, kvankam tio tute ne estis stranga, sed tute natura. La trezoro ne perdiĝis, kaj ankaŭ ne estis ŝtelita el la arkaĵoj en nokto kaj nebulo. Sed io alia perdiĝis. *Donja* Maria en la gastejo estis sterninta sin por domi, bone protektata en mola bela lito. Sed neniu vidis ŝin ree leviĝi. Neniu iam ajn denove estis vidinta ion de *Donja* Maria. Neniu denove ion aŭdis pri ŝi. Ŝi perdiĝis kaj neniu homo povis diri, kie ŝi postrestis.

Nu, tio estas ja tute simpla“, Howard finis sian rakonton, „*Donja* Maria estis forgesinta nur tion, ke oro ankaŭ en kelkaj fojoj faras homon nevidebla. Mi volis rakonti al vi la historion ja nur tial, por montri, ke la transporto same havas siajn komplikaĵojn kiel la serĉado kaj la fosado. Kaj eĉ, se oni supozas havi ĉion bone sekurigite, tiukaze ankoraŭ ne estas decidita, ĉu oni povos aĉeti al si almenaŭ tason da kafo de ĝi. Ĉio ĉi estas ja la kaŭzo, kial oro estas tiom multekosta.“

„Ĉu rilate tion ne estas eblo“, diris Curtin, „ke oni povas eltrovi, kie la mino estis? La ino ja ne ĉion estis ekspluatinta, ŝi sufiĉe postlasis.“

„La minon vi povas trovi tre facile“, rediris Howard, “sed vi venas tro malfrue. Ĝi estas ekspluatata de granda minasocio, kaj ĝi jam enpezigis al la asocio dekoble pli ol ĝi estis enspeziginta al la perdiĝinta *señora*. La mino efektive ŝajnas neelĉerpebla. Vi povas trovi ĝin tute facile, ĝi nomiĝas '*Donja Maria-mino*'. Kaj ĝi troviĝas proksime de Huacal. Vi povas labori tie kun semajnosalajro, se plezurigas vin.“

La viroj sidadis ankoraŭ dum kelke da tempo ĉirkaŭ la lante estingiĝanta bivakfajro, kaj tiam ili ekstaris. Ili etendiĝis, tretadis piede sur la teron kaj volis iri transen al la tendo.

„La historio estas jam pli malnova ol cent jarojn“, diris tiumomente Lacaud.

„Tion ja neniu kontestis“, diris Dobbs.

Sed mi scias rakonton, kiu aĝas nur du jarojn, kaj kiu estas same tiel bona aŭ eĉ pli bona.“

„Aĥ, fermu vian fibuŝon“, diris Dobbs oscedante, „ni ne volas aŭdi vian rakonton, eĉ se ĝi estus aĝa nur semajnon. Vian historion ni jam scias, tiu interesas nin tiom malmulte kiom vi mem.

„Kaj se vi diras nenion, jen tio estas plej agrable al ni. Vi estas eternulo.“

„Kio mi estu?“ demandis Lacaud.

„Nenio“, diris Dobbs kaj nun ankaŭ li trotis post la antaŭirinta duoblo al la tendo transen.

Je la sekva mateno, je la antaŭlasta, kiun ili intencis pasigi ĉi tie, la triopo estis tiom eskcitita, ke ili apenaŭ trovis la trankvilon por matenmanĝi. Ili rampis en siajn sekretajn kaŝejojn kaj ĉiu elportis sian kvanteton de farita laboro. Estis grajnetoj, sablo kaj polvo, zorgeme entorditaj en malnovan tendotolaĵon kaj firmŝnurita per fadeno. Ĉiu posedis sufiĉe belaspektan kvanteton da tiaj saketoj. La tasko nun estis enpaki bone kaj ne frapante la atenton tiujn saketojn. Ili estis enmetitaj en elsekigitajn sovaĝbestajn haŭtojn, kaj tiel estis nun faritaj firme ŝnuritaj pakaĵoj, kiuj vere vekis la impreson, kvazaŭ ili estus pakaĵoj, kiuj konsistis nur el sekaj feloj. Tiuj pakaĵoj poste venis en sakojn, kaj la ŝarĝo pretis.

Dobbs kaj Curtin tiam iris ĉasi por ankoraŭ ricevi pecon da bestviando por la vojaĝo. Howard ĉarpentis portoselojn por la azenoj kaj riparis la rimenojn kaj la tolaĵojn, por ke ili dum la vojaĝo ne pro rompiĝoj de la pakaĵoj estus retenitaj.

Lacaud ree iris siajn proprajn vojojn kaj serĉadis en la vepro proksime de la paŝtejo. Sed li ne diris, kion li serĉis, kaj de la triopo neniu demandis lin. Ili rigardis lian konduton nek per la gesto de kompatato nek per moko. Kompatato estis fremda al ili, kaj por rikane moki lin, ili ne sentis sin sufiĉe interesitaj. Estis nun tute indiferenta al ili, kion la viro faris, tiom longe, kiom li ne malhelpis ilin per maloportunaĵoj. Eĉ, se li estus trovinta monton el pura oro, ili estus ankoraŭ estintaj tre en dubo, ĉu ili tranŝovus sian planon, sekvamatene ekvojaĝi, eĉ nur je tago. Ili tiom firmkroĉiĝis en la tujan ekveturon, ke nenio povintus halti ilin. Ili estis per unu fojo tiom sataj pri la soleco, la laboraĉo kaj la tre streĉiga vivmaniero, ke ili povintus diri nenion, kio estus povinta instigi ilin restadi tie eĉ nur plian tagon. Ilia humuro estis tiel, ke ili estus mortbatintaj tiun Lacaud je duono, se li estus nur provinta prisvati ilin restadi plian semajnon, ĉar li estas sur la spuro de granda afero. Kiam Howard preterire diris, ke Lacaud ŝajne precize scias, kion li volas, ĉar li ne agas tute tiel reveme kiel eternulo, diris Curtin: Min nenio povas forlogi. Li povus porti al mi pecon tion granda kiel mia pugno. Mi eĉ ne volus havi ĝin.“

„Ĉu ne havi? Kial ne?“ diris Dobbs. „Havi jes, sed kiel forporti ĝin? Ni apenaŭ tion, kion ni jam havas, povas

porti hejmen. Mi ne volas ion plian, aŭ li devus ĝin transporti por mi al Durange. Do, nun finon al tio.“

Ĉivespere ili sidis sufiĉe silenteme je la bivakfajro. Ĉiu estis multe tro okupita kun siaj pensoj kaj planoj por rakonti ion, aŭ por povi aŭskulti trankvile iun alian. Estis ankoraŭ malhele, kiam ili malkonstruis la tendon kaj survojiĝis.

„Ĉu vi restadas plu ĉi tie, demandis Curtin al Lacaud. Jes, mi ankoraŭ havas laboron ĉi tie“, li diris.

„Jen multe da feliĉo, knabo. Eble ni havos pli poste iam tempon aŭskulti vian belan rakonton“, opiniis Dobbs ridante. „Jen vi eble povas ankaŭ meti pruvojn por tio.“

Lacaud ŝovis la manojn en la poŝojn kaj respondis: Pruvojn? Pruvojn vi diras? Tiujn mi nun jam povas meti. Sed vi ja ne havas tempon.“

„Tiun ni vere ne havas“, diris Dobbs, „tial ni nun devas foriri. Ni rapidemas por veni al loko seka.“

Howard donis manon al Lacaud kaj diris: „Mi postlasis al vi salon, pipron kaj ankoraŭ aliajn bagatelaĵojn, kiuj estus nur en la vojo al ni. Eble vi povas uzi ilin. Jen ankaŭ peco

da tendotolaĵo. Vi povus havi tiun, estas bone por la pluvo en la nokto.“

„Dankon“, rediris Lacaud.

Ankaŭ Dobbs kaj Curtin skuis la dekstran manon de Lacaud. Dobbs donis tabakon kaj Curtin manplendon da kartoĉoj. Nun, kiam ili adiaŭis, ili fariĝis subite amikoj. Curtin havis jam sur la lango inviti lin kun ili retroiri, ĉar laŭ li ja devus esti terure por li sola kaŭri en la vepro, se eĉ ne estas plu espereto trovi ion, ĉar ili sufiĉe longe tie turnis ĉiun ŝtoneton kaj precize sciis, kio jes, kaj kio ne tie troveblas. Sed li ne dirtis tion, kaj diris nur: *Good bye!* Adiaŭ!“

Howard havis similan emon. Li volis peti lin kunveni. Kaj li pripensis doni al li okupon en sia kinejo, kiel filmrepresentadiston aŭ kiel domzorgiston. Sed ankaŭ li ne elparolis tion. Donis nur la manon al li, kaj diris: „*Good luck!*“ Bonŝancon!“

Kaj Dobbs pensis, ke viro plia, dum la vojaĝo ne povus esti damaĝo. Estus protekto plia kontraŭ banditoj, kaj se la frajto estus dividita je kvar viroj, ĝi ne aspektus tiom okulfrapa, sed li nur skuis forte ties dekstran manon kaj dirs afable: „*So long*“ Ĝis do!“

Ankaŭ Lacaud diris al ĉiu kelkajn adiaŭajn vortojn, tiam li staris certan tempon kaj postrigardis al la aliaj. Kiam li ne plu povis vidi ilin, li turnis sin al la bivakfajro, pikante tretadis kun botela pinto en ĝi kaj diris laŭte: „Domaĝe.“

17

La vojaĝantoj devis iris vastan ĉirkaŭvojon kun siaj pripakitaj azenoj, por eviti la vilaĝon, kiun Curtin frekvenits por aĉetoj, por ne tuŝi ĝin kaj por ke li ne estu rigardataj de la loĝantoj. Ili volis lasi la homojn de la vilaĝo en la supozo, ke Curtin ankoraŭ nun tie supre estas. Kiam ili troviĝis en vasta distanco al la vilaĝo, ili same ne iris sur la vojoj, sed migris padojn, sur kiuj ili estis sekuraj malofte renkonti iun. Ju pli fore ili distancis de la distrikto, des pli ili rajtis esperi nerigardite atingi la urbon. Se ili estus jam en la urbo, ili kaj ilia havaĵo estus sekuraj. Jen ili irus en hotelon, transpakus ĉion lerte kaj sidiĝus kun kofroj, kiuj ne frapas la atenton, en la vagonon de trajno.

Ili havis nun apenaŭ iom da mono enpoŝe, kelkajn pesojn, kaj tiuj sufiĉu ĝis la urbo. Tie la azenoj, kaj ĉi tio, kion oni krome ne bezonus, povus esti venditaj, kaj tio tiam estus la veturmono. Sed unue oni devis atingi la urbon. Kaj tio postulas tempon. La distanco ne estis tiom granda. Sed la vojojn ili ne volis iri, ĉar ili tie pli ofte povus renkonti banditojn aŭ federacian policon ol sur la kaŝitaj padoj. Ju malpli da homoj ili renkontiĝus des pli kara estus al ili.

Nun la padoj ne ĉiuj estis tiel, kiel ili dezirus tion. Ĉiuj padoj sekvis aŭ al vilaĝo aŭ al homa loĝejo. Jen ili trafis de tempo al tempo subite al vilaĝo, kiam ili nek atendis nek deziris tion. Kaj se ili iam estis jam en viddistanco al vilaĝo, ili ne bone povis reiri. Tio suspektigus ilin.

Tiel ili venis je la dua tago en indiĝenan vilaĝon. Ne estis eviteble. Tre nekutime ja ne estas, se azenokaravano moviĝas tra loko. Ke nur blankaj viroj kondukas tian karavanon estas ja malofta, sed neniu cerbumas la kapon pri tio, ĉar la blankuloj ja foje foje havas sufiĉe strangajn ideojn.

Kiam ili nun estis meze de la loko, ili vidis stari antaŭ kabano kvar meksikanojn. Tri el ili estis ĉirkaŭmetintaj kartoĉozonon kaj apud kokso la revolveron.

„Tio estas polico“, diris Dobbs al Howard, “ nun ni estas en la kaĉo.“

„Ŝajne efektive estas polico“, rediris la oldulo.

Dobbs bremsis la azenojn, sed Howard puŝis lin kaj diris: „Nun ne faru stultaĵojn. Se ni tiel subite haltas aŭ eĉ reiras, jen ni estas finitaj. Jen ili tuj rimarkos, ke io ne estas ĝusta ĉi tie. Nur tute trankvile antaŭen, kvazaŭ ni havus bonan konsciencon. Tion ni ja vere havas. Estas nur pro la tarifo kaj la ne prizorgita liceno.“

„Sed tio povas kosti al ni la tutan fatrason“, sakris Dobbs.

Intertempe ankaŭ Curtin proksimiĝis.

„Kion volas tie la viro kun la okulvitroj?“ li demandis kaj kapsignis transen al la viro, kiu ne estis armita kaj kiu staris enireje de la kabano kaj evidente interparolis kun la loĝantoj.

„Tio estas verŝajne registara komisaro“, diris Dobbs. „La ekzekutisto sciu, kio tie okazas. Lasu nin iri tute trankvile plu.“

La meksikanoj ne estis rimarkintaj la alvenintojn. Nur kiam ili atingis la placon, kie la kabano staris, turnis sin unu el la policanoj al ili. Tiam li ŝajne diris ion al la aliaj. Kaj post tio ĉiuj turnis al ili kaj postrigardis la vojaĝantojn, kiuj iris sen hasto plu. Kiam ili jam estis transpasintaj la lokon, subite iu el la viroj postvokis ilin. „*Hola, senjores, un momento!*“

„Nun ni sidas en la kaĉo“, diris Dobbs duonvoĉe.

„Mi iras transen, sola“, proponis Howard, vi restadas ĉi tie ĉe la azenoj. Mi volas aŭskulti, kion ili intencas.“

Howard iris transen. Kiam li staris antaŭ la viroj, li diris: „Bonan tagon, per kio ni povas servi al vi?“

„Ĉu vi venas de la montoj malsupren?“ demandis unu el la oficistoj.

„Jes, ni ĉasis.“

„Ĉu vi ĉiuj estas vakcinitaj?“ diris la viro nun.

„Ĉu ni kio estas? Ĉu vakcinitaj?“ Howard parolis ĝin malŝarĝite, ĉar li tuj ekkonis, kion la viroj celis ĉi tie.

„Komprenbele, ni estas ĉiuj vakciniutaj. Jam kiel malgrandaj infanoj. Tio

estas ĉe ni lauleĝa. Mi estas profilaktike vakcinita certe jam dek fojojn en mia vivo.“

„Kiam la lastan fojon?“

„Antaŭ du jaroj.“

„Ĉu vi havas la oficialan ateston ĉe vi?“

Howard ridis: „Tion mi portas ja ne ĉiam enpoŝe.“

„Kompreneble ne“, diris nun la viro. „Sed jen mi nun devas vakcini vin ĉi tie. Ni estas la vakcinada komisiono, kaj ni devas vakcini ĉiun, kiun ni trafas ĉi tie en la vilaĝoj.“

La viro kun la okulvitroj iris en la kabanon kaj elvenis kun sia kesto. Li malfermis ĝin, Howard nudigis la brakon kaj la viro gratis lin per la nadlo en la karnon. „Kun vi estas malpli komplike ol kun la homoj ĉi tie“, li diris ridante. „La homojn de ĉi tie ni devas embuski, tiuj kuras monten kaj vepren, ĉar ili supozas, ke ni volas detranĉi al ili la kapojn.“

„Jes“, opiniis unu el la policianoj, dume li elprenis libron, „ĉi tie vakcini la tutan loĝantaron kostas al ni pli da peno ol tio, se ni devus kapti gregon de banditoj. Sed la epidemio trokreskas, se ni ne ĉiujn ĉi tie povas venigi por profilakta vakcinado. La infanoj, tio estas la plej terura. La inoj kriadas kvazaŭ ni volus murdi la infanojn kaj batalas kiel freneziĝintoj kun ni, se ni volas surmeti la nadlon. Jen, mia vizaĝo, tute vundgratita de la inaĉoj. Kaj jen mia kolego, li havas grandan tuberon sur la kapo, kie la inaĉoj trafis lin per granda ŝtono. Ni estas jam kvar tagojn ĉi tie, ĉiuj kaŝiĝis ie. Kaj ni devas elmasatigi ilin, ĝis ili revenas. Iom post iom ili ja revenas, ĉar ili vidis, ke la infanoj, jam vakcinitaj de ni, ankoraŭ vivas. Sed kiel ni klarigu al ili, ke ni laboras ĉi tie nur por la plej bona de la homoj kaj de iliaj infanoj.“

Dum tiu tempo li estis foliumanta la libron kaj venis al la vakaj folioj.

„Montru ĉi tie sur ambaŭ flankoj vian nomon“, diris la oficisto.

Howard skribis kaj redonis la libron.

„Kiom da jaroj?“

La oficisto enskribis ĝin, subskribis la folion, elŝiris duonon de la folio ĉe la laŭlonge truita linio kaj donis ĝin al Howard.

„Jen via atesto, la alian foliparton ni retenas en nia libro. Sendu ankaŭ viajn du kamaradojn ĉi tien. Ne damaĝos al ili. Eĉ, se ili estas jam dekfoje vakcinitaj.“

„Kion mi do pagu nun?“ demandis la oldulo. „Mono tre raras ĉe ni.“

„Jen vi devas pagi nenion. Tio kostas nenion. Pagas la registaro.“

„Tio tiukaze estus ja sufiĉe malkare“, diris Howard ridante kaj rulis manikon malsupren.

„Ni ja scias“, diris nun unu el la oficistoj, ke vi ĉiuj estas vakcinitaj, aŭ ni almenaŭ supozas tion. Sed ni faras tion nun kun prefero, ke ni vakcinas vin. Ni estas sufiĉe dankemaj, ke vi venis ĉi tien en la ĝusta tempo. La enloĝantoj vidas de sia kaŝejo ĉiun movon, kiun ni faras. Tial ni ĝuste eletis tiun kabanon. Ĝi staras plej libere. Se la homoj nun vidas, ke ni ne faras diferencon inter indiĝenoj kaj blankuloj, kaj ke vi ĉi tie prezentas brakon, kvazaŭ vi farus tion ĉiun tagon, la homoj ekfidus kaj vidas, ke ne kostas la vivon.“

Howard iris transen kaj sendis Dobbs kaj Curtin por vakcinado.

„Mi ne scius, kion mi farus pli preferi“, diris Curtin ridante, „ĉiun momenton mi pensis, ke ili venos kaj stulte demandos nin.“

„Se plezurigos vin“, diris Howard, „jen vi povas rakonti al ili, kion vi faris en la lastaj monatoj. Ili ne havas intereson pri viaj familaj aferoj. Tiuj estas la vakcinada komisiono, kaj ĉio, kio ne havas rilaton al la vakcinado lasas ilin fridaj. Ili vakcinas ankaŭ persekutitan banditon ĝuste preterirantan kaj lasas forkuri lin. Ne apartenas al ilia negoco kapti banditojn.“

„Nu, nu“, interrompis Dobbs, pli bone, se vi tenas vian buŝon fermita. Ni lasas vakcini nin, sed tiam tuj plu.“

„Ĉu mi do diris, ke ni setlu ĉi tie?“

„Sed vi parolas ĝuste tiel, kvazaŭ ni falu tiujn ĉirkaŭ la kolon“, diris Dobbs kaj trotis transen al la kabano.

Howard skuis la kapon, kun bedaŭranta gesto, kaj turnis sin al Curtin: „Tiu Dobbs estas sen humuro“, kion mi ĉiam asertas. Mi falas ja pli prefere al vakcinada komisiono ĉirkaŭ la kolon ol al polica grupo, kiuj kontrolas minojn, en la manojn. Nun ekkuru do transen, Curtin, kaj lasu doni la paperon al vi, por ke ni povu migri plu.“

Vespere ili kampadis proskime de la loketo Amapuli. Ili devis restadi tie, ĉar oni diris al ili, ke ili ne povos atingi la sekvan akvejon antaŭ la komenco de la nokto.

Dume ili ankoraŭ pretigis sian vespermanĝon, venis kvar indiĝenoj de la loko al ilia kampadejo. Ili salutis kaj demandis tre ĝentile, ĉu ili rajtas sidiĝi teren.

„*Como no?*“ diris Howard. „Kial ne? Vi tute ne ĝenas nin.“

La kvar indiĝenoj sidis dum tempo kaj observis kiel la fremduloj rostis sian viandon kaj kuiris sian rizon.

„Vi venas certe de malproksime“, diris fine unu el la indiĝenoj. Kaj vi certe volas ankoraŭ vojaĝi plu malproksimen.

Vi estas ja certe tre prudentaj viroj.“

Curtin diris: „Ni povas legi librojn, kaj ni povas skribi leterojn kaj ni povas kalkuli per nombroj.“

„Per nombroj, ĉu?“ demandis unu el ili. „Nombroj, ĉu? Tion ni ne scias.“

„Dek estas nombro“, klarigis Curtin, „kaj kvin estas nombro.“

„Ho“, opiniis nun unu el la vizitantoj, „tio estas nur duono. Dek estas nenio, kaj kvin estas nenio. Vi opinias dek fingrojn aŭ kvin fabojn aŭ tri kokinojn, ĉu ne?“

„Tiel estas“, enmiksiĝis Howard.

La indiĝenoj ridis, ĉar ili komprenis tion. Kaj unu el ili diris: “Dek oni ne povas diri. Oni devas diri ĉiam kiom da dek? Dek birdoj aŭ dek arboj aŭ dek viroj. Se oni diras dek, tri, aŭ kvin, sen tio, ke oni diras, kion oni celas, tiukaze tio estas truo, kaj tio estas malplena.“

Tiam ili ridis denove. Post pli longa silento tiam iu el ili diris: „Mia filo falis en la akvon. Ni tuj denove eltiris lin kiel fiŝon. Sed mi ne pensas, ke li estas morta. Sed li ne rekonsciiĝas. Vi certe legis librojn kaj scias, kion do oni povas fari. Howard demandis: „Kiam via filo falis en la akvon? Ĉu hieraŭ?“

„Ne, hodiaŭ posttagmeze. Sed li ne vekigis.“

„Mi iros kun vi kaj rigardos la filon al mi“, diris Howard.

„Mi vidos, ĉu li estas morta.“

La viroj ekstaris kaj Howard iris kun ili. Ili venis en domon konstruitan el sekigitaj argilaj tegoloj. Sur tablo kuŝis mato el plektitaj palmfolioj, *petate*. Kaj sur la petato kuŝis la suferinto de la akcidento.

Howard rigardis lin tre zorgeme, levis la okulklapojn, metis orelon al ties brusto. Li palpatis la manojn kaj piedojn kaj diris: „Mi volas foje provi, ĉu li rekonsciiĝas.“

Li faris dum kvarona horo movekzerojn spirigajn kun li. Tiam li lasis meti varmegajn humidajn kompresojn sur la korpon de la knabo, frotis la piedojn kaj manojn kaj, kiam li metis ree orelon sur ties bruston, li trvis, ke la koro

komenciĝas bati. Post horo la knabo mem spiris, kaj malmultajn minutojn poste li malfermis la okulojn.

La viroj kaj la inoj starantaj en la kabano, observis la agojn de la fremdulo, sen eligi sonon. La du inoj, kiuj okupiĝis pri la varmigo de la kompresoj, interkomunikis nur per gestoj aŭ per flustrita vorto. Eĉ nun, kiam la knabo estis tute vekiĝinta, la homoj ne kuraĝis paroli.

Howard prenis sian ĉapelon, surmetis ĝin kaj iris al la pordo. Neniu retenis lin, kaj neniu diris ion. Nur la patro postsekvis lin, donis manon al li kaj diris: „Multan dankon, sinjoro.“ Tiam li reiris en sian domon.

Nun malheliĝis kaj Howard devis klopodi trovi la kampadejon. Sed la lumbrilo de la bivakfajro montris al li fine la vojon.

Kion vi do aranĝis?“ demandis Dobbs.

„Bagatelo“, diris Howard. „Buŝ-al-buŝa spirdonado“, kaj tiam li jam rekonsciiĝis. Li havis ĝuste nur ŝokon. Li certe post kelkaj horoj mem leviĝus sen helpo. Li ĵus glutis buŝplenon da akvo. Ĉu vi ankoraŭ lasis iom de la viando al mi?“

Antaŭ sunleviĝo ili jam denove survojis marŝante. Ili volis sufiĉe rapide atingi Tomini-on kaj provi tie trapasi la alte situantan montaron.

Kiam ili estis finintaj sian tagmanĝon kaj pakintaj la azenojn kaj ĝuste komencis survoĝigi la azenojn, diris Curtin: „Kio tie okazas? Tio ja aspektas kvazaŭ iu persekutas nin.“

„Kie?“ demandis Dobbs. „Jes, nun mi vidas ilin, indiĝenojn sur ĉevaloj. Sed tiuj ja ne ĝuste devas persekuti nin. Ili same bone povas troviĝi sur promena rajdo aŭ ili rajdas al la foirplaco.“

Ne daŭris longe kaj la rajdistoj estis proksimiĝintaj. Ili ekkonis la kvar indiĝenojn, kiuj hieraŭ vespere vizitis ilin.

Kaj krome tie estis du pliaj viroj, kiujn Howard estis vidinta en la domo.

La viroj salutis, kaj tiam diris unu el ili: „Sed, sinjoroj, kial vi forkuris de ni?“

Howard ridis kaj diris: „Ni ne estas forkurintaj, sed ni devas plu vojaĝi, ni devas atingi la urbon. Ni havas tie gravajn negocojn, kiuj rapidigas.“

„Ho“ diris la indiĝeno, kies filo estis troviĝinta en vivdanĝero, „negocoj povas atendi, negocoj ne estas rapidigaj. Estas ankoraŭ pliaj tagoj, ne nur hodiaŭ kaj ne nur morgaŭ kaj ne postmorgaŭ. Sed mi devas ja unue inviti vin esti mia gasto. Mi ja ne povas permesi vian foriĝon. Vi redonis la vivon al mia filo. Por tio vi devas esti mia gasto. Du semajnojn. Ho, tio estas tro malmulte. Vi devas esti ses semajnojn mia gasto. Mi havas terposedon. Mi havas multe da maizo. Mi havas bovinojn, mi havas multajn kaprinojn. Mi donas al vi ĉiutage bongustan meleagron por manĝi kaj ovojn kaj lakto. Mia edzino faros al vi ĉiutage tamalojn.“

„Ni dankas al vi el tuta koro“, diris Howard. „Sed, se ni ne ĝustatempe estos en la urbo, ni perdos nian negocon.“

„Negocoj ne forkuras“, diris nun alia el la indiĝenoj.
„Negocoj estas ledecaj kiel la viando de maljuna kaprino. Negocoj faras zorgojn. Kial vi volas fari zorgojn al vi, se vi havu ĝin tiel bone ĉe ni. Vi ne havos zorgojn, kaj ni havas ankaŭ muzikon kaj dancon.“

„Ne“, ni devas foriri, ni devas tute certe veni en la urbon“, diris Dobbs kaj li iom ekĉagreniĝis.

„Ni akceptis vian donacon“, diris nun la patro, „kaj nun ankaŭ vi devas akcepti nian donacon.“

Kiam la indiĝenoj ekkomprenis, ke estis pli komplike peti la fremdulojn kiel gastojn ol ili pensis tion, diri iu el ili: „La du pli junaj viroj trankvile ekiru, sed vi“, kaj li turnis sin al Howard, „vi ne rajtas foriri. La filo de mia frato certe mortus, se ni ne petus vin fariĝi nia gasto. Ni devas pagi vian medicinon, ĉar vi estis tiom bonkora al la knabo.“

Kiom ajn ĉagrenitaj la vojaĝantoj estis, kiom ajn ili defendis sin, ili ne povis atingi la celon. Ili estis ĉirkaŭataj de la ses viroj kaj sub ties poŭtenco.

Fine Dobbs ekhavis ideon. Li diris al Howard. La stultecon, kiun ni faris hieraŭ, ne lasas nuligi sin. Tiuj estas kontentaj, se restas vi. Ili volas nur vin reteni. Ni iras plu, kaj vi povas pli poste sekvi nin. Tio estas la ununura elirvojo.“

„Vi povas paroli facile“, diris Howard, „sed kio fariĝas el mia pakaĵo?“

„Tiun vi retenas ĉe vi“, diris Curtin.

Dobbs diris kontraŭ tio: „Tion mi ne konsilus. Tiuj traseĉos tion kaj forpenas ĝin de vi. Aŭ ili elbabilas tion, kaj ĝi publikiĝos. Kaj se tiuj ne mortbatos vin, aŭskultos ĝin banditoj kaj embuskos vin.“

„Kion mi do faru?“ demandis Howard.

„Ni kunprenas vian havaĵon kaj transdonos ĝin en la banko sur la konton sub via nomo. Aŭ, ĉu vi eble ne fidas al ni?“ Tion demandis Dobbs.

„Ĉu fidi?“ Kial ne fidi?“ Howard ridis kaj rigardis de unu al la alia. „Ni ja preskaŭ tutan jaron kune vivis kaj kune laboris. Jen ja ĉiam estis io por fidi. Ĉu eble ne?“

Kaj ĉar nenio alia restis al ili, ili devis trovi decidon, kun kiu ankaŭ la indiĝenoj estas kontentaj. Por tiuj temis nur pri tio montri al Howard sian dankemon. Tiel ŝajne estis la plej bona solvo, se Howard transdonis al la du laborkamaradoj sian havaĵon. Ambaŭ transprenis la respondecon por la transdonado kaj ambaŭ donis notfolion al li, sur kiu ili kvitancis la havaĵon, tiom kaj tiom da saketoj, ĉiu kun proksimume la sama pezo de tiom kaj tiom da gramoj de ellavita sablo.

„Kaj kie vi transdonos ĝin?“ demandis Howard.

Ni metos ĝin en sekurŝrankon de la *Banking Company* en Tampiko, je via nomo“, diris Curtin. „Bone do“, diris Howard, kaj ili adiaŭis unu de la alia.

„Estas ja nur por kelkaj semajnoj, oldulo“, diris Curtin.
„M atendas vin en ĉiu kazo en Tampiko. Vi renkontos min en la *Southern* aŭ en la *Imperial* . Mi restadus kun vi ĉi tie, sed tio estas ja nur disipo de tempo, kaj vi scias, ke min atendas iu.“

Howard ricevis unu el la ĉevaloj, dume la indiĝeno, kiu fordonis sian ĉevalon, surĉevaliĝis al alia viro. Tiam ili rajdis ridante kaj kontente en sian vilaĝon, triumfe kondukante Howardon en sia mezo.

18

Pro la restado kaj pro la longaj debatoj, ĉe kiu la indiĝenoj ne montris rapidecon, sed persiston venkigi sian volon, duono de la tago estis perdita. Ekestis tute la impresoj, kvazaŭ la indiĝenoj ne tre insistis pri la akompano de la kamaradoj de Howard. Se Howard estus dezirinta, ke ambaŭ devus estis inkluditaj en la gastemon, ili certe devintus kuniri kaj oni estus traktinta ilin kun la sama afableco kiel al Howard. Sed la indiĝenoj ŝajne ne trovis plaĉon je la duopo. Eble estis ties rigardo, kiu ne plaĉis al ili. Kaj ili pli konsideris la rigardon ol la ceteran aspekton.

Tiu restado estis la kaŭzo, ke Curtin kaj Dobbs tiam eĉ ne atingis la etan vilaĝeton Cienega kaj tiel devis vojaĝi tagon plian antaŭ ol ili atingis la trapasejon en la alta montaro, kie ili volis trapasi.

Ili ambaŭ fariĝis ĉagrenemaj kaj grumblemaj pro la okazaĵo. Ili apenaŭ interparolis ion, kaj se ili devis diri ion, ili diris ĝin tra la dentoj. Ili estis koleraj, ke ili devis transporti la frajton de Howard, ke ili devis peli liajn azenojn, ke ili devis ŝarĝi kaj malŝarĝi ties havaĵon, kaj ke li mankis kaj ne faris sian parton de la laboro. Kaj estis ĝuste la azenoj de Howard, kiuj ŝatis eskapi, estis ĝuste la pakaĵoj liaj, kiuj ne estis bone kunŝnuritaj kaj en la transporto solviĝis de la portoseloj. Ili surpakis ilin sakrante. Kaj dume ili faris tion, la aliaj azenoj komencis grandigi la distancojn inter si kaj kaptendis. Tiaj aferoj ne okazis, se tri viroj ĉeestis. Sed Howardon ili povis sakri kaj insulti nur el la foro. Ili baldaŭ ekakceptis kiel ridinda tio estas; ĉar Howard ne povis aŭskulti tion, kaj tial estis la plej stulta disipo de fortoj fulmotondri vortojn kontraŭ li. Il tiam sakris al la azenoj, sed tiuj ne respondis kaj ne traktis tion serioze. Ili trotis sian vojon, eltiris jen tigiton kaj jen branĉeton de arbustaĵo, ĉiam, kiam, kiam ili havis sekundon da tempo movi la langon kaj se la sekva besto en la vico ne malĝentile urĝigis ilin.

Fine al ambaŭ uloj restis nenio alia krom insulti tradente reciproke la alian, fari ridindajn riproĉojn, ŝovi la kulpon por foraj kaj longe pasintaj aferoj al la alia, nur por aŭdi respondojn kaj ekscitiĝi pli kaj pli pri tiuj respondoj. Estas ĉiam la respondoj kiuj kaŭzas kverelon. Ja kiu de ambaŭ estu havinta la filozofan trankvilon ne respondi al riproĉoj, kulpigoj kaj ridindaj asertoj? Curtin respondecis pri la antaŭo de la marŝ kaj Dobbs pri la fino. Kaj trans la azenojn, kiuj trotos pacience kaj indulge inter ambaŭ, ili elpafis siajn karesemajn kaj bonintencajn parolojn. La azenoj jen turnis siajn orelojn antaŭen por elgustumi

brilegan sakron de Curtin, jen turnis siajn orelojn malantaŭen por aŭskulti en kia forta formo Dobbs akceptos kaj respondos la fiparolon de Curtin. Tiam la azenoj, kiuj ekiris apude kunpuŝiĝi per siaj nazoj, priflaris sin reciproke, flustris kaj rikanis per larĝaj buŝoj. Se la pado estis tro malvasta, tiel, ke ili ne povis ĉeflankiĝi unu apud la alia, jen priflaris la malantaŭa azeno je la postaĵaj partoj de la azeno marŝanta antaŭ li. Tiu tiukaze turniĝis, kapjesis, rikanis kaj nepridubeble lasis ekkoni, ke li komprenis ĉion kaj formis sian opinion pri tio. Ili tiam plu diris sian opinion inter si, ĉiam per priflarado kaj turniĝado, kapjesado kaj rikanado kaj skuiĝado kaj turniĝado de la brake longaj oreloj. Se Dobbs kaj Curtin estus prenintaj al si nur dum momento la tempon por foje atenti, kion kaj kiel la azenoj pensis pri la afero, ili certe estus ricevintaj imagon pri vera mondosageco. Sed kiu tiom humiligu sin, ke li akceptas la azenon kiel instrumastron?

„Mi haltas ĉi tie“, diris Dobbs subite. „Mi ja ne estas bruto, ke mi kuradas la tutan tagon tiel antaŭen.“

„Estas ja nur la tria, ulo“, reiris Curtin.

Dobbs kriis kolere trans la azenojn: „Mi ja ne ordonis al vi, ke vi ekkampadeju ĉi tie. Pro mi vi povas kuri kiel sago ĝis morgaŭ frue matene.“

„Ne ordonis, ĉu? Vi?“ blekis Curtin reen. „Vi povas ordoni nenion al mi. Vi ja ne estas la ĉefo.“

„Ĉu eble vi? Diru nur. Mi atendas nur je tio aŭdi tion de vi.“

Dobbs fariĝis ruĝa en la vizaĝo.

„Bone“, diris Curtin iom pli trankvile, sed plu kun ĉagreno, „se vi ne povas plu -“

„Povas? Povas?“ kriis Dobbs. „Kun vi mi ankoraŭ povas vetkonkuri.“

„Jes ja, tio estas en ordo. Do, se vi ne volas pluiri, jen ni povas malŝarĝi ĉion kaj kampadeji. Pro mi, mi ankaŭ tion akceptus.“

„Ĉi tie ja estas akvo“, diris Dobbs, same fariĝante pli trankvila, kiu sciis, ĉu ni vespere trovos akvon.“

Manĝado ĉiam pacigas, se ne estas parolate dum la manĝo pri la kostoj.

Ankaŭ en tiu kazo la manĝo efikis pacige, kvankam ĝi ne estis festomanĝo.

Ankaŭ tiumomente tosto estis eldirita. Ankaŭ ĉifoje pri la alia.

Dobbs estis la parolanto de la vespero. Li diris: „Kion la olda knabo faras nun?“ Kaj ĉe tio li ne pensis pri li, sed pri si mem, pri siaj propraj interesoj. Kompreneble, unue la penso ja efektive estis ĉe Howard. Sed antaŭ ol li finis la frazon, fariĝis klara al li, ke io alia estis pli proksima al li ol Howard. Li rigardis transen al la pakaĵoj, kaj lia rigardo restadis certan tempon ĉe la pakaĵoj de Howard.

Curtin rigardis same al la pakaĵoj. Sed li malĝuste interpretis la rigardon de la festparolanto. Ĉar li diris: „Ho, mi pensas, ke ni nun povas porti la tutan ŝipkargon glate kaj pure en la dometon. Ni estas nun jam sufiĉe for de la monto. Tio estas nun tute nesupekta. Post du tagoj, se ni kaptos bonan rigardon de altaĵo, ni jam povos vidi fumi la fervojon.“

Dobbs diris nenion pri tio. Li fikse gapis en la bivakfajron. Tiam li rigardis transen, kie moviĝis la malhelaj ombroj de la paŝtantaj azenoj, kaj ĉar li ne denove fikse rigardis en la bivakfajron kaj ne denove volis observi la azenojn, lia rigardo denove direktiĝis al la pakaĵoj kaj kroĉiĝis al tiuj de Howard.

Subite li puŝis Curtin per la pugno kaj laŭte ekridis. Lia ridado fariĝis glugla kaj singulta kaj brua.

Curtin rigardis lin mirigite kaj konfuzite, iom infektiĝis de la ridado, ridetis kaj ĉirkaŭrigardis, kvazaŭ li volus serĉi la kaŭzon de tio, kial Dobbs estis plezurigita kaj ridoĝoja.

Fine li demandis kun ridanta buŝo: „Viro, pri kio vi prope ridas tiom multe?“

„Ah, filo mia, filo mia“, diris Dobbs, elkrevante ridadon, „filo mia, tio estas ja tiel komika, tiel nedireble komika.“

„Kio estas komika?“

„Pripensu do, tiu azeno de viro donas al ni sian tutan bronzon. Ĉi tie en la sovaĝejo. Kaj ni povas tiel facile formarŝi kun ĝi. Neniu ventospiro plu restos de ni. Kie li serĉu nin, tiu olda kadavrulo?“

Curtin ĉesigis sian rideton. Mi ne komprenas vin, Dobbs“, li diris, „pri kio vi do parolas?“

Dobbs ridis kaj denove puŝis pugne Curtin-on: „Vi ne komprenas? Blekŝafo, kie vi plenkreskiĝis?“

„Eĉ se tiel drolas, mi ne ne komprenas vin.“ Curtin skuis la kapon.

„Kio pri tio ne kompreneblas? Ne estu tiom azena. Ni ne lasas spuron.“

Curtin ne montris mienon, kvazaŭ li komprenus, kion Dobbs volis de li.

„Ni ne lasas spuron“, klarigis Dobbs, ni pure surpakas ĉion kaj dividas tion, kaj ĉiu iros sian vojon.“

„Mi nun komencas kompreni“, Curtin kapjesis.

„Daŭris suifĉe longe“, diris Dobbs kaj frapis lin surŝultren. Curtin ekstaris. Li paŝadis iom, tiam li ree venis al la bivakfajro. Sed li ne sidiĝis, sed restadis staranta, kaj rigardis supren en la ĉielon. Tiam li diris koncize kaj krude: „Se vi pensas, ke ni plifaciligu Howardon pri lia laboro, se vin opinias tion- ?“

„Kion alian do? Kompreneble mi opinias tion kaj mi opinias tion serioze!“

„Nu, se vi opinias tion“, daŭrigis Curtin, kvazaŭ li tute ne estus interrompita en sia frazo, „jen mi ne akceptas tion. Mi ne estas de tiu partio.“

„Ĉe l' fino“, diris nun Dobbs, dume li ekstaris kaj sin starigis tute proksime antaŭ la jam staranta Curtin, „ĉe l' fino mi ne bezonas vian permeson por tio, se vi nepre volas scii tion. Vin mi ne demandas. Kaj se vi ne partoprenas tion, jen via domaĝo. Tiukaze mi prenus la tutan glicirizon sole. Kaj vi povas viŝi vian muknazon al vi, se vi havas viŝcifonon. Ĉu vi komprenas tion?“

„Jes, tion mi nun komprenas.“ Curtin ŝovis la manojn en la poŝojn kaj retroiris paŝon, por havi Dobbs ne tro proksime ĉe la korpo.

„Kaj?“ demandis Dobbs krude. „Kaj kion?“

„Tiom longe, kiom estas mi ĉi tie, vi ricevos eĉ ne lentugon de tio, kio apartenas al la oldulo. Mi subskribis la notfolion al li -“

„Ankaŭ mi faris, sed mi fajfas pri tio. Tiu unue devus trovi nin. Tiam mi rakontos al li, ke banditoj forprenis ĝin al ni. Estas klare kiel diamanto.“

Curtin parolis firme plu. „Mi subskribis la notfolion, kaj mi donis mian vorton al li, ke mi volas transdoni ĝin ĝuste kun vi aŭ sen vi. Ne estas sole pro la notfolio kaj pro mia subskribo kaj pro mia promeso. Oni promesas tiom da aferoj en la vivo, kaj oni subskribas tiom multe en la vivo, se oni volus plenumi ĉi ĉion, oni ne plu havus tempon por vivi. Tio ne estas la kaŭzo. Estas io alia. Li ne ŝtelis ĝin, li ne ie kolektis ĝin permane, li ne gajnis ĝin en

la la loterio aŭ ĉe borso aŭ en la *Monte Bank*. Li akiris ĝin per fidela, streĉiga kaj honesta laboro. Mi havas respekton kontraŭ nenio, sed unu aferon mi estimas, kaj estas tio, kion iu akiris streĉige kaj fidele per siaj manoj.“

Dobbs malestime mangestis: „Ja lasu la bolŝevistajn ideojn ie aliloke. Per tio vi povas nutri viajn kokinojn. Tiujn mi konas parkere.“

„Havas neniun rilaton al bolŝevistoj“ respondis Curtin. „Ja eble povas esti, ke tio estas la intenco de la bolŝevistoj aŭ komunistoj respektigi la salajron al ĉiuj nelaboristoj, kiuj jam havas la monon, por ke oni donu al la laboristo la salajron, kiun li efektive meritas, kaj ke oni ne tiras ĝin per ĉiuj eblaj ĉirkaŭ- kaj ŝteliraj vojoj ree el la monujo de li, kaj por tio entreprenas aferojn, kiuj tute ne interesas la laboriston. Sed tio estas skribita sur alia folio. Tion tiuj povas trakti inter si. Mi ne havas rilaton al tio. Kaj nun koncize kaj klare, knabo: Tiom longe, kiom mi estas en la marŝ aŭ proksime de la marŝ, vi ne tuŝas eĉ grajneton de tio, kio apartenas al la oldulo. Ties bronzon vi ne prenas., tiom longe, kiom mi staras sur miaj du piedoj. Nun vi scias tion.“

Curtin sidiĝis, prenis sian pipon kaj komencis ŝtopi ĝin. Li penis aspekti trankvila.

Dobbs restadis staranta kaj rigardis Curtin fremde. Tiam li laŭte kaj moke ekridis: „Vi pravas, filo mia, nun mi scias ĝin. Nun mi scias, kion vi intencas. Mi sciis ĝin jam delonge.“

„Kion vi sciis jam delonge?“ demandis Curtin sen ekstari.

„Ke vi mem havas tion en la senco hodiaŭ aŭ morgaŭ en la nokto mortpafi min, enterigi min kiel mortaĉantan hundon, kaj tiam foriĝi kun la pakjaĵoj de Howard kaj kun miaj kaj subridi, kiaj stultaj bovoj ni estis.“

Curtin lasis sinki la pipon, kiun li ĝuste volis ekbruligi kaj rigardis supren. Liaj okuloj estis vaste malfermaj, sed ili estis kavaj kaj malplenaj. Pro tiu akuzo li perdis la kapablon doni esprimon al siaj okuloj. Je tia ago, kial ĝi ĉi tie estis imputita al li, li estis pensinta neniam. Li vere ne kalkulis sin al la honorindaj modelaj homoj. Li ja sciis kapti ion, se io estis kaptebla, kaj de konscienciproĉoj li ne lasis turmenti sin. La riĉaj naftomagnatoj, la ŝtalreĝoj, la gigantoj de la fervojo ne povus esti tio, kio ili estas, se ili lasus influi sin de la tielnomata konscienco. Kial li, la malgrandulo, la etulo, havu pli noblan kaj pli fajnan konsciencon ol tiuj, kiu estis nomataj la steloj de la nacio, kaj kiujn gazetoj, ĵurnaloj kaj legolibroj prezentis kiel la grandaj ekzemploj de la agoforto, de volforto kaj de la sukceso? Sed tio, kion Dobbs imputis ĉi tie al li, tio estis la plej fia ago, kiun li povis imagi. Eble li ne estus trovinta la agon tiom fia, se li mem ekhavintus la penson. Sed ĉar ĝi estis metita de Dobbs tiel malice kaj naŭzige kvazaŭ per klabo sur la kapon de Dobbs, li trovis ĝin tiel fiega kiel neniun agon, pri kiu li kiam ajn estis aŭskultinta. Ĉar per tio, ke Dobbs pensis lin kapabla al tiu ago, li ekkonis per unu fojo la senliman fiecon kaj malicon de Dobbs. Kiel li povis pensi tion pri iu? Ja nur tial, ĉar li mem intencis fari tion. Sed se li intencis fari tion, Curtin fakte estis jam morta viro. Dobbs ja ne hezitus murdi lin por posedi la

tutan havaĵon. Kaj tiu konscio, ke nun temas pri lia vivo, estis la kaŭzo, ke ĉiu esprimo en siaj okuloj estingiĝis. Li vidis la danĝeron kaj ne povis eviti ĝin.

Li estis senhelpa, tiel senhelpa, kiel homo malofte povas esti. Ja kiel li povintus gardi sin kontraŭ Dobbs? Kvar aŭ kvin tagojn ili ankoraŭ devis migri. Solaj, eĉ, se ili trovintus iun, tio ne estus sekuriginta lin. Dobbs devus nur aludi al la homoj, kiujn ili renkontus, kio enspezoblas, kaj ili tuj estus je lia flanko. Kaj se ili ne estus renkontinta iun, despli bone por Dobbs. Unu nokton Curtin certe povintus pasigi sen dormo kaj protekti sian haŭton, sed en la sekva nokto li estus dorminta despli firme. Dobbs tiukaze eĉ ne estus devinta disipi kuglon. Li povintus firmligi lin, draŝi lin sur la kapon kaj enfosigi. Eĉ la baton li povintus ŝpari.

Jen ekzistis nur unu elirvojo. Curtin devis fari tion al Dobbs, kion Dobbs intencis fari al Curtin. Alia savo ne eblis. Voru aŭ vi estas vorata. Jen alia leĝo ne estas.

Lian bronzon mi tute ne volas havi, pensis Curtin, sed mi devas forigi lin. La oldulo ricevos sian ŝarĝon, mi retenas mian, kaj tiun de la fripono mi enfosigas. Je li mi ne volas riĉigi min. Sed mia vivo same tiom valoras kiel lia.

Lia mano kun la pipo ripozis sur lia sino. Lia dekstra mano kuŝis sur la genuo. Nun li tiris la dekstran manon lante al si kaj lasis ŝin gliti malantaŭen al la koksa poŝo.

Sed en la sama momento Dobbs jam tenis la revolveron supre.

„Unu movon, knabo“, li vokis, „kaj mi ekpafas.“

Curtin tenis la manojn trankvilaj.

„Supren tiujn“, diris Dobbs.

Curte etendis la brakojn supren.

„Mi ja tute ĝuste supozis tion“, diris Dobbs moke, „fumizi min kun longa parolaĉo, tio pri mi ne sukcesas.“

Dobbs venis pli proksimen: „Ekstaru!“ li diris.

Curtin ne parolis vorton. Li estis paliĝinta. Kiam li staris, Dobbs tute proksimiĝis, iris ĉirkaŭ lin kaj ŝovis la fingrojn en la revolverpoŝon de Curtin por malarmigi lin.

Subite Curtin turniĝis per unu movo. Dobbs pafis. Sed pro la neatendita movo de Curtin, la kuglo ne trafis la celon, kaj antaŭ ol Dobbs povis ekpafi duan fojon, Curtin pugnobatis lin sur la mentonon, kio ĵetis Dobbs al la tero. Curtin tuj ĵetiĝis sur lin kaj perforte forprenis de li la

revolveron. Tiam li saltis supren kaj retroiris kelkajn paŝojn.

„La kartoj estas nun alie miksitaj, Dobbs“, li diris.

„Vidas tion“, rediris Dobbs. Li rektiĝis, sed restadis kaŭranta sur la tero.

„Nun mi volas diri al vi nur, ke vi tute malpravas“, opiniis Curtin.

„Mi pensis eĉ ne momenton pri tio forpreni ion de vi aŭ eĉ forigi vin.“

„Tion vi povas nun bone rakonti al mi. Sed, se vi estas tia bona pia infano, kiel vi asertas, tiukaze redonu mian kanonon.“

Curtin ridis. „Tion mi prefere lasu, ĉu? Ne estas ludilo por vi.“

„Komprenite“, rediris Dobbs koncize kaj iris al la bivakfajro.

Curtin tiris la kartoĉojn el la revolvero de Dobbs kaj ŝovis ilin en poŝon. Tiam li pesis la armilon dum certa tempo

en la mano. Li volis ĝin transdoni al Dobbs, kaj Dobbs ankaŭ jam etendis la brakojn, sed li rekonsciiĝis kaj ŝovis ankaŭ tiun revolveron en pantalonpoŝon, tiam ankaŭ li sidiĝis al la fajro, sed atentis pri tio, ke li havu sufiĉe da loko por eviti neatenditan atakon de Dobbs.

Nun li eligis sian kurtan pipon kaj bruligis ĝin. Dobbs tute ne parolis, kaj Curtin havis sufiĉe da okazo okupiĝi pri siaj pensoj.

Li neniel pli bonŝancis ol duonon de horo pli frue. Li ne povis gardi Dobbs-on kvar tagojn kaj kvar noktojn. Fine li endormiĝus kaj Dobbs subigus lin. Dobbs ne montros kompaton. Li ja estas nun konvinkita, ke li ĝuste supozis tion, ke li agas en nepra bezono, se li forigas Curtin-on. Nur unu el ili povis transvivi. Ambaŭ preskaŭ freneziĝus pro timo kaj trolaciĝo. Kiu ekdormus, tiu estus la viktimo de la alia.

„Ĉu ni povus disiĝi nin morgaŭ matene au hodiaŭ en la nokto kaj ĉiu irus sian propran vojon?“ fine demandis Curtin.

„Tio plaĉus al vi.“

„Kial plaĉus?“

Dobbs moke ekridis. „Min kapti de malantaŭe? Ĉu ne? Aŭ sendi banditojn al mia nuko, ĉu?“

„Tiukaze do, se vi pensas tion“, diris Curtin, „jen mi ne scias, kiel ni disiĝu? Jen mi devos firmligi vin. Tagojn kaj noktojn.“

„Jes, tion vi devos fari. Do, venu al mi kaj ligu min, mi partoprenas.“

Dobbs pravis. Tio ne estis tiel simpla firmligi lin. Tio povus facile konduki al tio, ke la kartoj ree estus interŝanĝitaj. Kaj tio tiukaze estus la lasta fojo. Dobbs estis tiu, kiu korpe kaj mense estis pli forta, kiu kaptas okazon pli senrespekte. Pro la fortikeco de sia konscienco li estis la pli forta el ambaŭ. La senrespektulo transvivas la hezitulon. Tiuj, kiuj fidis pli al rapida ago ol al trankvila zorgema pripensado aŭ taksado, estas la konkeruloj. Sed la aliaj estas la venkontoj kaj iĝos la posedantoj. Sed ĉimomente temis nur pri la konkerado, ĉar la sekureco de la propra vivo sole dependis de la malrespekta subigo kaj neniigo de la alia. Curtin havis la potencon, sed li timis uzi ĝin. Li estis politikisto, sed ne kreulo. Male al tio Dobbs povis disipi, sed ne prodigi; li povis neniigi, sed ne detrui. Kaj tial li ankaŭ ne estis kreulo, ĉar la kreulo povas prodigi kaj detrui.

19

Por Curtin komenciĝis terura nokto. Sed ne por Dobbs. Malkovrinte la malfortan flankon de Curtin, li sentis sin sufiĉe sekura. Li povis nun ludis kun Curtin.

Curtin tiom malporoksime de Dobbs kuŝiĝis, ke li bone povis teni lin en la okuloj kaj samtempe havis sufiĉe da loko por povi akcepti lin kun antaŭtenata armilo, se li provus atakon. Curtin penis per ĉiuj fortoj esti maldorma. Li estis lacigita pro la tagmarŝo kaj li sentis, ke ne estos facile elteni la tutan nokton. Promeni tien kaj tien li ne volis, ĉar li supozis, ke tio endormigas lin eĉ pli. Li sidis certan tempon staranta, sed ankaŭ tio lacigis lin. Tiam li pensis, ke estus pli bone ruli sin en la kovrilon kaj sterni. Ĉe tio la korpo laŭ li povintus ripozi. Dobbs ankaŭ ne estus sciinta, kiam li endormiĝas iom, ĉar li ne povus vidi tion tiel bone.

Proksimume post horo, kiam Curtin longe ne moviĝis, Dobbs rektiĝis kaj komencis rampi. Tuj Curtin estis levinta la revolveron: „Eĉ ne paŝon plu“, li vokis transen.

„Bona noktogardisto“, rediris Dobbs kaj ridis.

Longe post noktomezo Dobbs vekiĝis pro la kriadado de unu el la azenoj. Li faris denove la provon ekrampi, sed Curtin tuj haltigis lin.

Nun Dobb sciis, ke li gajnus la batalon kaj firme endormiĝis. Li havigis la noktan dormon al si, kiun li forprenis de Curtin helpe de la du truketoj.

La sekva nokto apartenos al li.

Je la tago Dobbs devis iri ĉe la pinto de la marŝ. Tiutempe li povis entrepreni nenion. Tiam ree vesperiĝis, kaj tiam noktiĝis. Mallonge post noktomezo Dobbs tute trankvile stariĝis, iris transen al Curtin kaj deprenis de li la revolverojn. Tiam li puŝis lin perpiede forte en la ripojn.

„Ek, fripono“, li diris, „la kartoj estas nun denove miksitaj. Sed ĉifoje la lastan fojon.“

Curtin ankoraŭ dormebriis kaj demandis: „Kion? Kartoj denove miksitaj?“

Tiam li ekkomprenis kaj volis ekstari.

„Restadu nur sidanta“, diris Dobbs kaj sidiĝis antaŭ li. Li puŝis la lignon pli en la fajron, kaj la flamoj eklumis.

„Multon ni certe ne plu parolos“, daŭrigis Dobbs. „Mi ne faros por vi la infanvartistinon kiel vi por mi en la lasta

nokto kaj la pasintan tagon. Mi faras nun glatan finon al la negoco. Mi ne volas vivi ĉi tie la tutan tempon en timo.“

„Do murdo.“ Curtin diris tion sen ekscitiĝo. Li estis tro laca por kapti la tutan sencon de la okazaĵo.

„Ĉu murdo?“ respondis Dobbs. „Kiel murdo? Mi ja devas defendi mian haŭton. Mi ja ne estas via kaptito. Mi ja ne dependas de via graco, kiom longe vi lasus barakti min.“

„Tiel glate tio ne iros“, diris Curtin, lante revenante al siaj pensoj. „La oldulo ja ne tiel facile lasos formarŝi vin.“

„Ĉu li ne lasos? Simplas. Vi firmligis min al arbo kaj fuĝis kun la tuta bonaĵo. Tio estas ja tute simpla. Li serĉas vin. La fripono estas vi. Por ke li ne trovu lin, pri tio lasu trankvile zorgi min. Ek supren, kaj marŝu antaŭen.“

„Kien antaŭen?“ demandis Curtin.

„Al la enfosejo. Aŭ ĉu vi eble pensis, ke al la dancplezuro? Estas ja libera al vi, kiel vi volas kompreni tion. Preĝi vi certe ne devas. Scii mi cetere volus al kiu. Sed vi ja tute per vi mem venos al la ĝusta loko. Tute ne zorgu vin pri tio. Mi nur kurtigas iom la tempon al vi, jen ĉio. Ek do, marŝu, antaŭen.“

„Kaj se mi ne ekiras?“ demandis Curtin. Li estis ankoraŭ nun laca kaj dormebria. Ke tio estas amare serioza, kio okazas ĉirkaŭ li, tion li sciis tute precize. Sed lia laceco ne lasis kapti al li la okazaĵon en la tuta senco, por ke li povu pensi plu ol ĝis la pafo, kiun li tuj aŭskultos. En sia dormemo li ne kaptis la fakton, ke post la pafo lia estado estos finita. Ĉio, kio estis dirita kaj farita aperis al li kiel sonĝo. Kaj en tiu sonĝo li ne tute perdis la konscion, ke estas nur sonĝo kaj nenio pli, ke li vekigōs morgaŭ matene, kaj, ke li memoros pri la sonĝo nur el granda distanco. Tamen li provis firme enkapigi la okazaĵojn en tiu sonĝoi, por ke li povu ripeti ilin vekiginta precize same. Ŝajnis grave al li ne forgesi tiun sonĝon, ĉar tiu sonĝo montris tiom akran karakterbildon de Dobbs al li, kiel li neniam antaŭe pensis povi vidi ĝin.

Li memoris tute klare, ke li iam aŭdis, ke oni foje povas konatiĝi kaj prijuĝi homon en sonĝo pli bone ol en la vera vivo, kaj li intencis ekde morgaŭ frue esti eĉ pli atentema al Dobbs ol ĝis tiam.

„Mi povas ja ankaŭ plu sidi ĉi tie“, li diris, dum liaj okuloj estis fermitaj“, „kial mi ankoraŭ longe marŝu, mi estas laca kaj volas dormi.“

„Vi tiam povos dormi sufiĉe longe“, diris Dobbs.
„Antaŭen, ekstaru kaj marŝu!“

La laŭta kruda komandado de Dobbs turmentis Curtin, kaj por ne plu devi aŭdi ĝin, li ekstaris ŝanceliĝante kaj stumblante. Dobbs puŝis lin per siaj pugnoj antaŭen, kvindek aŭ sesdek paŝojn en la vepron. Tiam li pafis tiel sur lin, ke Curtin tuj renversiĝis. Dobbs kliniĝis al li, kaj kiam li aŭdis nek spiron, nek ĝemeton, li ŝovis la revolveron en poson kaj reiris al la bivakfajro.

Ĉi tie li sidis dum certa tempo kaj provis elpensi, kio nun farendas. Sed venis al li eĉ ne unu penso en la kapon. Li sentis sin tute vaka. Li fikse rigardis en la fajron, postŝovis lignon kaj puŝis ĝin perpiede en la ardaĵon. Tiam li bruligis pipon.

Kiam li estis enspirinta kelkfoje la fumon, hastis fine penso tra lia cerbo. Li pensis, ke li eble eĉ ne estis trafinta Curtin, ke tiu eble nur stumblis kaj falis teren, ĝuste kiam la pafado estis pafita. Li turniĝis al la vepro, kie Curtin kuŝis. Dum certa tempo li rigardis tre atenteme transen, kvazaŭ li atendas, ke Curtin proksimiĝas renkonte al li. Tiam la sidado fariĝis maloportuna por li. Li ekstaris, iris kelkajn fojojn ĉirkaŭ la fajron kaj per botela pinto puŝis branĉojn en ĝin. Li residiĝis kaj tiris la kovrilon al si. Li involviĝis ĝin kaj tiam longe etendiĝis. Per profunda spiro li intencis ekdormi, sed meze de la spirado li haltis. Li estis certa, ke li ne trafis Curtin, kaj ke tiu subite staros antaŭ li mem, kun elpoŝigita revolvero. Tion li ne eltenis, ĝenis lin ĉe la endormiĝo.

Li ŝiris brulantan branĉegon el la fajro kaj iris kun ĝi en la vepron. Curtin kuŝis ankoraŭ ĉe la sama loko. Li ne spiris kaj liaj okuloj estis fermitaj. Dobbs tenis la brulantan branĉon proksime al la vizaĝo. Sed Curtin ne moviĝis. Lia ĉemizo sur la brusto estis plena de sango.

Kontentigite Dobbs volis foriri. Sed antaŭ ol li estis irinta tri paŝojn, li turniĝis, eltiris la revolveron kaj pafis ankoraŭfoje sur Curtin. Tiam li reiris al la kampadejo.

Li metis la kovrilon ĉirkaŭ la ŝultrojn kaj sidiĝis al la bivakfajro.

„Malbenite, mi ekhavis konscienciproĉojn“, li diris ridante al si mem, „se mi pensas, ke li eble eĉ ankoraŭ vivis. Sed nun mi estas trankviligita.“

Tiu vorto „konscienco“, kiun li nun estis uzinta, firmkroĉiĝis tamen en liaj pensoj. La vorto laboris memstare plu, kaj ĉiu frazo, kiu formiĝis en li, grupiĝis ĉirkaŭ la vorto „konscienco“. Ne tiom ĉirkaŭ la nocion, sed pli pri la vorto mem.

Nun mi volas vidi, ĉu la konscienco mistifikas min, li pensis. Murdo estas la plej terura, kion oni povas fari. Do nun vekiĝos la konscienco. Sed mi neniam aŭdis pri ekzekutisto, ke la konscienco estus afliktinta lin. Mr. McDollin en Sing Sing sidigis cent kaj kvindek personojn en la elektran seĝon, kaj ŝajnas plezurigi lin. Li certe trankvile dormas en sia lito ĉiun nokton, sen tio, ke

turmentas lin la konscienco. Eble tie estas kvar butonoj, kaj el kvar viroj ĉiu premas sur butonon. Kaj neniu scias, kiu butono estis la mortiga butono. Sed Mr. McDollin devas kateni ĉiun en la seĝo. Li mortigis jam cent kaj kvindek aŭ eĉ pli da ili. Kaj estas tamen estimata viro, ŝtatoficisto.

Kiom da germanoj mi buĉis en Francio? Ĉu dekkvin da ili? Mi pensas, ke estis dudek tri da ili. 'Bonege', diris tiam la kolonelo. Kaj mi ĉiam bone dormis. Neniu el la germanoj iam aperis al mi en la dormo. Neniu maltrankviligis mian konsciencon. Eĉ ne iliaj patrinoj aŭ iliaj edzinoj aŭ iliaj infanetoj molestis min en la dormo aŭ kiel vekiginton. Kiel tio estis tie en la arbaro *L'Argonne*? Mitralonesto de la germanoj. Fulmotondro, kiel kuraĝe tiuj tenis la pozicion. Per du plenaj kompanioj ni ne povis proksimiĝi, tiam ili elpafiĝis, svingis per blanka ĉifono. Restis nur dekunu de tiuj bravaj knaboj. Ni proksimiĝis. Ili ĉiuj tenis supre la manojn. Ili ridis al ni. Estis honestaj soldatoj. Ili supozis ankaŭ nin honestaj soldatoj. Ni ilin ĉiujn trapikis kiel bruton. Tiu, kiu plej terure trapikadis kaj sovaĝegis kaj ne sciis indulgon al vunditoj, estis certa Steinhofler laŭ nomo. En Germanio naskita kaj transveninta Francion deksepjara. Liaj gepatroj kaj gefratoj ankoraŭ ĉiuj estas en Germanio. Tiu estis tiu, kiu ne havis kompaton. Jen kelkaj, kiuj petis pri sia vivo, ĉar ili havis laŭ si mem tiom da infanoj. Kion diris la nobla Steinhofler al tiuj patroj? Kion do? Nu, estis tiom malica, kaj li ekpikis. Mi supozas, ke li ricevis medalon. Sed angla servosoldato de oficiro ĝuste alvenis, kiam la buĉado koncernis la lastajn knabojn, kiuj tute ne defendis sin, sed estis tute senmovaj. Kaj la anglo diris: „*Dirty dogs*, vi

hontu.“ Se eĉ Steinhofe ne hontis, se eĉ ne hontis tiom da aliaj el siaj samlandanoj fariĝintaj pli murdemaj al germanoj ol la plej sangoavida *jingo* eĉe militdeklaro, kial do hontu mi? Mi havis neniam konscienciproĉojn pro tiuj germanaj knaboj, Steinhofe des malpli. Kial la konscienco maltrankviligu min nun pro tiu naŭza bubo Curtin? Se li nur estas morta, la konscienco estas trankviligita. La konscienco ekriproĉas onin nur, kiam minacas pundomo aŭ la ekzekutisto staras eĉe ni kun la ŝnuro. Se oni estas absolvita aŭ jam pasigis la puntempon, la murdito ne plu aperas al oni.

Li aperas nur tiukaze, se oni timas, ke povus elveni, aŭ ke ili povus kapti onin.

Kaj ĉar soldatoj kaj ekzekutistoj estas pagataj, tial la konscienco ĉiam lasas ilin en paco, eĉe se ili mortigas kiom ajn da homoj.

Kion mi timu? Mi havas la predon kaj Curtinon oni trovos neniam. Pli bone, se mi morgaŭ matene ankoraŭ enfosigos lin.

Dobbs elridis laŭte. Li trovis tion gaja, ke liaj pensoj subite fariĝis tiom viglaj kaj tiel rapide pelmeliĝis. Sajnis strange al li, ke li nun fariĝis tiom saĝa, ke li havis tiujn prudentajn pensojn.

Li pensis, ke tio eble lasus noti sin. Kaj oni supozus lin erudito. Kaj li miris pri si mem, ke li neniam antaŭe sciis, kiel prudenta kaj senantaŭjuĝa li povas pensi. Li pensis nun, ke devus esti tre facile havi argumentojn kontraŭ moralpredikantoj, kiuj ĉiam fanfaronasj pri la konscienco sen iam devi venki la konsciencan rilate al granda afero, ke devus esti facile pruvi al ili, ke ĉio ĉi, kion ili parolas kaj verkas, kaj per kiu ili timigas la homojn dum tuta vivo, estas nenio alia krom blago. Se oni kredas pri konscienco, tiukaze oni havas konsciencan kaj tiam ĝi riproĉas onin je komando; se oni ne kredas pri konscienco, jen oni ne havas konsciencan kaj ĝi neniam molestas onin.

Dobbs longe etendiĝis ĉe la fajro, kaj dume li provis endormiĝi, li sentis, ke li dormos tiel bone, kiel li ne dormis dum kelkaj tagoj. Kaj efektive li firme tradormis ĝis matene.

Li trinkis iom de la kafo, kiu estis restinta de la hieraŭa vespero kaj komencis surpaki ĉion. Nur ĉe la surpakado li ekkonsciiĝis, ke Curtin estas morta. Tion li rigardis kiel fakton, kiu lin ne pli koncernis ol se Curtin estus mortinta je iu malsano, aŭ, ke iu mortbatis lin. Li sentis sin nur kiel spektanto. Eĉ ne dum momento li havis senton de kompatato aŭ ec senton pri pentado. Li ne devis penti ion. Curtin estis forigita el la vojo, kaj tio donis perfektan trankvilon al li.

Li pripensis, ĉu li prenu la havaĵon de Curtin al si, aŭ, ĉu li simple lasu ĝin tie. Sed apenaŭ finpensinte, li jam decidis sin. Estus sensencaĵo postlasi la pakaĵojn ĉi tie. Ili fariĝus predo de la banditoj aŭ de marodantaj indianoj. Curtin ja ne plu povis bezoni la bronzon. Male al tio: kion ĉion Dobbs povus fari kun la valorplena ŝarĝo! Li povus ekzemple – sed tio ja ne estus elpensebla, kion li povintus fari kun tio. Estus ja troigite dir, ke la tuta ŝarĝo estus farinta lin superriĉa viroi, eĉ ne riĉa viro. Sed tamen bonstatulo. Kaj ĉar li ne pigre pensiuliĝus kun tio, sed entreprenus ion per tio, fabrikon aŭ grandan brutbienon aŭ spekuladojn aŭ -. Ne, spekuladojn prefere ne. Estus demando, ĉu li bonŝancus. Sed kial ne?

Ĉu eble pro la malkonsiderinda okazaĵeto pri legitima sindefendo? La plej fiaj friponoj plej bonŝancas. Nur la honestuloj kaj la honorinduloj, tiuj ĉiam malbonŝancas, kion ajn ili ekkomencas aŭ kion ajn ili komencas. Kompreneble, se li postlasus ĉi tie ĉiun havaĵon, neniu povintus riproĉi al li, ke li eble eĉ legitime sin defendis pro la predo. Estas homoj kaj eĉ juĝistoj, kiuj povas tute tordiĝi kaj komplikigi aferon tiel, ke fine glata rabomurdo estus la rezulto. Sed, se li postlasas la ŝarĝon de Curtin tie, kaj ĝi estos prenita de aliaj, neniu homo surtere kredos al li, ke li ne prenis ion, kio apartenas al Curtin. Pli bone estas, se li kunprenas ĝin sen hezitemo kaj faras sin por la unua neniujn zorgojn pri tio. Se io venas al la lumo, jen li havos ankoraŭ tiam sufiĉe da tempo por diri: „Kion vi volas do? Ĉi tie estas ja la tuta propraĵo de la viro. Mi ne ŝtelis ion de li.“ Li unue observos, kiom longe iros bone kaj en kiu grado li havos sukceson.

Dobbs pensis, ke iras same tiel simple kun la havaĵo de Howard. Se li trovos vin, Curtin, *well*, jen estas same tiel, kiel vi, Curtin, ĝin transdonis al mi. Sed, li trovu vin unue.' Kaj li pensis plu, ke tiukaze, se Howard iam trovos Curtin pli poste - neniuj povos scii tion ĉu jes aŭ ne, ekzistas de tempo al tempo tre strangaj hazardoj - jen do simple la banditoj de Curtin ĉion forprenis en la vojaĝo kaj li ĝuste povis savi la nuran vivon kaj unu el siaj propraj sakoj. Estas ja tiom da banditoj ĉirkaŭe. Al tiuj oni povas alkroĉi ja ĉion, ĉar oni supozas ilin kapablaj al ĉio. Tiuj ankaŭ mortpafis tiun Curtin. Eble estas tamen pli bone diri, ke ili ambaŭ kverelis kaj pugnobatalis, kaj tiam ili disiĝis. Curtin tiam estas irinta alian vojon, kaj kio fariĝis el li, tion li, Dobbs, ne povas scii. Sed estas tamen pli bone tuj rakonti la historion pri la rabatako de la banditoj. Por kio longe rompi la kapon al si? Kion li diros kaj rakontos. Por la unua esti en sekureco en la urbo, tiam troviĝos ankaŭ elirvojo kiel ĉio povas esti bele ordigita. Ankaŭ oni povus atendi tute trankvile la oldulon en Tampiko kaj salti al li kun sovaĝa rakonto, tiel, ke li lasas ĉiun esploradon. La sakon aŭ la du sakojn, kiujn oni estas savinta el la ungoj de la banditoj, oni povas dividi kun la oldulo. Tiukaze li estas tute kontenta, ke li retenis almenaŭ iom kaj diros neneion plu. Eble ankaŭ al la oldulo survoje ĝis la trajno okazao ankoraŭ io malagrable. Se oni havus ĉemane nur kelkajn mestizojn! Por dudek pesoj au dudek kvin pesoj ili povus embuski la oldulon kaj forigi lin; ĉar tiukaze neniuj plu scias ion pri la afero.

Rimarko:

'ĵingo' en tiu ĉapitro ne estas birdo, sed agresiva hurapatriota ŝovinisto.

La azenoj estis surpakitaj. Ili staris tie paciencie, troitis paŝon aŭ du da ili ĉirkaŭe kaj ree staris kviete. De tempo al tempo ili turniĝis. Ili atendis la vokon kaj ne komprenis ĝuste, kial la vojaĝo ne iras plu. Ili kutimiĝis al siaj tempoj kaj estis jam malfrue antaŭtagmeze. La ŝarĝado faris pli da peno al Dobbs ol tiu atendis. Ne estis tiel facile tute sola sen la helpo de dua persono ŝarĝi la bestojn tiel, ke la pakaĵoj ne komencis gliti; ĉar li ne povis stari samtempe je ambaŭ flankoj de la besto. Samtempe levi ambaŭ pakaĵojn sur la portoseloj ne eblis, ĉar la pakaĵoj estis tro pezaj, kaj ĉar li ne povis levi ilin tiom alte, ke ili samtempe surseliĝis kaj tenis la balancon. Se la azenoj almenaŭ volus kaŭriĝi kiel la kameloj por la ŝarĝado! Sed tion la azenoj ne faras, ĉar ili ja ne estas kameloj. Ili ankaŭ ne povus stariĝi kun tia peza ŝarĝo, kvankam ili povas troti dum horoj kun ĝi supren la montojn kaj poste malsupren sen montri spuron de laciĝo. Tiam Dobbs tamen sukcesis fini la ŝarĝadon.

Li volis ĝuste voki al la azenoj kaj doni baton al ili, kiam li devis ree pensi pri Curtin. Kvankam li jam pensis dum la tuta mateno kaj precipe dum la ŝarĝado seninterrompe pri Curtin, sed pli kvazaŭ pri malĉeestanto aŭ antaŭiranto ol pri mortulo. Ke Curtin estis morta, morta por ĉiam, ankoraŭ ne estis tiom fandita kun lia konscio, ke li povintus pensi nur pri morta Curtin.

Sed nun, kiam la marŝo ekiru, li pensis pri la morta Curtin. Kaj jen venis la ideo en lian kapon, ke li volis entombigi lin ja antaŭ la ekmarŝo, pro la pli granda sekureco. Kurtan momenton li hezitis, ĉu li ne povas simple lasu kuŝi lin tiel, kiel ĝi kuŝas. Kojotoj, pumoj, vulturoj, formikoj kaj muŝoj sufiĉe rapide malaperigus lin. Sed tiukaze estus restintaj ankoraŭ kelkaj ostoj kaj ĉifonoj. Tio ne vere necesis, ke la ostoj Frau reklamonon kaj rakon tu, kio okazis aŭ estus povinta okazi.

Sed tiuj pensoj miksiĝis kun alia penso, kiu ĝis nun estis tute fremda al li kaj kiu faris lin sendecida. Li pensis, ke li eble ne povas vidi la kadravron sen fari stultajon. Ĉio ĉirkaŭ li estis tiel nenature soleca kaj kvietaj. La arbaro estis tiom magra, la arboj ŝajne ne tute elkreskiĝis. Ili ŝajne ne povis decidiĝi, ĉu ili ankoraŭ kresku iom pli alte aŭ ĉu ili prefere estu plu tiel, kiel ili estas. La sekeco estas vere tro longa kaj povas kosti la vivon, se oni bezonas tro da akvo. Kaj ĉar kelkaj pro prudenteco ne volis fariĝi pli granda, sed la tero sub ili ne volis akordiĝi pri tio, ili kreskis kurbigite, kriple, oblikve kaj groteske.

Apenaŭ birdo kantis aŭ ĉasbesto hastis tra la vepro. Estis vento en la aero. Dobbs sentis ĝin kaj vidis ĝin ĉe la migrantaj nuboj. Sed la arboj ne moviĝis. Ili staris kiel ŝtonigitaj. Il ŝajne ne estis verdaj, sed grize-bluemaj kiel rompiĝemaj laforokoj. La aero ĉirkaŭ li ŝajne fariĝis same griza kiel lafukoloro kaj ŝajnis al li, kvazaŭ ĝi estas ŝtonigita kaj apenaŭ plu spirebla.

La azenoj staris nun tute trankvile, kvazaŭ ili atendus pri tio fariĝi ŝtonecaj kiel ĉio alia ĉirkaŭe. Ili turnis de tempo al tempo timige lante la kapon al Dobbs kaj rigardis lin kun la grandaj nigraj okuloj dum longa tempo. Li ektimis momenton la azenojn kaj, por forskui la timon, li iris al azeno kaj pli firmtiris la ŝnurojn. Tiam li iris al alia kaj skuadis je la pakaĵo, kvazaŭ li volus kontroli, ĉu ili estas sufiĉe firmligitaj kaj ne eble deglitos ĉe la elseliĝo el la alto. Sed ili estis sufiĉe firme ligitaj. La puŝado de la bestokorpoj ka la palpado de iliaj feloj trankviligis lin kaj li forgesis la rigardon de la grandaj vitrecaj lumantaj karbobuloj.

Ĉu li havas la okulojn malfermaj, vitrecaj, vakaj kaj senbrilaj? pensis Dobbs. Tio estas nur natura, li diris al si, ĉiu mortinto havas malfermitajn okulojn, kaj la okuloj esta ĉiam vitrecaj kaj senbrilaj. Ne, li ree pensis, ili ne estas vitrecaj kaj ankaŭ ne lumas kiel la azenaj okuloj, ili estas ŝrumpigita, obtuza, malklara vitro. Ili eĉ ne estas vitraj, ili estas nur vitrecaj. Estas tamen pli bone, se mi enfosigas lin. Mi eble povus pensi pri liaj okuloj. Sed mi devas enfosigi lin.

Li tiris ŝpaton el la pakaĵo. Sed kiam li havis ĝin en la mano, li pensis ree, ke la enfosado estas nenecesus kaj signifus nur tempodisipon. Ĝuste pro tio li eble ne atingus ĝustatempe la trajnon, kaj ju pli rapide li estas for el tiu regiono despli bone estas.

Dume li ree volis ŝovi la ŝpaton inter la ledorimenojn, kaptis lin tamen la scivolo ekscii , ĉu Curtin eble jam estas atakita de vulturoj. Ĝuste tion scii, donus grandan sekurecon al li, li pensis. Li ree eltiris la ŝpaton kaj iris transen en la vepron.

Li iris rekte al tiu loko, kie Curtin kuŝas. Li eble estus trovinta la direkton, eble eĉ la lokon kun fermitaj okuloj. Sed kiam li venis al la loko, tiu estis vaka. Li eraris. La malheleco de la pasinta vespero kaj la flagranta lumo de la branĉo lasis aperi la direkton diverse. Li komencis serĉi, rampadis tra la vepro kaj ŝovis sin inter la branĉojn de la arbustaĵoj. Li subite ne sentis sin plu agrabla ĉe tio. Li timis renkonti la kadavron, kiam li atendas ĝin plej malmulte. Tion li volis eviti. Li pensis, ke eble eĉ povus okazi, ke li subite kaptas en la vizaĝon de la mortulo. La penso havigis al li neagrablan senton. Li pensis nun tute lasi la serĉadon.

Tamen reirinte duonon de la vojo, li diris al si, ke li trovos neniam trankvilon, se li vidas ankoraŭfoje la kadavron antaŭ si kaj povas esti konvinkita, ke Curtin efektive mortas kaj ne plu faros stultaĵojn.

Plian fojon li komencis serĉi. Zigzagante li iradis tra la vepro. Tiam li rekuris al la kampadejo por de tie ekiri laŭdirekte. Li subite ne plu povis rememori precize en kiu direkto li pelis Curtinon je la pasinta vespero. Dekfoje, dekvin-foje, dudekfoje li hastis en tiu direkto, estis vane. Li ne trovis la mortulon. Ĉu li vere tiom eraris pri la

direkto? Lia ekscitiĝo kreskis pli kaj pli. La suno troviĝis nun tre alte kaj ardis senkomplete. Li ĝemis kaj ekŝvitis. Li komencis soifi terure. Sed li ne trinkis, sed verŝis la akvon senpense en grandaj kvantoj en sin.

Ĉiufoje, kiam li ree rampis tra la vepro, li nervoze turniĝis ĉiumomente. Dum sekundo li supozis, ke tio devas esti timo. Sed li konvinkis sin mem, ke tio povas esti nur nervozeco. Kosciencriproĉoj tute certe ne estis, tio estis klara al li. Estis nur la ekscitiĝo.

La azenoj jam fariĝis senpaciencaj. La plej antaŭaj estis komencintaj formarŝi. Kaj baldaŭ sekvis la cetera parto de la marŝo, indiferece trotante. Kun sakro li sekvis ilin per salto. Tion faris la azenojn timemaj kaj konfuzaj. Ili komencis kuri. Li devis preterkuri la antaŭajn por reteni ilin. Tio faris lin tute senspira. Li ĉasis la azenojn reen al la kampadejo. Nun ili staris trankvile kaj ronĝis la magrajn herbojn. Aŭ tiu aŭ tiu turniĝis al li kaj rigardis lin mirigite per grandaj okuloj. Tio timigis Dobbs, kaj li ekintencis firmligi la okulojn al ili.

Sed li ree komenci serĉi. Kaj kiam li estis konvinkita je centa fojo esti sur tiu loko, kie li pafis sur Curtin, li vidis kuŝi pecon de karbigita branĉo. Kaj nun li sciis, ke li troviĝas sur la ĝusta loko. La peco en la pasinta nokto estis forrompita de la branĉo, kiun li bezonis por lumi.

La tero aspektis kirlita. Sed tio same tiel bone povis deveni de sia propra kirlado kaj ĉirkaŭkurado. Sangon li ne povis vidi. Krome sur tiu ĉi tero apenaŭ videblus sango. Ĉu Curtin estis fortrenita de besto? Aŭ ĉu iu trovis kaj levis lin? Per si mem li ne povis forrampi, ĉar li estis ja morta. Pri tio Dobbs ja konvinkiĝis. Certe besto fortrenis lin.

Despli bone, pensis Dobbs. Tiam baldaŭ nenio restos plu de la kadavro. Iomete pli trankviliĝinte, li nun komencis pensi pri la ekmarŝo. Sed li ĉiam denove turniĝis. Baldaŭ li supozis, ke li estas vidinta Curtin inter la branĉoj. Kaj baldaŭ li subite moviĝis ektimigite, ĉar li opiniis, ke li rimarkis alian homon. Tiam li denove eksaltis, ĉar li supozis, ke li estas aŭdinta voĉojn. Kaj se ie iu branĉo rompiĝis au ŝono ruliĝis, li supozis, ke pumo estas proksima, la sama, kiu fortrenis Curtin. Laŭ li tiu nun ekhavis apetiton kaj volis ataki lin de malantaŭe.

Li vokis al la azenoj, kaj ili komencis marŝi. Sed la marŝo estis multe pli komplika ol Dobbs estis supozinta. Se li iris antaŭe, la lastaj azenoj postrestis kaj komencis disiri por serĉi sur flankaj padoj kaj vepre pro herboj. Diversajn fojojn li devis ŝtopi la n, ĉar li devis rekonduki postrestintajn azenojn.

Tiam li iris je la fino de la marŝo. Nun la antaŭaj azenoj disire ekvagis kaj la tuta azenaro konfuziĝis. Tiam li prenis ŝnurojn kaj ligis ĉiun azenon al la portoselo de la antaŭiranta azeno por teni la azenojn kune.

Denove li iris antaŭen por gvidi. Sed tuj, kiam unu el la postaj azenoj ne povis sekvi kaj tiris ĉe la selo de la antaŭa, jen la azeno antaŭa haltis, kaj la tuta azenaro.

Li komencis nun okupiĝi nur pri la gvidanta azeno, por vipi ĝin antaŭen kaj ĝin tiel devigi sekvigi la aliajn. Tio funkciis tiel kvindek paŝojn. Tiam fariĝis tro stulte por la azeno. Li haltis, firme apogis la antaŭajn piedojn antaŭen, remetis la longajn orelojn posten kaj staris firme kiel roko. Ĉu Dobbs batis ĝin, ĉu Dobbs tretis per la botoj en ties molajn flankojn, la azeno ne moviĝis. Li ja ne sciis, kio okazis. Li devis marŝi antaŭen, sed samtempe ĝi estis tirata malantaŭen. Dobbs ŝanĝis plian fojon sian taktikon kaj transprenis mem la gvidon de la marŝazenoj kaj tiris la antaŭen azenon. Tio certan tempon tre bone funkciis. La azenoj ĉiuj postsekvis. Sed kiam la gvidanta azeno estis lerninta, ke estus por li pli facile kaj pli oportune esti tirata ol libervole iri, li lasis sin pli kaj pli tiri kaj treni, ĝis Dobbs fine devis tiri tioman ŝarĝon, kvazaŭ troviĝus tuta trajno kun vaginaro je la ŝnuro, ŝargo, kiun li tiris post si trans la ŝultron. Li devis rezigni pri tio, kaj ree provis peli la azenojn de malantaŭe kaj ĉiam kuri laŭ la azenaro antaŭen kaj malantaŭen, por kunteni la vagemajn azenojn.

Jen venis tempo, kiam la vico de la azenoj iris tute libervole kaj senpenige. La azenoj estis kutimigintaj al la trotado kaj direktiĝis bone al la pado. Tio iris nun tiel trankvile kaj agrable, ke Dobbs povis oportune posttroti ilin kaj ĉe tio povis bruligi pipon a si. Kaj ĉar li devis fari nenion alian krom iri trankvile sian vojon, la pensoj rekomencis labori en li.

Mi ne rigardis sufiĉe detale, li pensis. Ebli li ne estis morta, sed nur tre grave vundita. Nun li rampas tra la vepro kaj fine alvenas en indiana vilaĝo. Tiam ĉio esta finita. Li tiurnis sin per unu fojo, ĉar li supozis jam aŭskulti post si la indiĝenojn persekutantajn lin, por transdoni lin al la polico.

Sed li ankoraŭ ne povas esti en vilaĝo. La vilaĝoj estas malproksimaj. Kaj eĉ se li vere ne jam estas morta, li tamen estas trafita tiel gravege, ke li povas moviĝi antaŭen nur tre lante. Mi devas trovi lin kaj fini la aferon, pensis Dobbs plu. Nun jam estas je ĉiu kazo provo de murdo kaj stratrabado. Tio kostas dudek jarojn sur la Sankta-Maria-Insulo.

Fine li ne vidis alian eblon ol reiri kaj denove serĉi la kadvron aŭ la vunditan Curtin. Venis lin en la kapon, ke li serĉis en certa direkto eĉ ne unu fojon. Tio estis la kontraŭa direkto de tiu loko, kie li estis lasinta kuŝi Curtinon, trans la bivakfajro en la alia flanko de la vepro. Jen li neniam estis esplorinta. Kaj estis tute klare, ke Curtin estis rampinta al la kampadejo por trinki, kaj tiam estis rampinta plu en tiu direkto, ĉar tiu direkto rekondukis en la proksimon de tiu vilaĝo, kiun ili estis vidintaj hieraŭ posttagmeze. Dobbs dormis trankvile kaj ne vidis kaj ne aŭdis ion. Krome Curtin eble ne tute proksimiĝis al la kampadejo por ne vekti Dobbson, por ne kapti la lastan pafon. Defendi sin li ja ne povis. Jen ne dubo, Curtin rampis en tiu direkto kaj en tiu li estas trovenda.

Estis mallonge antaŭ vespero, kiam Dobbs revenis al la malnova kampadejo. Li ne prenis tempon al si por malŝargi la azenojn, sed tuj komencis serĉi. Nun li serĉis en tiu direkto kun la sama rapideco kaj la sama fervoro, kun kiu li serĉis antaŭtagmeze en la kontraŭa direkto.

Sed la nokto rapide komenciĝis kaj Dobbs devis fini la serĉadon.

Nun restis nur unu plia elirvojo al li. Li ne povis disipi eĉ nur unu horon plu je la serĉado. Morgaŭ matene li devas tuj ekkmarŝi kaj atingi kiel eble plej rapide la haltejon en Durango, tie tuj vendi la azenojn kaj la laborilojn kaj sidiĝi en la sekvan trajnon, por perdiĝi en pli granda urbo. Al Laredo, Eagle Pas, Brownsville aŭ al alia limhaltejo li ne devis iri dum certa tempo. Ĉar, se Curtin efektive estus atinginta vilaĝon aŭ Howard estis survoje, jen la limo tute certe unue estus traserĉata pro li.

Ĉe la pasinta posttagmezo Dobbs jam estis vidinta en la foro la fumnubojn de veturanta trajno, ekde nuda loko de alta monto. Laŭ tio la distanco ne povis estis plu tre granda.

21

Jam frutempe Dobbs survojis. La azenovico marŝis sufiĉe bone, ekirigite. La bestoj estis pli bonvolemaj ol la tagon

antaŭe, ĉar ili ne devis stari tiom longe, kaj ĉar ili jam sciis la unuan parton de la vojo. Tamen, unu azeno fuĝis kaj Dobbs ne povis kapti lin. Li devis rezigni pri ĝi, ĉar li aliake perdus tro da tempo. Ĉe la persekutado la pakaĵo estis forte puŝita kontraŭ arbojn, la ledorimenoj estis disŝiritaj kaj la azeno trotis sen la pakaĵo plu. Dobbs faris al si la penon distribui la pakaĵon. La azeno ja sekvus kaj vespere alvenus en la kampadejo libervole.

Nun Dobbs preskaŭ seninterrompe povis vidi la fervojlinion en la foro. La vojo kondukis la tutan tagen malsupren, en la valon. Facile li estus povinta atingi la haltejojn Chincates kaj Guatimape je la sama posttagmezo. Sed en tiu eta vilaĝo li kaptus tro da atento kun sia azenaro. Nun pli ol antaŭe, ĉar li estis tute sola. Tio vekus suspekton. Krome neniue en tiu loketo aĉetus de li la azenojn, la laborilojn au aliajn aĵojn, kiujn li devus vendi, por povi pagi la veturbileton kaj la ekspresfraĵton.

Tial ne restis alia elekto por li ol marŝi ankoraŭ la distancon ĝis Durango, kie li povos entrepreni siajn negocojn malpli okulfrape. Tio estis do du tre streĉigaj pliaj marŝtagoj. Eble eĉ tri da ili. Se li nur scius, ĉu Curtin estas morta aŭ ne. Sed fine oni lasu al sia bonŝanco okazon por fari ion.

Ekkampante vespere, li sentis sin pli trankvila ol la du tagojn antaŭe. Estis efektive ne la konscienco, kiu maltrankviligis lin. Estis multe pli la malklara sento, kiun oni ekhavas, se oni faris laboron nur je duono aŭ ne sufiĉe

zorgeme. Kaj li faris sian laboron pli ol nur nezorgeme. Tio venĝis sin. Tio malcertigis Li estus devigita frakasi la kranion de Curtin tute, li estus devigita puŝi la tranĉilon en ties koron kaj li estus devigita enfosi lin ankoraŭ en la sama momento. Tio estus estinta kompleta laboro, kiu estus haviginta al li veran kontenton kaj trankvilon. „Faru vian laboron perfekte kaj faru ĝin tuj“, tion oni instruis al li jam, kiam li estis infano. Kiam fine vere ĉio dependis de tio, li faris ĝin nek perfekte nek tuj.

Sed jen la azeno trotis proksimen, tiu, kiu vespere estis fuĝinta kaj nun revenis al siaj kunuloj. Du el la paŝtiĝantaj azenoj ŝovis la kapon tre antaŭen kaj blekis. Ili certe estis ties pli intimaj amikoj. Sed la reveninto iris al alia azeno, flaradis je ties kolo kaj gratis ĝin tie per la dentoj kaj komencis paŝti sin apud la alia, tiel indifere, kvazaŭ ĝi iris nur por kvin minutoj iom flanken kaj ne tutan plenan tagon trotis post la azenaro.

„Jen mi ja jam bonŝancas“, Dobbs elvokis ridante, kiam li vidis proksimiĝi la azenon trotantan. „Jen kvindek pesoj savitaj. Ankoraŭ du tagoj, tiam mi povos skribi trankvile leteron al la oldulo kaj sendi al la alia ulo doktoron. Tiuj tiam ne plu povos grati min sub la fingraj ungoj.“

Lia humoro tiom pliboniĝis, ke li komencis fajfi kaj fine kanti. Krome li dormis en tiu ĉi nokto multe pli trankvila ol en la antaŭa nokto, kiam surpiedigis lin plurfoje brusonoj, kiuj timigis lin, kvankam ili estis tute naturaj.

Antaŭ tagmezo de la venonta tago li povis jam vidi kuŝi Durangon el la malproksimo, kiam la pado kondukis trans monteton. Durangon, la amindan juvelon de la Sierra Madre, kiu estas kareseme ennestigita inter la gardantaj montoj, ĉiam banata en la ora lumo kaj mallaŭte ventumata de softaj molaj ventoj, kiuj dorlotas ĝin kiel delikataj inaj manoj. „La urbo de l' sunlumo“ ĝi estas nomata de tiuj, kiuj vidis ĝin kaj kiuj resopiras al ĝia hemjeca karesemo. Patrino Tero mondmiraklon metis al ĝia flanko, kiel apenaŭ ekzistas dua, la monton „*Cerro del Mercado*“, jen monto el pura fero, 600 milonojn tunojn da pura fero. Patrino Tero ne estas avara, se ŝi foje montras la kapricon doni donacojn.

Je tiu ĉi vespero li kampadis lastan fojon. Morgaŭ vespere li estos en Durango kaj la sekvan matenon sidos en la trajno al Canitas. La vendo de la azenoj kaj de la ceteraj aĵoj rapide okazos. Li tiom postulos, kiom li bezonos proksimume.

Li jubilis. Li sentis sin sur la sekura flanko. Se la vento favore blovis transen al li, li povis aŭdi la bojadon de la frajtotrajnoj tra la kvieto de l' nokto. Kaj tiu strange hurlanta bojado de la lokomotivoj, kiu povas soni tiel makabrj kaj fantomeca, enfluigis sentojn al li, kvazaŭ li jam estus en hotelo proksime de la fervojo. Estis la krio de la civilizacio. En tiu krio li sentis sin protektata. Li sopiris al la leĝoj, al la laŭleĝeco, al la firmaj muroj de la urbo, al ĉiuj tiuj aĵoj, kiuj protektu lian havaĵon. Interne de tiu sfero, kie leĝoj konfirmas la proprajon kaj kie fortaj potencoj havigas respekton al la leĝoj, li estis sekura. Tie

ĉiu afero, ĉiu kulpigo estis pruvenda. Kaj se nenio pruveblis, jen la havanto estis la laŭjura posedanto, kies propraĵo per fusiloj kaj prizonoj estis protektata. Sed li entute evitus konsenti doni pruvadojn. Li iras atenteme preter ĉiuj tiuj ŝtonoj kaj ŝtonetoj, trans kiujn oni povas stumbli tiel facile, se oni devas teni malfermaj siajn okulojn al ĉiuj direktoj. Kion Howard povas fari? Nenion. Se li provas atingi ion helpe de la polico aŭ de tribunalo, jen li mem sidus en la kaĉo. Li ja mem fosis minon kaj ekspluatis ĝin, sen petila permeson de la registaro. Li priŝtelis la ŝtaton kaj la nacion. Li do bone gardos sin entrepreni ion kontraŭ li. Kaj Curtin, ĉu? Se li efektive vivus, kion li povus fari kontraŭ li? Same tiom malmulte. Ankaŭ li, Curtin, priŝtelis la ŝtaton, li ja devus konsenti tion, se li volus fari denuncon. Dobbs ne priŝtelis la ŝtaton. Neniu povas pruvi tion al li. Ĉu murdoprovo? Ankaŭ tion Curtin ne povas pruvi. Neniu vidis ĝin: La pafcikatroj, ĉu? Kiu sciis en kiu boksbatalo aŭ eĉ en kiu stratrabado entreprenita de li, li eble ricevis la vundojn. Dobbs estas nun nobla, eleganta bonstata sinjoro, kiu povas lupreni multekostan advokaton. De li oni akceptas, se li klarigas la du aliajn kun nobla forĵetema gesto kiel stratrabistojn. Oni devas ja nur rigardi ilin. Kaj krome ili ja priŝtelis la ŝtaton. Li ja aranĝos ĉion laŭplaĉe. Lin ili neniel povas damaĝi, ne, se li troviĝas sub la protekto de la leĝoj. Estas ja bone, ke ekzistas leĝoj.

Nur ĉi tie, antaŭ ol li atingas la haltejon, antaŭ ol li povas kaŝi sin sub la gardantaj brakoj de la leĝoj, la duopo povas entrepreni ion kontraŭ li. Sed ili estas malproksimaj de li kaj morgaŭ li estos en sekureco. Eble ili trovos lin tute hazarde pli poste, ie en Usono aŭ en Meksiko aŭ eĉ en

Eŭropo. Ili kompreneble impertinente povas kribi al li vizaĝen, ke li estas rabmurdisto, stratbandito, tute fia fripono. Tion ili povus fari. Kontraŭ tio oni estas sendefenda. Tio ne impresos lin. Aŭ, se ili troigas tion, jen li transdonos akuzon kontraŭ ili, pro kalumnio kaj insulto. Ĉar tio estas kalumnio, pro tio, ke neniu juĝisto kredos tion en civilizita lando, ke tiaj aferoj povus okazi, ie sur la tero. Nun ne plu, ne plu hodiaŭ. Tio okazis antaŭ cent jaroj, eble ankoraŭ antaŭ kvindek jaroj. Nun ne plu. Neniu sur la tero. Tiom foraj kaj ne gardataj regionoj ne plu ekzistas. Tion scias ĉiu juĝisto. Li ridas pri tio. Kaj tiam la kalumniinto devas pagi multon aŭ esti en prizono, ĉar Dobbs estas honorinda kaj bonstata viro, kiu akiris sian monon per laŭleĝaj spekuladoj.

La oldulo kaj Curtin kompreneble povas inside murdi lin. Tion ili povas fari, kontraŭ tio oni estas sendefenda spite al ĉiuj leĝoj. Sed tiam oni pendumigos ilin aŭ ili venos en la elektran seĝon. Tion ili scias antaŭe, ka pro tio ili prefere lasos tion.

Jen bojas denove lokomotivo tra la nokto. Estas por Dobbs, kvazaŭ li aŭdas muzikon. La muziko de sekurigiteco.

Strange, ke Curtin tute ne kriis, kiam li pafmortis lin, ke li ne ĝemis, ke li ne plorĝemetis, ne stertoris, ne ĝemis. Nenio, nenio. Li renversiĝis kiel dehakita arbo, surbatiĝis laŭlonge kaj estis morta. Nur la sango fonte eliĝis kaj premis sin tenace tra la ĉemizo. Tio estis la ununura

movo. Kaj kiam Dobbs kun brulanta branĉo prilumis lin kaj atendis, ke li sentos hororon, li vidis nur la blankan rigidan vizaĝon. Li ankaŭ ne estus povinta terurigi, ĉar Curtin kuŝis tiel komike elartikigita, ke Dobbs preskaŭ estus ridinta pri la groteska elartikiĝo de la korpo.

Kaj Dobbs ridis nun por si mem. Li trovis tion tiel komika, ĉion, kiel Curtin surbatiĝis laŭlonge, kiel li kuŝis tie tiel muta, kaj kiel tuta vivo estas estingita per tia mallaŭta facila premo de la revolveroĉano por ĉiam.

Sed kie povas esti la kadavro? Ĉu li estas kidnapita? Trovita kaj ensekurigita, ĉu? De pumo aŭ de jaguaro fortrenita? Sed tion li estus devinta vidi. Eble li ankoraŭ ne estis morta, ĉu?

Dobbs fariĝis maltrankvila. Li komencis frostotremi. Li ekscitis la fajron, tiam li turniĝis kaj rigardis trans la nudajn areojn, tiam transen en la vepron. Fine li devis stariĝi. Li iris tien kaj tien. Li enflustris sin, ke li devas fari tion por varmiĝo, sed en vero li faris tion, ĉar li tiel pli simple povis rigardi samtempe ĉiudirekte. De tempo al tempo li supozis, ke li vidas iun proksimiĝi ŝtelire. Tiam li ree opiniis aŭdi, ke iu proksimiĝas al la bivakfajro. Kaj tiam li havis subite la senton, ke iu staras tute proksime dorse, ke li ĵus sentis ties spiron je orelo, kaj ke la pinto de longa tranĉilo celas sian dorson. Per mallonga movo Dobbs saltis antaŭen kaj turniĝis, kun eltirita revolvero. Sed li vidis nenion. Li vidis nenion krom la malhelaj

ombroj de la azenoj, kiuj paŝtis sin enuiĝante aŭ estis sternintaj sin.

Dobbs senkulpigis sin ĉe si mem, ke oni ĉiam devas esti memgarda, kaj, ke tia konduto vere ne estas ridinda kaj ne havas ion komunan kun timo aŭ eĉ kun konscienciproĉoj. Kiu estas tiel sola en la ĝangalo kaj kunportass valorplenan ŝarĝon, tiu ĉiam estas iom nervoza. Tio estas tute normala. Kaj tiu, kiu ne koncedas tion al si, trompas nur sin mem. Li dormis en tiu nokto ne tute tiel bone kiel en la antaŭa. Sed li ankaŭ tuj sciis la kaŭzon. Estis nur tial, ĉar li estis tro lacigita. La ekmarŝo matene hezitiĝis, ĉar kelkaj azenoj vagis tro foren kaj rekondukendis. Dobbs estis tro neglektema, kiam li piedkatenis ilin. Li perdis plenajn du horojn.

La vojo fariĝis pli bona kaj ĉirkaŭ tagmezo Dobbs povis elkalkuli, ke li estos post tri horoj en Durango. Ne estis lia intenco iri tuj mezen de la urbo, sed li volis halti ĉe la unua *fonda*, kiun li trovis ĉe la rando de la urbo. Tie li volis intertrakti kun la posedanto, ke li prizorgu al li aĉetantojn por la bestoj, se li ne tuj mem volus transpreni ilin je malkara prezo, por fari bonan negocon. Tiam li ŝarĝus la tutan ceteran pakaĵaron, do la sakojn kun la sole grava havaĵo sur ĉaron kaj veturigus ĝin al la ekspresfraĵta oficejo. Tio tiam neniel frapus la atenton. Li simple povus deklari ilin kiel sekajn felojn. Li pagos la plej altan takson por komercaj varoj kaj tiam neniu plu okupiĝos pri tio.

La vojo fariĝis nekredeble sableca kaj polveca. Unu flanko de la vojo estis malferma. Je la alia flanko male leviĝis vando el seka rompiĝema argilo, diseriĝanta kaj fibriĝinta veterbatita ŝtono. Dorneca arbustaĵo kaj agavoplantoj staris lacaj, soifaj kaj kovritaj de alta tavolo de polvo ĉe kelkaj lokoj apud la vojo.

Se la vento leviĝis, aŭ se ventopuŝo estis preterhastiĝinta, staris kvazaŭ dikaj kolonoj de sufokiga polvo en la aero. Ili plimalfaciligis la spiradon. Kaj la sablo disvastiĝis en la okuloj tiel, ke ili ekdoloris kaj ŝajne blindiĝis dum kelkaj minutoj. Se la ventopuŝo estis preterfluginta, la aero ne moviĝis, peza, fereca kaj ŝarĝanta super la tero. Tiam bolis kaj ardis la aero kaj la polvo ekbruligis kaj rostis la haŭton. La Tero, de monatoj atendente la pluvon, ne povis elteni la perforton de la suno ŝarĝanta ĝin kaj reĵetis la lumadon alten kun turmentiga volupto. La dancanta trembrilado de la akra sunlumo batis homojn kaj bestojn sur la okulojn kaj en la cerbon, tiel, ke ili ŝanceliĝante treniĝis antaŭen, ferminte la okulojn kaj ne plu povis pensi ion krom pri la fino de tiu turmentado.

La azenoj ŝanceliĝante trotis plu kun duone fermitaj okuloj. Neniu provis vagadi, neniu fuĝis. Ili iris kiel aŭtomatoj. Ili movis apenaŭ la kapon. Ankaŭ Dobbs tenis la okulojn fermitaj. Se li malfermis ilin nur je fendeto, kruela ardanta fluo de akra lumo eniĝis, tiel, ke li supozis la okulglobojn forbrulantaj per unu fojo.

Tra malvasta fendo en la okuloj li vidis tiam stari kelkajn arbojn ĉe la vojo. Li pensis, ke li ĉi tie volas halti iom. Kvin minutojn aŭ dek da ili, por povi apogi sin certan tempon kontraŭ la arbotrunkon, senti la ombron kaj malfermi la okulojn por ke ili ripozu. La azenoj ekstaros ja facile kaj estos kontentaj povi ripozi dum momento en la ombro.

Li venis al la arboj, kuris antaŭen, turnis la gvidantan azenon kaj la azenaro haltis. La azenoj per si mem urĝigis en la ombron kaj restadis trankvilaj. Dobbs iris al la akvosako, lavis la polvon el sia buŝo kaj trinkis akvon.

„Ĉu neniuj cigaredoj, homo?“ li aŭskultis subite iun paroli.

Li ekmoviĝis timigite. Ekde tagoj estis la unua homa voĉo, kiu aŭdeblis en liaj oreloj.

En la unua momento, kiam li aŭdis paroladon, li pensis pri Curtin, tiam tuj pri Howard. Sed tiam li ekkomprenis ankoraŭ en la sama sekundo, ke sonas hispane, kaj ke ne povas esti unu el liaj du kunuloj. Li turnis la kapon kaj vidis kuŝi sub unu el la plej proksimaj arboj tri virojn. Ili estis tute ĉifonitaj kaj trivitaj mestizoj. Homoj, kiu eble antaŭ sufiĉe longa tempo estis laborintaj ĉe iu minasocio kaj nun de multaj monatoj estis sen laboro. Ili vagadis ĉi tie ekstere en la proksimeco de la urbo, dormis, pigris, almozpetis kaj, se ili ie povis ŝteli iom, ili rigardis tion

destino fare de Dio, kiu ne lasas malsatmorti paseron,
ankaŭ se tiu nek plugas, nek semas.

Eble ili estas ja fuĝintaj punkaptitoj aŭ ili estas serĉataj pro malsukcesinta afero kaj kaŝas sin ĉi tie, ĝis estoss kreskinta barbo al ili, kaj ili rajtos esperi povi iri reen en la urbon sen tio, ke oni ekkonas ilin. Kion la urbo eĉ ne toleras sur rubejo, tio ekstere vagadas ĉe la vojoj kondukantaj al la urbo. Sufiĉe longan distancon de tie, kie komenciĝas la rustiĝintaj laduoj, la disrompitaj boteloj, la truigitaj emajlopotoj, la premkavigitaj siteloj, la flaviĝintaj gazetpecoj kaj ĉiuj ceteraj elkraĉaĵoj, kiujn ĉiutage elĵetas civilizita urbo. En la tropika zono ne estas pli bone ol ie aliloke. Neniu estigas tiom da rubo kaj koto kiel la civilizita homo; kaj la rubon forigi, kiun la homoj ĉiutage estigas, kostas al la homoj same tiom da peno, laboro kaj pripensado, kiom la produktado kaj foruzado de la aĵoj, kiujn ili supozas havendaj.

Dobbs estis ja sufiĉe longe en la lando por scii, ke li troviĝas nun en unu el la plej diablaj situacioj, kiujn li iam ajn estis atendinta. Tiun elkraĉaĵon de la urboj li konas. Estas tiuj uloj, kiuj havas nenion, kion il povus perdi, ĉi tie en senco, kiu lasas uzi sin pri neniu alia homtavolo.

Li pensis nun, ke li faris aĉan eraron per tio, ke li deturniĝis de la vojo por ĉi tie ripozi dum kvarono de horo en la ombro. Pli sekura li ankaŭ sur la vojo ne estis, sed li ne estis tiel senelire en la kaptilo kiel nun.

„Cigaredon mi ne havas. Mi eĉ dek monatojn neniun plu gustumis. „

Tio sonis tre bone. Li diris per tio samtempe, ke li mem estas povra mizerulo, kiu eĉ ne povas aĉeti al si cigaredon.

„Sed mi havas ankoraŭ iom da tabako“, li aldonis.

„Ĉu papero por rulumado?“ demandis unu el la viroj.

La viroj ankoraŭ kuŝis trankvile kaj pigre sur la tero. Ĉiuj estis turniĝintaj al li, unu je duono sidanta, alia apogiĝanta sur brako, kaj la alia kuŝis sur la ventro kaj tenis la kapon iom flanke por rigardi Dobbs.

„Pecon da gazeto mi havas“, diris Dobbs.

Li eltiris la tabakujon, tiris pecon da papero el poŝo kaj transdonis ĝin supren al tiu, kiu troviĝis plej proksime; ĉar tiu ne penis stariĝi por laŭorde akcepti la tabakon.

Ĉiuj deŝiris pecon da papero kaj surŝutis la tabakon. Tiam ili rulumis la cigaredojn kaj la plej antaŭa redonis la tabakujon.

„Ĉu *cerillos*? Ĉu alumetojn?“ demandis tiu, kiu redonis la tabakujon.

Dobbs metis manon en poŝon kaj eligis la alumetojn. Ankaŭ la skatoleton kun la alumetoj la uloj redonis.

„Al Durango, ĉu?“ demandis unu el ili.

„Jes, mi volas vendi la azenojn. Mi bezonas monon. Mi havas neniom.“

Tio estis prudenta respondo, pensis Dobbs, nun ili jam scias, ke mi havas nenion en poŝo.

Ĉiu el la triopo ekridis. „Mono, tio estas ja ĝuste tio, kion ankaŭ ni bezonas, ĉu? Miguel? La monon ni atendas.“

Dobbs apogis sin kontraŭ arbon tiel, ke li povis observi la triopon. Li plenigis ŝtopante sian pipon kaj bruligis ĝin. Lia tuta laceco estis pasinta. Li serĉis elirvojon. Eble mi povus lupreni ilin kiel pelistojn, li pensis. En tiu kazo ne frapas la atenton, kiam mi venas en la urbon. Estas pli bone, ol se mi alvenus tute sola kun la karavano de azenoj. Tiukaze ili estas sekuraj, ili havas laboron, ĉiu el ili atentis peson, kaj tiel ili forgesas aliajn intencojn. Ili tiam jam sentas manĝon en la stomako kaj kelkajn glasojn da tekilo.

„Mi povus bezoni du aŭ tri pelistojn“, li diris.

„Ĉu vi povus?“ ridante demandis unu el ili.

„Jes, la azenoj faras al mi zorgojn. Ili ne volas kunesti.“

„Kion vi do volas pagi?“ demandis alia.

„Unu peson.“

„Al ĉiuj aŭ al ĉiu?“

„Al ĉiu. Kompreneble nur, kiam ni estos en la urbo, kaj mi tie estos enkasiginta monon. Nun mi havas eĉ ne unu centavon enpoŝe.“

Denove Dobbs pensis, kiel prudenta kaj klara estas la respondo.

„Ĉu vi estas tuta sola?“ demandis nun tiu, kiu apogis sin sur la brakon.“

Kion mi respondu? pensis Dobbs . Sed por ne tro longe lasi atendi ilin je respondo kaj per tio vekti suspekton, li diris:

„Ne, mi ne estas sola. Venos du pliaj el miaj amikoj malantaŭ mi sur la vojo kun la ĉevaloj.“

„Tio estas stranga, Miguel, ĉu vi ne pensas la samon?“
diris tiu, kiu kuŝis longe etendiĝinte sur la ventro.

„Jes“, Miguel konsentis, tio estas vere stranga. Li iras ĉi tie tute sola kun sia granda karavano kaj lasas sekvi siajn amikojn sur ĉevaloj.“

„Ĉu vi vidas alveni la amikojn sur la ĉevaloj?“ demandis tiu, kiu apogis la kapon.

„Mi rigardu foje“, rediris la etendiĝinto. Li leviĝis lante, elpaŝis el la arboj kaj vidis la vojon supren, kiun oni povis rigardi el la foro pli bone ol lastmomente.

Li revenis kaj diris: „La du amikoj kun la du ĉevaloj, estas ankoraŭ tre malproksimaj. Certe horon. Tio estas stranga, Miguel, ĉu ne ankaŭ vi opinias tion?“

„*A decir verdad*“, diris Miguel, „ankaŭ mi pensas, ke tio estas tre stranga.

„Kion vi tie ĉion ŝarĝis?“ li demandis tiam, leviĝis kaj iris al unu el la azenoj.

Per pugnita mano li frapadis la pakaĵojn.

„Felojn, ŝajnas“, li diris.

„Jes, ankaŭ felojn“, koncedis Dobbs. Li sentis sin pli kaj pli malagraba kaj pensis pri ekiro.

„Pumojn, ĉu?“

„Jes“, diris Dobbs leĝere, „ankaŭ estas pumoj inter ili.“

„Tiu alportas konsiderindan sumeton“, opiniis Miguel kun faksperta mieno kaj malproksimiĝis de la azeno.

Por kaŝi sian maloportunecon, Dobbs iris nun al azeno kaj pli firmtiris la ledorimenojn, kvankam tio tute ne necesis. Tiam li iris al alia kaj skuis ĉe la pakaĵo, kvazaŭ li devus konvinki sin pri tio, ke ili estas sufiĉe firmaj. Post tio li li firmtiris zonan kaj ŝiris la pantalonon pli alten, kvazaŭ li pretiĝus por pluvojaĝado.

„E k do, mi devas – jes ja, jen mi do migru plu, por ankoraŭ esti antaŭ vespero en la urbo.“

Li malplenfrapis sian pipon je sia levita botkalkanumo, kiam li diris tion. „Kiu do volas kuniri kiel pelisto al Durango?“ Li retrorigardis, sed rondcirklis samtempe la azenojn por kunkolekti ilin.

Neniu el la uloj donis respondon. Ili rigardis sin reciproke kaj interŝanĝis rigardojn. Unu el el la rigardoj Dobbs kaptis kaj li ekpuŝis unu el la azenojn por trotigi ilin. La

azeno ektrotis, kaj alia sekvis ĝin pigre. Sed la ceteraj restadis starantaj kaj manĝis herbojn. Dobbs iris al alia azeno kaj vokis lin. Ankaŭ tiu komencis ektroti.

La viroj estis ekstarintaj. Ili promenis inter la azenojn ankoraŭ starantaj kaj urĝis ilin malantaŭen, ŝajne senintence aŭ starigis sin tiel, ke la azenoj ne sekvis, sed ree haltis, se ili jam estis farintaj paŝon.

Sed tiam la azenoj komencis fariĝi maltrankvilaj, vidante, ke la pinto jam marŝis kaj estis sur la vojo kaj ili ŝovis la virojn flanken, por ricevi spacon. Sed la viroj fariĝis nun viglaj kaj impertinente kaptis la ŝnurojn de la azenoj kaj firmtenis ilin.

„For tie de la azenoj“ Dobbs kriis koleriĝinte.

„Kio tie?“ Miguel diris senĝentile kun antaŭenigita kapo.
„Tiujn ni povas vendi tiel bone kiel vi, tiuj ne fariĝas pli malbonaj pro tio, ke vendas ni ilin.“

La du aliaj ridis kaj kaptis eĉ duan azenon al si.

„For de la azenoj, mi diras ankoraŭfoje!“ kriis Dobbs kun pli laŭta voĉo.

Li retrosaltis paŝon kaj eltiris la revolveron.

„Per via ferilo vi ne povas timigi nin“, mokis unu el ili, „nin ne.“ Vi povas pafi nur al unu el ni. Kaj al tiu estas en ĉiu kazo egala.“

„Reen kaj for de la azenoj!“ kriis Dobbs.

Tiam li pafis sur la plej proksiman. Estis Miguel. Sed la revolvero klakis nur fride kaj dure. Trifoje, kvinfoje, sepfoje klakis la revolvero. Neniu pafis knalis. Dobbs rigardis fikse kaj la viroj rigardis fikse. Ili pro miro forgesis ridi aŭ moki.

Sed unu el ili kliniĝis kaj kaptis pezan ŝtonon.

Nur unu sekundo sekvis, kurta sekundo. Sed en tiu sekundo revenis la pensoj tiel rapide al Dobbs, ke li eĉ en tiu mallonga sekundo, kiam decidiĝis lia vivo, ankoraŭ devis pensi, kiel nur eblas, ke oni povas pensi en unu tia sekundo tiom multe. Lia unua penso estis, kiel povis okazi, ke ne funkciis la revolvero. Sed tiam venis tute longa historio en lian konscion. En tiu nokto, kiam li pafmortigis Curtin, li ŝteliris al la dormanta Curtin, eltiris ties ŝarĝitan revolveron kaj poste pafis tiel sur lin, ke tiu falis morta teren. Curtin havis du revolverojn en la poŝoj, sian propran kaj tiun de Dobbs. Ĉar ambaŭ revolveroj estis signitaj kaj Howard povintus nomi la revolverojn, ĵetis Dobbs la revolveron de Curtin, per kiu li estis pafinta, al la kadavro, tiam, kiam li estis trovinta lin duan fojon kaj pafinta je dua fojo sur lin. Sed la propran

revolveron li metis al si. Tiel ekestis la ŝajno - se oni trovus Curtin - kvazaŭ tiu estus atakita kaj sin defendis. La revolvero de Dobbs havis alian kalibron, el lia revolvero la pafoj ne povis veni. Dobbs forgesis nur unu aferon. Kiam li prenis sian propran revolveron al si, li forgesis ŝarĝi ĝin. Li estis forgesinta, ke en tiu nokto, kiam Curtin forprenis la revolveron de li, tiu malŝarĝis la revolveron. Inter ĉiuj aliaj pensoj, kiuj tiom okupis lin dum la lastaj tagoj, li eĉ ne estis pensinta pri tio, ke la revolvero ankoraŭ nun estas malŝarĝita.

Ankoraŭ nun en la sama sekundo Dobbs pensis pri alia armilo. Li staris proksime ĉe unu el la azenoj, je kies pakaĵo estis ligita maĉeto. Li kaptis al ĝi por eltiri la maĉeton kaj por defendi sin per ĝi.

Tio ankaŭ estus sukcesinta al li. Kun la maĉeto en la mano li eble trovintus la tempon por ŝarĝi la revolveron, car li havis kelkajn kartoĉojn unuope en la ĉemizopoŝo.

Sed jen la sekundo finiĝis kaj la ŝtono trafis rapidege lian kapon. Li vidis ĝin alflugi, sed ne povis sufiĉe rapide deturni la kapon, ĉar li direktis lian lastan penson tute al la maĉeto.

La ŝtono renversigis lin pli pro la vehementeco kaj la ŝtontrafiĝo ol pro la vundiĝo.

Sed antaŭ ol li trovis la tempon ree surpiediĝi, Miguel jam estis ĉe la maĉeto, sur kiun ĝi unue estis atentigita pro la movo de Dobbs. Per lerta movo de la mano li tiris la maĉeton el la longa ledingo, saltis al la kuŝanta Dobbs kaj per forta, mallonga kaj sekure svingita bato li glate dehakis la kapon de la nuko de Dobbs.

Ne tiom timigitaj, sed despli perpleksaj pri tiu rapida ago, gapis ĉiu el la triopo sur la kadavron. La okuloj de la kapo, nur je larĝo de la maĉeto malproksima de la trunko, tikis nerveze kaj tiam abrupte haltis malfermitaj je tri kvaronoj. Ambaŭ manoj etendiĝis longe kaj kaj konvulsie kuntiriĝis ĝisfirme. Tion ili faris plurajn fojojn. Tiam, post kiam ili premis la ungojn lastan fojon en la propran manplaton, ili solviĝis softe kaj mortis je duono malfermitaj.

„Tion faris vi, Miguel“, diris unu el la du aliaj duonlaŭte kaj proksimiĝis.

„Fermtenu vian buŝon“, kriis Miguel kolere kaj turnis sin tiom rapide al la parolinto, kvazaŭ li volus mortbati ankaŭ lin. „Tion mi scias mem, kiu draŝis baton sur lin, kanario. Se tio konatiĝos oni mortpafos vin same tiel bone kiel min. Tion vi ja scias, au ĉu mi rakontu ĝin al la policianoj. Pri mi tio neneniĝas faras diferencon, kaj mi ne estas via flegopatrino.“

Li rigardis la maĉeton. Estis nur tute malmulte da sango sur ĝi. Li forfrotis ĝin je la arbo kaj tiam li ŝovis ĝin denove en la ingon.

22

La azenoj, kiuj ĝenerale ja ne tiom enmiksiĝas en la aferojn de la homoj, kiel la hundoj faras tion tiel volonte, leĝere estis ekmarŝintaj. Ĉar ili estas multe pli prudentaj ol supozas tion homoj, havantaj neniam ion komunan kun azenoj, tial la azenoj marŝis sur la ĝusta vojo ĉiam al Durango.

La viroj pro sia ekscitiĝo tute estis forgesintaj la azenojn. Ili forprenis de la kadavro la pantalon kaj la botojn kaj tuj vestis sin per ili. Multe da valoro havis nek la pantalonoj, nek la botoj, ĉar tiuj vestaĵoj faris pli la lastajn dek monatojn ol oni atendus de tiaj aĵoj. Tamen ili estis, kompare al la ĉifonoj, kiujn portis tiuj viroj, veraj pompaĵoj.

Sed la ĉemizo volis havis neniun, kaj neniun volis vesti sin per ĝi. Kvankam la tuta triopo anstataŭ la ĉemizoj portis ion, pri kio oni nur malfacile povintus diri, kio estas la pli kompakta amaso, la truoj, aŭ la ĉifonoj pendantaj ĉirkaŭ ili.

„Kial vi ne volas preni la ĉemizon kaj vesti vin per ĝi, Ignacio?“ demandis Miguel, dume li puŝis perpiede la

kadavron, kiu nun ne portis ion plian ol la trivitan kakikoloran ĉemizon.

„Ne multe valoras“, respondis Ignacio.

„Vi havas kialon diri ion tian, hundo kota“, diris Miguel al tio. „Rigardate kontraŭ via, ĝi estas pli bona ol nova.“

„Mi ne ŝatas ĝin“, opiniis nun Ignacio kaj deturnis sin.
„Estas tro proksime al la kolo. Kial ne prenas ĝin vi?“

„Mi?“ demandis Miguel kaj tiris kolere la frunton supren,
„mi ne vestas min per tia ĉemizo, kiun tia hundo de gringo varme portis je sia korpo.“

Sed la vero estis, ke la ĉemizo ankaŭ por Miguel estis tro proksima al la kolo de la kadavro. Estas vere, ĝi ne havis sangomakulojn, sed tamen neniu volis vesti sin per ĝi. Ili havis la antaŭsenton, ke ili ne povus senti sin oportunaj en la ĉemizo. Ili ne kapablis klarigi tiun senton kaj ĉiuj kontentiĝis per tio, ke la ĉemizo estas simple tro proksima al la kolo, kaj ke tial kiel valorobjekto ne plu konsiderindas.

„La fripono ja en sia pakaĵo eble ankoraŭ havas kelkajn pliajn ĉemizojn“, diris Ignacio.

Miguel tuj bruske kriis al li: „Jen vi unue atentos foje, ĝis mi rigardis tion, kaj pri tio, kio poste restos, ni tiam povos paroli.

„Ĉu vi eble estas ĉi tie la kapitano?“ kriis nun la tria, kiu la lastajn minutojn ŝajne indiferece staris apogite de arbo. Li havis bonan kialon ŝajnigi sin seninteresa, ĉar li alproprigiis la pantalonojn al si, dume Miguel prenis la botojn. Nur Ignacio ricevis nenion ĉe tiu distribuo, ĉar li ne ŝatis la ĉemizon.

„Ĉu kapitano?“ kriis Miguel koleriĝinte. „Kapitano aŭ ne kapitano, kion vi do faris ĝis nun?“

„Ĉu mi ne ĵetis la ŝtonon al lia kranio?“ fanfaronis la tria. „Vi ja alie ne estus estinta tiom aŭdaca proksimiĝi al li, malkuraĝulo.“

„Vi kun via ŝtono“, mokis Miguel, „tio estis ja ne pli ol pikado per dentopurigilo. Kiu el vi du favaj virkatoj estus veninta pli proksimen por fini lin, birdotimiguloj lamentaj vi estas! Kaj por ke vi sciu tion tuj nun, la maĉeton mi povas bone uzi duan fojon, kaj trian, por vi ambaŭ, mi ne petos vin pri via permeso.“

Li turniĝis kaj volis iri al la pakaĵo.

„Kien la azenoj perdiĝis, damne!?“ li vokis mirigite.

Nur nun ĉiuj ekkonsciiĝis, ke la azenoj estis formarsintaj.

„Sed nun ek do, por kapti la bestaĉojn, alikaze ili venos en la urbon, kaj ni havos tuj poste ĉi tie la svarmojn da ĝendarmoj sur la nuko, kiuj ĉi tie kuregos tien kaj tien“, vokis Miguel.

„La viroj stariĝis kaj postkuris la azenaron. Ili devis hasti, ĉar la azenoj, kiuj ĉi tie apenaŭ trovis iun sekan herbon ĉe la vojo, kiu kapablus reteni ilin, vigle trotis antaŭen. Daŭris pli longe ol horon, antaŭ estis la viroj kun la bestoj ree ĉe la arboj.

„Prefere ni enfosigu lin“, diris Miguel. „Alikaze la vulturoj ĉi tie cirklos kaj iu, kiu ne scias ion pli bonan por fari, povus venis por rigardi, kion trovis la vulturoj ĉi tie.“

„Ja, ĉu vi eble volas lasi notfolion kun via nomo ĉe li?“, moke demandis Ignacio. „Povas esti ja indiferente al ni, ĉu oni trovas la kadavrulon aŭ ne. Li ne plu rakontas tion, kiun li laste renkontis.“

„Vi estas ja ruza, kokineto mia“, diris Miguel. „Se oni trovas la hundulon kaj ĉe ni liajn azenojn, jen vi nenion povas kontesti plu. Sed se oni trovas la azenojn ĉe ni kaj nenie la kadravon, jen tion unue iu devus pruvi, ke vi sendis la gringon en la inferon. Ni aĉetis la azenojn de la gringo. Sed, se oni trovas tion, kio ankoraŭ restis de li,

neniu akceptas de vi, ke vi aĉetis la azenojn. Do, ek al la laboro!“

Kaj per la sama ŝpato, per kiu Dobbs volis enfosi Curtinon, li nun mem estis enterigata. Iris tre rapide. La viroj ne multe penis. Ili faris nur la plej necesan kaj translasis la laboron al la formikoj kaj vermoj.

Tiam ili surpiediĝis ka pelis la azenaron reen montaren, ĉar ili ne tiom aŭdacis por eniri la urbon, parte pro personaj kaŭzoj, parte ankaŭ tial, ĉar ili pensis, ke ili povus renkontiĝi iun, kiu konas kaj atendis la azenojn. Estis ankaŭ tute bone eble, ke Dobbs estis dirinta la veron, kaj efektive ankoraŭ sekvis du viroj sur ĉevaloj sur la vojo de Dobbs. Ŝajnis al ili efektive tre neverŝajna, ke Dobbs estas kondukinta la tutan azenaron sola. Kaj por eviti renkonti tiujn virojn, kiuj eble ekzistas, ili deturniĝis de la vojo, sur kiu Dobbs laŭ ilia pripensita supozo estis veninta, kaj grimpis sur alia mulopado supren en la montaron.

Kiam ili ree estis en la vepro, ili ne plu longe povis reteni sian scivolemon. Ili volis scii, kiom granda estas la predo kaj kiuj aĵoj bonaj estis en la pakaĵoj.

Fariĝis plimalhele, kaj la vepro faris la lokon - sur kiu ili nun haltis por tranokti - ankoraŭ pli malhela. Por ne perfidi sian restadan lokon, tiom longe, kiom ili ankoraŭ estas en tiu regiono, ili rezignis pri tio ekbruligi fajron.

Ili fariĝis agemaj. Ili malŝarĝadis la bestojn kaj komencis malfermŝnuri la pakaĵojn . Jen ankoraŭ troviĝis pantalone kaj ankoraŭ du paroj el facilaj ŝuoj. Jen ankaŭ kuirilaro, sed nur plu manpleno da fazeoloj kaj manleno da rizo.

„Ŝajne li vere ne estis tia riĉa ulo“, diris Ignacio. „Por li efektive tre necesis veni al la urbo.“ „Ankaŭ monon li ne havis“, grumble diris Miguel, dume li traserĉis la pakaĵon, kiun li estis malfermliginta. „Li nur havis ankoraŭ sepdek centavojn en pantalonpoŝo, tiu fripono. Ankaŭ la feloj, kiujn li havas, ne estas la plej bonaj. Ili apenaŭ enspezigos kelkajn favajn pesojn.“

Tiam li trovis la saketojn.

„Kion li havas ĉi tie? Sablon, vere sablon. Mi volus scii, kial li kunportas la sablon ĉi tie kun si, en multaj etaj saketoj? „

„Tio estas tute klara“, diris Ignacio, kiu nun same trovis la saketojn en sia pakaĵo. „Estas sufiĉe klare. La ulo estis inĝeniero de *Mining Company*. Tiu ĉi tie en la montaro serĉadis kaj nun kunportas la sabloprovaĵojn en la urbon, por ke ili tie en la oficejo estu esplorataj de la aliaj inĝenieroj kaj kemiistoj. Jen la usonaj kompanioj tuj scias, kie ili povas marki parcelojn.“

Li elŝutis ĉiujn saketojn. Ankaŭ Miguel elŝutis la enhavon de la saketoj, kiuj estis en la pakaĵo ĉe li. Kaj kiam li vidis, ke la saketoj estis nur senvaloraj deŝiritaj ĉifonoj, li

malbenis diojn, diablojn kaj ĉiujn gringojn. Fariĝis tiel malhele, ke ili ne povintus vidi la econ de tiu sablo, se ili estus sciintaj pli pri tio.

Ankaŭ Angel, la tria trovis la saketojn en sia pakaĵo. Li donis al ili alian signifon. Li diris: „ La ulo estis aŭtentika usona mensogisto kaj trompisto, tion mi povas diri al vi. La saketojn li ĉiujn tiel bele estis kaŝintaj inter la feloj kaj tiam dense fermligis ilin. Ĉu vi scias, kial? Li volis vendi la felojn en Durango laŭ pezunuoj, kaj por ke ili mezuru pli, li intermetis la sablon. Kaj por ke la sablo ne elvenu, tial li ŝutis ĝin en etajn saketojn. Tiu estus vendinta la felojn vespere, kaj sekvamaten, antaŭ ol la aĉetinto estus malkovrinta la trompon, la birdulo jam estus forfluginta kun la trajno. Al tiu ni bele fuŝis la trompon, tiun hundon.“

Kaj Miguel kaj Ignacio trovis, ke tio estas la plej bona klarigo por la sablo, kaj ili haste penis liberiĝi de li.

23

Ankoraŭ en la nokto ili surzenigis la pakaĵojn kaj marŝis plu. Posttagmeze ili venis en vilaĝon, kaj ili demandis indiĝenon, kiun ili trovis antaŭ ties domo, ĉu li scias neniun, kiu aĉetus azenojn, ĉar ili havas la intencon vendi kelkajn el la azenoj, ĉar ili ne povas utiligi ilin. La indiĝeno rigardis la azenojn, ĉirkaŭiris ilin, rigardis pro la

brulmarkoj, tiam li rigardis la pakaĵojn mem, kaj tiam rigardis - sen frapi atenton - sur la pantalonojn de Miguel kaj sur la pantalon de Angel, kvazaŭ li havus la intencon aĉeti ĉion tion. Fine li diris: Mi ne povas aĉeti azenojn, mi nun ne havas monon. Sed mia onklo, tiu eble aĉetos la azenojn. Tiu havas ankaŭ sufiĉe da mono por tio, mi ne havas monon. Mi volas konduki vin al mia onklo kaj kun tiu vi povas intertrakti.“

Tio iris ja glite-glate, pensis la tri friponoj, ĉar kutime oni povas iri en ses diversajn indiĝenajn lokojn antaŭ ol oni trovas iun, kiu aĉetas azenon. Plej ofte la homoj ja ne havas monon, kaj jam peso estas granda sumo por ili.

Post kelkaj centoj da paŝoj ili venis al la domo de la onklo. La domo, laŭ la plej multaj aliaj domoj, konstruita el sekigitaj argilotegoloj kaj kovrita kun herboj. Ĝi troviĝis ĉe la granda vilaĝoplaco, kie estas entreprenataj la foiro, la solenaĵoj por la sendependeco, la festecoj por la rememoro pri la revolucio kaj la politikaj kunvenoj. En la mezo de la placo estis starigita modesta pavilono, kie kutime la muziko estas ludata, se okazis iu publika festeco, kaj kie ankaŭ la parolistoj devis starigi sin, se ili volis fari paroladon. De tiu pavilono parolis ankaŭ la gvidantoj de la sanecaj komisionoj, kiam ili venis kamparen por instrui la indiĝenan loĝantaron pri sanceflego kaj infanoprizorgado. La laborista registaro sur tiuj ĉi terenoj havas pli bonajn rezultojn ol ĉiuj registaroj ekde la alveno de la unuaj hispanoj kune.

La indiĝeno iris en la domon de sia onklo, por paroli kun li pri la aĉetado de la azenoj. Ne daŭris longe ĝis la onklo elvenis kaj proksimiĝis al la tri stratrabistoj, kiuj sin estis kaŭrintaj en la ombro de la arboj starantaj prokisme de la domo.

La onklo estis jam ne juna kaj grizharara, sed fortika kaj tendena. Lia kuprokolora vizaĝo estis glata kaj liaj nigraj okuloj brilis tiel, kiel tiuj de knabo. Lia faskita hararo estis sufiĉe longa kaj je la flankoj kombita malantaŭen. Li venis tre rekte kaj lante al la viroj. Li salutis kaj tiam tuj paŝis al la azenoj, por kontroli ilin.

„Tre bonaj azenoj, sinjoro“, diris Miguel, „tre bonaj, *verdad*, tiujn vi ne povas aĉeti pli bonkvalite sur la foirplaco en Durango.“

„Tio estas vera“, diris la onklo, „estas bonaj azenoj. Kompreneble iom lacigitaj pro laboro kaj iom malsataj. Vi do faris longan vojaĝon, ĉu?“

„Ho, ne tiom longe, apenaŭ du tagojn“, enmiksiĝis Ignacio.

„Miguel puŝis lin en la ripojn kaj diris: „Jen mia amiko ĉi tie ne tute diris la veron. Estas vere, ke ni marŝis nur du tagojn de la lasta ripoza tago. Sed en vero ni vojaĝas jam kelkajn semajnojn.“

„Tiukaze ne estas miraklo, ke la azenoj estas iom lacigitaj. Sed ni certe refortigos ilin per bona manĝo.“ Kiam li diris tion, li rigardis la ulojn pli precize. Iliajn vestaĵojn kaj iliajn kanajlajn vizaĝojn. Sed li ne montris tion, ke li observas ilin, multe pli li ŝajnis, kvazaŭ li rigardus ilin nur tute senpense, dume lia menso okupiĝas pri la aĉeto kaj la ciferoj.

„Kiom ili do kostu?“ li demandis nun, pli observante la ulojn.

„Ho, mi pensas“, diris Miguel ridetante kaj kliniĝinte la kapon konfideme, „mi pensas, ke dek du pesoj ne estas tro granda prezo.“

„Ĉu por ĉiuj“, demandis la onklo ŝajne tute naive.

Miguel laŭte elridis, kvazaŭ li aŭdus bonan ŝercon: „Sed kompreneble ne por ĉiuj. Mi opiniis, ke dekdu pesoj por ĉiu unuopa.“

„Tio esta tre alta prezo“, diris nun la onklo negocece, „por tio mi povas ilin aĉeti ankaŭ sur la foirplaco en Durango.“

„Kiu sciu?“ respondis Miguel. „Jen ili multe pli kostas, dekkvin aŭ eĉ dudek pesojn. Sed tiam vi ankoraŭ devas peli ilin hejmen.“

„Ĝuste“, kapjesis la onklo, „sed tiukaze ili ankaŭ jam sur la vojaĝo enspezigas monon. Jen mi povas surpaki varojn al la azenoj kaj transporti hejmen ilin.“

Miguel elridis larĝvizage: „Mi vidas, ke mi havas prudentan negocistan partneron antaŭ mi, kaj tiukaze ni ne tiom obstinu pri nia prezo. Mia lasta, mia vere lasta vorto – jen vi kaptos la okazon, mia lastfina vorto estas naŭ pesoj por ĉiu unuopa azeno. Mi scias, ke ankaŭ vi ne havas tro. Kaj ni havis ĉijare longan sezonon de sekeco.“

„Naŭ pesojn“, diris la onklo trankvile, „tion mi ne povas pagi. Kvar pesojn, kaj eĉ ne centavon pli.“

„Diru do kvin, kaj la azenoj estas ĉiuj via propraj“, diris Miguel kaj ŝovis la manojn en la pantalonpoŝojn, kvazaŭ li jam havus la monon en la sako.

„Kvar pesoj estas mia oferto“, diris la onklo trankvile.

„Vi tiras la haŭton trans miaj oreloj“, sinjoro, sed bone, mi certe ne volas fariĝi benita, kaj blinda mi estu morgaŭ matene, se mi ne donacis en vero la azenojn al vi por tia prezo.“ Tion diris Miguel kaj rigardis ĉe tio laŭvice de la onklo ĝis la nevo kaj tiam al siaj du aliaj veprorabistoj. Tiuj kapjesis kaj faris mienon ŝajnigantan malĝojon, por alludi, ke ili ĝuste fordonis sian lastan ĉemizon por nenio.

La onklo kapjesis nun simile, sed kun gesto, kvazaŭ li jam hieraŭ posttagmeze estus sciinta, ke li aĉetos azenojn hodiaŭ po kvar pesoj.

Li iris ree al la azenoj kaj diris tiam: „Ĉu vi volas porti do plu la pakaĵojn sur viaj dorsoj?“

„Ja, prave, la pakaĵoj“, diris Miguel perpleksa kaj rigardis a siaj du kunuloj; sed ĉifoje ne tiom fanfaronema kiel li faris kutime, sed tiel, kvazaŭ li volus petegi ilin pri bona respondo aŭ konsilo.

Ignacio komprenis la rigardon kaj diris: „Ankaŭ la pakaĵojn ni volas vendi. Ni volas plu veturi per trajno.“

„Jen la vero“, Miguel nun konsentis laŭe, „ankaŭ tiujn ni vendas. Tio estis nia intenco.“

En vero ili tute estis forgesintaj la pakaĵojn dum la vendo de la azenoj.

„Kion vi havas tie en la pakaĵoj?“ demandis la onklo ree proksimiĝante al la azenoj kaj puŝis per pugno en pakaĵon.

„Felojn“, diris Miguel, „bonajn felojn. Ankaŭ niajn gamelojn kaj krome ilaron. La fusilon vi ja apenaŭ povas pagi al ni, tio estas tro multekosta.“

„Nu, kiuj iloj?“ demandis la onklo.

„La ilaro estas diversspeca“, respondis Miguel, „tio estas ŝpatoj kaj pioĉoj kaj ferrompiloj kaj tiel plu.“

„Kiel vi venis al tiaj iloj?“ demandis la onklo ŝajne tute preterire, tiel, kvazaŭ li volus nur daŭrigi la interparoladon.

„Ho – la iloj – tio estas.“, Miguel fariĝis subite necerta. Li sentis malagrablecon kaj devis gluti plurfoje. Je tia demando li ne estis preparita.

Tiam Ignacio subite enmiksiĝis: „Ni laboris ja ĉe usona minasocio, de tie ni ja ĵus venis.“

Jes ja, tiel estas“, diris Miguel nun rapide kaj ĵetis dankeman rigardon al Ignacio transen.

Li intencis neniam forĝesi tiun helpservon al Ignacio.

„Tiukaze vi do ŝtelis la ilaron ĉe la minasocio, ĉu?“ diris seke la onklo.

Miguel ridis konfideme kaj okulumis al la onklo, kvazaŭ li estus en ligo kun li. „Ne ĝuste ŝtelis“, li diris, „ŝtelado ne

estas nia afero, ni nur ne redonis la ilaron, kiam ni estis farintaj nian lastan skipon. Tion neniu povas nomi ŝtelado. Ni ja ne volas havi multon por tio, eble du pesojn por ĉiuj iloj. Nur por tio, ke ni devas pene porti ilin ĝis la trajnstacio.“

„Mi kompreneble ne povas aĉeti ĉiujn azenojn“, diris nun la onklo lante. „Tiom da azenoj mi tute ne bezonas. Sed mi kunvokigos la ceterajn enloĝantojn. Ĉiu havas iom da mono, kaj tiam mi povas promesi al vi, ke vi facile liberiĝos de la azenoj kaj ankaŭ de la ceteraj aĵoj. Mi faros kiel eble plej bone, sidiĝu. Ĉu vi volas havi akvon aŭ pakaĵon da cigaredoj?“

Tiam Angel iris en la domon kaj elvenis kun kruĉo da akvo kaj kun pakaĵeto *Supremos*.

La onklo parolis kun sia nevo, kaj la nevo ekiris por kunvoki la virojn de la vilaĝo.

La viroj alvenis. Olduloj kaj junuloj. Ili alvenis unuope aŭ duope. Kelkaj portis sian maĉeton en la zono. Aliaj malferme en la mano. Pliaj portis nenion. Ili iris unue en la domon de la onklo kaj interparolis kun li. Tiam ili elvenis, rigardis la azenojn tre zorgeme kaj oversvis poste ankaŭ la tri fremdulojn. Ili rigardis la vendantojn eble eĉ pli zorgeme ol la azenojn, sed il faris tion multe malpli okuilfrape ol ĉe la azenoj. La fremduloj ne rimarkis, ke

oni rigardis ilin tiel precize. Ili supozis tion la kutima scivolemo de la indiĝena kampara loĝantaro.

Post kelke da tempo ankaŭ la edzinoj de la viroj lante proksimiĝis, iom timeme kaj ŝtelire. Ili ĉiuj kunportis siajn infanojn. Kelkaj inoj portis la infanojn en tukoĵ plektitaj trans la dorso. Aliaj portis ilin sur brako. Tiuj infanoj, kiuj kapablis iri, kuris ĉirkaŭ siajn patrinojn kiel kokidoj ĉirkaŭ kokinon.

Fine la viroj ŝajne ĉiuj estis kolektiĝintaj; ĉar venis neniu plu. Nur unuopaj inoj proksimiĝis ankoraŭ lante al la domo. La onklo paŝis nun el la domo. Ĉiu tiuj viroj, kiuj ĝis laste estis kun li en la domo, sekvis lin. Ili formis densan grupon. Sed aliaj, kiuj jam elvenis antaŭe kaj rigardis la azenojn al si, haltis inter la azenoj. Pro tio la stratrabistoj, kiio ne frapis la atenton, estis ĉirkaŭfermitaj sen rimarki tion. Kien ajn ili turnus, la reirvojo estis barita al ili. Kaj tamen aspektis tute nature, ĉar la viroj estis ja tie por elserĉi la azenojn al si.

„La prezo ne estus tro alta“, diris la onklo, „ni ja nur miras ĉiuj tre pri tio, ke vi povas vendi tiajn bonajn azenojn tiom malkare.“

Miguel larĝigis ridadon kaj diris: „Vidu, sinjoro, ni simple bezonas monon. Tiel estas. Kaj tial ni devas vendi ilin.

Ĉu la azenoj havas brulmarkojn?“ demandis nun la onklo tute preterire.

„Kompreneble“, diris Miguel, „ĉiuj havas brulmarkon.“ Li returniĝis por rigardi al la azenoj, por ekkoni la brulmarkon. Sed la viroj tiel kaŝis la azenojn, ke neniu el la veprorabistoj povis vidi brulmarkon.

„Kiun brulmarkon la azenoj do havas?“ demandis nun la onklo.

„Miguel komencis senti sin tre malagraba. Kaj liaj amikoj komencis turniĝi kaj barakti por vidi brulmarkon. Sed la indiĝenoj ŝajne hazarde urĝis ilin pli kaj pli malproksimen de la azenoj.

La onklo rigardis Miguelon malparente. Kaj Miguel sentis sin pli kaj pli malagraba. Li sentis, ke io proksimiĝis al li, kio povus farĝi decida por lia estonteca vivo. Kiam la onklo, sen ripeti sian demandon plu tiel strange rigardis al lia vizaĝo, Miguel sciis, ke li devas respondi tiun demandon.

Li iom hezitemis kaj penis eligi vortojn, kaj tiam li diris: „La brulmarko – ja, la brulmarko, tio estas ringo kun suba strio.“

La onklo vokis transen al la viroj starantaj ĉe la azenoj kaj demandis: „Ĉu tio estas la brulmarko, *hombre* ?“

„Ne“, ili revokis.

„Mi eraris“, diris al tio Miguel; „la brulmarko estas ringo kun kruco sur tio.“

La viroj diris: „Tio ne estas la brulmarko.“

„Mi estas tute konfuzita“, diris nun Miguel proksime al kolapso, „la brulmarko estas kompreneble kruco kun ringo cirkaŭ la kruco.“

„Ĉu tio estas vera?“, demandis la onklo.

„Ne“, diris la viroj, „tio estas malĝusta.“

„Vi ja rakontis al mi“, diris nun la onklo trankvile, ke la azenoj estas viaj.“

„Tion ili vere estas“, ekvokis impertinente el Ignacio.

„Sed neniu el vi scias la brulmarkon, tio estas stranga.“

„Tion ni ne priatentis“, diris Miguel kaj provis mieni malŝate.

„Ĉu vi iam vidis“, demandis nun la onklo sin turnante al ĉiuj viroj ĉeestantaj, „kiam ajn viron posedantan azenon aŭ kiun ajn alian bruton, kiu ne scias ĉiun unuopan brulmarkon, eĉ se la brulmarkoj estis diversaj kaj la bruto venis el malsamaj bredoj?“ La viroj ĉiuj ridis kaj diris nenion.

„Mi scias“, diris la onklo, „de kie estas la azenoj.“

Miguel riĝardis ĉirkaŭe al siaj kunuloj, kaj tiuj rigardis al ĉiuj flankoj, por vidi, por ke ankoraŭ troviĝus truo, tra kiu ili povus fuĝi, tuj kiam la sekva frazo eksonos.

„La azenoj estas de la sinjorino Rafaela Motilina en Avino, la vidvino de sinjoro Pedro Leon. Mi scias lian brulmarkon. Estas la litero L kaj la litero P dorsflanke de la strio de la litero L. Ĉu tio estas ĝusta, *hombres*,“ vokis la onklo.

Kaj la viroj, kiuj staris ĉe la azenoj, ekvokis: „Tio estas ĝusta. Tio estas la brulmarko.“

La onklo rigardis laŭronde kaj vokis: „Porfirio, venu ĉi tien.“ Indiĝeno venis proksimen kaj starigis sin flanke de li.

Nun la onklo diris: „Mia nomo estas Alberto Escalona. Mi estas la alkaldo de la loko ĉi tie, laŭorde elektita en baloto kaj konfirmigita de la guberniestro. Tiu viro ĉi tie, Porfirio, estas la policisto de la loko.“

Estas la diverseco de la landoj kaj de la klimato, la diverseco de la homoj, ilia eduko kaj individuaj influoj kaj ankoraŭ multe da pliaj aferoj, al kiuj ili submetiĝas. En ĉiu kazo estas tiel: Se en meza Eŭropo iu prezentiĝas kun sia titolo, li havas la intencon vekti en sia antaŭulo hororigan senton, tiun de respekto, kaj li atendas, ke lia antaŭulo ege emociita de la impona okazaĵo kaj de la travivaĵo, respektoplene kliniĝas kaj ekde tiu momento ne rifuzas la necesan respekton al la portanto de la titolo. Sed ĉi tie, sur tiu ĉi kontinento titolo validas nenion. Kaj nomo ne multe. Sed la personeco ĉion. Neniu kliniĝas, aŭ nur en esceptaj okazoj antaŭ damo, kaj tiu, kiu dirus pri prezidanto Lia moŝto, efikus same tiel ridinda kiel la prezidanto, kiu lasus alparoli sin per Lia Moŝto. La prezidanto estas multe pli malofte alparolata kiel *Mr. President* aŭ kiel la sinjoro Prezidanto ol pli ofte kaj propre laŭregule ĉiam kiel *Mr Coolidge* aŭ kiel *Señor Calles*. Kaj tiu, kiu havas iun rilaton al li, skuas lian manon, se li venas, kaj se li foriras kaj parolas kun li same tiel, kvazaŭ li sian tutan vivon estus manĝinta kun li el la sama pelvo. Tion la nove gladiĝintaj cilindroĉapelaj prezidantoj de la freŝe kuiritaj eŭropaj respublikoj ankoraŭ devas lerni. Ĉar la eŭropaj prezidantoj ankoraŭ nun havas kiel ekzemplodonan modelon la absolutajn reĝojn, dume la prezidantoj ĉi tie ne elektas ekzemplodonajn modelojn, sed kiam ili bezonas modelon, sin mem elektas kiel modelon kaj ĝuste pro tio aperas kiel homoj tiaj, kiaj ĉiuj aliaj de lando. Kaj se ĉi tie iu diras: Nia prezidanto estas granda bovo!“ jen la prezidanto ne ĵetigas lin por kelkaj monatoj en prizanon, sed, se li aŭdas pri tio, li diras al si aŭ al siaj amikoj: „Tiu viro scias pli pri mi ol mi mem. Li ŝajne estas prudenta viro.“

Sed, se ĉi tie iu prezentas sin kun sia titolo kaj diras: Mi estas la urbestro de la vilaĝo kaj tiu estas la policprezidanto“, tiukaze signifas ion tute alian ol en Eŭropo.

La triopo de la stratembuskuloj tuj sciis, kion tio signifas, kaj ke nun, post kiam la titoloj estis diritaj, la manskuado havis finon. Ili surseliĝis kaj provis foriĝi sen kunpreni siajn azenojn. Ili nun estus vendintaj ĉiujn azenojn por unu peso, ili bonvoleme etsus donacintaj ilin, se ili nur estus povinta forlasi la vilaĝon. Sed nun oni klare ekkoneble firmtenis ilin.

Miguel provis eltiri sian revolveron. Sed li trovis la revolveringon malplena. En sia ekscitiĝo li tute ne rimarkis, ke Porfirio jam transprenis tiun penon por li. La revolvero kompreneble ne tre utilis, ĉar ĝi ja ankoraŭ nun estis ŝarĝita.

Sed la homoj ne povis scii tion kaj ili eble estus permesintaj lian foriron, se li estus direktinta la armilon al ili.

„Kion vi volas de ni?“ kriis Miguel.

„Ĝis nun nenion“, diris la alkaldo. „Ni nur miras, kial vi volas forlasi nin tiel rapide sen kunpreni viajn azenojn.“

„Ni povas kunpreni niajn azenojn aŭ ne, ni povas fari kun niaj azenoj, kio ajn plaĉas al ni“, vokis Miguel kolere.

„Kun viaj azenoj, jes ja, sed ili ne estas viaj azenoj. Mi scias la rakonton de tiuj azenoj. Sinjorino Motilina vendis tiujn azenojn antaŭ dek aŭ dek unu monatoj al tri usonanoj, kiuj volis iri en la Sierra Madre por ĉasi. Mi konas la usonanojn.“

Miguel rikanis kaj diris: „Tio estas do tute prava. De tiuj tri usonanoj ni vendis la azenojn.“

„Por kiom da mono?“

„Dekdu pesojn po azeno.“

„Kaj nun vi volas vendi ilin por kvar pesoj po besto? Vi estas malbonaj vendistoj.“

La indiĝenoj ridis.

„Vi rakontis ja al mi“, diris la alkaldo, „ke vi jam havas la azenojn tre longe. Kiom longe do?“

Miguel pripensis certan tempon kaj tiam diris: „Kvar monatojn.“ Venis al li en la kapon, ke li estis dirinta, ke ili laboris en mino kaj faris longan vojaĝon.

La alkaldo diris seke: „Kvar monatojn, ĉu? Tio estas stranga historio. La usonanoj venis antaŭ malmultaj tagoj de tie el la montaro. En la vilaĝoj oni vidis ilin. Jen ili ankoraŭ ĉiuj havis la azenojn, kiujn vi aĉetis de ili antaŭ kvar monatoj.“

Miguel ree provis ĝin per sia konfidema rideto: „Por diri la veron, sinjoro, ni aĉetis azenojn antaŭ du tagoj, de tiuj usonanoj.“

„Tio estas jam pli verŝajna. Do, de la tri usonanoj vi aĉetis ilin, ĉu?“

„Jes“.

„Sed tio ne povas esti la tri usonanoj, ĉar mi scias, ke unu el la triopo estas sur la alia flanko de la Sierra Madre en vilaĝo, li estas kuracisto.“

„Estis nur unu usonano, de kiu ni aĉetis ilin.“ Miguel gratis sin vizaĝe kaj en la hararo.

„Kie vi do aĉetis la azenojn?“ demandis la alkaldo senpardoneme plu.

„En Durango.“

„Tio apenaŭ eblas“ diris la alkaldo. „La usonano ankoraŭ ne povis esti en Durango, kaj se li tie estis, vi ankoraŭ ne povus esti ĉi tie.“

„Ni tramarŝis la nokton.“

„Tio povas esti. Sed kial la usonano ĝuste al vi vendu la azenojn, se li jam estis en Durango, kie li trovis sufiĉe da aĉetantoj, aliajn aĉetantojn.“

Nun Ignacio enmiksiĝis: „Kiel ni sciu do, kial li ĝuste al ni volis vendi la azenojn kaj ne al aliaj? Tio estis kaprico de li.“

„Jen vi devus havi kvitancon, ĉu?“, diris la alkaldo, kvitancon kun la prezo kaj la brulmarko, alikaze sinjorino Motilina ĉiutempe povus repostuli la azenojn, ĉar ŝia brulmarko estas enskribita.“

„Kvitancon li ne donis al ni“, respondis Miguel. „Li ne volis pagi la kvitancon.“

„Tiujn malmultajn centavojn vi ja mem estus pagintaj, por havi pruvon por la aĉeto“, diris la alkaldo.

„Damnite“, kriis nun Miguel kaj minacis per ambaŭ pugnoj, kion vi propre volas de ni? Ni iras pace nian vojon kaj vi encirkligas nin. Ni protestas ĉe la guberniestro pri vi, por ke oni eksigos vin, ĉu vi komprenas tion?“

„Jen nun la limo.“ La alkaldo ridetis. „Vi venas ĉi tien en nian vilaĝon kaj volas vendi azenojn al ni. Ni volas aĉeti la azenojn kaj ankaŭ interkonsentiĝis pri la prezo. Jen ni ja havas la rajton ekscii, de kie venas la azenoj. Alikaze morgaŭ frue venos la soldatoj kaj diros, ke ni estas banditoj, ĉar ni forkondukis la azenojn de iliaj laŭrajtaj posedantoj kaj mortbatis la posedanton, kaj oni pafmortos nin.“

Miguel turnis sin al siaj amikoj kaj ĵetis rigardon al ili. Tiam li diris: „Ni nun ne plu volas vendi la azenojn, eĉ ne por dek pesoĵ ĉiujn kune. Ni volas nun iri plu.“

„Sed la ilaro kaj la feloj vi ja povus vend al ni, ĉu?“
demandis la alkaldo.

Miguel pripensis la aferon dum certa tempo. Kaj kiam li havis la ideon, ke la feloj kaj la ilaro ja ne havas brulmarkon, li diris: „Bone, se vi volas havi la felojn kaj la ilaron - . „Kion vi pensas?“ li diris, sin turniĝante al siaj amikoj.

„Ni konsentas pri tio“, ili diris. „Ni povas disiĝi de la aĵoj.“

„Tio estas ja aĵoj viaj, ĉu?“ demandis la alkaldo.

„Kompreneble“, respondis Miguel.

„Kial la usonano ne vendis la felojn en Durango? Kial vi reportis la felojn ĉi tien? Vi ja ankaŭ ne portas akvon sur azenaj dorsoj en la riveron, ĉu?“

„La prezoj ne estis bonaj en Durango, kaj ni volas atendi pli bonan tempon.“ Miguel komencis iom promeni tien kaj tien, laŭ la spaco, kiun la viroj lasis al li.

„Ĉu la usonano iris nuda al la trajnstacio?“ neatendite demandis la alkaldo.

„Kion vi opinias?“ Miguel paliĝis.

„Vi ja portas liajn botojn, kaj tiu surhavas liajn pantalonojn. Kial neniu el vi vestis sin per la ĉemizo, kiu ankoraŭ estas tute bona? Ĉiukaze estas tiel bona kiel nova, kompare al tiu ĉifono, kiun portas vi.“

Miguel silentis.

„Kial neniu prenis ĝin el vi?“ ripetis la alkaldo. „Mi povas diri tion al vi“, li daŭrigis, „kial neniu el vi volis vesti sin per ĝi.“

Nek Miguel nek unu el la du aliaj atendis plu, kion la alkaldo ankoraŭ diros. Per unu salto ĉiu el ili ĵetiĝis sur la virojn, kiuj estis plej proksimaj. Tio estis tiel surpriziga por la viroj, ke ili ne sufiĉe rapide kaptis ilin. La uloj fuĝis kaj kuris sur la straton de la vilaĝo malsupren por atingi malferman terenon.

La alkaldo mansvingis kelkajn virojn, kaj malmultajn mintuojn poste haste rapidis kvin uloj sur siaj ĉevaloj por atingi la fuĝintojn. Ili eĉ ne prenis la tempon al si por seli la ĉevalojn. Nur kapŝnurojn ili ĵetis sur la bestojn.

La veprorabistoj ne kapablis malproksimiĝi tre. La indiĝenojn atingis ilin antaŭ ol ili estis atingintaj la lastan domon de la vilaĝo. Oni ligis ilin al lazoj kaj rekondukis ilin al la placo de la vilaĝo.

„Ni nun serĉos la usonanon kaj demandos lin por kiu prezo li vendis la azenojn al vi, kaj kial li senvestigis sin ĝisnude, por donaci al vi siajn botojn kaj sian pantalonon. Ni kunportos lian ĉemizon, kiun neniu el vi volis havi.“ La alkaldo diris tion kun sciigema tono sen atendi respondon.

La uloj estis firmligitaj kaj nun gardataj de la tri indiĝenoj, kiuj kaŭriiĝis vid-alvide al ili, kun la maĉetoj sur siaj genuoj.

La viroj selis siajn ĉevalojn, metis tortiljojn en siajn bastuojn kaj ekrajdis. La alkaldo kaj Porfirio rajdis kun ili.

24

Apenaŭ homo povas vojaĝi en tiu regiono sen tio, ke li estas vidata. Ankaŭ, se li provas preteriri ĉiujn lokojn kaj ĉiujn homojn, tamen ĉiam estas okuloj, kiuj vidas lin, kiuj persekutas ties vojon kaj observas ties faradon. Li mem ne scias, ke oni observas lin. Tiuj, kiuj iras renkonte al li, deflankiĝas de la vojo longe antaŭ la momento, kiam li ekvidas ilin kaj ili kaŝiĝas en la vepro, kie ili lasas preteriri lin, kaj nur tiam elvenas, kiam li ne plu videblas. Ili precize vidis lin, sed li eĉ ne divenis, ke oni rigardis lin tiel detale de la kapo ĝis la piedoj. Tiel, ke malmultajn horojn poste la tuta vilaĝo scias, kiel la viro aspektis kaj kion li kondukis kun si. En irigaciaj fosaĵoj, post montetoj, post rokblokoj kaj post herboj la okuloj vidas ĉiun movon kaj ĉiun paŝon de la fremdulo.

La homoj sur la ĉevaloj sekvis la vojon, kiun Dobbs iris, kaj ne tiun, sur kiu venis la vojarabistoj. Ĉar ili sidis sur ĉevaloj kaj ne havis pakaĵon, ili jam posttagmeze estas je tiu placo, kie Dobbs haltis. La placo estis facile trovebla.

Du el la viroj persekutis la spurojn plu ekde la placo al la urbo. Sed ili trovis baldaŭ, ke la azenoj nur disvastiĝis dumvage kaj tiam estis repelitaj.

Nun estis facila ludo por la alkaldo, kiu mem estis pursanga indiĝeno, rakonti la tutan okazaĵon. La azenoj vagadis, do neniuj havis tempon okupiĝi pri ili. Sekve de tio ĉe la placo io devas esti okazinta, kio ĉiujn ĉeestantojn, kies piedaj spuroj rekoneblis, tiom okupis, ke ili ne vidis, kiam la azenoj ekvagadis, kaj la okazaĵo devis esti io tre grava, ĉar alikaze la azenoj ne tiom vaste povintus vagi.

Nek de la placo, kie staris la arboj, al la ejo, kie la azenoj estis rekondukitaj, nek de tiu placo plu al la urbo videblis piedaj spuroj de la usonano. Eĉ se li estus irinta nudapiede, oni facile estus ekkoninta lian spuron. La formo de la piedoj ne estas tiel bela kiel tiu de indiĝeno, ĉar li ĉiam iras en botoj, kaj ofte tiajn, kiuj kripligas la piedfingrojn. Krome la piedoj de la blankuloj estas multe pli grandaj ol tiuj de la indiĝenoj, kiuj ĝenerale havas gracilajn kaj malgrandajn piedojn.

Ĉar de la placo ne plu kondukas spuroj de la usonano, li devas esti plu tie. Kaj ĉar li ne estas sufiĉe profunde kaj zorgeme enfosita, kaj ankaŭ ne pluvis, la viroj trovis lian tombon post malmultaj minutoj.

'Pro murdo oni povas esti akuzata nur tiukaze, se la kadavro estas prezentbla', estis dirinta Miguel. Pri tio li pravis. Tio estas la leĝo, kaj oni rajtas ĝin nomi leĝo bona, ĉar en tiaj grandaj landoj homoj povas fari sin tiom

nevideblaj, ke kadavro estas trovebla pli facile ol tiu homo, kiu malpaeris libervole.

La kadavro estis trovita, kaj ĉar la tri vojrabistoj posedis la proprajon de tiu kadavro sen povi pruvi la posedrajton, tiu kazo entute estis evidenta.

La alkaldo rigardis la kadavron nur sekundon, tiam li diris: „Maĉeto“.

Tiam la viroj detiris de la korpo la ĉemizon, kiun la alkaldo prenis al si, kaj post tio la indiĝenoj enfosis la kadavron. Ili faris tion kun nudigitaj kapoj. Kaj kiam ili estis fermŝutintaj la fosaĵon, kiujn ili faris pli profundaj, kvankam ili povis fari tion nur per siaj maĉetoj, ili staris dum certa tempo sen ĉapelo ĉirkaŭ la monteto. Ili ne preĝis, sed ili ĉiuj rigardis kun klinita kapo malsupren al la monteto.

Dume la viroj ankoraŭ staris antaŭ la monteto, la alkaldo iris al la sekva arbo. Per la maĉeto ili dehakis branĉeton kaj poste rompĝin per bato en du erojn. Li ligis ilin per fadeno al kruco kaj pikis la krucon en la monteton, tien, kie troviĝis la kapo.

Je la sekva mateno la viroj ree estis en sia volaĝo. La alkaldo montris al la tri uloj la ĉemizon. Ili rigardis ĝin kaj levis la ŝultrojn.

Du viroj intertempe estis rajdintaj al la plej prokisma oficejo de la federacia kavaleria milico. Antaŭtagmeze venis la soldatoj. Rigardinte la ulojn, la inspektoro diris al la alkaldo: „Je ties kapo jen tie“ - li signis al Miguel - oni anoncis rekompenco pro krimoj. Mi pensas, ke 300 da pesoj aŭ 250 da ili. Precize mi ne scias tion. Jen bandito. Jam antaŭe li murdis du homojn. La du aliaj birdotimiguloj certe estas de la sama speco. Mi ne konas ilin. La rekompenco estos je via dispono, sinjoro, je Porfirio kaj je la ceteraj viroj ĉi tie. Kion vi faras nun kun la azenoj kaj la pakaĵoj?“

„Ĉion tion ni portos morgaŭ al la posedantoj“, diris la alkaldo. „Mi scias, kie ili estas. Unu el ili estas doktoro, tiun ili tie sur la alia flanko ne volas lasi foriri. Ankaŭ ni volas havi lin ankoraŭ por semajno. Li ricevas ja nun siajn aĵojn kaj ne tiel rapidos foriri.“

Tiam la polico transprenis la tri veproŝtelistojn. Oni ne ligis ilin al lazoj. Ili trotis en la mezo de la rajdantaj soldatoj. Jen la ĉemizo, jen la pantalono, jen la botoj, jen la azenoj, jen la pakaĵoj kaj jen la eta kruco sur la monteto. Sekve la procesdebato ne pli longe daŭros ol du horojn. Multekostan galgokonstruaĵon oni ne konstruos, ankaŭ blankajn gantojn oni ne surmetos. Por tiaj aferoj la ŝtato ne disponigas multe da mono. La monon la ŝtato devas ŝpari por pli gravaj aferoj.

Howard estis viro multe okupata. Li ne povis ĝoji tiom pri la trankvilo, kiom li esperis. Li estis la granda fama miraklodoktoro. La indiĝenoj de la alta montaro ĉiuj estas tre sanaj, kaj ili atingas aĝon, kiu sonas al eŭropano kiel fabelo. Nur kontraŭ enportitaj malsanoj ili estas sendefendaj. Sed, kvankam ili ĉiuj havas enviindan sanecon, ili tamen suferas je malsanoj kaj korpaj difektoj, kiujn ili tiom longe flustras al si mem, ĝis ili estas tute konvinkitaj, ke lil havas la malsanon. Oni devas nur rakonti al ili pri malsano kaj klarigi la simptomojn, jen ne pasas pli ol tri tagoj kaj ili havas la malsanon. Pro tiu kaŭzo la kuracistoj kaj eklezioj faras tian bonan negocon en la lando.

Jen venis sinjorino al Howard, kiu volis scii, kial ŝi havas laŭsojn, dume ŝia najbarino laŭ ŝi havis neniujn. Kion Howard preskribu? Laŭsopasto estus estinta la ununura rimedo. Sed, se ĝi estas eluzita, la laŭsoj ree ĉeestas kaj la demando denove leviĝas: „Kial mi havas laŭsojn kaj mia najbarino ne?“ Howard helpis facile al si, ĉar li estis aŭtentika ŝamano. Li diris: „Tio venas de tio, ke vi havas tre bonan sanan sangon, kiun ŝatas la laŭsoj, dume via najbarino havas tre malbonan kaj malsanan sangon.“ Post tio venis la najbarino, florante sana ino, kiu volis, ke oni preskribu al ŝi rimedon kontraŭ sia malbona kaj malsana sango. Se ŝi irus en la urbon al studinta kuracisto, tiukaze tiu preskribus al ŝi salvarsanon, kvankam ŝi ne havas spuron de malsano, kontraŭ kiu

alikeze salvosarano estas donata. Sed la homoj imagas, ke salvosarano sanigas la sangon, kaj la kuracito preskribas ĝin al ili.

Howard ne havis salvosaron ĉemane, li tute ne havis medicion. Li preskribis ĉiam nur: 'Trinku varmegan akvon, ĉiutage du litrojn.' Por havigi sufiĉe da variaĵoj, li preskribis du litrojn aŭ unu kaj tri kvaronojn da litroj aŭ unu kaj duonon da litroj; tiam denove varmegan akvon kun citronosuko aŭ kun oranĝosuko aŭ kun iu ajn herbo aŭ legomo, kiun li sciis kaj pri kiu li certis, ke ĝi povas damaĝi neniel.

Strange por tiu, kiu ne scias la sanigan forton de la akvo, la viroj, inoj kaj infanoj sieĝintaj la miraklokuraciston, ĉiuj saniĝis. Almenaŭ ili asertis tion. Kaj estas ja tiel pri ĉiuj malsanoj, se oni estas konvinkita ne plu malsani, jen oni estas simple sana.

Kontraŭ eksteraj suferoj, se „la morto *directamente* kuŝis sub la haŭto“, kiel la homoj rakontis, kaj ili jam evidente povis senti la morton premantan sur la haŭton, jen Howard preskribis varmegajn kompresojn. Pro varieco kelkfoje ankaŭ fridajn kompresojn. Kompresojn sur la kapon, sur la nukon, sur manplaton, sur pulson, sur la abdomenon, sur la plandojn, kie ajn estis loko. Kaj la homoj ankaŭ en tiu kazo ĉiuj saniĝis. La Morto forrampis sub la haŭto, ĉar fariĝis por Li, laŭ la situacio, aŭ tro varma aŭ tro malvarma.

Brako-kaj gamborompiĝojn, artikajn tordojn aŭ elartikiĝojn la homoj kuracis mem, jen neniuj kuracistoj povis montri ion novan al ili. Kaj ankaŭ helpi naski Howard ne devis. Tio iris tute glate.

La famo de Howard kreskis ĉiutage, kaj se li estus havinta pli da senco kaj pli da ŝato por vivado kun naturaj homoj, li povintus pasigi sian vivon pace kaj benate de feliĉo. Sed li ja ĉiutage pensis pri sia forveturo. Diversaj pensoj estis venintaj en lian kapon koncerne la du kunulojn, ĉu ili vere laŭorde transdonus sian havaĵon kaj ĉu ili sekure atingos la trajnstacion. Li konsiliĝis tiel, ke li nun povas fari nenion, kaj ke li devas fidi la lertecon kaj honestecon de ambaŭ.

Jen iumatene rajdis indiĝeno en la vilaĝon kaj serĉis la domon, kie loĝas la granda kuracisto. Li parolis unue kun la gastiganto mem kaj tiam ambaŭ iris renkonte al Howard.

La gastiganto diris: „Sinjoroj, jen viro el vilaĝo de transe, veninta trans la montaron. Li volas rakonti historion al vi.“

La indiĝeno sidiĝis, rulis cigaredon, bruligis ĝin kaj tiam ekparolis: „Lazaro estis en la vepro kaj karbigis lignostakon. Li estas karbisto. Estis frue matene. Li ĝuste estis metinta lignon sur la stakon. Jen li vidis rampi ion sur la tero. Kaj kiam li rigardis pli proksime, jen li rimarkis, ke la rampanto estis blankulo. Li estis plena de sango kaj ne povis moviĝi plu. Lazaro donis trinkaĵon al

li. Tiam li lasis sian lignostakon sola, pakis la blankan malsanan viron sur sian azenon kaj kondukis tiun en sian vilaĝon, en sian domon.

Metite sur maton dome, la viro estis jam morta. Sed jen venis alia, rigardis la blankulon kaj diris: ‚Tiu ne estas tute morta. Tiu estas nur tre malsana aŭ tre malforta. Jen Filomeno devos rajdi transen al la blanka miraklokuracisto, ĉar Filomeno havas ĉevalon, kaj ĉar azeno ne kuras tiom rapide.‘

Mi estas Filomeno, sinjoro, kaj mi havas rapidan kaj bonan ĉevalon. Mi estas nun veninta. Vi certe povas helpi al la malsana blanka viro, se vi tuj kunvenos.“

„Nu, kiel aspektas la blanka viro?“ demandis Howard.

Filomeno povis priskribi lin tiel detale, kvazaŭ li starus apud li. Kaj Howard eksciis, ke estas Curtin.

Li tuj pretiĝis por foriri. Lia gastiganto kaj ankoraŭ tri aliaj indiĝenoj akompanis lin.

Estis longa peniga rajdo. Sed kiam la viroj alvenis, Curtin jam iom pli ripozis, kaj ŝajne estis el danĝero. A la homoj en la vilaĝo Curtin kun malmultaj vortoj rakontis, ke li survoje per pafo estis vundita, sed ke li ne scias de kiu. Li

volis eviti, ke oni persekutu Dobbs, ĉar alie ĉio estus perdita.

„Tiu seninda kanajlo fridasange pafis sur min“, diris Curtin al Howard, „ĉar mi rifuzis disdividi kun li vian havaĵon. Li ludis unue trukon kvazaŭ li nur defendus sin pro urĝa neceso. Sed mi sciis tuj, kion li celis. Mi ja propre povintus konsenti al la disdivido, kaj se ni estus alvenintaj en la urbo, mi estus povinta reordigi la aferon. Sed vi eble estus estinta pli frue ĉe ni ol mi atendis, kaj tiukaze vi estus supozinta, ke mi volis trompi vin. Vi certe ne estus akceptinta, ke mi konsentis la disdividon nur pro ŝajno. Li lokis kuglon en mian maldekstran flankon kaj lasis kuŝi min en la vepro, por ke mi tie mortaĉu. Sed nun mi havas du pafvundojn, sed mi povas rememori nur pri unu pafō. Mi preskaŭ pensas, ke tiu fripono pli malfrue, kiam mi jam kuŝis senkonscia, estis reveninta al mi, kaj lokis duan kuglon. Por esti tute certa pri sia fajna laboro. Malfrue en la nokto mi rekonsciiĝis kaj ŝanceliĝe moviĝis kaj rampis tiel rapide for de la loko, kiel eblis. Mi pensis, ke li certe revenos matene ankoraŭ plian fojon tien, antaŭ ol li marŝos plu, kaj se li vidas, ke mi havas ankoraŭ tiam plian spiron, li pafmortigos min por ĉiam. Mi tiam renkontis indianon, kiu karbigis lignon. Unue li forkuris, ĉar li timis min. Sed kiam mi parolis al li kaj diris, ke mi bezonas lian helpon, li tuj helpis kaj kondukis min ĉi tien. Sen lia subteno mi certe estus morta, ĉar mi ne plu povis rampi, kaj neniu homo tie kiam ajn estus trovinta min.

„Jen la ulo do kun ĉio fuĝis?“ demandis Howard.

„Sen dubo.“

La oldulo meditis dum certa tempo. Tiam li diris:
„Fripono li propre ne estis. Mi pensas, ke li estas en vero honesta ulo. La eraro estis, ke li foriris sola kun vi. Estas damne fia tento vagadi dum tagoj kun multe da oro, kaj nur kun unu viro flanke, sur flankaj padoj kaj ŝtelire ireblaj vojoj tra tiu soleciga vepro. Tiu vepro logas kaj logas kaj krias kaj flustras seninterrompe: ' Mi elbabilas nenion, kaptu la okazon, estas okazo, kiu neniam revenos, mi estas pli silentema ol tomboj.' Se mi estus juna kiel vi, mi ne scias, ĉu mi estus povinta rezisti dum la multaj tagoj al tia damnita tento. Estas ja nur sekundo, ununura sekundo, pir kiu temas. Kaj kalkulu foje mem, kiom da sekundoj havas tago kun dudekkvar horoj. Unu sekundo, en kiu la nocioj fulmrapide tranŝoviĝas, kaj antaŭ ol la nocioj en la sekva sekundo denove enviciĝas en la malanovan relon, oni jam retiris la montrofingron. Tiam oni jam ne povas ŝanĝi tion kaj devas fari la laboron tute.“

„La fripono ne havis konsciencan, jen ĉio“, diris Curtin.

„Tiu havas tiom multe kaj malmulte da konscienco kiel ni ĉiuj, se li pensas, ke li devas uzi la kubutojn por grimpi supren. Kie ne atendeblas akuzanto, ĝi silentas kiel malplena botelo da brando, kiu kuŝas en polvkovrita anguleto. La koncienco fariĝas nur vivanta, se ĝi estas subtenata. Por tio ekzistas ja pundomoj, ekzekutistoj, inferaj punoj. Ĉu niaj municiaj liverantoj, kiuj faris sian profiton per tio, ke ili helpis al eŭropaj popoloj masakri sin reciproke, havis konsciencan? Ĉu nia *Mr. Wilson* havis konsciencan, kiam li sendis kvindek mil da niaj knaboj en la morton, ĉar Wallstreet timis perdi sian

monon kaj la municifabrikistoj volis fari ankoraŭ pli bonajn negocojn? Mi neniam ion aŭdis pri tio. Ĉiam nur ni, la homaj nuloj, devas havi konsciencon, aliaj bezonas neniun. Nun al la amiko Dobbs certe la konscienco viviĝos, kiam li ekscios, ke vi faris rilate al vi nur duonon de la laboro. Ne, kara knabo, lasu min tute el la ludo, se temas pri la konscienco. Mi ne akceptas tion. Ni nun devas okupiĝi nur pri tio kiel ni povas rekapti la predon de la ulo.“

Howard volis nun tuj rajdi al Durango, por ankoraŭ atingi Dobbs-on. Aŭ almenaŭ atingi lin en Tampiko, antaŭ ol tiu malaperus el la lando. Al Curtin li diris, ke li restadu en la vilaĝo por lasi flegi sin. Kaj poste li sekvu al li.

Kiam Howard klarigis al sia gastiganto, ke li nun devas rigardi al sia propraĵo, ĉar Curtin kuŝas tie malsana, ili konsentis lin pri tio, ke li devas ekvojaĝi, kvankam kaŭzas malfacilaĵojn al ili lasi iri lin tiel frue.

Je la sekva mateno Howard estis preta iri al Durango. Sed la indiĝenaj amikoj ne volis lasi iri lin sola. Ili volis akompani lin, por ke li sekure alvenu en la urbo. Kaj por ke ne trafu lin simila sorto kiel lian kunulon Curtin. Tial ili ĉiuj rajdis kun li.

Ili ĵus estis venintaj ĝis la sekva vilaĝo, kiam ili renkontis la indiĝenojn kun la alkaldo kiel gvidanton, kiuj survojis por konduki la azenojn kun la pakaĵoj al Howard.

„Kie estas via sinjoro Dobbs, la usonano, kiu havis la taskon akompani tiun azenaron ĝis Durango?“ demandis Howard, kiam li turnis sin kaj ne povis trovi Dobbs-on.

„Tiu estas mortbatita“, diris la alkaldo tranvkiile.

„Mortbatite, ĉu? De kiu?“ diris Howard tute mekanike.

„Fare de tri vojrabistoj, kiuj hieraŭ estis kaptitaj de la soldatoj.“

„Howard rigardis al la pakaĵoj, kaj tiuj ŝajnis al li strange malvastaj. Li saltis tien kaj malfermis pakaĵon el siaj propraj. La feloj ĉiuj enestis, sed la saketoj estis for.“

„Ni devas persekuti kaj atingi la vojrabistojn“, li vokis, „mi devas ilin pridemandi ion.“

Lia akompanantoj estis pretaj por tio. Oni lasis konduki la azenaron en la vilaĝon, kie kuŝas Curtin. La ceteraj viroj postrajdis sur rektaj padoj al la soldatoj.

La soldatoj ne tre rapidis por veni antaŭen. Ĉe tiaj patrolaj rajdoj estas vizitataj ĉiam ankaŭ la lokoj troviĝantaj dissemite ĉe la ĉefa vojo, por aŭdi, kio okazas, kaj por montri al la pacaj enloĝantoj, ke la registaro ne

forĝesis ilin kaj protektadas ilin. La kaptitoj kunkondukataj nur pliprofundigis la impreson ĉe la indiĝena kampara loĝantaro, ke ili povas trankvile okupiĝi pri sia laboro, kaj ke la registaro observas, ke ĉio laŭordas kaj, ke ĝi kroĉiĝis al la nuko de la banditoj kaj vojrabistoj. La banditoj, kaj tiuj, kiuj ĝuste havas tion en la senco foje provi tiun negocon, pro la kaptitoj, kies sorto jam antaŭe estas sufiĉe konata, imprese estas instruataj pri tio, ke tio havas ankaŭ siajn ombrajn flankojn provi kiel vojrabisto. Tiaj avertoj estas pli efikaj ol raportoj en la gazetoj, kiuj ne atingas tiun regionon, kaj se ili tamen atingas ĝin, ne legeblas.

Je la sekva tago la soldatoj estis jam atingitaj. La alkaldo Howardon prezentis al la oficiro kiel laŭrajtan posedanton de la azenoj kaj pakaĵoj, kaj Howard ricevis senprobleme la permeson eldemandi la banditojn. Kiel ili mortigis Dobbson, tio ne interesis lin. La alkaldo jam sufiĉe klare rakontis ĝin al li. Li volis scii nur tion, kie estas la saketoj.

„La saketoj“, demandis Miguel. „Ha jes, tiuj ĉi saketoj, tiujn ni ĉiuj elŝutis. Jen nur sablo enestis, por doni pli da balasto al la feloj.“

Kie vi elŝutis la saketojn?“ demandis Howard.

Miguel ridis. „Kiel mi sciu? Ie en la vepro. Jen saketo tie, kaj jen plia pli fore. Estis tenebre. Ni tiam nokte marŝis

plu, por foriĝi. Ni ne najlis krucon tie, kie ni elŝutis la saketojn. Sablo ĉie ekzistas. Vi devas nur kliniĝi. Kaj se vi ĝuste volus serĉi la sablon, kiun vi eble havis kiel provmaterialon, jen mi ne pensas, ke vi ankoraŭ trovos sableron. En la antaŭlasta nokto ni havis teruran ŝtormon. Tiu forblovigis ĉion, ankaŭ se mi sciis precize kie estis, kie ni elŝutis la saketojn. Alikaze mi volonte volus diri tion al vi por saketo da tabako, sed mi ne scias tion, kaj tial mi ne povas elservi la tabakon.“

Howard ne sciis, kion li diru. Ĉion, kion li povis fari estis nur ekigi tian ridadon, ke la ceteraj viroj kaj ankaŭ la soldatoj devis kunridi, kvankam ili ne sciis, pri kio temis. Sed la ridado sonis tiel sana, ke neniu povis defendi sin kontraŭ ties efiko.

Howard ĵetis al la veprorabistoj saketon da tabako, dankis al la oficiro, adiaŭis sin de li kaj tiam li rerajdis kun siaj amikoj.

„*Well, my boy*“, diris Howard, dume li sidiĝis sur la randon de la ripozejo, kie Curtin kuŝas. „La oro iris tien, de kie ĝi venis. Tiuj pompaj friponoj supozis ĝin sablo, per kiu ni laŭ ili intencis trompi la felkomercistojn en la urbo ĉe la elpesado de la feloj. Kaj tiuj ŝafidoj la tutan sablon elŝutis. Kie, tion ili ne plu scias, ĉar estis malhele. Kaj tiam la uragano en la lasta nokto zorgis por la cetera. Por saketo da tabako nun la tuta bronzo havigeblis, por kiu ni laboraĉis dek monatojn.“

Kaj li komencis tiom ridi, ke li devis kurbiĝi, ĉar la ventro ekdoloris al li.

„Ke vi tiukaze povas ridi tiel, tio estas al mi tute nekomprenebla“, diris Curtin preskaŭ kolere sur la tero.

„Tion mi ne komprenas“, diris Howard, nun nur plu kaj plu ridante. „Se vi ĉi tie ne povas ridi ĝis vi krevas, jen vi ne scias, kio estas bona ŝerco, kaj tiukaze mi devas bedaŭri vin. Tiu ŝerco dek monatojn da laboro valoras.“

Kaj li ridis, ke la ploroj ruliĝis trans liaj vangoj.

„El mi ili faris miraklokuraciston“, blekis la oldulo ridante, mi povas elmontri pli da sukcesaj kuracadoj, kaj por pli malmulte da medcino, ol la plej bona kuracisto en Ĉikago. Vin oni dufoje pafmortigis kaj vi vivas ankoraŭ nun, kaj la bona Dobbs sian kapon tiel komplete perdis, ke li eĉ ne povas plu serĉi ĝin mem. Kaj ĉio tio por oro, kiu apartenas al ni, kaj pri kiu neniu scias, kie ĝi estas, kaj kiu estas pli malmultekosta ol saketo fa tabako por tridek kvin centavoj.“

Nun fine ankaŭ Curtin ekridis, kaj li ĝuste volis same tiom forte elkrii kiel la oldulo jam faris la tutan tempon, sed Howard tenis la tutan tempon manon sur lian buŝon: „Ne tiel laŭte, olda knabo, alikaze via pulma lobo krevus. Kaj tiun vi devas reteni, ĉar ni alie ne venos ĝis Tampiko.“

Trajnon ni certe ne povos uzi. Ni devas rerajdi sur azenoj, kaj tiujn, kiujn ni bezonas por la rajdado, tiujn ni devas vendi, por ke ni havu almenaŭ tortiljojn kaj *frijoles* kiel manĝon, ni milionuloj, kiuj ni estas.“

„Kion ni nun do komencu?“ demandis Curtin post certa tempo.

Mi jam pripensas, ĉu mi ĉi tie ne je daŭro setlos kiel ŝamano. Ni povas kune fari la negocon. Sola mi neniukaze povus fari tion, mi bezonas asistanton, kaj mi heredigos al vi ĉiujn miajn receptojn. Tiuj estas bonaj, tion mi promesas al vi.“

Kiam Howard komencis traserĉi ĉiujn pakaĵojn unuope, li trovis unu pakaĵeton, el kiu la saketoj ne estis elŝutitaj. Aŭ ili estis preterviditaj aŭ tiu el la vojrabistoj, kiu alpropriigis tiujn pakaĵojn al si, estis tro pigra malfermŝnuri ĉiujn pakaĵojn, ĉar li pensis lasi tion por pli posta tempo, kiam ili ne devos tiom rapidi por foriĝi.

„Tio ĝuste estos sufiĉe por – por kio?“ diris Howard.

„Tio rilate la kinejon do ne realigeblas, ĉu?“ demandis Curtin.

„Por tio ne sufiĉas. Sed mi pensis, ke eble sufiĉas por tute eta frandaĵo- kaj ladskatolmagazeno, ĉu?“

„Kie? Ĉu en Tampiko? Curtin je duono sidiĝis.

„Kompreneble. Kie eble pensis vi?“ rediris Howard.

„Sed en la lasta monato, kiam ni estis en Tampiko, kvar grandaj luksnutraĵvendejoj bankrotiĝis interne de ses semajnoj.“ Curtin trovis tion grava memorigi la oldulon pri tio.

„Tio estas ĝusta“, diris Howard. „Sed tio estis antaŭ dekdu monatoj. Tio nun eble ŝanĝiĝis. Oni devas ja iom fidi al sia feliĉo.“

Curtin pripensis momenton kaj diris tiam: Eble via unua propono estas la pli bona. Ni provu ĝin por la unua fojo certan tempon kun la medicinegoco, jen almenaŭ la manĝo kaj la loĝejo certas. Ĉu tio estos la kazo pri la frandaĵoj mi ankoraŭ ne scias bone.“

„Sed homo, jen vi ja sidas enmeze. Jen vi devas ja nur plu preni la ladskatolan malfermilon por malfermi ladskatolon aŭ ankaŭ du da ili, se plaĉas al vi.“

„*Well* kaj bele. Sed tion diru al mi ankoraŭ, kion vi volas manĝi, kiam ili venas kaj sigeligas la luksnutraĵan

magazenon. Tiam vi ja ne plu povas meti manon al la ladskatoloj.“

„Pri tio mi ne pensis“, diris Howard malĝojjigite. „Tio estas vera, tiam ni ne plu povas meti manon al la ladskatoloj, kaj la plej bela skatolomalfermilo tiam senvaloras. Ankaŭ mi pensas, ke eble estas pli bone provizore lasi la frandaĵojn por si kaj prefere okupi pri medicino. Krome estas tre honorinda profesio. Komercesto por frandaĵoj povas fine fariĝi ĉiu azenulo, sed ŝamano tute ne. Por tio oni devas estis naskita. Kaj tion mi rajtas pri mi aserti plenrajte kaj kun deco. Venu nur unue transen al mia vilaĝo, tie vi vidos kaj lernos ion. La ĉapelon vi detiros antaŭ mi, knabo mia, se vi vidas, kia honorinda persono mi tie estas. Tiuj volis min antaŭ kelkaj tagoj jam fari leĝdona korporacio. Sed kion ili imagas pri tio, tion mi ne povis ekscii.“

En tiu momento lia gastiganto envenis.

„Sinjoro“, li diris. Ni nun devas ekrajdi. Ĝuste alrajdis viro, kiu diras, ke tiom da homoj estas en la vilaĝo, kiuj volas vidi la kuraciston, ke ili ektimas tie en la vilaĝo. Tial ni tuj devas ekrajdi.“

„Jen vi ja aŭdas“, turnis sin Howard al Curtin, kiam li mane adiaŭis de li.

Curtin ridis kaj diris: „Mi pensas, ke mi povos veni post tri tagoj por vidi la miraklokuraciston.“

Howard ne havis tempon respondi. La indiĝenoj apogis lin sub la brakoj, portis lin eksteren kaj levis lin sur la ĉevalon.

Tiam ili forrajdis kun li.

R O M A N F I N O

GLOSARO

A

aceptado = akceptite, akceptita

aguardiente = speco de brando

alacrán = skorpio

Ayudame Purisima! = Helpu min, virgulino Maria!

amigo = amiko

Aquí, aquí, la seda legitima de Francia y las mas barata. =
Ĉi tien, ĉi tien, aŭtentika franca silko, la plej
malmultekosta.

arriero = mulisto, mulpelisto

B

barbacoa = havas trioblan sencon. La unuaj estas
rostkrado kaj rostkradaĵo, viando rostita sur krado. La
alia temas pri la proceso kaj produkto kuiri viandon en
granda truo en la tero, kvazaŭ en forno.

bodega = gardejo por vendaĵoj kiel nutraĵoj, kutime ne
vendejo

beachcombers = senlaboruloj, kiuj rastas la plaĝon por io
uzebla

borrachos = ebruloj

bueno = bone, bona

Bueno, muy bueno = bone, bonege

Buenos días = bonan tagon

C

cabildo = urbodomo, municipa sidejo aŭ municipa organizaĵo

cantina = kantino

cabrones = virkaproj (kiel insultvorto)

carcel municipal = municipa karcero

carreta = ĉaro, kutime kun du radoj

carretero = ĉaristo

cacique = kaciko, indiĝena vilaĝestro, tribestro,

cementerio = Friedhof

chica = knabino

chile = akra kapsiko

cinturón rojo de lana = ruĝa lanrubando

comedor = manĝejo en domo, manĝoĉambro

comerciante = komercisto

comisionista = komisionero, makleristo

comiteco = speco de brando, produkita en Comitán, Chiapas

comiteco añejo = pli longe aĝigita en lignaj bareloj ol simpla comiteco

compañeros = kunuloj, akompanantoj, kamaradoj

creolina = kontraŭinsekta likvaĵo, ankaŭ uzita por mortigi pulojn sur hundoj

cura = pastro

D

diablo = diablo

día de santo = tago de sanktulo, kiu nomiĝas same kiel (mi, vi, li ŝi)

diputado = deputito

directamente = rekte

don = sinjoro

dulces = dolĉaĵoj

E

encargado = iu ajn respondeculo aŭ laborestro, zorganto

enchiladas = enĉiladoj, molaj tortiljoj kun spica saŭco, kaj kutime ankaŭ fromaĝo, koka viando, kremo, cepo ks.

Esclavos = sklavo

F

feria = foiro, jarfoiro

fiesta = festo

finca = bieno

finquero = bienulo, bienposedanto, mastro de bieno

fonda = gastejo kun manĝejo

frijoles = fazeoloj

G

globo = kuglo, globo

gracias = dankon

gringo = fi-usonano, usonanaĉo, sed ankaŭ simple usonano

H

habanero = kubana danco

hacienda = bieno

hijito = fileto, filĉjo

Hijito mío, cómo te gusta? = Fileto mia, kiel plaĉas al vi?

Hola, señoras, vámonos, listo. = Saluton, sinjorinoj, ni ekmarŝas, ek.

J

jacalito = kabaneto

jefe politico = politika ĉefo

Jovel = oficiale kaj hispanlingve San Cristobál, pli ofte uzate de la celtaloj kaj cociloj

jorongo = ĥorongo, lankovrilo ĉiam kun entranĉaĵo por la kapo en la mezo, uzata kiel mantelo, egalas al sudamerika "ponĉo"

L

ladino = mestizo = ido de blankuloj kaj indiĝenoj, en Chiapas uzate specife por kontrasti indiĝenojn kaj ne-indiĝenojn, do ne nur mestizoj, sed ankaŭ blankuloj

La patria, tu pais propio = La patrolando, via propra lando

latifundio = bienego

legua = leŭgo, mezurunuo de distancoj, surtere ĉirkaŭ 4,5 km-ojn

M

marimbero = marimbisto

mayordomo = intendanto, domkortega mastro, administristo, domisto

maza = speco de peza martelo, ekz. por meti stangojn en la grundon

medio = ses centavoj

meseras = kelnerinoj, la knabinoj, kiuj alportas manĝaĵon al klientaj tabloj en restoracio, kafejo ks.

mestizoj = miksituloj kun indiĝenaj kaj blankaj gepatroj

milpa = maizejo

montería = monterio: laborkoncentrejoj en la ĝangalo, kie oni dehakas kaj prilaboras permane la mahagonarbojn, por povi fortransporti ilin de tie. Tiu laboro per maŝinoj pro la altaj kostoj ne fareblas.

muchacho = knabo, junulo, eŭfemisme: servisto

muchachas = knabinoj, ankaŭ eŭfemismo por putinoj

Muchas, gracias, Señor. = Mi tre dankas, sinjoro.

Municipalidad = municipo aŭ municipio (urbo aŭ teritorio havanta relative sendependan registaron)

O

Oiga, oiga, amigos! = He, he, amikoj!

Otra copita! = Ankoraŭ plian!

P

patroncito = ĉefĉjo, patroneto

parranderos = lantermuloj

patrono = sanktulo aŭ ĉefo

peso = monunuo en Meksiko

petate = petato, specifa tipo de mato, plektaĵo el palmfolioj

pinol = pinolo, polvo el disfrotitaj rostitaj maizograjnoj, kafosurogato

pollo = kokino, foje ankaŭ koko

por el diablo = ĉe la diablo!

posol aŭ potzol = trinkaĵo el fermentita maizo, komuna en Chiapas

Q

Querida linda = kara beletulino

Qué tal? = Kiel vi fartas?

Quién sabe! = Kiu scias!

Quinto = kvincentava monero

R

ranchito = malgranda ranĉo, malgranda bieno

realo = dudek kvin centavoj

rebozo = tuko

S

Se fué! = Se fué! = Li venkis! Li finigas la ludon! ¡Se fue!
("fué" estas malnova ortografio) estas ludesprimo. Se la bankiero kaj kunludantoj ludis domenon, "ise fue!" signifas ke unu el la ludantoj metis sur la tablon sian lastan ludmarkon; do, ke iu gajnis la ludon.

señor = sinjoro

señora = sinjorino

sierra = montaro, montĉeno

siete y medio = sep kaj duono (kartludo)

sinvergüenzas = impertinentaj kanajloj

Su servidor, señor = je via servo, sinjoro

T

tamale = tamalo (ne en PIV)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Tamales>

tamales = tamaloj

tan flojos = tiaj malaktivaj dormemaj pigruloj

Tengo hambre, caridad, por Dios, me muero! = Mi malsatas, donu almozon, je la amo de dio, mi mortas!

tepesquintle = agutio

tequila = tekilo, speco de brando, destilita el la fermentita pulpo de agavo

tienda = vendejo, butikoj

tienda de abarrotes = vendejo de nutraĵoj

tilma = tilmo estas kruda kotona mantelo uzata de indiĝenaj meksikaj kampuloj, nodita sur unu ŝultro.

tortillas = tortiljoj, rostitaj maizoflanoj el muelitaj kaj kaĉigitaj maizograjnoj, maizaj kukoj, maizaj panetoj

tostón = monero de kvindek centavoj

V

vaca = bovino